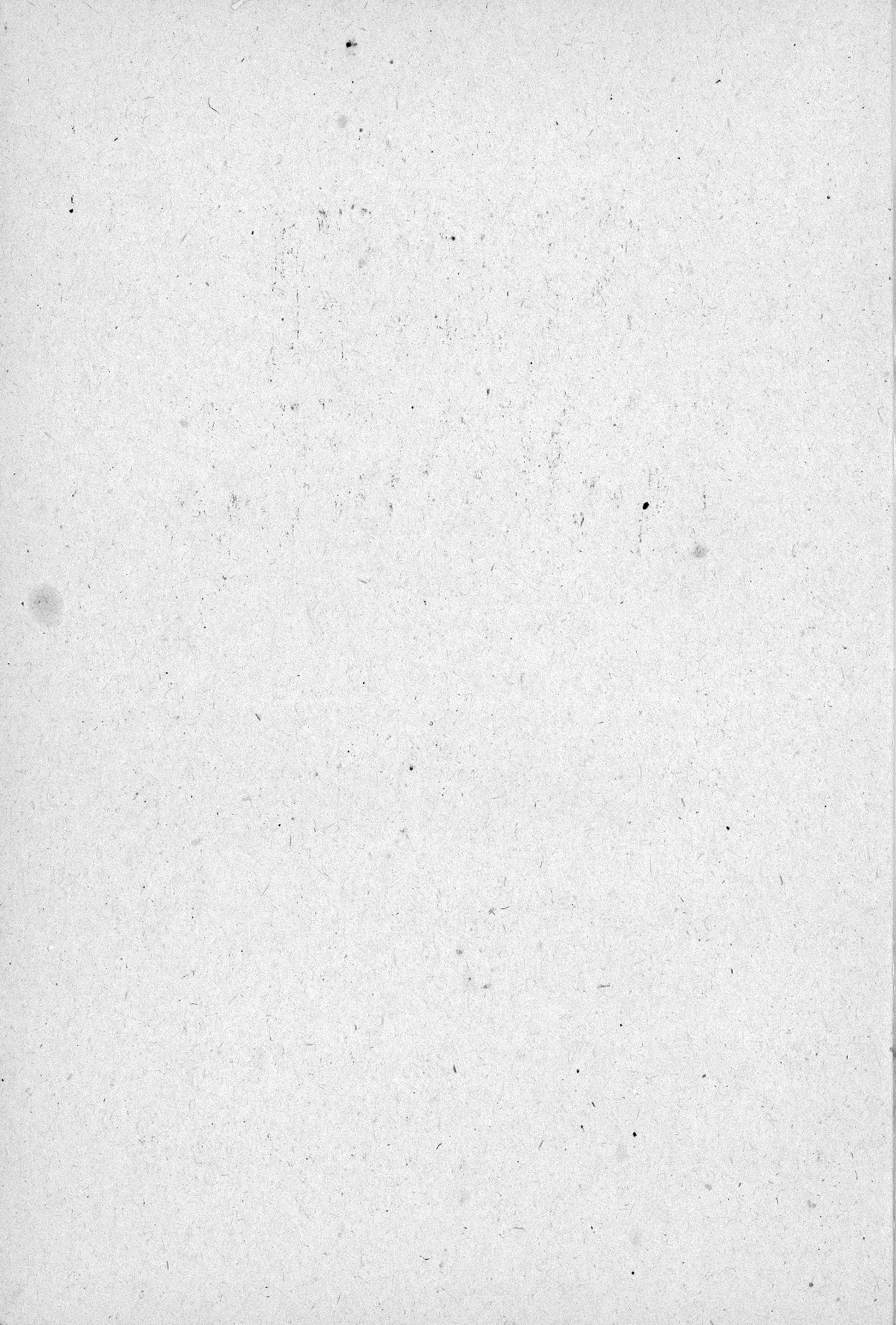

STUDII TEOLOGICE

REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

SERIA II-a-ANUL XXX — Nr. 9-10, NOIEMBRIE — DECEMBRIE 1978
BUCUREȘTI

STUDII TEOLOGICE

REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

SERIA a II-a - ANUL XXX, Nr. 9—10, NOIEMBRIE — DECEMBRIE 1978

BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte IUSTIN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri : *din partea Institutului teologic de grad universitar din București : P. C. Pr. Rector MIRCEA CHIALDA ; P. C. Pr. Prof. D. POPESCU ; din partea Institutului teologic de grad universitar din Sibiu : P. C. Pr. Rector GRIGORIE MARCU și P. C. Diac. Prof. CONSTANTIN VOICU.*

Redactor : *ȘTEFAN GANCEANU.*

Îndrumător de redacție : *Pr. Prof. DUMITRU POPESCU*

COLABORATORI

Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți și Prea Sfințiii Episcopi, Prea Cucernicii Preoți Profesori de la Institutele teologice de grad universitar, candidații la titlul de doctor în teologie, studenții Institutelor teologice și Prea Cucernicii Preoți.

C U P R I N S

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. Prof. Al. Ciurea, <i>Transilvania, străvechi pământ românesc; unirea ei cu România: 1918 — 1 Decembrie — 1978</i>	597
Pr. Prof. Constantin Galeriu, <i>Ortodoxia și mișcarea ecumenică — Aspecte teologice actuale</i>	611
Drd. Corneliu Zăvoianu, <i>Învățătura despre ierarhia bisericească la Dionisie Pseudo-Areopagitul</i>	636
Arhim. Prof. Veniamin Miclă, <i>Cunoștință pre scurt a Istoriei bisericești (XI) scrisă de Samoil Clain Ieromonahul în anul 1789, text transcris din autograf cirilic și adnotat</i>	651

DIN CRONICA INSTITUTELOR TEOLOGICE

<i>Conferințele părintelui profesor Ioan Rămureanu la Universitatea catolică «del Sacro Cuore» din Milano</i>	688
<i>Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului, seria a 64-a, la Institutul teologic universitar din București</i>	692
<i>Vizita pastorului Duncan Shaw, moderator al prezbiteriului Bisericii scoțiene din Edinburg — Anglia — la Institutul teologic universitar din București</i>	693
<i>Vizita profesorului Stylianos Papadopoulos de la Facultatea de teologie din Atena — Grecia — la Institutul teologic universitar din București, de Pr. Lect. N. Necula și Diac. Asist. Viorel Ioniță</i>	696
<i>Conferința Domnului Lukas Vischer, directorul Comisiei «Credință și constituție» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la Institutul teologic universitar din București, de Pr. Lect. N. Necula și Diac. Asist. Viorel Ioniță</i>	699
<i>Deschiderea noului an de învățămînt la Institutul teologic universitar din București, de Pr. Lect. Nicolae Necula</i>	703
<i>Festivitatea de deschidere a noului an de învățămînt la Institutul teologic universitar din Sibiu, de Pr. Asist. Sebastian Șebu</i>	708
<i>Conferința teologică interconfesională ținută la Institutul teologic universitar din București în zilele de 28 și 29 nov. 1978, de Pr. Lect. N. Necula, Diac. Asist. Viorel Ioniță și Ștefan Gănceanu</i>	721
<i>Noi doctori în teologie, de Pr. Asist. N. Dură și Pr. Lect. N. Necula</i>	715
<i>Bisericile locale și Biserica universală, de Pr. Lect. D. Abrudan</i>	732
<i>Identitate și înnoire în Biserică și în teologie, de Christoph Klein</i>	738
<i>Identitate și ecumenism, de Pr. Prof. Ion Bria</i>	743
<i>Festivitatea aniversării a 60 de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara-mamă, de Șt. Gănceanu</i>	747

NOTE BIBLIOGRAFICE

Manuscrisele (articole, studii) trebuie însoțite și de un rezumat într-o limbă străină de circulație, în întindere de cel mult 2 pagini (în patru exemplare).

*

Manuscrisele nepublicate nu se restituie. Colaboratorii sînt rugați să-și păstreze copie de pe manuscrisele pe care le trimit Redacției.

*

Manuscrisele, cărțile, comunicările oficiale ale Eparhiilor, revistele periodice, abonamentele și orice fel de corespondență privitoare la revistă se trimit pe adresa : Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Intrarea Patriarhiei nr. 9, sectorul V, București, cont 49.8.01.000 — Banca Națională a R. S. România, Filiala sectorului V, cu mențiunea : pentru «Studii teologice», revista Institutelor teologice din Patriarhia Română.

STUDII ȘI ARTICOLE

TRANSILVANIA, STRĂVECHI PĂMÎNT ROMÂNESC, UNIREA EI CU ROMÂNIA, 1918 — 1 DECEMBRIE — 1978

Pr. Prof. Al. I. CIUREA

Se implinesc, în prima zi a acestei ultime luni a anului de față, șase decenii de la unirea Transilvaniei cu România, eveniment de covârșitoare importanță pentru istoria țării și a poporului român, înfăptuire epocală îndelung așteptată și solidară a tuturor românilor din Transilvania, din vechea Românie, ca și a celor din diasporaua valahă de pe toate meridianele lumii împlinire excepțională, culminantă și încărcată de adâncă semnificație pentru toate mlădițele acestui neam de ieri, de azi și de mâine, din țară și de pretutindeni.

Deschizînd, cu evlavie, «sfînta carte» pe paginile căreia sînt înscrise cu slove nepieritoare aceste mărețe fapte, jertfe și vrednicii, din mult zbuciumata epopee istorică a pașnicului, înțeleptului, viteazului, dar mult prea încercatului nostru popor, sîntem pe deplin incredințați că facem acest lucru, desigur, mai întii, pentru a cinsti după cuviință, pe neînfricații și jertfelnicii noștri înaintași, care și-au făurit din ideala seminției noastre, propriul și autenticul lor țel de viață și n-au avut odihnă pînă ce nu l-au întruchipat a ceea, dar și pentru a învăța, cîte ceva, din generoasele, altruistele și sfintele lor strădanii și suferințe, căci, după cum cu dreptate s-a spus, istoria este și rămîne de-a pururi o mare profesoară a vieții. *Historia magistra vitae!*

Anul 1918, luptele neobosite ale românilor, din țară și din afara fruntariilor ei din acele vremuri, de pe toate cîmpurile de luptă și de pe toate căile, într-o unitate exemplară, și apoi prin tratatele de pace ce au urmat și s-au încheiat, au consfințit unitatea națională a românilor ce au ridicat țara și patria urmașilor lui Traian și Decebal, la situația de *România* reîntregită, evenimentul suprem din toată istoria acestui brav popor, eveniment care n-a însemnat desigur, încoronarea vreunui țel iredent de asupra a altor neamuri — căci românul n-a asupra niciodată pe nimeni și este incapabil de astfel de acțiuni, el avînd spiritul responsabilității eterne — și nici concretizarea și apoteozarea vreunui imperialism, tendința de înrobire sau oarecare mesianism — căci românii n-au gestat niciodată în sufletele lor astfel de himere — ci, dobîndirea și atingerea propriului și firescului lor grad de existență și dezvoltare și în limitele străvechilor lor granițe etnice.

La justificatul popas sărbătoresc al celor șase decenii, ce s-au scurs de la săvârșirea eminentelor și memorabilelor biruințe amintite mai sus, facem, în cele ce urmează, o succintă incursiune în istoria României, în special a Transilvaniei, ca și a românilor din afară, ce și-au încordat, cu bravură, mintea, brațele și și-au dat toate silințele lor, ca aceste două țări românești de totdeauna să alcătuiască o singură și efectivă entitate teritorială și etnică, una și nedespărțită în veci, vatră binecuvântată de lumină, căldură, progres și omenie, pentru toate generațiile, moment crucial începînd din care obișduitul popor de pînă atunci să poată, în fine, cu specificul său caracteristic, cu dotația sa nativă, și cu vredniciile sale spirituale, căci «din prisosul inimii grăiește gura», să-și facă tot mai simțit mesajul său către lumea din care și el face parte integrantă, nu în virtutea unui mesianism orgolios sau agresiv, ci pe temeiul drepturilor și îndatoririlor fundamentale ce incumbă oricărui popor.

*
* *
*

Mai întîi cîteva precizări istorice, devenite adevăruri certe și pietre unghiulare, fără care nu se poate avea acces la înțelegerea istoriei poporului român.

Neamul nostru își are obîrșia etnică (etnogeneza) ca urmaș al tracogeto-dacilor, unul din cele mai vechi popoare ale Europei și al puternicului stat al dacilor, atît de iubitori de libertate, care sub ilustrul lor rege Burebista, de acum 2050 de ani, se întindea din munții Slovaciei pînă în Balcani și de la Dunărea de mijloc pînă sus la nordul Mării Negre. Spațiul geografic carpato-dunărean și pontic este, deci vatra pămîntescă și patria de baștină incontestabilă, în care s-a plămădit noua seminție a românilor sau valahilor, cum au fost numiți mai tîrziu, de către slavi, după amestecul dacilor cu romanii, în urma cuceririi și a masivei colonizări, de către romani a acestui ținut (106 d.Hr.).

Retragerea romanilor, sub presiunea goților confederați, din anul 275, în sudul Dunării, n-a însemnat nici dispariția vieții romanice de la nordul Dunării și nici părăsirea teritoriilor actualei României, de către străromâni, care continuă să alcătuiască «romanitatea orientală», așa după cum, chiar în zilele noastre, pot fi citate atîtea ținuturi, provincii și țări, care n-au fost abandonate de populațiile lor autohtone, atunci cînd au fost invadate sau cucerite de armatele altor neamuri. Și apoi, argumentul istorico-logic că, pămînturi atît de fertile și bogate, în vegetale, animale și minerale, la suprafață și în adîncuri, ca cele ale noastre, capabile să asigure locuitorilor lor, toată gama alimentației și a unei vieți normale în dezvoltare, dar mai presus de toate s a r e a, căci toate cele trei mari provincii ale românilor (Muntenia, Moldova și Transilvania) au avut întotdeauna și au încă munți de sare în subsolul lor, ba uneori și la suprafață, nu se părăsesc și nu pot fi părăsite, pentru că nu se cunoaște nici un singur exemplu de acest fel, în toată istoria lumii, așa după cum nici strămoșii românilor nu le-au abandonat, în fapt.

O particularitate iarăși cu totul distinctivă a românilor este că, ei sînt și astăzi posesorii propriului lor certificat de naștere, săpat în piatră, și asta, în dublu exemplar. Este vorba de cele două ilustre monumente legate de etnogeneza lor, și anume: *Columna lui Traian de la Roma* și *Monumentul triumfal de la Adam-Clissi* (Dobrogea), care în cele peste 150 de metope mari ale lor descriu, cu minuțiozitate, fazele cuceririi, cu uriașe sacrificii de către romani, a Daciei lui Decebal și a capitalei acesteia Sarmizegetusa, precum și unele din evenimentele de după aceea. Prin urmare, nici descendența daco-romană a poporului de la Dunăre, Carpați și Marea Neagră, și nici veracitatea apartenenței lor de aceste plaiuri pe care nu le-au părăsit niciodată, nu pot fi puse la îndoială și nici tratate ca legende frumoase, dar create tardiv, pentru că venerabilele monumente de mai sus, au fost create la scurt timp după cucerirea romană.

Este de precizat, de asemenea, că elementul daco-roman, străromânii și românii de astăzi, de pe toate versantele Carpaților, de la Dunăre și Marea Neagră, au stat neclintiți pe aceste mănoase și rîvnite plaiuri așezate «*în calea tuturor răutăților*», apărîndu-și ființa națională, glia strămoșească, libertatea și neatîrnarea, mai întîi, împotriva numeroaselor popoare migratoare, de la goți pînă la tătari, și apoi contra marilor și rapacelor imperii: otoman, țarist și habsburgic, care și-au întins tentaculele pînă la aceste pămînturi, pe care le-au cotropit și rășluit adesea, în pofida dîrzei apărări a celor ce și-au considerat sfînt pămîntul de naștere.

Se poate spune, pe bună dreptate, că românii au îndeplinit de-a lungul întregii lor existențe, funcțiunea de portari ai Europei. Desigur, că alta ar fi astăzi configurația bătrînului nostru continent, dacă vitejii daco-romani și urmașii acestora, pînă acum, n-ar fi fost neîncetat prezenți aici și dacă n-ar fi luptat, cu tot eroismul lor și cu toată strategia armelor lor active și pasive, pentru sfintele lor pămînturi strămoșești a căror apărare însemna implicit, apărarea continentului european. Acesta a fost de totdeauna rolul, destinul și misiunea istorică, dar nefericită, a românilor! Ei n-au fost învinși, chiar dacă au pierdut unele bătălii, dovedă că ei există și astăzi, ca o națiune de sine stătătoare, cu limba lor romanică, cu smerita și cumintea lor Ortodoxie, cu nealteratele lor caractere morale, cu bogatele și duioasele lor tradiții atît de specifice, etc., iar faptul că și în zilele noastre alcătuiesc, cu perseverență, o puternică insulă latină, într-o mare slavă, constituie o strălucită și peremptorie atestare a luptei lor pentru existență, a statornicei lor continuități pe aceste meleaguri, a tăriei și ireductibilității lor etnice și istorice.

*

În mileniul al doilea al erei noastre și al vieții poporului nostru, soarta Transilvaniei se diferențiază de a celorlalte două provincii.

Dar, mai înainte de aceasta, este imperios necesar să arătăm că, nu se poate pune la îndoială nici continuitatea românilor din Transilvania, pentru că aceasta este puternic atestată de descoperirile arheolo-

gice, de dovezile epigrafice, de civilizațiile similare cu celelalte țări românești, tezaurele monetare, filologia romanică și maghiară, și cronicile maghiare, slave și bizantine.

Teoria care ar dori ca românii să fi sosit în Transilvania cu turmele lor, de-abia la sfârșitul veacului al XII-lea, și să se fi infiltrat ei în populația maghiară de aici, și nu invers, nu numai că se dovedește o ficțiune goală și ridicolă, în contradicție flagrantă cu toate sursele informative și de judecată, de mai sus, dar nici măcar n-a fost formulată, decât după apariția iredentismului maghiar, de la sfârșitul secolului trecut și, mai ales, după primul război mondial.

Practic și corect istoric, lucrurile s-au petrecut așa : unгурii, popor fino-ugrian, se stabilesc în cîmpia Panoniei, la vest de Tisa, în anul 896, găsind chiar și acolo, o populație română și slavă, cum o confirmă izvoarele istorice. Cu timpul, aceștia au aflat de bogățiile Transilvaniei, de sub stăpînirea românilor (*«bonitatem terrae ultrasylvanae ubi Gelu quidem Blacus dominium tenebat»*). Trei veacuri românii au ținut piept invadatorilor, începînd cu Gelu pînă ce, la sfârșitul secolului al XIII-lea și începutul celui următor, au reușit să stăpînească unele teritorii în vestul țării, realizînd astfel o bază de infiltrare.

Cronicile ungurești (Gesta Hungarorum) redactate după surse mai vechi, menționează existența organizațiilor statale românești — cnezate și voievodate — avînd în fruntea lor pe Gelu, Glad și Menumorut, care au opus dîrză rezistență acțiunilor de jaf și cîmpire ale lui Tuhutum, mai întii și apoi ale regelui Arpad. Ei răspund că refuză să dea chiar o palmă de pămînt atît cît sînt vii (*«Terram autem quam a nostra gratia retivit nullatemus concedimus nobis viventibus»*), ceea ce concordă cu dragostea de pămîntul strămoșesc a românilor, de totdeauna.

Dar, Gelu care rezistase în două rînduri (la Mezeș și la Almaș) și n-avea decât «arcuri și săgeți» este omorît la rîul Copuş. La aceste informații clare și precise ale cronicii maghiare a Notarului anonim, se adaugă și cele furnizate de vechea Cronică de la Kiev, a lui Nestor. Aceasta relatează că, după ce unгурii au trecut munții Carpați «*au început a se bate cu românii și slavii, care trăiau acolo*».

În desăvîrșită concordanță cu aceste două vechi izvoare, care concordă între ele, deși provin din regiuni diferite și depărtate una de alta, se pronunță și împăratul Iosif al II-lea (1780—1790), care spune : *«incontestabil, cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, sînt românii»*.

La fel, contele Teleki, președintele Cancelariei aulice transilvane, recunoaște în 1791, că : *«Românii sînt cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei»*, iar istoricul maghiar András Huszti afirmă într-o lucrare din 1791 : *«Nici o națiune nu posedă o limbă atît de apropiată de vechea limbă română, ca națiunea valahă. Ceea ce constituie un semn sigur și care n-ar putea să înșele, că ei sînt în Transilvania succesorii coloniștilor romani»*.

Spațiul nu ne îngăduie a aduce aici și alte extreme din literatura maghiară (cărți școlare și istorice, atlase geografice, etc.) sau din lucră-

rile unor savanți de renume mondial (F. Szylagy, T. Lehoczky, K. Jaberg, E. Gamillscheg, S. Pușcariu, E. Petrovici, ș.a.).

Pentru orice om de bună credință, latinitatea și continuitatea românilor din Transilvania sînt constantele fundamentale ale istoriei lor, de o categorică evidență.

Abordînd acum problema numărului românilor din Transilvania, vom reproduce aici, numai două statistici oficiale — există multe altele — dar foarte concludente, una din 1787 și alta din 1913, ambele efectuate de oficialitatea austro-ungară. După prima, în Transilvania, se aflau în 1787, un milion de locuitori în majoritate români. Toate celelalte naționalități depășeau cu puțin cifra de două sute de mii, în timp ce românii alcătuiau restul de 800.000 adică 80% sau 4/5. După statistica din 1913, Ungaria avea în acel an, o populație totală de 18.314.000 locuitori, din care, în Transilvania și Banat se aflau 5.249.727 și din care 3.250.000, adică 62% erau români. În general, în perioada finală a apartenenței Transilvaniei la Imperiul habsburgic, românii alcătuiau 2/3 din populație, în timp ce, toți ceilalți, restul adică 1/3. Aceasta cu toată politica de cruntă de-naționalizare și cu toate emigrările peste munți, în alte țări, sau în America. Prin urmare, faptul cert că românii au fost întotdeauna populația cea mai veche și cea mai numeroasă, constituie dreptul lor sacru și inalienabil asupra Transilvaniei, pe lângă altele.

Promovînd principiul că nobilimea trebuie să fie întotdeauna maghiară, în raporturile lor cu personalitățile conducătoare române («*Nobilitas hungarica est*»), ei ajung să le catolicizeze și să le maghiarizeze. Așa, familii nobile ca Dragfy, Jaszika, Kendeffy, Geczy, Nopcsa ș.a., sînt toate provenite dintre români, lăsîndu-le la o parte pe cele de mai tîrziu, care vor privi poporul de rînd. Totodată, ungerii colonizează în partea de Răsărit a țării, *secui* și favorizează stabilirea *sașilor*, în diferite localități, mai mari și mai mici, acordîndu-le diferite privilegii în defavoarea localnicilor străvechi. Dintre români s-au ridicat, un comandant de oști, ca Iancu de Hunedoara, un rege ca Matei Corvinul, un arhiepiscop ca Nicolaus Olahus ș.a., personalități de anvergură europeană.

În distribuirea pămînturilor și a avantajelor nobiliare se fac nedreptăți la adresa populației de jos, iar exploatarea acesteia din urmă atinge niște praguri, dintre cele mai ascutite și mai aspre. Țăranii se răscoală în numeroase rînduri, și mai apoi, ei se ridică într-o mare răzmeriță cunoscută sub numele de răscoala de la Bobîlna, din 1437, care este înăbușită în sînge de stăpînitori. Drept urmare, se încheie monstruoasa alianță din 16 septembrie 1437, sub denumirea de: «*Unio trium nationum*» (ungurii, sașii și secuii) contra poporului român, adică minoritatea contra majorității, uniune în mîinile căreia va rezida toată puterea politică și socială, pînă la 1848. Drept urmare, românii vor fi scoși în afara legii și sub raport național, fiind deposedați de toate drepturile lor politice și sociale, și sub raport religios nefiind recunoscute decît confesiunile religioase ale minorităților asupritoare (catolicismul, luteranismul, calvinismul și unitarianismul (antitrinitarismul), în timp ce Ortodoxia, credința cea mai întinsă dar a românilor, este numai *toleratată provizoriu*

(*pro tempore*). Și iată cum românii, din stăpînitarii țării au fost transformați în robii pămîntului!

După alte mișcări revendicative se ajunge la răscoala lui *Gheorghe Doja din 1514*, și ea înăbușită cu o sălbăticie inimaginabilă, cum se știe nu numai de români, dar și de multe țări occidentale. Țăranii devin total *aserviți pămîntului* (abscripti glebae) și *robi perpetui din tată în fiu*, iar aceste dispoziții ale Decretului de la Buda sînt consacrate, imediat și definitiv, din punct de vedere juridic, prin introducerea lor în vestita colecție de legi *«Tripartitum»*, redactată de Werböczy și tipărită la Viena în 1517, care constituie pînă astăzi un monument incontestabil și nedepășit al opresiunii de clasă.

Alte colecții de legi: *«Approbatæ et Compilatæ Constitutiones»*, cuprinzînd deciziile Dietei transilvane, din care românii nu făceau parte, se întrec în a ridica disprețul și interdicțiile, privind pe români, la rangul de lege. Românilor li se interzice frecventarea școlilor, posedarea de arme sau de cai, purtarea de cizme, de pantaloni de stofă, purtarea de pălărie de 1 florin, purtarea cămășilor de pînză mai fină, etc. Preoții lor ortodocși sînt taxați de bandiți, supuși la grele îndatoriri, amenințați cu confiscarea bisericilor și expulzarea lor atunci cînd ei se opun ofensivei calviniste sau catolice, împotriva Ortodoxiei, în timp ce nobililor li se acordă pînă și *«Jus primæ noctis»* la soțiile iobagilor.

Colecțiile de legi amintite, care pot fi citite de altfel și în zilele noastre, atestă politica de genocid aplicată populației române majoritare din Transilvania, timp de secole.

În urma bătăliei de la *Mohács din 1526*, Ungaria devine pașalic turcesc, iar Transilvania capătă o autonomie similară cu a celor două principate, situație care se menține pînă în 1691, cînd ea este pusă sub stăpînirea Austriei. Exploatarea nu se micșorează, iar calvinizarea, în virtutea principiului *«Cujus regio ejus religio»*, exercită o mare presiune asupra românilor, obținînd și unele rezultate de maghiarizare prin schimbarea credinței religioase.

Sub austrieci, iezuiții maghiari și vienezi, de conivență cu armatele habsbîrgice, vor reuși să sfîrtece unitatea sufletului românesc.

Dieta din 1714 fixează la 4 zile pe săptămînă lucrul țăranilor față de stăpînii lor feudali, în afară de prestațiile către stat și sarcinile către Biserica oficială — care nu era, desigur, cea ortodoxă — cea ce era foarte mult, în raport cu situația din Muntenia, unde se lucra numai 24 de zile pe an și din Moldova, unde era regim de 36 de zile pe an, și nu de 208 zile pe an, ca în Transilvania. Din această cauză, o mulțime de țărani români trec munții la frații lor, unde se creează cunoscutele *«slobozii»*. În 1726, numai din districtul Făgăraș au trecut în Muntenia 855 de țărani. Numărul satelor din Moldova și din Muntenia, în care s-au așezat românii *«ungureni»* se cifrează la 184, în timp ce fenomenul invers și mai ales pentru secolele XII—XIII, este total inexistent, ilogic și improbabil.

Transilvania este — după cum just a remarcat regretatul istoric C. C. Giurescu —, ca o *«casă a apelor»*, pentru că de acolo izvorăsc toate

riurile ce străbat spațiul carpato-dunărean și tot așa neconținut de-a lungul secolelor, din ea s-a revărsat prea-plinul populației românești, trecînd munții spre Miazăzi, spre Răsărit și spre Miazănoapte (C. C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, București, 1967).

Comisia instituită de Maria Tereza, în 1746, pentru a face investigații asupra cauzelor pentru care țărani români își părăsesc casele, stabilește că acestea erau opresiunea religioasă pentru a deveni greco-catolici, mizeriile și umilințele sociale, dar mai ales exploatarea economică, «*condiția lor fiind sub orice postulat umanitar*» (Șt. Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în sec. XIII—XX*, Buc., 1977).

Sub împăratul Iosif al II-lea (1780—1790) se credea că ideile iluministe vor putea mărcă, în fine, o epocă mai bună pentru români, mai ales cînd se publică decretul: «*De concivilitate*» (egalitatea tuturor), la 22 martie 1781, decret care putea duce practic la abolirea sistemului celor «*trei națiuni*» privilegiate și la instaurarea unei situații mai echitabile între națiunile transilvănene. Cînd însă, în 1784, împăratul se arată hotărît a desființa șerbia, nobilii se opun cu mare îndirjire. Drept răspuns la aceasta și, la toate nedreptățile seculare, țărani români se răscoală în 1784, sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan. Răscoala la care au luat parte și mulți preoți ortodocși, a fost înfrîntă, iar Horea și Cloșca suferă oribilul și sălbatecul supliciu al tragerii pe roată, în timp ce Crișan bănuindu-și sfîrșitul, s-a sinucis. Răscoala și cruda ei represiune s-au făcut cunoscute lumii prin presă și diferite broșuri, din care una s-a tipărit și în Suedia (Lund, 1785 — Candelă 4/1976, p. 37).

Un filozof anonim, se pare francez, adresează o scrisoare deschisă din Dublin (Irlanda) — unde a și fost publicată —, lui Iosif al II-lea, la puțin timp după înăbușirea răscoalei. După ce afirmă principiul că toată puterea unui stat își are izvorul în popor, examinează critic conceptul de revoluție, motivația ei, și dacă autoritatea are dreptul s-o reprime, autorul afirmă: «*Eu sînt primul care apăr cauza românilor, care au fost victimele forței în această ridicare și repet că românii au dreptul să se răscoale, atîta timp cît vor fi sclavi și nenorociți. A-i pedepsi pentru acest drept, care le aparține, înseamnă a-i pedepsi, pentru că sînt oameni*». (Gh. Moroianu, *Les luttes des Roumains transilvains pour la liberté et l'opinion européenne — épisodes et souvenirs*. Ed. J. Gamber, Paris, 1933, p. 60).

Desigur, toate aceste publicații au făcut tot mai cunoscute lumii regimul de exterminare națională aplicat românilor din Transilvania, concepțiile, metodele de lucru și adevărata față a asupritorilor.

Epilogul marii răscoale din 1784 ca și al domniei «*iluministe*» a lui Iosif al II-lea, cel care stătuse de vorbă cu Horea în două rînduri, înainte de revoltă, promițîndu-i formal satisfacerea doleanțelor românilor, și care vizitase chiar «*Marele Principat al Transilvaniei*», a fost că pe patul de moarte, sub presiunea magnaților și a grofilor, la 28 ianuarie 1790, a semnat decretul numit: «*Revocatio ordinationum*», prin care se anulau toate măsurile umanitare luate în timpul domniei sale, revenindu-se astfel la viața administrativă și constituțională anterioară urcării sale pe tronul Austriei.

1780
1784
1790

Românii se văd, deci, din nou, nevoiți a relua imediat trudnica lor luptă de la capăt. Ei redactează acum așa-zisul «prim memorandum», cunoscuta petiție: «*Supplex libellus Valachorum*», în 1791, pe care doi episcopi români (Adamovici și Bob) o prezintă împăratului Leopold al II-lea la Viena și în care se înfățișa, foarte convingător, vechimea românilor în Transilvania, ca și egalitatea lor juridică, cu toate celelalte națiuni, dinaintea anului 1437, se cerea redarea «drepturilor vechi», de care fuseseră «despuiați prin răutatea oamenilor», egalitatea în drepturi, se cereau deputați în Dietă și funcționari în administrație, proporțional cu numărul lor, denumiri topice române etc. Împăratul, prin decretul din 15 mai 1791 trimite această cerere, atât de motivată, a românilor încît, ea constituie pînă astăzi, o excepțională închegare a istoriei românilor transilvăneni, circulînd apoi în numeroase copii, o trimite Dietei, cu recomandarea «de a fi luată în considerație și de a se da românilor posibilitatea să se bucure și ei de toate drepturile, civile și politice, ca cetățeni ai Imperiului». Dar, grofii din Dietă nu sînt de acord cu indicațiile împăratului de la Viena și nu acordă, în consecință, nimic românilor (vezi D. Prodan, *Supplex libellus Valachorum*, ed. II, Buc., 1967; A. Răduțiu, L. Gyémant, «*Supplex libellus Valachorum*», în *variantele românești de la Șchei*, Buc., 1975).

Vine revoluția din 1848 cu impozanta adunare de pe Cîmpia Libertății, din 3/5 (15/17) mai, la care au luat parte peste 40.000 de români, în frunte cu preoții și intelectualii lor, în care, «*națiunea română se proclamă independentă și ... parte integrantă a Transilvaniei*», se revendică o reprezentare proporțională în conducerea și administrarea țării, se cere libertatea presei, a reuniunilor, a școlii de toate gradele, inclusiv universitate, și se aud strigătele impetuoase ale mulțimii: «*Vrem să ne unim cu țara!*».

Tot atunci, Ungaria, prin Lajos Kossuth se proclamă independentă, în raport cu Imperiul habsburgic, dar în același timp decide anexarea Transilvaniei la noul stat maghiar, ceea ce înseamnă că ei se eliberează, dar impun robia altora, ca și cum ar fi liber un popor care asuprește pe altele...

Doi din colaboratorii apropiați ai lui Avram Iancu, *Buteanu și Dobra* sînt executați de către instrumente ale șovinismului maghiar; de asemenea, în 1849, a fost executat și pastorul sas Dr. *Stephan Ludwig Roth*, un ilustru umanist, care cutezase să ia apărarea poporului majoritar, adică a românilor (Candela, 1/1978, p. 33—36), și să afirme că româna este limba generală de înțelegere în Transilvania, și nu maghiara. Revoluția din 1848 — după cum se știe — a fost zdrobită de armatele habsburgice și țariste. Unele rezultate ce s-au obținut, prin revoluție, au fost anulate de parlamentul ungar, la 8/20 iunie 1867, atunci cînd s-a instituit faimosul «*dualism*», ceea ce, practic, a însemnat o și mai mare preponderență a Budapestei în treburile publice ale Imperiului, și cînd s-a anulat legea privind caracterul oficial al limbii române.

Totuși, un rezultat substanțial a fost obținut: înființarea instrumentului de eliberare al românilor. Acesta a fost: «*Partidul național al românilor din Transilvania și Ungaria*», fondat în anul 1848, al cărui pro-

gram de lucru — cucerirea vieții libere — își are originea în discursul înflăcăratului Simion Bărnuțiu, de pe Cîmpia Libertății. Primul președinte al acestui partid a fost timp de (25) de ani, marele mitropolit Andrei Șaguna (1848—1873). Dintre cei mai iluștri succesori ai săi, amintim pe : N. Popea, Gh. Barițiu, Vincentiu Babeș, dr. I. Rațiu, Gheorghe Pop de Băsești, și alții.

Unirea Principatelor Române în 1859 a provocat în Transilvania un mare entuziasm și justificate nădejdi de mai bine pentru toți românii ; iar Războiul pentru independență a adus o mulțime de voluntari și ajutoare materiale și spirituale ale fraților de peste munți.

În (1881) are loc la Sibiu Conferința Partidului național român, care votează un nou program de lucru, avînd ca prim punct, autonomia Transilvaniei, și hotărăște publicarea unui «Memorandum», în limba Franceză, care, de altfel, va și apărea în 1883, în editura librăriei E. Dentu din Paris. Este prima publicație în străinătate a acestui partid și ea avea justificata misiune să informeze opinia publică europeană asupra suferințelor de veacuri, și asupra aspirațiilor naționale și politice ale românilor dintre Tisa și Carpați, și mai ales asupra anexării forțate a Transilvaniei, act săvîrșit în 1865, printr-o simplă hotărîre parlamentară de la Budapesta, fără consultarea celor interesați, și mai ales a populației majoritare a țării.

O impresie și mai puternică va produce, asupra cercurilor politice europene, acel «Memorandum», prezentat în mai 1892, de către Dr. Ion Rațiu, președintele Partidului național român, în fruntea unei impozante delegații de 300 de români la Viena, împăratul Franz Joseph, Sfătuit de guvernul de la Budapesta, împăratul Austriei și regele Ungariei din 1867, n-a primit personal memoriul respectiv, care era foarte documentat, ci prin șeful său de cabinet (Beck) și l-a trimis apoi, fără a-l citi, în plic sigilat, ministrului de interne al Ungariei, care fără a-l atinge l-a trimis înapoi președintelui Ion Rațiu.

Totuși, drept răspuns la acest memorandum necitit, autoritățile maghiare au regizat o serie de demonstrații antiromânești și, mai presus de toate, un mare proces, la Curtea de Juri din Cluj, între 7 și 25 mai 1894, în fața căreia a fost adus, sub stare de arest, întreg Comitetul național român, format din 25 de persoane în frunte cu președintele care au fost condamnați, cu toții, la pedepse variind între 8 luni și 5 ani de închisoare și la mari amenzi bănești.

Acuzații, constatînd că cei ce judecă sînt și judecători și parte în proces, că au adoptat incorecte atitudini juridice (brutalitate, amenzi etc.), față de numeroși avocați înscriși la apărare, români și de alte naționalități oprimate, renunță la apărare, și din acuzați devin acuzaatori, denunțînd întreg procesul de asuprire și deznaționalizare aplicat românilor din Transilvania de către Coroana Sfîntului Ștefan. Ultimul cuvînt, în numele tuturor acuzaților, l-a ținut președintele I. Rațiu, cuvînt care constituie, pînă astăzi, un model de elaborat istoric, logic și juridic.

Procesul a avut un imens ecou în presa franceză, belgiană, italiană și engleză, în care s-au publicat numeroase articole favorabile românilor, în frunte cu ilustrul *Georges Clémenceau*, viitorul prim-ministru

al Franței, în acel moment director al ziarului «La Justice»; s-au făcut demonstrații de solidarizare și protest, pregătindu-se astfel, tot mai mult, informația necesară, sensibilizarea sufletească a oamenilor de bine, și mai ales a oamenilor politici, pentru rezolvarea echitabilă a problemei românilor din monarhia dualistă.

Dar, politica de opresiune și mai ales de maghiarizare forțată se continuă, cu și mai susținută intensitate, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat pînă atunci, din care să fi fost totuși, ceva de învățat. Astfel, în 1907, contele *Albert Appony*, ministrul învățămîntului, vine în fața Diefei din Budapesta cu faimoasa sa lege școlară, prin care se suprima aproape în totalitate, învățămîntul în limba maternă a tuturor naționalităților și, de asemenea, cu legea înființării cunoscutei *episcopii de Hajdu-Dorog*, prin ambele urmărindu-se maghiarizarea tuturor și pe toate căile cu putință. Fără nici un efect au fost protestele indignate ale românilor, sașilor, sîrbilor etc., față de aceste legi votate cu graba stăpînului atotputernic, care n-are de dat socoteală nimănui, și nici măcar sie însuși.

Din întâmplare, în toamna aceluiași an, și în această atmosferă, are loc un important eveniment, care are mari implicații cu problema românilor. Este vorba de «Conferința interparlamentară pentru pace», convocată a se ține la Budapesta și la care Comitetul de organizare, invită printre alte personalități europene de marcă, pe ilustru *Leôn Tolstoi* († 1910) și pe celebrul scriitor norvegian *Björnsterne Björnson* († 1910). Răspunsurile lor, la invitația de participare, au fost publicate în revista *A Hir*, din Budapesta, în anul 1907. Iată-le :

Leon Tolstoi : «Un congres de pace n-are nici o valoare, cînd în sînu lui, apostolii săi declamă în favoarea păcii, în timp ce acasă la ei, oprimă popoarele. Ceea ce este mai trist, este faptul că în străinătate Contele Appony are reputația unui pacifist, în timp ce în Ungaria el nu recunoaște nici măcar calitatea de om nemaghiarilor... Orice om cu judecată sănătoasă trebuie să smulgă masca sa mincinoasă, pentru a arăta lumii întregi că acesta nu este un binefăcător, ci o simplă pasăre de pradă».

Iar scriitorul norvegian B. Björnson, care luase maghiarilor multă vreme apărarea, în diferite ziare de limbă germană, răspunde : *«În tine-rețea mea, am iubit și am admirat mult poporul maghiar, atunci cînd era oprimat și se plîngea amar. Dar, mai tîrziu, după ce am studiat mai de aproape și după ce m-am convîns de nedreptățile, pe care el le comite cu privire la alte naționalități, care locuiesc împreună cu el în Ungaria, am început să detest șovinismul său. Sînt sigur că-n afara Ungariei nu mai este nimeni care să nu aibă aceleași sentimente și, credeți-mă, că aceste nedreptăți vor conduce Ungaria, mai de vreme sau mai tîrziu, la pieirea sa» (G. Moroianu, op. cit., p. 101).*

S-ar putea aduce în acest sens multe alte texte din jurnale și autori celebri, dar spațiul rezervat limitat nu ne-o îngăduie. Din aceste două scrisori însă, ne-am putut da seama suficient cît de edificată era opinia publică europeană în această vreme, asupra situației naționalităților din Austro-Ungaria și ce perspective se puteau întrevădea pentru aceasta.

Vine primul război mondial. Austro-Ungaria declară război Serbiei, cu gîndul de a-și mai adăuga noi teritorii și a îngenuchea și mai mult națiunile cotropite. Ea mobilizează 400.000 de români, cu intenția vizibilă de a-i lichida repede într-un război care nu era al lor. Mulți dintre aceștia însă se predau italienilor și rușilor, ca apoi să alcătuiască detașamente de voluntari, care să lupte alături de frații lor. România declară război Austro-Ungariei, în 1916.

La 11 aprilie 1918 are loc la Roma, ca urmare a altor reuniuni (Viena 1892, Pesta 1893, Budapesta 1895), un Congres al naționalităților oprite în Imperiul habsburgic. Acolo reprezentanții italienilor, românilor, polonezilor, cehilor, sîrbilor, slovacilor etc. hotărăsc, ca de acum înainte, să lupte strîns uniți, pentru propria lor libertate, prin desființarea monarhiei bicefale.

La 12 octombrie 1918, Comitetul executiv al Partidului național român formula, printr-o declarație scrisă, dreptul națiunii române, ca *«în numele dreptății eterne și al principiului liberei autodeterminări a națiunilor, principiu consacrat acum prin evoluția istoriei, de a decide singură, liberă de orice influență străină, așezarea sa printre națiunile libere»*.

La 18 octombrie 1918, prin glasul deputatului Al. Vaida-Voievod, aceleași lucruri sînt declarate solemn, cu sinceritate și curaj, în parlamentul din Budapesta.

În noaptea de 30/31 octombrie 1918 s-a constituit la Budapesta, Consiliul național român, format din cîte șase reprezentanți ai Partidului național român și ai socialiștilor români. Acesta își mută sediul îndată la Arad, iar la 10 noiembrie 1918 hotărăște să ia în mîini conducerea Transilvaniei, a Banatului, Crișanei și Maramureșului și să convoace, pentru 1 decembrie 1918, *«Marea Adunare Națională a Națiunii Române»*.

La 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, în orașul care-l văzuse pe marele Mihai-Vodă-Viteazul (1593—1601), reunind sub un singur sceptru românesc toate cele trei mari provincii valahe — Muntenia, Transilvania și Moldova — s-au adunat reprezentanții poporului român, oprimat de atîtea veacuri, investiți acum pentru prima oară, cu puterea efectivă de a-și hotărî viitorul. Se aflau acolo, în afară de cei 1228 de delegați ai secțiunilor de vot, reprezentanții unor asociații profesionale și culturale, și mai mult de 100.000 de țărani, muncitori și orășeni, din toate părțile locuite de români. Delegații oficiali s-au adunat sub președinția lui *Gheorghe Pop de Băsești*, iar imensa masă, pe Cîmpia pe care martirii românilor din 1784, *Horea și Cloșca* plătiseră cu chinuita lor viață sffirtecată pe roată, cutezanța unui popor de a-și fi cerut dreptul la o viață omenească, demnă și liberă. Aici s-au ținut diferite discursuri, iar profesorul *Vasile Goldiș* a dat citire Deciziei delegaților, care era și a lor a tuturor, ce proclama unirea cu România, pentru totdeauna, într-un entuziasm indescrisibil și unic, după cum indescrisibil și unic era și acest eveniment, din viața bimilenară a poporului român.

Hotărîrea de la Alba Iulia va fi recunoscută și deci întărită, prin rezoluția formulată în Adunarea de la Mediaș, din 8 ianuarie 1919 de către o altă naționalitate, în care se spunea: *«Poporul saxon (sașii) din Transilvania se pronunță, în conformitate cu principiul de autodeter-*

minare, pentru unirea Transilvaniei cu România. El salută cordial poporul român și-l felicită pentru realizarea idealurilor sale naționale. Poporul saxon ia act nu numai de un proces istoric, de o importanță mondială, dar și de dreptul legitim al poporului român la unire și la formarea unui stat».

La rîndul lor, șvabii din Banat, colonizați aici în secolul XVIII, au luat o hotărîre similară, la 10 august 1919, la Timișoara.

Acestea au fost suferințele, jertfele și strădaniile românilor din Transilvania, care continuate timp de aproape un mileniu, au dus în cele din urmă la mărețul act al desăvîrșirii unității naționale a românilor.

Tăria rezistenței etnice a românilor transilvăneni a fost supusă la valori termice de dezintegrare, topire și turnare în alte forme, mai mari decît cele ale românilor de pe celelalte versante ale Carpaților, pentru aceea, diamantul tăriei, bărbăției și statorniciei lor, va fi veșnic omagiât și neîncetat dat de exemplu întregii suflări a acestui popor, al nostru, doritor de pace, libertate și independență.

Dacă ne întrebăm acum cu ce au contribuit românii din celelalte provincii românești, Muntenia și Moldova, pentru ca această înfăptuire epocală să ia ființă adeva, putem răspunde: mai întii, cu tot ce au pus ei la dispoziție, ajutoare morale și materiale, în decursul veacurilor, pentru ca frații de peste Carpați să-și păstreze intactă etnicitatea și credința ortodoxă, pavăza care i-a adus pînă în zilele noastre.

Astfel, voievozi români, din Muntenia și din Moldova, au ctitorit episcopate, biserici cu adînci semnificații istorice, și mai ales mănăstiri — bine știind noi că Transilvania a avut tot așa de multe mănăstiri, întocmai ca și țările române surori, — adevărate cetăți ale credinței ortodoxe, ale limbii române, ale tradițiilor și culturii naționale, și care au fost dărîmate cu tunurile din ordinul generalului austriac Bukow, spre a se deschide drum liber, schimbării de credință și, prin aceasta, deznaționalizării. Biserica Ortodoxă a efectuat o muncă orizontală și verticală, asupra sufletului românesc de peste munți și ea a fost unica instituție a românilor de acolo întrucît Statul, nu numai că nu era al lor, dar el era dușmanul lor cel dintii. Pentru exercitarea acestei înalte misiuni s-au pus la dispoziție pămînturi, bani, cărți românești și toate cele necesare bunei lor funcționări.

Apoi, acelorora care n-au mai putut înfrunta asuprirea și înjosirea de acolo, țărani, muncitori, comercianți și cărturari, li s-au creat, în spirit de adevărată frățietate, condiții de lucru și existență, în Principatele unite.

Mai tîrziu, în parlamentul român de la București, se vor auzi proteste contra oprîmării din Transilvania. Oamenii politici vor impulsiona și încuraja pe românii transilvăneni la continuarea luptei și vor contribui la edificarea opiniei publice mondiale. Se vor trimite ajutoare materiale pentru suportarea proceselor politice și de presă intentate românilor, ca și pentru plata grelelor amenzi, la care au fost condamnate ziarele românești.

În 1890 ia ființă cunoscuta asociație: «Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor», care va desfășura o fecundă activitate în această direcție, în toată țara și care își va lua, din 1914, un nume mai expresiv, acela de «Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor», în care au activat intelectuali români, dintre cei mai străluciți, și care și-a creat filiale nu numai în țară, dar și peste hotare (Paris, Londra, Roma, Washington ș.a.). La Paris ia ființă, în 1918 «Comitetul național al românilor din Transilvania și Bucovina», sub conducerea lui Traian Vuia.

Dar, mai presus de toate, intrarea României în primul război mondial, cu intenția hotărâtă de a-i dezrobi pe frați și de a face cu ei o comuniune românească, cu jertfa uriașă a celor 800.000 de vieți pierdute, fără a mai socoti bunurile distruse, toate suferințele îndurate de populație, valorile culturale irosite sau pierdute în condițiile unor lupte atât de grele, sînt contribuția cea mai mare a Munteniei și Moldovei unite într-o singură țară: România.

Îată, deci, că România s-a aflat și ea la înălțimea sarcinii și misiunii sale istorice, într-un mod vrednic de toată lauda.

*

În fine, dacă dorim să știm mai mult, nu se poate face abstracție, cîtusi de puțin, nici de valoroasa contribuție a românilor din afara frontierelor naționale de atunci. În această categorie intră românii din Franța, Marea Britanie, Italia, Rusia și Statele Unite ale Americii, în această din urmă țară aflîndu-se peste 180.000 de români. Cu toții n-au stat impasibili la suferințele și încordările supraomenești ale propriilor lor frați de sînge ci, prin audiențe, memorii, conferințe, simpozioane, manifestații, campanii de presă, editarea de hărți, broșuri statistice etc., cu deosebit spirit jertfelnic, au contribuit la informarea opiniei publice, a cercurilor politice și guvernamentale locale, ca și a grupurilor de experți care au luat parte la redactarea tratatelor de pace, de la Saint Germain (10 septembrie 1919) și de la Trianon (4 iunie 1920).

Numeroase au fost personalitățile politice și culturale române care au lucrat în toate țările menționate mai sus. S-au organizat detașamente de voluntari în o serie de țări, care au luptat cu arma în mînă în armata franceză, americană și italiană.

Unitatea politică recunoscută de aceste tratate de pace, care are la bază unitatea etnică, unitatea economică și unitatea spirituală incontestabilă a poporului român, a fost încă odată cercetată și proclamată, prin tratatul de la Paris, din 10 februarie 1947, la sfîrșitul celui de al doilea război mondial. Aceasta înseamnă că problema străvechiului pămînt românesc al Transilvaniei este o cauză judecată și soluționată definitiv, de cele trei tribunale ale popoarelor lumii, acordîndu-se, în fine, ceea ce i se cuvenea de mult, poporului latin din spațiul carpato-dunărean și pontic, popor care a suferit atât de mult...

Desăvîrșirea unității naționale a românilor s-a putut înfăptui, în condițiile anului 1918, și datorită faptului că toate cele trei grupuri de

români, din Transilvania, din România și din străinătate, au conlucrat într-un mod exemplar și la nivelul dreptății cauzei lor.

*

Considerat în contextul natural al procesului istoric și al imperativelor ce prezidează dezvoltarea societăților omenești — oricare ar fi ele — fenomenul agoniei, al destrămării și prăbușirii, în 1918 a trufașei și perfidei monarhii dualiste, care includea în sine atâtea realități majore contradictorii și ireconciliabile, nu poate să nu apară nici astăzi, după 60 de ani de la vremea respectivă, decît ca un proces perfect natural, îndreptățit, și ireversibil.

Istorici maghiari de frunte ca : Acsády, Ignász, Jakab Elek, Takáts Sandor, I. Toth Zoltan și Trocsányi Zsolt, apoi Hetényi, atestă în studiile lor asuprirea românilor prin cele mai neomenoase mijloace, din partea feudalilor atotputernici, și a celorlalte colectivități naționale (Șt. Meteș, *op. cit.*).

Împărăția habsburgică este vinovată de propria ei moarte, căci și-a semnat pieirea ea însăși, atunci cînd și-a anexat mereu teritorii, ce nu-i reveneau în drept, cînd a înglobat în granițele ei aflate neîncetat în mișcare ascensională, națiuni mari și mici, puternic diferențiate din multe puncte de vedere, pe care însă le-a dominat și oprimat în modul cel mai neomenos cu putință, cu specifica-i deviză machiavelică «*divide et impera*» (desparte (destramă) și stăpînește) și atunci cînd a transformat edificiul Statului cu picioarele de lut, al imperiului bicefal al Habsburgilor, într-o adevărată «*temniță a popoarelor*», cum atît de justificat i s-a zis.

Monarhia dualistă începuse să nu mai existe, chiar înainte de destrămarea ei formală (v. *Destrămarea monarhiei austro-ungare, 1900—1918*, București, 1964).

În locul acestui colos neviabil au apărut puternice state naționale și independente, în frunte, în prim rînd, cu Austria și Ungaria, care s-au dezrobit una față de alta, și dezrobindu-se ele s-au putut dezrobi și toate celelalte popoare, așa de crunt asuprite de cnutul monarhiei dualiste.

*

În încheierea acestor rînduri închinete evenimentului de încununare supremă a istoriei poporului român de acum șase decenii, trecînd în revistă cu probitate, etapele dezvoltării, luptei gigantice și suferințelor sale eroice bimilenare, pentru a nu le uita niciodată, să ne întrebăm necontenit, noi românii de azi, din toate provinciile românești îngemănate într-un singur Stat național și unitar, și cei care trăim în afara fruntariilor actualei României, în ce fel contribuim și noi la păstrarea pămîntului strămoșesc, a întregii moșteniri spirituale românești și a bogăției celei mari a sufletului înaintașilor noștri : dorul lor netrecător de libertate, independență și unitate națională, de pace și de mai multă omenie.

ORTODOXIA ȘI MIȘCAREA ECUMENICĂ

— Aspecte teologice actuale —

Pr. Prof. CONSTANTIN GALERIU

Conferința panortodoxă de la Rodos, (1961) ca și Comisia presinodală de la Geneva (1976) au decis ca la viitorul Sinod al Ortodoxiei să fie inclusă și tema: «Ortodoxia și mișcarea ecumenică». Relevînd și faptul că în august-septembrie (1978) s-au împlinit treizeci de ani de activitate a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, o privire de ansamblu și o evaluare din punct de vedere ortodox, a eforturilor teologice de pînă acum pentru realizarea unității creștine în cadrul acestei «mișcări», prezintă, se înțelege, interes și poate fi în același timp și o contribuție la aceste eforturi. Aceasta este și ceea ce îmi propune studiul de față.

În iconomia divină, Biserica una este în același timp ecumenică. Unitatea și ecumenicitatea ei sînt împreună înrădăcinate în ceea ce revelația numește «taina lui Hristos», a Fiului lui Dumnezeu pe care Tatăl Îl trimite «în lume» *εις την οικουμένην* (Evrei 1, 6), să surpe «peretele cel din mijloc al despărțirii» (Efes. 2, 14), «făcînd pace prin El, prin singele Crucii» (Col. 1, 20), «mîntuind întru dreptate lumea» — *την οικουμένην* (Fapte 17, 31). Și Fiul Însuși se roagă Tatălui în ajunul jertfirii Sale: «Toți să fie una... precum Noi una sîntem... și să cunoască lumea, că Tu M-ai trimis» (Ioan 17, 21—23). În Hristos, Cel Unul, Biserica nu poate fi decît una, iar ecumenicitatea îi este dimensiune fundamentală.

Știm că dorința de unitate a Bisericii s-a ivit din chiar momentul dezbinării ei. Unitatea e originară și pentru aceea rămîne totdeauna o aspirație fundamentală. Această s-a afirmat mai puternic sau mai slab, dar permanent în istorie și a arătat că duhul ecumenicității, al apartenenței tuturor creștinilor la același Trup al lui Hristos, nu s-a stins niciodată. De fiecare dată, «cînd comunitățile creștine iubesc unitatea în Hristos, observă un teolog ortodox român, și caută adevărul deplin, cu conștiința că nu sînt încă în El, e semn că Însuși Hristos — Duhul Lui, — lucrează în ele și ele sînt deschise acestei lucrări»¹.

Mișcarea ecumenică contemporană vine în întîmpinarea conștiinței ecumenice a Ortodoxiei. Se întilnesc astăzi într-un obiectiv comun:

1. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Iconomia în Biserica Ortodoxă*, în «Ortodoxia», nr. 2/1963, p. 171.

refacerea unității creștine și slujirea lumii. În această convergență de țeluri se află temeiul, participarea, dialogul și conlucrarea actuală a Bisericii Ortodoxe cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

*

Cum se cunoaște, Ortodoxia participă mai deplin, în mișcarea ecumenică, îndeosebi din 1961, când la a III-a Adunare generală de la New-Delhi au devenit membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor mai multe Biserici autocefale ortodoxe, între care și Biserica Ortodoxă Română. Și astfel în prezent «Ortodoxia, cum sublinia P. F. Patriarh Iustin, la intrarea Bisericii Ortodoxe Române în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, pune întregul ei tezaur de credință și pietate în serviciul Evangheliei în lumea contemporană». Lucrează pentru unitate în cadrul unei «comunități de Biserici angajate ele înseși în căutarea comună a unității»². Este și rămâne o dată mai mult «deschisă idealului ecumenic», cum afirmă P. S. Episcop Antonie, vicar-patriarhal, la o conferință interteologică.

Dar analizând din punctul de vedere al doctrinei, relația dintre Ortodoxie și mișcarea ecumenică, e locul să ne reamintim în ce constă mai precis natura și scopul Consiliului Ecumenic al Bisericilor. În 1974 Comitetul executiv al acestuia precizează: «Consiliul nu este deasupra Bisericilor și nu are autoritate asupra lor. Dar nici nu este simplu oglinda diviziunii lor. El este un instrument care ajută Bisericile să înainteze către o expresie mai completă a unei unități constituite prin Hristos și constant reînnoită prin puterea Duhului Sfânt»³. Deci fără să se suprapună sau să se substituie Bisericilor, el tinde și a lins permanent să fie un instrument. Nu un model de unitate, dar slujind cauza unității, străduindu-se să-i lumineze sensul.

În acest scop, mai ales la ultimele adunări generale de la New Delhi, Upsala, Nairobi, și-a înmulțit eforturile să caute și să ofere Bisericilor proiecte, o concepție, chiar un «model de unitate». Și se înțelege că un Sinod al Ortodoxiei va avea să reflecteze și să se pronunțe asupra modelului de unitate propus și analizat astăzi în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Ce reprezintă concret aceste eforturi? La New Delhi imaginea unității creștine a fost concepută și exprimată astfel: «Noi credem că unitatea care este în același timp dar al lui Dumnezeu și voința Sa pentru Biserică, devine vizibilă când într-un același loc toți aceia care sînt botezați în Hristos și-L mărturisesc ca Domn și Mîntuitor sînt călăuziți de Duhul Sfînt pentru a alcătui o comunitate deplin angajată, mărturisind aceeași credință apostolică, predicînd aceeași Evanghelie, frîngînd aceeași pîine, unindu-se într-o rugăciune comună și trăind o viață comunitară care iradiază în mărturia și slujirea tuturor, și cînd se găsesc în comuniune cu întreaga comunitate creștină în toate locurile și în toate

2. Cf. Rev. I. Bria, C. C. Patelos, *La réflexion orthodoxe, Introduction*, în «Contacts», nr. 4/1975, p. 364.

3. Cf. Rev. I. Bria..., *loc. cit.*, p. 364.

timpurile, încît ministeriul și calitatea de membru pot fi recunoscute de toți, și toți pot, după împrejurări, să acționeze și să vorbească într-un comun acord, în vederea misiunii la care Dumnezeu cheamă întregul Său popor»⁴.

Se observă din acest text că la New Delhi, în edificarea unității vizibile, accentul cade pe comunitatea locală care, se înțelege, e în comuniune cu întreaga comunitate creștină, din toate timpurile și din toate locurile. Se purcede astfel de la particular la universal.

La Upsala, a IV-a Adunare generală va sublinia însă dimensiunea universală a Bisericii. În raportul Secției I-a de lucru citim: «La accentul pus pe toți în fiecare loc noi am dori să adăugăm aici o nouă concepție a unității tuturor creștinilor în toate locurile. Este vorba de a chema pretutindeni Bisericile să devină conștiente de apartenența lor comună și de vocația lor de a acționa împreună. Într-o epocă în care interdependența umană este atât de evidentă, devine din ce în ce mai necesară datoria de a face vizibile legăturile care unesc pe creștini într-o fraternitate universală. Din moment ce Hristos a trăit, a murit și a înviat pentru întreaga omenire, catolicitatea se opune tuturor formelor de egoism și particularism. Catolicitatea este calitatea prin care Biserica își exprimă plenitudinea, integritatea și totalitatea vieții în Hristos. Biserica este catolică (sobornicească) și trebuie să fie în toate elementele și aspectele vieții sale, îndeosebi în cultul său. Membrii Bisericii trebuie să reflecte integritatea și totalitatea care constituie caracterul esențial al Bisericii»⁵. Acum accentul cade pe «catolicitate», pe «fraternitate universală».

Dacă în cele două adunări generale au fost accentuate pe rînd dimensiunea locală și cea universală-catolică, la a V-a Adunare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Nairobi se va încerca un echilibru, o sinteză între cele două aspecte prin lansarea conceptului de «comunitate conciliară».

Iată cum exprimă unitatea Bisericii această nouă definiție. Potrivit raportului prezentat de episcopul anglican Kenneth Woolcombe în Secția a II-a, «Biserica una trebuie să fie înfățișată ca o comunitate conciliară de Biserici locale autentice unite. În această comunitate conciliară fiecare Biserică locală posedă în comuniune cu celelalte plenitudinea catolicității și mărturisește aceeași credință apostolică: ea recunoaște deci că celelalte Biserici fac parte din aceeași Biserică a lui Hristos și că inspirația lor provine din același Duh. Cum a indicat Adunarea de la New Delhi, ele sînt legate reciproc prin același Botez și aceeași Euharistie; ele își recunosc mutual membrii și ministeriile lor. Ele sînt unite prin angajamentul comun pe care și l-au luat să mărturisească Evanghelia lui Hristos, asigurînd vestirea și slujirea lumii. În acest scop, diferitele Biserici caută să păstreze relații tainice și dinamice cu celelalte Biserici în cadrul reuniunilor conciliare convocate potrivit cu exigențele împlinirii vocației lor comune»⁶.

4. Din Dossier, *Jésus Christ libère et unit*, Section II, Nairobi 1975, p. II.

5. *Ibidem*, p. 12.

6. *Briser les Barrières*, Nairobi, 1975, p. 168.

Trebuie să observăm înainte de toate în aceste eforturi de a edifica viziunea și împlinirea unității Bisericii, un progres și o speranță în activitatea mișcării ecumenice. Dorința de realizare a unei unități creștine vizibile, concrete, într-o «plenitudine a catolicității», susținerea unor relații dinamice între Biserici; afirmarea în simbioză a celor două dimensiuni — verticală și orizontală — prin vestirea Evangheliei și slujirea lumii...», sînt elemente pozitive.

Nu putem afirma totuși că Documentele corespund integral în conținutul și în unii din termenii lor, spiritului revelației și obiectivului unității. Să analizăm, în acest sens, mai întii noțiunea de «comunitate conciliară», întrucît aceasta încearcă să fie o definiție a unității Bisericii, și a și fost dată, desigur în acest scop, spre studiu Bisericilor membre ale Consiliului Ecumenic la cea de a V-a Adunare generală de la Nairobi ⁷.

Este de remarcat faptul că în prezent, împreună cu eforturile din domeniul practic se caută și formule eclesiologice noi, care să exprime unitatea Bisericii și să o stimuleze. Se urmărește astfel, cum observăm mai înainte, o concepție, un model. Formula, «comunitatea conciliară» încearcă să fie un asemenea model al unității, așa cum se și precizează în raportul citat: «Biserica una trebuie să fie înfățișată ca o comunitate conciliară de Biserici locale autentic unite».

Dar ne punem de la început întrebarea: Poate fi Biserica «definită» autentic prin acești termeni? Poate conceptul de «comunitate conciliară» să reprezinte ființa, identitatea și structura Bisericii una? Dr. Lukas Vischer, secretarul-director al secției «Credință și Constituție» din Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în convorbirea pe care a avut-o la Constantinopol, în martie 1975, cu Comisia pentru chestiunile pancreștine a Patriarhiei Ecumenice, arăta, pe de o parte, că din partea secției al cărei director este (Credință și Constituție) nu există nici o «dispoziție să introducă o nouă terminologie», se înțelege teologică. Dar pe de altă parte afirmă D-sa: «Dacă dorim unitatea sîntem datori să găsim un nou mod de formulare». Și tot în aceeași convorbire, preocupat de lipsa unui «limbaj suficient de eclesiologic și a unei terminologii adecvate» în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, atrăgea atenția asupra marilor dificultăți pe care le întîmpină chiar în legătură cu termenii: «conciliaritate» (conciliarity) și «comunitate conciliară» (conciliar Fellowship). În acest sens explică, de pildă, că «deși în limbile elină, rusă, franceză, germană e redată adecvat noțiunea de council, din nefericire în limba engleză termenul înseamnă în același timp și «*conciliu*», ca și conciliu ecumenic (Sinod ecumenic), dar și «*consiliu*», ceea ce și este în prezent Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Cu toate strădaniile noastre de pînă acum, încredința dînsul, nu am putut găsi o terminologie deosebită asupra temei de mai sus» ⁸.

7. *Ibidem*, p. 173.

8. Dosar, în Arhiva Sfîntului Sinod, 1975.

Dar termenul «Council», care, cum s-a văzut stă la baza celorlalți : «Conciliar Fellowship» și «Conciliarity», are o istorie mai veche și care de asemenea trebuie luată în considerare. Se știe că își are obârșia în limba latină, exprimat aici prin : Concilium. În lumea romană antică, înainte de imperiu, existau așa-numitele «*Concilia*» Etruscorum, Latino-rom, «*Concilia plebis*». În perioada imperiului se constituie în continuare Consiliul (adunarea) notabililor, deputaților cetății dintr-o provincie sau dioceză, pentru celebrarea cultului împăratului⁹. Iar potrivit dreptului roman, noțiunea «Conciliu» semnifica adunare deliberată sau consiliu, confundându-se astfel adesea cu sinonimul latin «Consilium». Se observă ușor cum confuzia pe care o evoca Dr. L. Vischer, între «Concilium» și «Consilium» apare de la origine. Dar se ivește încă de pe acum întrebarea : «Concilium», reprezentând o adunare și o cale de conciliere a divergențelor prin acord, prin compromis sau cantitate a voturilor, și semantic fiind o expresie a realităților timpului și imperiului roman care l-a produs, cum ar putea un asemenea concept, devenit prin «conciliaritate», un fel de «atribut» al Bisericii, să-i exprime și să-i orienteze unitatea autentică revelată în Iisus Hristos ?

Termenul a fost preluat apoi de Tradiția creștină apuseană-romană și cum se cunoaște, sinoadele au fost numite aici concilii. În chip firesc s-au botezat odată cu oamenii, cuvinte, instituții. Dar nu arareori, și Mîntuitorul prevenea : s-a turnat vin nou în burdufuri vechi (Matei 9, 17), și unele au plesnit. De aceea și în noul context s-au produs confuzii, conflicte. De prin secolele XII—XIII ia naștere prin canoniștii catolici o așa-numită doctrină conciliară — «Conciliarismul» — dezvoltată îndeosebi de Marsilio de Padova († către 1343) și William de Occam († 1349) în contextul disputei de la sfîrșitul Evului Mediu dintre autoritatea Bisericii și autoritatea papală. Conciliaristii considerau Conciliul ecumenic drept reprezentant autentic deplin al Bisericii Universale și infailibil, situîndu-l deasupra puterii papale. Conciliul de la Constanța (1414—1418), socotit în istoria Bisericii Romane drept al 17-lea Sinod ecumenic (care de altfel a și pus capăt schismei dintre 1378—1417 cu un papă și un antipapă), prin decretul *Frequens* (sesiunile a IV-a și a V-a), făcea din Conciliul ecumenic o instituție fixă și un fel de instanță de control superior față de papă¹⁰. Această doctrină se va perpetua mai apoi în Franța prin «galicanism», iar Reforma îi va fi și ea, cel puțin în parte, un puternic ecou. În schimb, Conciliul I de la Vatican va condamna conciliarismul, «reliefînd puterea papală»¹¹.

Poziția actuală a Bisericii Romano-Catolice privind «Conciliaritatea» impune de asemenea atenție. Într-un document al Secretariatului pentru unitatea creștinilor, din 22 febr. 1975, intitulat «Colaborarea ecumenică pe plan regional, național, și local», se face distincție între «Conciliaritatea — care caracterizează viața Bisericii Catolice» pe de o parte, și relațiile fraterne care există în sînul consiliilor Bisericilor,

9. Cf. «Enciclopedia Italiana», Ed. 1949, art. *Concilio*, p. 64.

10. Df. Dm. Ch. Poulet, *Histoire de l'Eglise*, Paris, 1935, p. 618.

11. Karl Rahner, «*Petit Dictionnaire de Théologie Catholique*», trad. Maurice Vidal, Paris, 1970, p. 85.

ale consiliilor creștine și ale altor grupări de creștini încă separate, pe de altă parte. — Conciliaritatea, precizează documentul, «care se exprimă câteodată prin Concilii ecumenice și provinciale, e întemeiată pe deplina comuniune a Bisericilor locale între ele și cu Biserica din Roma care prezidează la adunarea universală a iubirii. Această comuniune își găsește expresia ei în mărturisirea credinței, săvârșirea Tainelor, exercitarea ministeriului și acceptarea (receptarea *n.n.*) Conciliilor ecumenice. În acest sens, un conciliu este un mijloc care permite unei Biserici locale, în comuniune cu Episcopul Romei să exprime comuniunea Bisericii Catolice»¹².

În comentariul la acest document roman, E. Lanne ține să sublinieze și el încă o dată că trebuie să se distingă cu grijă între această «conciliaritate» în sens catolic, și «conciliaritatea într-un sens mai larg, care exprimă participarea la Consiliile creștine, la Consiliile Bisericilor și la oricare altă formă de grupări inter-denominaționale»¹³.

Dar să raportăm această distincție pe care o face Biserica Romano-Catolică, la unele precizări pe care le face raportul secției a II-a de lucru la Nairobi asupra acestei teme. «Adevărata comunitate conciliară, se spune în raport, presupune unitatea Bisericii...». Și «Adevărata conciliaritate este reflexul în viața Bisericii a Dumnezeuului Treimii. Este unitatea pentru care Hristos se ruga, când cerea Tatălui ca ucenicii Săi să fie una, precum Tatăl și Fiul una sînt. Conciliaritatea este expresia acestei unități interioare a Bisericilor separate prin spațiu, cultură și timp, dar care trăiesc intens această unitate în Hristos și ai căror reprezentanți se reunesc din timp în timp în Concilii ale tuturor Bisericilor locale, la fiecare nivel geografic, străduindu-se să-și manifeste unitatea lor în chip vizibil într-o comunitate readunată (*rassemblée*)¹⁴.

Trebuie să observăm desigur că descriind conciliaritatea în acești termeni, raportul Adunării are în vedere nu stadiul actual, existent în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, ci o imagine a unității pe care speră să o realizeze în viitor. În acest sens se și precizează astăzi în C.E.B.: «Adunările noastre interconfesionale actuale nu sînt Concilii în sens deplin, întrucît nu sînt unite printr-o înțelegere comună a credinței apostolice, printr-un ministeriu comun și printr-o euharistie comună. Aceasta exprimă dorința sinceră a Bisericilor care participă la ele să fie un semn înaintemergător al unei comunități conciliare adevărate...»¹⁵. Iar pastorul John Deschner, expunînd tot la Nairobi tema: «Unitatea vizibilă și comunitatea conciliară», previne prudent în același sens: «Adunarea noastră se află încă în stadiu preconiliar»¹⁶.

Dar oricare ar fi opțiunile, un fapt devine tot mai evident: noțiunea de «Conciliaritate», pentru care s-a străduit atît de mult rămîne controversată; nu întrunește unanimitatea fără de care nu e posibilă unitatea în Biserică. «Comunitatea conciliară» poate fi, cum s-a afirmat, doar o etapă a împăcării, un stadiu al concilierii, nu însă un model de unitate profundă și durabilă». Este prea împovărată istoric și dogmatic,

12. E. Lanne, *L'Oecuménisme au niveau local*, în «*Irénikon*», nr. 4/1975, p. 489.

13. *Ibidem*. 14. Cf. *Briser...*, p. 165.

15. *Ibidem*, p. 164.

16. *Ibidem*, p. 174.

pentru ca cu ajutorul ei să se poată ajunge la o formulare fericită a strădaniilor și țelurilor unității», consideră un teolog protestant¹⁷. Dealtfel o unitate concepută dinamic, mereu înnoită, va cunoaște și alte formule de realizare a acesteia într-un organism divino-uman care e Biserica.

Pentru a pune însă o concluzie la această temă, din punct de vedere ortodox, cel puțin următoarele elemente vor trebui luate în considerare :

Termenul «conciliu» este desigur consacrat în Biserica Romană ca un corespondent al celui de «sinod» din tradiția ortodoxă. Dar se va observa că sinoadele, respectiv conciliile, nu au fost decât mijloace, instrumente și nu atribute permanente în viața Bisericii ; iar hotărârile lor au avut nevoie de confirmarea, de «receptarea» de către întregul Trup al lui Hristos. Cu atât mai mult termenii de : «Conciliaritate» și «comunitate conciliară», nu pot deveni atribute sau un fel de «substitut eclesiologic», avînd în vedere și ambiguitatea, confuzia, chiar conflictele provocate în istorie.

În legătură cu acest fapt se mai ridică o întrebare : întrucît «conciliarismul» s-a aflat în dispută cu «primatul papal» și «infaibilitatea», care vor fi raporturile dintre o «Comunitate conciliară» și Biserica Romano-catolică, în perspectiva unei viitoare unități integral creștine, dacă și în prezent conciliaritatea în sens catolic este înțeleasă ca o comuniune a Bisericilor locale cu episcopul Romei care, după documentul citat, ar «prezida la adunarea universală a iubirii», implicînd deci primatul ?

Dar mai ales sub aspectul propriu-zis al eclesiologiei trebuie să ne întrebăm : ce substanță eclesiologică poate purta această definiție ? Este adevărat că raportul Adunării generale de la Nairobi, cum s-a arătat, se străduiește să o umple cu un asemenea conținut, cînd afirmă : «...Adevărata conciliaritate este reflexul în viața Bisericii a Dumnezeu-lui Treimic. Este unitatea pentru care se ruga Hristos cînd cerea Tatălui ca ucenicii Săi să fie una, precum Tatăl și Fiul una sint... Conciliaritatea este expresia acestei unități interioare a Bisericilor separate prin spațiu, cultură sau timp...». Dar cuvîntul în sine corespunde unui asemenea conținut ? Poate exprima în ambiguitatea lui istorică aceste sensuri, pentru a putea și dăinui ? Nu trebuie și aici un vas curat pentru a întrupa pe Dumnezeu-Cuvîntul ?

Sau mai curînd s-a apelat la acest termen, întrucît prin semnificația lui de «conciliere», s-ar putea ajunge mai lesne la o unitate a Bisericii ? În acest sens trebuie amintit că termenul ca atare e prezent și în teologia Reformei. Apartine astfel concepției confesiunilor apusene despre mîntuire, văzută deci tocmai ca o conciliere, împăcare cu Dumnezeu (2 Cor. 5, 20), dar prin «satisfacție» sau prin «substituție penală». Însă faptul întrupării Fiului lui Dumnezeu în bogăția lui de sensuri nu se poate reduce doar la «conciliere», așa cum nici natura și deci nici

17. La Conferința teologică interconfesională, Sibiu, oct., 1976.

unitatea Bisericii nu poate fi exprimată doar prin acest cuvînt. E necesară o formulă, o definiție care să exprime ființa Bisericii în plinătatea ei: Biserica este «Mireasa Mielului», este «Cortul lui Dumnezeu cu oamenii» (Apoc. 21, 3—9). Și precum în Hristos «a locuit trupește plinătatea Dumnezeirii» (Col. 2, 9), și Biserica este «plinătatea Celui ce plinește toate întru toți» (Efes. 1, 23).

De aceea definirea modelului de unitate a Bisericii trebuie să aibă în vedere această «plinătate» — *πληρωμα*. Așa ne aflăm în duhul revelației, al Sfințelor Scripturi (Efes. 4, 16—18; Col. 1, 18—20), și al Sfinților Părinți. În acest sens, Sf. Irineu vede întreaga umanitate, creația însăși recapitulată în Hristos, Principiul ei viu. Iar pentru Clement Alexandrin, Biserica este: «Hristosul total». Și de asemenea, pentru Fer. Augustin este «Totus Christus — Ille et nos». Atunci, în acest consens deplin al Revelației, Biserica-una ni se descoperă drept *plinătatea* sau *totalitatea* Trupului lui Hristos, plinătatea în care se revelează și se actualizează neîncetat în Duhul Sfînt, în fiecare membru al ei și în fiecare Biserică locală, prin credința apostolică, Sfintele Taine și episcopatul sacramental, viața Preasfintei Treimi Celei deoființă și nedespartită.

*

Dar revenind încă la conceptul de «conciliaritate» mai trebuie observat în același timp că dacă prin acest termen s-a urmărit să se dea Bisericii o însușire definitorie, conciliaritatea exprimînd cumva catolicitatea sau sobornicitatea Bisericii, considerăm că în același sens, termenul de sinodicitate, cum sesizează teologii ortodocși¹⁸ desemnează mult mai autentic, mai profund această însușire. Alături de termenul «sinodalitate» care se referă la sinoade ca instanțe periodice de acord, de afirmare a simfoniei Bisericii, termenul «sinodicitate» ar exprima caracterul permanent de comuniune dinamică, în mers, caracterul de «cale», de «via», al Bisericii lui Hristos în Duhul Sfînt.

*

Atît termenul obișnuit — *σύνδος* — cît și cel întrebuițat în Sf. Scriptură — *συνόδια* — (Luca 2, 44), semnificînd o caravană, mai precis, aici o comunitate de credincioși care mergeau împreună la aceeași serbare a Paștelui, ca și ceilalți din familia lor de cuvinte, «sinodalitate» sau «sinodicitate» desemnează expresiv, plastic și inechivoc acea profundă realitate a Bisericii de a fi o «sinodie», o comuniune în mers, spre Paștele Noului Testament, spre înviere, spre Parusie. De aceea pentru evitarea oricărei confuzii C.E.B., ar trebui să opteze pentru formula «Comunitate Sinodală»^{18 bis}.

18. A se vedea studiul Pr. Prof. D. Stăniloae, *Natura sinodicității*, în «Studii teologice», nr. 9—10/1978.

18 bis. Pentru această formulă s-a pronunțat și Dr. L. Vischer în Conferința ținută la Inst. teol. univ. Buc. la 7 nov. 1978, cu tema: «În căutarea unității. Originea și semnificația conceptului comunitate conciliară».

Subliniam de asemenea mai înainte că prin formula «comunitate conciliară» se încearcă, odată cu o definiție, implicit să i se descopere Bisericii identitatea ei; cum se spune astăzi în ecumenism, o «identitate globală»; sau cum afirma Dr. L. Vischer: «Pregătindu-ne pentru unitate să reflectăm la ceea ce este identitatea autentică»¹⁹.

Dar tensiunea între păstrarea identității diverselor «denominațiuni» ieșite din Reformă, și integrarea în identitatea Bisericii una, a devenit pentru mulți o reală cruce». Teribila dificultate de care se împiedică, în cele din urmă, Bisericile, declara încă în 1954, Stephen Neill, e aceea că ele nu se pot uni fără să moară²⁰. Deși șocantă, ideea de «murire» a fost adoptată ca o soluție. În acest sens, s-au propus așa-numitele «uniuni organice», uniuni de «denominațiuni separate», care, cum s-a spus și la Nairobi, «implică un fel de moarte ce amenință identitatea confesională a membrilor lor; dar este vorba de o moarte care permite (Bisericilor) să primească o viață mai deplină. Și aici este punctul crucial»²¹. De aceea, Dr. L. Vischer vede acest fel de «moarte» cu un oarecare dramatism, îndeosebi în «abandonul numelui». Act dificil de făcut întrucât numele e «semn al identității»²². Totuși act nu atât de dificil în contextul eclesiologic protestant. Și aceasta deoarece pentru E. Brunner, spre ex., «Nici o Biserică nu poate redeveni — *ἐκκλησία* — adică adevărata Biserică. Toate Bisericile trebuie să se considere ca elemente ale Bisericii în devenire, continuă el. Bisericile clasice s-au distanțat. Apar noi forme. Un timp Bisericile au fost «vase care conțineau *ἐκκλησία*. Dumnezeu vrea vase noi. Ecumenismul e necesar astăzi, dar ar apuca pe un drum greșit reunind Bisericile istorice. Aceasta ar însemna a pune bază pe instituție»²³.

Dar într-o asemenea stare, ce a mai rămas din conștiința identității care, în același timp este exigență fundamentală? Pentru aceea se și vorbește tot mai insistent astăzi în Apus de o criză de identitate, și la nivel personal, și la cel eclesial. Și, pe de altă parte, apare totuși de înțeles să poți renunța, să sacrifici o identitate, atunci când nu ai o bază a autenticității ei, o înrădăcinare fermă în revelație. Este și în Sfânta Scriptură vorba de moarte în acest sens: «moarte față de păcat» (Rom. 6, 10), sau față de vechiul Adam (Col. 3, 1—5). Și implicit, moarte față de eroare, față de erezie, de schismă; față de un reduccionism doctrinal monist, ca de ex.: sola fide, sola scriptura, sola gratia; sau față de o exegeză ruptă din contextul întregii Revelații, ori exclusiv după literă și nu după duh (2 Cor. 3, 6) etc. În scopul sacru al adevărului și al uniității o asemenea moarte este necesară.

19. Cf. Dossier, *Jésus Christ...*, p. 42.

20. *Ibidem*.

21. *Briser...*, p. 171.

22. Cf. Dossier, *Jésus Christ...*, Section II, p. 42.

23. Pr. lector D. Rađu, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, teză de doctorat, în «Ortodoxia», nr. 1—2, București, 1978.

Dar dacă identitatea Bisericii, identitatea ei «globală» constă esențial, așa cum reiese și din documentele secției «Credință și Constituție», în : «plenitudinea catolicității credinței apostolice, a Sfintelor Taine și a ministeriului ordonat», atunci Ortodoxia ca membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, fără să se situeze în vreun fel de automulțumire sau izolare, e datoare să arate că ea a fost fidelă permanent, curat și deplin unui asemenea tezaur al Revelației, că păstrându-l în integritatea lui apostolică și patristică și-a păstrat în el identitatea autentică a Bisericii-una din timpul ecumenicității primelor veacuri²⁴. Și se înțelege că aflându-se statornic în această continuitate neștirbită a credinței adevărate, Ortodoxia nu poate să-și caute și să-și dobândească o altă identitate. Dar e în același timp permanent conștientă că există un infinit progres în înțelegerea tot mai profundă și în plenitudinea tot mai bogată a identității și a unității, în ea, întrucât modelul este infinitul Prea Sfintei Treimi, revelat prin Dumnezeu-Fiul din a cărui «plinătate» noi luăm, în Duhul, «har peste har».

*

S-a spus, și pe drept cuvânt, că identitatea nu e uniformitate. Se disting două aspecte ale identității : unul teologic-revelat, al tezaurului credinței ; celălalt : istoric, etnico-cultural. În cel teologic se înrădăci-nează unitatea Bisericii ; în cel etnic-cultural, diversitatea ei : de aici rezultă ceea ce se numește unitate în diversitate. Așa cum Fiul lui Dumnezeu asumă natura umană în ins, nu în specie, și se întrupează în sânul unui neam, la fel Biserica se întrupează în etnicitate, în sânul specific al popoarelor ; în istoria, viața, cultura lor. Se edifică astfel o unitate simfonică. Aceasta și era imaginea Bisericii primare, una în credință, dar multiformă prin răspîndirea ei în diversele cetăți și neamuri în care se integra, — Ierusalim, Antiohia, Corint, Efes etc. Iar faptul că la Cincizecime fiecare din cei de față auzea și primea mesajul unic al Evangheliei în limba neamului său, descoperă o dată mai mult că Duhul unește fără să confunde și distinge fără să separe.

Diversitatea ține de creație, de bogăția ei la toate nivelurile și mai ales la cel uman, care poartă chipul slavei Dumnezeului-Treime. Revelația e creație, iar creația e prin ea însăși diversitate. O unitate de uniformități în care unul nu ar avea ce împărtăși celuilalt, ceva unic, personal, darul lui, ar fi o unitate moartă, de neconceput. De aceea diversitatea nu infirmă, ci afirmă unitatea, o descoperă vie, dinamică, creatoare ; orice act creator e rodul unei întâlniri, a unității între alterități.

Fidele acestui mod viu de a concepe unitatea, Bisericile răsăritene s-au constituit de timpuriu în autocefalii, în care aspectul teologic se

24. Această continuitate a catolicității primare păstrată în Ortodoxie o recunoaște și lucrarea unui grup de teologi catolici și protestanți : *Nouveau Livre de la Foi — La Foi commune des chrétiens*, Ed. Françaises, Paris, 1976, 604 p.

conjugă armonios cu cel etnic, așa cum dealtfel indica, încă din epoca primară Canonul 34 Apostolic²⁵. În virtutea acestei armonii, simbioze, Bisericile autocefale păstrează și își afirmă permanent unitatea ortodoxă prin aceeași credință apostolică și patristică, prin același cult divin și prin aceeași disciplină canonică, slujind însă în același timp fiecare într-un mod original patriile, neamurile în care s-au întrupat. Slujire din care rezultă totodată și o originalitate teologică în raport cu specificul etnic al fiecărei Biserici Ortodoxe autocefale. Și în același sens din experiența istorică trebuie să subliniem această reciprocitate autentică între cele două aspecte: teologic și etnic. Cu cât Biserica exprimă mai autentic revelația, cu atât relația ei cu etnicul, cu neamul în care slujește, e mai ziditoare, fapt evidențiat de atâtea ori în istoria Tradiției răsăritene. Astfel, autenticitatea mesajului este esențială pentru noi și aceasta întrucât Dumnezeu este autorul deopotrivă și al Revelației și al creației, al specificului etnic, neamurile fiind și ele chemate la nemurire (Matei 25, 32; Apoc. 21,24—26); Bisericile trebuie să fie deci solidare cu destinul, cu identitatea lor.

*

Dacă diversitatea exprimată prin autocefalie, limbă națională, școli teologice, stiluri de viață creștină, afirmă unitatea simfonică a Bisericii, pluralismul teologic, în schimb, este expresie a dezbinării și întârzie refacerea unității.

Se încearcă din partea unor teologi protestanți contemporani o justificare a pluralismului teologic, și anume pe baza unor tensiuni din Noul Testament, de pildă între iudaizanti și eleniști ș.a. În acest sens E. Käsemann ajunge la următoarea concluzie: «Canonul noutestamentar nu justifică unitatea Bisericii. El arată în schimb, bineînțeles în mod accesibil pentru istorie, un număr mare de confesiuni. Variabilitatea Kerygmei în Noul Testament este expresia faptului că chiar în creștinismul primar o mulțime de confesiuni stăteau una lângă alta, se succedau, se uneau și se închideau una față de alta. De aici rezultă că toate confesiunile de azi se referă la același canon al Noului Testament»²⁶.

Dar din această exegeză, cum se vede, rezultă un pluralism eclesio-logic divergent, nici într-un caz unificator. Sfinții Apostoli au subliniat însă energic unitatea în identitatea teologică. «Este un Domn, o cre-

25. În Canonul 34 Apostolic citim: «Episcopii fiecărui neam se cuvine a cunoaște pe cel dintii dintre dinșii și a-l socoti pe el de cap și nimic mai însemnat să nu facă fără învoirea aceluia; și fiecare să facă numai cele ce se referă la eparhia sa și la satele supuse ei. Dar nici acela să nu facă nimic fără învoirea tuturor. Fiindcă așa va fi concordie, și se va slăvi Dumnezeu prin Domnul, întru Duhul Sfânt: Tatăl și Fiul și Sfântul Duh». Dr. N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, trad. U. Covincici și Dr. N. Popovici, vol. I, p. 236, Arad, 1930.

26. Cf. Prof. I. Juhasz, *Unitatea în pluralitate*, în «Ortodoxia», nr. 1/1971, p. 144.

dință, un botez», spune Sf. Pavel (Efes. 4, 5). Și, pe acest fond al unității, Apostolul îl afirmă fără să piardă din vedere contextul etnic-cultural divers al timpului în care se înrădăcina Evanghelia. El citează din scriitorii greci și se adresează într-un mod specific diferitelor Biserici din Tesalonic, Efes, Corint, Roma etc.

Cu atât mai surprinzătoare ne apar unele exprimări asemănătoare chiar în reuniunile ecumeniste. De pildă la Adunarea generală de la Nairobi s-a spus că: «Adevărata unitate a Bisericii nu este monolitică». Dar atunci, cum observă un teolog ortodox român, «Dacă unitatea Bisericii nu este monolitică, cum ar putea fi altfel... decât pluralistă, și nu numai ca expresie teologică, ci și sub aspectul conținutului doctrinar»²⁷, și implicit sub aspectul eclesiologic. De aici se vede și reala cruce în ecumenism, de atâtea ori evocată: ascultăm aceeași Evangheliie, și totuși credința noastră nu e aceeași, și noi nu sîntem una. De aceea nici nu ne așezăm, cum ar fi firesc, după primirea aceluiași Cuvînt dumnezeiesc, și la aceeași masă a Euharistiei. Fundamentală rămîne astfel: unitatea în credință. Să-i observăm cîteva capitole principale.

*

Pentru un creștin ortodox primul articol al credinței este învățătura despre Sfînta Treime. Și sîntem îndreptățiți să spunem că cel mai substanțial progres doctrinal în cele trei decenii de activitate a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, s-a făcut în 1961, cînd la New Delhi, Adunarea generală a aprobat noua «bază», care afirmă principiul trinitar, fapt care i-a și permis Bisericii Ortodoxe să participe în plenul ei, avînd în vedere acest consens fundamental al credinței creștine. Reamintim aici că dacă la prima Adunare generală de la Amsterdam, 22 aug.—4 sept. 1948, textul bazei era formulat astfel: «Consiliul Ecumenic al Bisericilor este o asociație frățească a Bisericilor care acceptă pe Domnul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu-Mîntuitor», la New Delhi a fost redactată o nouă bază, în ființă și astăzi, cu următorul conținut: «Consiliul Ecumenic al Bisericilor este o asociație frățească de Biserici, care mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mîntuitor potrivit Scripturii, și se străduiesc să răspundă împreună la chemarea lor comună spre mărirea unui singur Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh».

Deși este mărturisită credința în Preasfînta Treime, doctrina «Filio-que» rămîne o temă de discuție în ecumenism. Unii teologi ortodocși (b.o. V. Lossky) o consideră drept principala învățătură dogmatică ce separă Apusul de Răsărit. Referindu-se aici strict la fondul problemei, ținem să facem următoarele sublinieri. Dacă «Duhul Sfînt purcede de la Tatăl și de la Fiul ca dintr-un unic principiu», după cunoscuta formulă

²⁷ Pr. Prof. D. Popescu, *Consiliul Ecumenic al Bisericilor la 30 de ani de activitate*, referat susținut la Conferința teologică interconfesională de la Sibiu, mai 1978.

catolică, cinstirea Duhului nu mai este absolut egală cu a celorlalte Persoane divine, iar Treimea apare doime. Implicațiile în iconomie nu sînt mai puțin însemnate. Se deschide cale pentru o viziune monarhică și instituțional-juridică în structura Bisericii, așa cum se constată în Catholicism, unde Biserica este dependentă de papă, cum este Duhul Sfînt de Fiul. Experiența dureroasă a istoriei trebuie să ne facă și mai atenți la aceasta. De aceea Ortodoxia are de apărat în sînul mișcării ecumenice doctrina autentică despre Sfînta Treime, atît sub aspectul teologic cît și sub cel canonic-eclesiologic, privind ființa și existența autentică a Bisericii; fundamentînd deodată unitatea Bisericii în Dumnezeuire-Una, Tatăl izvorul unic; și egalitatea absolută a membrilor ei, Bisericile locale sau credincioși, în egalitatea absolută a Persoanelor Prea Sfintei Treimi.

În acest context, nu putem să nu consemnăm ca un pas înapoi și un obstacol, decizia Anglicanilor luată la Minneapolis (1977), de a menține «Filioque» în Simbolul credinței și de a-l reintroduce în cărțile liturgice²⁸. Iar această decizie e luată tocmai într-un moment în care teologi romano-catolici ca J.-M. Garrigues, P. P. Henry S. J., repun în discuție învățătura despre «Filioque». Acesta din urmă, într-un studiu semnificativ intitulat: «Contre le Filioque», propune patru soluții în rezolvarea acestei probleme de dispută istorică: După ce în primele trei evocă diverse formule cunoscute: a Fer. Augustin — *procedit ex Patre Filioque tanquam ex uno principio*; a Conciliului de la Toledo — *ex unione Patris et Filii procedit*; sau cea mai nouă, redată în expresia franceză — «*Qui procède du Père par le Fils*». Conclude în cea de a patra, afirmînd: «Aceasta este cea mai radicală. Suprimarea lui Filioque din Crez. Dezavantajul ei este de a părea că se neagă ceea ce latinii, pe bună dreptate, consideră ca o parte, dar numai ca o parte a doctrinei credinței... Însă marele avantaj ecumenic al acestei din urmă soluții este că Crezul latin ar deveni identic cu Crezul grec. Nu se neagă Filioque, consideră teologul catolic; ci se lasă teologilor, predicatorilor, cateheților să-l explice cu complementele necesare. Se regăsește în sfîrșit unitatea în marea mărturisire a credinței creștinilor»²⁹. Fără a o comenta deocamdată, această strădanie din partea catolică trebuie privită drept dătătoare de speranță.

*

Împreună cu mărturisirea Prea Sfintei Treimi, credința lui Iisus Hristos ca Domn și Mîntuitor al nostru, este tot atît de fundamentală. Mișcarea ecumenică a considerat acest adevăr de la începuturile ei ca punct de plecare și bază pe care se poate colabora și construi unitatea creștină. Încă la una din primele reuniuni ale ramurei «Credință și Constituție», în 1915, Robert Gardiner, unul din pionierii ecumenismului

28. Cf. «S.O.P.» Juillet, Août, 1977, p. 4.

29. P. Henry, *Contre le «Filioque»*, în «*Irénikon*», 2/1975, p. 176—177.

timpului nostru, declara cu o conştiinţă profund responsabilă: «Noi căutăm să strîngem pe toţi creştinii într-un singur trup care să fie trupul viu al singurului Domn, Dumnezeu adevărat, om adevărat, întrupat, răstignit, îngropat, înviat din morţi, Care şade de-a dreapta lui Dumnezeu, viu astăzi, Cap suprem al Bisericii care este Trupul Lui, plinătatea Celui ce plineşte totul în toţi»³⁰.

Dar faţă de o mărturisire de credinţă atît de clară, făcută de un protestant în 1915, peste şaizeci de ani, în 1975, în cadrul Adunării generale de la Nairobi, pastorul Robert Mc Afee Brown din Biserica prezbiteriană din Statele Unite ale Americii, plecînd de la textul din Evangelia după Matei: «Cine zic oamenii că sînt Eu Fiul Omului... (16, 13—14), şi răsponzînd în legătură cu tema prezentată aici — Hristos eliberează şi uneşte — la întrebarea: «Cine este acest Iisus care eliberează şi uneşte», afirmă: «Ne întrebăm, cine este acest Iisus? Şi noi sîntem confrunţaţi cu o uluitoare varietate de răsponzuri: Iisus este consubstanţial Tatălui, Iisus este un combatant pentru eliberare, Iisus este un profet, Iisus este o prezenţă sacramentală, Iisus este un visător idealist, Iisus este negru, Iisus este om pentru alţii, Iisus este un Mîntuitor personal...». Şi concluzia pe care o pune acestor întrebări şi răsponzuri atît de diverse, reflectă o concepţie pluralistă. «Este inutil, consideră în continuare pastorul Brown, să ne facem vreo grijă că răsponzurile noastre pun accentul pe puncte diferite. Dacă acestea ar fi identice, ar trebui să fim neliniştiţi, întrucît aceasta ar însemna că am închis pe Hristos într-o formulă... A spune cu Petru: Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, nu e niciodată un capăt, ci începutul cercetării noastre permanente a sensului acestui răsponz»³¹.

Desigur, Ortodoxia se poate aştepta la asemenea situaţii şi confirmări. Icoana Domnului nostru Iisus Hristos reprezentată în atîtea expresii subiective, explică proliferarea Bisericilor şi comunităţilor protestante. Dar una din întrebările pe care le suscită această viziune este: cum mai putem contempla icoana şi adevărul lui Iisus Hristos într-o asemenea constelaţie de atribute şi opinii contradictorii; unele atît de şocante pentru conştiinţa creştină, ca de pildă, cea de «visător idealist»? Se consideră oare că astfel Hristos se face «tuturor toate», sau că se merge spre El pe o infinită varietate de căi, oricare ar fi natura lor? Sau mai curînd, această stare de spirit ne aminteşte de experienţa Apostolilor pînă la înviere şi Cincizecime. Şi ei proiectau asupra Mîntuitorului propria lor imagine subiectivă despre Mesia, la care însă au trebuit să renunţe. Căci din ziua Cincizecimii, în Duhul Sfînt L-au recunoscut pentru totdeauna, autentic: în El Însuşi, în Duhul Lui, mărturisindu-L «Domn şi Hristos» (Fapte 2, 36). Faptul trebuie meditat mai profund. De recunoaşterea identităţii autentice a Domnului nostru Iisus Hristos — Capul, depinde recunoaşterea identităţii Trupului Său —

30. Cf. W. A. Visser't, *L'Eglise face au syncrétisme*, Paris, 1974, p. 143.

31. *Briser...*, p. 7—8.

Biserica. Unitatea divino-umană revelată în Hristos e prototip și temelie și manifestare fundamentală a Bisericii; aici e dată și identitatea și unitatea ei. Și dacă unitatea se definește de obicei, drept participarea comună la aceeași origine și același țel, atunci implicit, realizarea unității creștine înseamnă participarea comună la Același Hristos, Dumnezeu și Om. Și numai așa, cum spune Apostolul, «în lucrurile în care am ajuns de aceeași părere umblăm la fel» (Filip. 3, 16). Și tot legat de această situație se mai ivește întrebarea: în fața unor poziții atât de diverse, subiective, cu cine se poartă dialogul și pe ce bază? De aceea Ortodoxia, în spiritul Conferinței de la Rodos (1961), va trebui să nu-și minimalizeze menirea de a ajuta și îndruma gândirea și acțiunea ecumenică pe calea unității.

*

Dar tema care a căpătat prioritate în ecumenismul contemporan este învățătura despre Sfintele Taine. Privind acest capitol, cum se cunoaște, Comisia «Credință și Constituție» a elaborat și a trimis spre studiere Bisericilor membre ale C.E.B., documentul «Reconcilierea Bisericilor — Botez, Euharistie, Ministeriu». Biserica Ortodoxă Română a răspuns acestui document printr-un referat. O Conferință interteologică ținută la Sibiu în mai a.c., ale cărei lucrări au fost publicate într-un număr anterior al revistei noastre, i-a consacrat de asemenea un spațiu larg. Adăugăm și noi doar unele considerații.

Documentul începe, în chip firesc, cu Sf. Botez. Ființa Tainei este corect sesizată când se afirmă: «Participarea la moartea și la învierea lui Hristos este semnificația centrală a Botezului»³². Deși nu e precizată clar ștergerea păcatului strămoșesc, se subliniază însă «incorporarea noastră în Trupul lui Hristos», Biserica, și, «inaugurarea unei creșteri neîncetate prin participarea la viața lui Hristos», prin această ușă a Tainelor.

Întrucât observații critice asupra Botezului s-au făcut și în referatele amintite, noi ne vom referi îndeosebi la Taina Mirungerii. Aici documentul este mai puțin precis atât în ce privește Mirungerea ca Taină a Bisericii, cât și necesitatea primirii ei. Astfel, se spune: «Unii gândesc că simplul act al botezării cu apă în numele Treimii constituie inițierea sacramentală completă. Alții asociază darul Duhului unui act sacramental distinct: ungerea sau punerea mâinilor săvârșită după botezul cu apă»³³. Și, mai departe, se afirmă: «Bisericile care practică o oarecare formă de confirmare fără să vadă în aceasta un sacrament, ci mai curînd un act de angajare personală, complementar semnului lui Dumnezeu care este Botezul, nu pot fi acuzate că ar compromite unitatea sacramentului de incorporare în Hristos și de participare la Duhul. În același timp dacă ele plasează un act liturgic de confirmare între botez și admiterea la împărtășire, se poate întreba pe ce bază interpun ele un asemenea rit?»³⁴.

32. *La Réconciliation des Eglises: Baptême, Eucharistie, Ministère*, publicată de «Foi et Constitution» — Conseil Oecuménique, p. 13.

33. *Ibidem*, p. 22.

34. *Ibidem*, p. 22.

Și doctrina și expresia, precum se vede, sînt incerte, ambigui. Și de observat în legătură cu aceasta, că la Crêt-Bérard, în 1977, cînd se aniversa semicentenarul Comisiei «Credință și Constituție», se punea întrebarea dacă să se fundamenteze botezul mai explicit pe noțiunile biblice centrale ale mîntuirii, decît pe botezul lui Iisus³⁵.

Dar se poate pune această întrebare, cînd Revelația trebuie primită și înțeleasă în unitate și în întregime? Totuși pentru a preciza trebuie spus: dacă Domnul instituie Taina Botezului pentru noi după înviere (Matei 28, 19), în Botezul Său, la Iordan, avem modelul, ființa și sensul Tainei, al nașterii noastre din nou. Se înțelege, nu este o identitate între Botezul Domnului în care Cel fără de păcat a împlinit toată dreptatea (Matei 3, 13—17) pentru noi, și botezul nostru prin care primim ștergerea, curățirea de păcatul strămoșesc și încorporarea în Trupul Său, Biserica. Dar, repetăm, Botezul Domnului ne dă ființa, conținutul, și desigur, temeiul Tainei. Și, fundamentînd-o astfel în Hristos observăm cum Sfinții Evangheliști ne arată că Iisus s-a botezat mai întîii în Iordan, și apoi «îndată ieșind din apă, a văzut cerurile deschise și Duhul ca un porumbel coborîndu-se peste Dînsul» (Marcu 1, 10; Matei 3, 16). Cele două momente, al Botezului în apă și al coborîrii Sfintului Duh peste Iisus sînt astfel distincte, deși trebuie văzute și în unitate, pentru că sînt lucrarea în unitate a Fiului și a Duhului Sfînt. Ortodoxia a săvîrșit aceste două Taine tot la fel, distinct, și în același timp, «îndată», una după cealaltă, ca la Botezul Domnului; și desigur cu semnificația, cu identitatea proprie fiecăreia. Iar calea aceasta e atestată și de practica Sfinților Apostoli. Cînd citeva ucenici din Efes, botezați doar cu botezul lui Ioan, la întrebarea Sfintului Pavel: «Primit-ați voi Duhul Sfînt...?», au răspuns: Dar nici n-am auzit dacă este Duh Sfînt, atunci la învățătura Apostolului — cum se arată în «Faptele Apostolilor» — mai întîii «s-au botezat în numele Domnului Iisus», și apoi «punîndu-și Pavel mîinile peste ei, Duhul Sfînt a venit asupra lor și vorbeau în limbi și prooroceau» (19, 1—6).

Deci aceste două Taine au fost de la început săvîrșite distinct. Iar în ce privește lucrarea proprie fiecăreia, trebuie spus că, prin Botez, credinciosul este sădit, înmembrat în Hristos, în Trupul Lui. «Căci... am fost sădiți — σμφοτοι — împreună cu El prin asemănarea morții Lui... ca să fim părtași și ai învierii Lui» zice Apostolul (Rom. 6, 5). Astfel, prin scufundarea în apa Botezului, sîntem sădiți ca «sădirea adevărului» după ritualul ortodox, în Trupul lui Hristos în Biserică. În cea de a doua, prin Mirungere, i se întipărește celui botezat pecetea Duhului, care îl crește și îl configurează pe creștin în Hristos, pentru că pecetea Duhului poartă efigia lui Hristos: «Duhul Domnului este peste Mine, zice Domnul. El M-a uns să binevestesc» (Luca 4, 18). Așa precum Duhul a pregătit și sfințit trupul Fecioarei pentru ca Fiul să se nască întru dînsa, să crească și să se întărească cu trupul (Luca 2, 40), la fel aici Duhul pregătește și sfințește pe credincios, îl întărește neîncetat pentru ca Hristos să ia chip în el, «să se facă fiu și moștenitor

35. Dosar, Arhiva Sf. Sinod, serviciul de Relații externe.

Cereștei Împărății» (din rugăciunea la primirea Sfântului Mir). Căci iarăși, precum la Botezul Domnului a coborât Duhul în chip de porumbel și a rămas peste Dinsul, și acum Duhul vine și de asemenea «rămîne peste noi», după făgăduința Domnului (Ioan 14, 17). Și-l unge pe credincios cu mirul Lui, cu untdelemn sfințit și preînchipuit de ramura de măslin prin care «Porumbelul» vestea odinioară o nouă viață după ieșirea din apele potopului.

Pecetea, ungerea Duhului este semn, dovadă și putere, prin care aparținem lui Hristos. «De nu are cineva Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui» (Rom. 8, 9). Sf. Ciril al Ierusalimului folosește o sugestivă analogie reliefînd însemnătatea Mirului. «Să nu-ți închipui, zice el, că mirul acela este simplu mir. Căci, după cum pîinea Euharistiei, după invocarea Sfântului Duh, nu mai este simplă pîine, ci Trup al lui Hristos, tot așa și acest Sfînt Mir, după invocare, nu este... mir obișnuit, dimpotrivă, este un Mir al lui Hristos și al Sfântului Duh, și lucrează prin prezența Dumnezeirii»³⁶. Și se întipărește în noi: aplicîndu-se mai întii la frunte, pentru ca noi să dobîndim «mintea lui Hristos», la piept, pentru ca «Hristos să locuiască în inimile noastre prin credință» (Efes. 3, 17), asupra simțurilor: auzului, pentru ca — așa cum zice Sf. Ciril al Ierusalimului — «să dobîndim urechi în stare să audă tainele dumnezeiești»³⁷, sau, cum Hristos Însuși a spus: «Cel ce are urechi de auzit să audă» (Matei 11, 15); a ochilor, pentru a «privi... cu fața descoperită, slava Domnului...» (2 Cor. 18); și a tuturor simțurilor și încheieturilor, pentru a dobîndi și a ne desăvîrși în «simțire duhovnicească»; pentru a deveni «mădulare ale lui Hristos, din carnea și din oasele Lui» (Efes. 5, 30), adică din tăria Lui; numiți cu numele Lui, miruiți cu aceeași ungere a Lui, prin Duhul, pentru că Hristos Însuși este și înseamnă «Uns». Iar după săvîrșirea ambelor Taine, una după alta, se cîntă imediat: «Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat», evidențind unitatea lor.

Trebuie deci adîncită, cu și mai multă claritate, conlucrarea, în unitate fără confuzie, a Fiului cu Duhul, în aceste două Taine, și în toată viața Bisericii. Însă și mai mult, trebuie să se vadă permanent lucrarea Prea Sfintei Treimi însăși, în toate actele credinței și zidirii noastre. «Tatăl creează totul prin Fiul în Duhul Sfînt», învață Sfinții Părinți. Prin Botez și Mirungere se săvîrșește un act creator, o nouă naștere: «din apă» și «din Duh». — În acest sens ritualul Botezului începe semnificativ cu invocarea din Ps. 118: «Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit...» (v. 73). Iar potrivit exegezei patristice, începînd cu Sf. Irineu, «mîinile» Tatălui sînt Fiul și Duhul Sfînt. Și de aceea Taina se și săvîrșește în numele Sfintei Treimi. În această viziune treimică, și în întregimea Revelației, edificăm temeinic unitatea.

*

36. Sf. Ciril al Ierusalimului, *Catehezele*, Partea a II-a, trad. Pr. D. Fecioru, în col. «Izvoarele Ortodoxiei», București, 1943, p. 557.

37. *Ibidem*.

Și în ce privește dumnezeiasca Euharistie, documentul menționat reprezintă un progres ecumenic. Principial, se afirmă prezența reală a Domnului în Sf. Taină, prin termeni ca de pildă: «Masa Euharistică este sacramentul Trupului și al Singelui lui Hristos, sacramentul prezenței Lui reale»³⁸. Este evocată de asemenea lucrarea Sfântului Duh — Epicleza — subliniindu-se: «...Duhul este Acela care în Euharistie face ca Hristos să fie real prezent și dat în pâine și vin, împlinind cuvintele instituirii»³⁹. Prezența Domnului este reală, obiectivă, în Euharistie: — «În virtutea cuvîntului creator al lui Hristos și prin puterea Sfântului Duh, pâinea și vinul devin sacrament și deci are loc împărțășirea cu Trupul și Singele lui Hristos...; iar ceea ce e dat ca Trup și Singe al lui Hristos și cere să fie tratat ca atare»⁴⁰. — Se reliefează și semnificația practică ecumenică atunci cînd se spune că: «Cei reconciliați în Euharistie, membri ai trupului lui Hristos, Biserica sînt chemați să devină slujitori ai reconcilierii între oameni..., ai solidarității cu toți cei ce suferă și speră... Sînt semne ale iubirii lui Hristos care s-a oferit ca jertfă pe cruce pentru întreaga umanitate, și care se dăruiește pe El însuși în Euharistie»⁴¹.

Toate aceste elemente și precizări sînt importante și semnificative. Dar rămîn încă, și de conciliat unele contradicții, și de adîncit unele aspecte. De pildă, cum s-a observat, se spune că «cei ce se împărțășesc din Euharistie trebuie să fie semne, dovezi ale iubirii lui Hristos, care s-a jertfit». Dar te întreb, cum să devină ei dovezi vii cînd nu se împărțășesc real din jertfa lui Hristos, întrucît autorii Documentului țin să precizeze chiar de la început: «Ceea ce Dumnezeu a voit să împlinească în întruparea, viața, moartea, învierea și înălțarea lui Hristos... aceste evenimente sînt unice, nu pot fi nici repetate, nici prelungite»⁴². — Atunci, mai e posibilă actualizarea reală a vieții, a jertfei Domnului în viața creștină dacă nu te împărțășești real din jertfa și viața Domnului? Anamneza, memorialul, nu riscă să rămînă doar un fapt istoric, al trecutului? Mai ales cînd se pune un mai puternic accent decît pe Epicleză. — «Anamneza lui Hristos, se spune, este esența cuvîntului proclamat, după cum este esența Euharistiei»⁴³.

Dar prin omisiunea Jertfei nici nu se exprimă autentic și integral esența Euharistiei. De aceea la reuniunea de la Crêt-Bérard s-a cerut «să se clarifice noțiunile de sacrificiu și memorial, chiar cu riscul de a se considera că s-ar reveni la doctrina tridentină a jertfei liturgice»⁴⁴.

Problema trebuie analizată, cum observăm, în contextul întregii Revelații, și fără să fie evocate, reînviat vechi tensiuni. Iar aici disensiunile provin, după părerea noastră, îndeosebi, din modul de concepere al jertfei în teologia apuseană. Cum se cunoaște, în teoriile clasice apusene despre Răscumpărare, jertfa e concepută doar ca o satisfacție, ca o plată ispășitoare pentru păcat. În consecință, jertfa Domnului e legată de căderea noastră, și limitată la un act de expiere și

38. *La réconciliation des Eglises...*, p. 37.

39. *Ibidem*, p. 35.

40. *Ibidem*, p. 44.

41. *Ibidem*, p. 37.

42. *Ibidem*, p. 29.

43. *Ibidem*, p. 34.

44. Document în Arhiva Sf. Sinod, la serviciul «Relații Externe».

impăcare cu Dumnezeu-Tatăl. Dar într-o asemenea viziune, odată săvârșită această împăcare, misiunea jertfei unice a Fiului lui Dumnezeu apare încheiată. Teologia tridentină s-a străduit să susțină «repetarea» jertfei lui Hristos în Liturghie, dar fundamentarea ei a fost dificilă. Iar protestanții au respins-o, Luther văzînd în această doctrină cea mai primejdioasă formă de captivitate a Bisericii⁴⁵.

O privire mai largă însă ne ajută să depășim acest impas. Jertfa, deși esențială Răscumpărării, deși în ea însăși actul prin care se învinge păcatul, depășește însă structurile căderii. Ține de faptul creației. Nu este de conceput creația fără jertfă și justificarea jertfei e în primul rînd creația. Și, indisolubil legată de actul creației, jertfa în chip firesc, durează cît durează creația. În ea însăși, independent de păcat, lumea e într-o stare de jertfă, de oferire în fața Creatorului pentru a fi sfințită mereu.

În acest sens, Ortodoxia vede pe Dumnezeu-Fiul «prin care toate s-au făcut», neîncetat în stare de jertfă oferind Tatălui făptura (1 Cor. 15, 24). El este «Preot în veac» (Evr. 5, 6). Sf. Ioan Evanghelistul vede «Mielul înjunghiat încă de la întemeierea lumii» (Apoc. 13, 8), pentru lume. Iar după înviere și înălțare Îl vede în fața Tatălui : «Între tronul Său și cele patru ființe și bătrîni, reprezentînd astfel întreaga făptură ; — stînd în picioare, semn al învierii ; dar, «ca junghiat», deci în stare de jertfă (Apoc. 5, 6). Urmînd acestei realități duhovnicești, tainice, Liturghia Ortodoxă învață doxologînd : «Odată pe Sine Părintelui Său ca jertfă aducîndu-se, pururea se înjunghie sfințind pe cei ce se împărtășesc cu Dînsul» (din «Rînduiala Sfintei Împărtășiri»). Jertfa de pe altar actualizează, astfel, în Duhul Sfînt permanent jertfa Domnului de pe Golgota. O actualizează desigur sub forma Euharistiei. Iar în acest sens, se mai poate spune : așa cum Domnul Însuși întemeia cu anticipare Euharistia, «Cina cea de taină» în Jertfa Sa de pe Golgota, cînd rostea : «Acesta este trupul Meu care se frînge pentru voi... Acesta este sîngele Meu care se varsă pentru voi...», așa cum El trăia duhovnicește, la Schimbarea Sa la fața Jertfa Sa, cînd vorbea cu Moisi și Ilie despre sfîrșitul Lui pe care avea să-l îplinească în Ierusalim și anticipa învierea (Luca 9, 31), la fel trăiește și după aceea Jertfa Sa odată săvârșită atît în cer, în fața Tatălui mijlocînd pentru noi, cît și pe altar, în Euharistie, împărtășindu-se din ea.

Iar această stare de jertfă și înviere neîncetată a lui Hristos, în fața Tatălui, revelează profunda ei semnificație în iconomie. Pune în lumină aspectul cel mai profund al întrupării, în sensul că dezvăluie nesfîrșita solidaritate a lui Hristos cu făptura Sa. Fiul lui Dumnezeu întrupîndu-se îi trăiește neîncetat condiția ei de jertfă, prin jertfa și învierea Sa ; mai mult, îi restaurează acest ritm. Se face El însuși subiect și logos întrupat al acestui ritm, icoană veșnică de iubire și de înnoire neîncetată. Făptura moare mereu, pentru a transcende mereu. Aceasta e condiția ei : sacrificială și pascală în același timp. Iar Hristos conduce personal în Duhul Sfînt acest ritm și condiție a noastră,

45. Cf. *Nouveau Livre de la Foi*, p. 553.

trăiește și moare cu fiecare din noi (Evr. 2, 9). Cum ar fi posibil astfel o întrupare deplină în umanitate, fără ca Domnul să facă și cu fiecare dintre noi «drumul făcut cu pîrga firii noastre»⁴⁶, fără ca Protochipul să fie prezent neîncetat și activ în «chip», în noi, și fără ca noi să parcurgem împreună cu Hristos drumul ridicării noastre din stricăciune.

În această viziune ortodoxă Euharistia se întemeiază, deci, în același timp, deodată, și ca taină, ca prezență a lui Hristos în Duhul Sfînt, și ca jertfă. Se fundamentează relația între jertfa infinită a Domnului și jertfa de pe altar. Și se întemeiază jertfa creștinului, slujirea lui, în duhul jertfei Domnului cu care se împărtășește el. Comunică cu Hristos care a zis: «Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-și dea viața răscumpărare pentru mulți» (Matei 20, 28). E o relație între jertfă și slujire. Slujirea își ia putere din duhul jertfirii; atît slujești cîtă capacitate de dăruire ai. Iar izvorul ei suprem e jertfa Domnului, care e neîncetat prezentă în Biserică în Duhul Sfînt. Chemarea din documentul textelor de acord, la «solidaritate în Trupul lui Hristos, afirmată prin comuniunea euharistică și responsabilitatea creștinilor unii față de alții, prin iertarea reciprocă a păcatului, sărutul păcii, ofranda darurilor...», poate fi susținută real numai de conștiința jertfei, și rămîne fără bază cînd lipsește realitatea acesteia.

Jertfa schimbă, transformă, face «făptură nouă», cum zice Apostolul. Așa cum pîine și vinul devin Trup și Sînge al lui Hristos, creștinul devine și el mădular al trupului lui Hristos. «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» zice Sf. Pavel. Are loc și în conștiința credinciosului o «prefacere», o schimbare în relație cu prefacerea cea de pe altar. Și ne surprinde că autorii Documentului n-au sesizat această relație cu implicații în viața creștină. A fost evitat termenul propriu-zis de «prefacere» a elementelor prin epicleză. Se vorbește de «consacrare» la modul general și se caută să «nu mai fie limitată la un moment particular în Liturghie»; altfel spus se evită momentul și actul prefacerii.

Dar Ortodoxia vede această relație mai profundă, în unitatea Tainelor Bisericii; vede relație între actul «prefacerii» din Liturghie și «înnoirea» din Taina Pocăinței; între μεταβολή și μετάνοια; semnificația cuvîntului «metanoia» este tocmai de schimbare a gîndirii, înnoire a minții. Și totodată Pocăința e în legătură cu Botezul, întrucît ea păstrează harul Botezului. Lacrimile căinței sînt «al doilea botez», spun Părinții. Dar pocăința se descoperă atunci ca o punte între Botez și Euharistie. Căci dacă nu te poți împărtăși de Trupul lui Hristos fără iertarea păcatelor, fără răsădirea în Trupul lui Hristos, și fără pecetluirea Duhului, la fel pe parcursul vieții nu te poți împărtăși fără Taina Pocăinței. Botezul nu se repetă. Dar păcatul e posibil să se repete și după Botez. Și dacă Botezul spală păcatele săvîrșite pînă atunci, Pocăința le spală pe cele de după Botez, și astfel devine o condiție pentru Euharistie. Reiese clar de aici însemnătatea Pocăinței în Tainele

46. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Dumnezeiasca Euharistie în cele trei confesiuni*, în «Ortodoxia», nr. 1/1953, București, p. 100.

numite «de inițiere». De aceea, cum observă teologii ortodocși români⁴⁷, deosebi în conferințele interteologice, includerea și a Tainei Pocăinței în acutala reflecție a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ar fi de un deosebit câștig pe calea unității. Întrucât această Taină în ritualul ortodox cuprinde și mărturisirea dreptei credințe, înțelegem ce rost profund ar avea adîncirea semnificației ei în vederea «comuniunii».

*

Preoția sacramentală numită în documentele de acord, Ministeriu, rămîne tema cea mai controversată. Firește, se depun eforturi și aici. Drept rezultate sînt unele acorduri de principiu. Între acestea, menționăm recunoașterea faptului că : «Orice Ministeriu în Biserică trebuie înțeles în lumina lui Hristos Care a venit nu ca să I se slujească, ci ca El să slujească⁴⁸. Se face de asemenea o distincție între Ministeriul întregului popor al lui Dumnezeu și «Ministeriul ordonat... prin care se edifică și se exprimă sacerdoțiul împărătesc și profetic al credincioșilor, prin slujirea Evangheliei, prin precizarea vieții liturgice și sacramentale a comunității euharistice și prin rugăciunea sa de mijlocire»⁴⁹. La capitolul despre «ordinațiune», se subliniază că «punerea mîinilor poate fi concepută ca semn al darului Duhului care face vizibilă înrădăcinarea Ministeriului în revelația împlinită prin Hristos și care amintește Bisericii să privească la el ca la sursa misiunii ei⁵⁰.

În același timp se observă o insistență asupra «sacerdoțiului întregului popor al lui Dumnezeu», în sensul că «Ministeriul ordonat trebuie înțeles ca un element al comunității», că «nu poate fi înțeles sau exercitat separat de Ministeriul general al întregului popor»⁵¹, și că «autoritatea Ministeriului... aparține ansamblului comunității în care și pentru care ministrul (slujitorul) este ordonat»⁵². Astfel, nu reiese clar dacă Ministeriul este o «Taină» a Bisericii, scoțîndu-se în relief în schimb, mandatul comunității.

În ce privește «succesiunea apostolică», se menționează doar că «în unele Biserici care au păstrat episcopatul istoric, succesiunea episcopală este interpretată ca un semn eficace, și nu ca o garanție, a continuității Bisericii în credința și misiunea apostolică... manifestată în doctrină, proclamare, sacramente, cult, viață și slujire...». Totodată se apreciază «posibilă recunoașterea unei continuități a credinței, misiunii și Ministeriului apostolic în Bisericile care n-au păstrat forma episcopatului istoric»⁵³. Menționăm tot aici că documentul consideră «printre diferitele structuri ale Ministeriului, modelul de triplu Ministeriu — episcop, presbiter-preot, diacon — a fi cel ce predomină»⁵⁴. — Un sub-capitol e dedicat «ordinațiunii femeilor»⁵⁵.

47. A se vedea, în acest sens: Referatul Pr. Prof. Ioan Ică, *Despre Botez, Euharistie, Ministeriu*, ținut la Conferința teologică interconfesională de la Sibiu, din mai 1978, în «Studii teologice», nr. 5—8/1978. 48. *La Réconciliation...*, p. 49.

49. *Ibidem*, p. 60.

50. *Ibidem*, p. 70.

51. *Ibidem*, p. 54.

52. *Ibidem*, p. 58.

53. *Ibidem*, p. 67.

54. *Ibidem*, p. 62.

55. *Ibidem*, p. 83—86.

Cum observăm și mai sus, textele Documentului conțin elemente de acord general. Lasă însă loc la multe incertitudini și interpretări, a căror conciliere va mai cere desigur încă timp. Iar problema Ministeriului angajează fundamental însăși natura Bisericii, a Preoției, a vocației ei în Biserică, și a vocației credincioșilor. De aceea la Crêt-Bérard se recomandă ca orice reflecție asupra Ministeriului să fie precedată de o reflecție fundamentală asupra «naturii Bisericii» și asupra «valorii teologice a comunității». — În acest sens încercăm și noi o sinteză.

S-a spus: Ființa Bisericii este Hristos. În unirea divinului cu umanul în Hristos, își are Biserica obârșia, realitatea și semnificația ei fundamentală. În Iisus Hristos, Biserica e în Protochipul, în icoana ei.

Această unire divino-umană care este Hristos, se face în Duhul Sfânt. Duhul sfințește vasul Fecioarei Maria pentru a pogori, a se întrupa și naște Hristos din acest sîn preacurat. Și același Duh coborînd peste Apostoli la Cincizecime, îi sfințește pentru a se naște și a lua chip în ei «făptura cea nouă», după Hristos. Așa se și ruga Iisus: «Slava pe care Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una sintem» (Ioan 17, 22). Duhul aduce peste ei aceeași viață dumnezeiască a lui Hristos.

Duhul Sfânt a coborît peste Apostoli în chip de limbi de foc. Semnificația focului în general e de a lumina și curăți; iar a limbilor de foc de a mărturisi luminat și cu ardoare adevărul⁵⁶. Prin Duhul, ucenicii deveneau limbi de foc ale lui Dumnezeu-Cuvîntul, așa cum li se făgăduise: «Duhul adevărului vă va călăuzi la tot adevărul... Va vorbi (se înțelege, prin Apostoli), și cele viitoare vă va vesti» (Ioan 16, 13).

Și Apostolii, chiar din acel ceas al primirii Duhului, au propovăduit pe Hristos Cel răstignit și înviat. Iar cei ce au primit cuvîntul s-au botezat «în Hristos» și au primit «darul Duhului». «Și, s-au adăugat în ziua aceea ca la trei mii de suflete» (Fapte 2, 38—41). — Cincizecimea este ziua întemeierii Bisericii, ziua cînd aceasta intră vizibil în istorie.

Biserica a avut de la început o structură a ei văzută, compunîndu-se din Apostoli și cei ce au primit «cuvîntul», propovăduirea lor. Apoi, din cei ce au urmat Apostolilor, episcopi, preoți, diaconi, și toți credincioșii. Și de observat, comunitatea credincioșilor s-a încorporat Trupului lui Hristos prin Botez sub lucrarea Duhului. Membrii ministeriului sacramental dobîndesc însă și o consacrare specială prin Taina hirotoniei, prin «punerea miinilor». Evident vizibilă era și unitatea Bisericii. «Toți cei ce credeau erau împreună și aveau toate în comun» (Fapte 2, 44). Iar în altă parte se spune că «inima și sufletul lor erau una...» (Fapte 4, 32). — Dar această unitate era determinată dinăuntru. Era unitatea Duhului, a aceluiași Duh al lui Hristos, care edifica în Apostoli, în Biserică, «o gîndire comună» unificatoare. «Toți stăruiau într-un cuget în învățătura Apostolilor, în comuniune, în frîngerea pîinii, în rugăciuni» (Fapte II, 41, 46). Această stăruință într-un cuget, în

56. Un profund studiu despre Cincizecime a publicat în «Irenikon», P. Matta-El-Meskin, cu același titlu: «La Pentecôte», în nr. 1/1977. Autorul este părintele spiritual al Mănăstirii Sf. Macarie din Biserica Coptă.

credița și învățătura Apostolilor, în sacramentul Euharistiei, în comuniunea iubirii, și totul comunicat prin Duhul Sfânt din viața dumnezeiască a lui Hristos, îi da Bisericii caracterul ei divino-uman, și unitatea ei.

Se înțelege, unitatea în Duhul nu era și nici nu poate fi uniformitate. În Duhul este deodată și unitate și bogăție a darurilor și vocațiilor care lucrează în Biserică. «Pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică: întâi Apostoli, al doilea prooroci, al treilea învățători, apoi cei ce au darul de a face minuni, apoi darurile vindecărilor, ajutorările, cîrmuirile, felurile limbilor» (1 Cor. 12, 28). Și Sf. Pavel exprimă viu manifestarea darurilor în unitatea aceluiași Duh, prin imaginea conlucrării mădulelor în unitatea trupului. Iar ceea ce subliniază el energic e tocmai valoarea, cinstea cuvenită tuturor, afirmînd chiar, că «cele socotite a fi mai slabe sînt mai trebuincioase» (1 Cor. 12, 22); desigur, Apostolul are în vedere aici pe membrii de obște ai Bisericii, locul și rostul lor în trupul lui Hristos. Sf. Ioan Gură de Aur explicînd pe Sf. Pavel, arată: «Egalitatea în cinstire a mădulelor se datorește faptului că ele fac un lucru comun, faptului că cele mici iau parte la îndeplinirea lucrurilor mari împreună cu cele mari, faptului că valoarea unitară a lucrului comun înfăptuit se răspîndește ca un nimb peste toate mădulele care au luat parte la împlinirea lui»⁵⁷. În această viziune deschisă de Sf. Pavel și filcuită de Sf. Ioan Gură de Aur, trebuie adîncit locul și misiunea credincioșilor în Biserică, trebuie adîncită această realitate a bogăției darurilor în unitatea trupului, respectiv a Bisericii, care se exprimă prin principiul cunoscut al unității în diversitate, al armoniei darurilor. Și pe echilibrul stabil al acestor două dimensiuni se întemeiază unitatea Bisericii, pentru că amîndouă sînt înrădăcinate în același Duh. Dar grija pentru unitate nu trebuie să dăuneze libertății și diversității darurilor Duhului; după cum afirmarea acestora nu trebuie să dăuneze unității în același Duh, ca să ducă astfel la fărîmîțare⁵⁸. În acest sens, participarea mai activă a credincioșilor cu darurile lor în viața Bisericii e considerată astăzi ca o «temă eclesiologică»⁵⁹.

Și darurile și chemarea sînt, împreună, de la Dumnezeu. Nu noi le instituiem, ci sîntem slujitorii lor. Ne putem identifica cu ele pînă la sfințenie — și aceasta e plinirea vocației — sau putem cădea din har, cum a căzut Iuda din apostolie. Dar «toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus este, pogorîndu-se de la Părintele luminilor la care nu este schimbare sau umbră de mutare» (Iacob 1, 17). De la el sînt și harul Preoției și darurile credincioșilor. — Acesta este un fapt fundamental. Ține de Revelație; Harul nu poate fi legat de «mandatul co-

57. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Natura sinodicității*, p. 609.

58. Pr. Prof. D. Stăniloae atrage atenția în acest sens: «Catholicismul a ales unitatea cu păgubirea libertății persoanelor credincioase și a valorificării lor pe toate planurile, iar protestantismul a ales libertatea unității Bisericii», în «Natura sinodicității», p. 610.

59. Antonios Alevizopoulos, *Sfîntul și Marele Sinod al Ortodoxiei*, în «Kirche in Osten», extras în Arhiva Sf. Sinod, p. 5.

munității». Este însă în slujirea ei, a Bisericii, pentru edificarea trupului lui Hristos.

Preoția sacramentală, sau Ministeriul este o chemare și un har, cum arată fără echivoc Sf. Pavel, de pildă, lui Timotei (1 Tim. 4, 14), sau slujitorilor Bisericii din Efes (Fapte 20, 28). Sf. Petru îi cuprinde chiar în cinul apostoliei când spune: «Pe preoții cei dintre voi îi rog ca unul ce sînt împreună preot și martor al patimilor lui Hristos...» (1 Petru 5, 1). — Iar acest cuvînt al Sfîntului Petru ne dă un temei în plus să vedem în cuvîntul Domnului: «Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi...», și însuflarea Duhului Sfînt asupra Apostolilor, împreună cu puterea iertării și tinerii păcatelor (Ioan 20, 21—23), instituirea de către Mîntuitorul direct prin Apostoli a Preoției Noului Testament — «Potrivit cu harul dumnezeiesc primit de fiecare preot la hirotonie, ei (preoții) continuă în lume, însăși lucrarea de mîntuire săvîrșită de Iisus ca Arhiereu, Profet și Împărat» afirma cîndva Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin ⁶⁰.

Preoția este Taină a Bisericii; e o Taină fundamentală Bisericii. Dar această taină, nu include vreun alt privilegiu decît pe acela al slujirii Bisericii, în Biserică, după chipul Domnului nostru Iisus Hristos. De aceea, cum s-a observat, orice hirotonie — în episcop, preot, diacon — se săvîrșește în Liturgia Bisericii, a rugăciunii ei în plinătate: slujitori și credincioși, aceștia din urmă dînd și ei mărturia lor pentru vrednicia celui chemat la «treapta preoției». În acest înțeles, în Ortodoxie, episcopul nu este «pars pro toto», ci «pars in toto».

Orice membru al Ministeriului sacramental, episcop sau preot, săvîrșește totul în numele lui Hristos. Nu în locul lui. Nimeni nu poate fi «în locul lui Hristos», în sens «vicarial», așa cum nici nu poți înlocui, strict vorbind, persoana nimănu.

Episcopul, «în numele lui Hristos» vestește cuvîntul Evangheliei, credința apostolică în Biserică. În acest sens, «succesiunea apostolică» trebuie înțeleasă alît prin harul transmis cu punerea mîinilor, care urcă prin Sf. Apostoli pînă la Cincizecime, și la Hristos, cît și prin păstrarea și comunicarea credinței apostolice, a întregului tezaur revelat. Pentru noi, «credința ortodoxă» nu reprezintă numai dreapta credință, ci și plinătatea credinței. Numai acolo e posibilă admiterea «succesiunii apostolice», unde există transmiterea neîntreruptă a harului preoției, împreună cu întregimea, cu plinătatea credinței.

Și tot «în numele lui Hristos», în «Duhul Sfînt» ministrul hirotonit săvîrșește Sfintele Taine, care culminează cu Euharistia. Se înțelege că Tainele, afară de Botez, dar și aici în mod excepțional, nu pot fi săvîrșite decît de cineva care este investit cu Taina Preoției, cu un sacrament. Aceasta a fost credința de la început a Bisericii. Sf. Ignatie Teoforul, bărbat apostolic, scria Bisericii din Efes: «Socotiți validă Euharistia, care e săvîrșită de episcop, sau de cineva căruia episcopul i-a încredințat această slujire». Prin Euharistie, ca trup al lui Hristos,

60. Iustin Moisesescu, Prof. la Institutul teologic, Buc., *Ierarhia Bisericească în epoca apostolică*, Ed. Centrului mitropolitan al Olteniei, 1955, p. 6.

prin toate Tainele și prin credința apostolică, episcopul unește trupul lui Hristos, Biserica, cu Dumnezeu, și mădularele ei întreolaltă, în Duhul Sfânt. Și totdeauna în Biserică, episcopatul, preoția sacramentală a constituit acest sacrament al unității. Mai profund și mai precis, preoția sacramentală, prin hirotonie, a fost în întreaga istorie a Bisericii și este, garanția integrității dreptei credințe, a păstrării ei prin succesiune apostolică, și este garanția însăși a «preoției universale», a credincioșilor.

*

* * *

Abordarea unui număr relativ mare de teme teologice în ecumenismul contemporan ne duce la concluzia acestui fapt semnificativ : se constată trecerea de la dialogul iubirii, la dialogul credinței, al adevărului de credință. Iubirea rodește în adevăr. Sau cum spune Apostolul — «ținând adevărul în iubire».

Progresul în «unitatea credinței», cum am văzut, nu pare atât de substanțial, și e anevoios. Importantă rămîne însă angajarea și responsabilitatea cu care se lucrează.

Sînt în discuție temele teologice fundamentale. Dar accentul, credem că va cădea în cele din urmă pe eclesiologie. Aici trebuie îndreptate eforturile. De altfel în Biserică se manifestă credința și se săvîrșesc Tainele ; aici slujește preotul și se face vădită «buna mireasmă» a evlaviei, a darurilor credincioșilor.

O altă exigență : participarea Ortodoxiei în organismele ecumenice e necesar să fie mai numeroasă ; să se facă simțită prezența spiritualității răsăritene, inspirînd creator — cum s-a recomandat la Rodos (1971), gîndirea și activitatea ecumenică.

Și cunoașterea reciprocă «a Tradițiilor» să fie mai profundă ; dar mai ales a Sfintei Tradiții, a Sfinților Părinți care au știut să păstreze ecumenicitatea.

Iar în această reciprocitate a experiențelor, eforturile lumii contemporane, care caută soluții de acord în situații uneori greu de conciliat, să ne fie de asemenea stimulent. De altfel, căutarea unității la care sîntem angajați, se înscrie în cadrul larg al unității pe care se străduiește să o construiască umanitatea întreagă și la care sîntem chemați să contribuim și noi.

Mîntuitorul ne-a spus : «Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, sînt și Eu în mijlocul lor». Să oferim tot mai mult prilej Mîntuitorului de a fi în mijlocul nostru, în Duhul Sfînt, pregătind cu conștiință și răspundere, autentică și deplina unitate.

ÎNVĂȚĂTURA DESPRE IERARHIA BISERICESCĂ LA DIONISIE PSEUDO-AREOPAGITUL *

Drd. Corneliu ZĂVOIANU

Scurte considerații asupra autorului și scrierilor lui

Autorul scrierilor numite areopagitice este un personaj cu totul necunoscut istoriei literare creștine din primele cinci veacuri. Dându-se drept ucenicul Sfântului Apostol Pavel, convertit de acesta cu ocazia cuvântării sale din areopagul Atenei (Fapte 17, 34), își dedică scrierile sale ucenicului și prietenului Timotei, afirmând că a observat în Heliopolis întinericul produs pe pământ cu ocazia morții Mintuitorului, fiind de față cu Sfântul Petru și Iacob la înmormântarea Sfintei Fecioare Maria.

Scrierile care s-au păstrat sub numele lui Dionisie Areopagitul au apărut pe la sfârșitul veacului V și începutul veacului VI; au fost semnalate pentru prima dată de Sever de Antiohia și au fost folosite de cercurile monofizite, cu ocazia controverselor dintre monofiziți și ortodocși la 533¹.

Că autorul acestor scrieri a trăit în secolul V sau VI se constată și din influențele ce le vădesc aceste scrieri. Autorul cunoaște textul Simbolului de credință ce se cânta la Sf. Liturghie; or, se știe, că obiceiul de a cânta Simbolul de credință la Sf. Liturghie a fost introdus pentru prima dată de monofiziți în 476 și abia mai târziu a fost preluat de ortodocși.

În veacul IX autorul areopagiticelor e identificat cu Dionisie de Paris din veacul III iar opera sa a fost tradusă în limba latină de Scotus Erigena. Prin această traducere și prin comentariile lui Toma d'Aquino și ale altora, scrierile areopagitice au exercitat o mare influență asupra lumii creștine a evului mediu.

Autenticitatea operei areopagitice a fost pusă din nou în discuție în secolul XV de umanistul Laurențiu de Vala (1457), iar în secolele următoare a fost, când acceptată, când respinsă pentru ca în 1895 J. Stiglmayr și P. Koch s-o respingă definitiv cu argumente indiscutabile, ajungând la concluzia că scrierile areopagitice aparțin unui autor de la sfârșitul secolului V².

* Lucrare de seminar întocmită în cadrul cursurilor de doctorat, sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Constantin Cornițescu, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Josef Stiglmayr S. J., *Des Heiligen Dionysius Areopagita, Angebliche Schriften*, Kempten, 1911. 2. *Idem*.

Dată fiind incertitudinea autenticității lor, scrierilor acestora li s-a dat în epoca modernă, numele de scrieri pseudo-areopagitice iar autorul a fost denumit Dionisie Pseudo-Areopagitul. Totuși, în limbajul teologic ortodox curent se omite, de obicei, particula «pseudo», ceea ce vom face și noi în cele ce urmează. Scrierile rămase de la Dionisie Areopagitul sînt: *De divinis nominibus*, *De mystica theologia*, *De caelesti hierarchia*, *De ecclesiastica hierarchia*. Tot sub numele Areopagitului mai există și zece epistole ².

Despre ierarhia bisericească în general

De constituția Bisericii ține, în esențial, o ierarhie, întrucît fără ierarhie nu ar putea exista Biserica. În acest sens Homiacov afirmă: «Dacă ar înceta hirotonia, ar înceta toate Tainele afară de Botez și neamul omenesc ar fi rupt de har» ³.

Sfîntul Apostol Pavel spune că în trupul Domnului, mădularelor, deși sînt străbătute de același duh, le sînt încredințate diferite funcții între care unele de conducere. Mîntuitorul Iisus Hristos a așezat pe Apostoli ca primi întîistătători ai Bisericii Sale, după care, mai jos, erau cei 70 de învățăcei. «Apostolatul în plenitudinea darurilor lui spirituale și ca sinteză de diferite daruri harismatice extraordinare nu s-a transmis mai departe, el a fost legat de anumite persoane chemate de Domnul nominal și a fost necesar pentru lucrarea de întemeiere a Bisericii» ⁴. Apostolii au transmis mai departe urmașilor harul episcopatului prin care se mijlocește tuturor creștinilor harurile mîntuitoare și sfințitoare ale Sfîntului Duh, coborît la Cincizecime, deodată cu întemeierea Bisericii, iar ca urmași ai celor 70 de ucenici, Apostolii au instituit, prin punerea mîinilor, pe membrii preoției. Deci, ierarhia bisericească a luat ființă odată cu instituirea Bisericii creștine.

Ierarhia reprezintă comuniunea persoanelor înzestrate cu o slujire specială în Biserică. Această slujire are un caracter întreit, constînd în propovăduirea neschimbată a învățaturii Domnului nostru Iisus Hristos, în sfințirea credincioșilor și în conducerea pastorală a lor spre desăvîrșirea în Dumnezeu. Ele corespund celor trei slujiri ale Mîntuitorului. Aceste slujiri sînt atît de solidare și atît de nedespărțite între ele încît înfăptuiesc o singură operă numită cu numele general de sfințire a credincioșilor, și această numire trebuie înțeleasă ca realizîndu-se prin purificare și desăvîrșire sau prin asemănarea sau unirea lor

2. Pentru viața și opera lui Dionisie Pseudo-Areopagitul am folosit următorul material: Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Patrologie*, București, 1956, p. 274—275, J. Stiglmayr, *Der neoplatoniker Proclus als Verfasser des sogennanten Dionysius Areopagita in der Libre von Uebel*, in «Historisches Jahrbuch» 16, 1895, p. 253—273, 721—748, H. Koch, *Proclus als Quelle des Pseudo Dionysios Areopagita*, in der Libre von Bösen in Philoloqus 54, 1895, p. 438—454. Preot Cicerone Iordăchescu, *Ierarhia cerească și ierarhia bisericească*, traducere din limba greacă, Chișinău, 1932.

3 bis. Hans Schultz, *Der Kirchenbegriff der orthodoxen Kirche*, in «Zeitschrift für systematische Theologie», Berlin, Topelmann, 1940, 17 Jahrg, 3 Vierteljahrheft, p. 447—448.

4. *Teologia Dogmatică și Simbolică*, manual pentru Institutele teologice, București, 1959, vol. II, p. 789.

cu Dumnezeu, adică, prin împărtășirea lor tot mai deplină de El. Ierarhia, după Dionisie Areopagitul, «este o rînduială sfîntă, o cunoștință și o lucrare ce duce pe cît se poate la asemănarea cu divinitatea și înaltă în proporție corespunzătoare pînă la imitarea lui Dumnezeu, în măsura iluminării divine pe care o primește»⁵. «Scopul ierarhiei este deci, pe cît cu putință, asemănarea și unirea cu Dumnezeu, avîndu-L pe El conducător în întreagă sfînta cunoaștere a lucrării, privind în chip neclintit în sus spre frumusețea cea divină. Ea o reproduce pe aceea pe cît este posibil și desăvîrșește pe partizanii (adeptii) ei pînă în a-i transforma în chipuri divine, în oglinzi curate și fără pată care să fie în stare să primească în sine raza ce pornește din originea lumii divine, în oglinzi care, în chip sfînt, fiind pline de strălucirea cea luminoasă să poată lumina din nou, la rîndul lor, fără pizmă, treptele următoare așa cum se cuvine după rînduielele divine»⁶. Voia lui Dumnezeu este «mîntuirea ființelor din planul nostru și al celor mai presus de noi. Iar aceasta nu se poate realiza fără să se îndumnezeiască cele ce se mîntuiesc. Iar îndumnezeirea este asemănarea și unirea cu Dumnezeu, pe cît este cu putință, iar aceasta este scopul comun al întregii ierarhii»⁷.

Făcînd o comparație cu ierarhia cerească, Dionisie Areopagitul spune că așa după cum ierarhia propovăduiește învățătura neschimbată a Mîntuitorului și conduce pe credincioși pe calea mîntuirii spre desăvîrșirea în Dumnezeu, tot la fel o asemenea slujire de îndumnezeire împlinește și fiecare ceată îngerească în raport cu ceata inferioară.

Prin Taina hirotoniei persoanele ierarhiei au primit înalta misiune de a sfinți pe credincioși și de a-i lumina prin cuvînt. Slujirea luminării prin cuvînt nu poate fi luată de la persoanele care au primit slujirea sfințirii și nu se poate primi de vreo persoană în mod separat de slujirea sfințirii. Această putere sfințitoare a ierarhiei vine de sus, întrucît oamenii nu se pot sfinți prin puterea lor, sfințirea avînd în originea ei transcendența divină, mai precis în Domnul nostru Iisus Hristos. «S-a dat pe Sine pentru ea (pentru Biserică) ca s-o sfințească» (Efeseni 5, 25—26). «Dumnezeul păcii însuși să vă sfințească pe voi desăvîrșit în duhul vostru» (1 Tesaloniceni, 5, 23). «Cel ce sfințește și cei ce sînt sfințiți, dintr-unul sînt toți» (Evrei 2, 11). Acest fapt al venirii de sus a lucrării de sfințire și de asemănare cu Dumnezeu se realizează prin aceea că oamenii primesc această lucrare prin taine săvîrșite de persoane ce aparțin unei trepte ierarhice superioare treptei lor. Pe de altă parte aceste persoane primesc această slujire de transmitere a puterii de sus printr-o taină specială, iar acesta trebuie să fi primit el mai întîi de la Dumnezeu tot ce transmite, plus asemănarea lor ca transmițătoare ale darurilor dumnezeiești, printr-o Taină specială care să-i instituie ca organe transmițătoare ale harurilor care nu sînt de la ele ci de sus.

5. Migne P.G., Tom. III, col. 164 D, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De caelesti hierarchia*.

6. *Idem*, col. 127 B. Vezi și Preot Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, p. 14, cap. 3, 2.

7. Migne P.G. III, 375 A, Dionisie Areopagitul, *De eclesiastica hierarchia*.

Dionisie Areopagitul prezintă această lucrare, prin care oamenii sînt făcuți tot mai asemenea cu Dumnezeu, ca o împărtășire a lor de lumina și puterea ce se propagă din Dumnezeu prin membrii ierarhiei «care desăvîrșesc cu sfințenie tainele propriei iluminări»⁸, dar această «proprie iluminare nu și-o pot da persoanele care fac parte din ierarhie, ci vine de sus de la Dumnezeu printr-un act special de consacrare» și ei săvîrșesc cele sfinte, baza desemnării lor pentru această slujire tot de sus, de la Hristos, ei avînd misiunea de a înălța pe credincioși la Dumnezeu, întrucît sînt organe slujitoare ale transcendenței divine iar prin actele lor sfințitoare lucrează transcendența divină»⁹. Această putere nu le poate veni de jos de la poporul drept credincios, ci tot de la Dumnezeu.

Preotul și episcopul sînt puși ca instrumente spre a săvîrși cele sfinte, iar această instituție arată că puterea sfințitoare vine de la Dumnezeu, atît prin faptul că actele sacramentale sînt rînduite de Hristos cît și pentru faptul că ei le săvîrșesc în baza desemnării lor pentru slujire de către Dumnezeu. Preoții și episcopii nu primesc această slujire de la comunitate nici nu o iau de la ei «și nimeni nu-și ia singur cîntea aceasta; ci dacă este chemat de Dumnezeu după cum și Aaron» (Evrei 5, 4).

Prin actele lor sfințitoare, membrii ierarhiei se fac organe slujitoare ale transcendenței divine. Ei au misiunea să înalțe pe credincioși spre Dumnezeu: «cei ce pot săvîrși curăția avînd abundență de curăție, să comunice și altora din neîntinarea lor proprie... să primească și să comunice lumină și fiind plini de Duhul Sfînt în chip cu totul fericit, trebuie să reverse din strălucirea ce inundă întreaga lor ființă și asupra celor ce sînt vrednici de lumină, iar ca cei care lucrează desăvîrșirea trebuie să desăvîrșesc pe cei ce caută perfecțiunea»¹⁰. Această trăsătură a slujirii sfințitoare în Biserică, distinge persoanele care o împlinesc de celelalte persoane printr-un act de orînduire de la Dumnezeu spre această slujbă, le distinge ca pe o tagmă de persoane cu o consacrare specială. Dar persoanele care împlinesc această misiune se află și ele într-o comuniune. Nu poate împlini acțiunea sfințitoare, de iluminare și conducere pastorală în Biserică, o persoană care nu se află în comuniune cu alte persoane încredințate de Dumnezeu cu aceeași slujire. Din această legătură comună nu poate ieși nimeni, întrucît aceste persoane (membrii ierarhiei) se împărtășesc toate de aceeași slujire preoțească sau sfințitoare a lui Hristos, iar slujirea lor e dedicată adunării tuturor în același Hristos și întăririi comuniunii, iar dacă nu o au, nu pot comunica nici credincioșilor. Dionisie Pseudo-Areopagitul punînd accentul pe rostul unificator al cunoștinței de Dumnezeu și peste tot al lucrării de sfințire și îndumnezeire a credincioșilor citează:

8. Migne P.G. III, 165 B, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De caelesti hierarchia*, vezi și Pr. Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, cap. 3, 2, p. 15.

9. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Temeiurile teologice ale ierarhiei și ale sinodalității ei*, în «Studii teologice», XXII, 1970, nr. 3—4, p. 169.

10. Migne P.G. III, col. 165 D, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De caelesti hierarchia* vezi și Pr. Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, cap. 3, 3, p. 16.

«Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorîndu-se de la părintele luminilor» (Iacov 1, 17). «Dar și toată strălucirea de lumină, ce pleacă de la Tatăl, revărsându-se ca o putere ce unifică și ne întoarce spre unitatea Tatălui celui ce strânge la sine și spre simplitatea sa ce îndumnezeiește. Căci «de la El și prin El și întru El sînt toate» (Romani 11, 36). Puterea unificatoare a slujirii iluminatoare a ierarhiei, se explică prin faptul că, prin ea credincioșii se umplu continuu de iubirea de Dumnezeu. «Scopul comun a toată ierarhia este iubirea neîntreruptă de Dumnezeu și lucrurile dumnezeiești, care se rezimă pe Dumnezeu și se afirmă în chip sfînt prin tendința spre cel ce este Unul, dar mai cu seamă abaterea de la ceea ce este potrivit, cunoașterea lucrurilor în ceea ce sînt ele cu adevărat, contemplarea și înțelegerea adevărului sfînt, participarea divină la perfecțiunea cea una, ba chiar la cel Unul, pe cît este cu puțință, gustarea dulce din contemplarea ce hrănește și îndumnezeiește în chip spiritual pe tot ucenicul (credinciosul) ce s-a înălțat pînă la ea»¹¹. Dar dacă prin lucrarea ei, ierarhia trebuie să conducă pe credincioși spre tot mai multă iubire, spre tot mai multă unitate sau comuniune cu Dumnezeu și întretolaltă și dacă ea nu poate da decît ceea ce primește ea mai întîi, atunci ierarhia trebuie să fie și ea plină de duhul iubirii sau al comuniunii. «Nici un preot și nici un episcop nu poate fi în afara comuniunii, întrucît slujirea sfințitoare a preotului și slujba sfințitoare a episcopului se îndeplinesc într-o solidaritate cu slujba sfințitoare a tuturor preoților respectiv a tuturor episcopilor, pentru că în toate este activă aceeași putere sfințitoare a arhiereului Hristos, așa după cum Hristos Fiul e în comuniune cu Tatăl și cu Duhul Sfînt și conduc Biserica în comuniune cu ei»¹². Această acțiune sfințitoare a ierarhiei ar rămîne fără efect, dacă nu i-ar răspunde efortul credincioșilor de a se sfinți, primind cu bucurie și folosind puterea sfințitoare comunicată de sus prin actele sacramentale ale ierarhiei, așa cum aerul nu ar folosi organismului dacă organismul nu l-ar absorbi prin plămîni lui. Propovăduirea cuvîntului Evangheliei n-ar reuși să lumineze pe credincioși dacă ei nu ar face efortul de a înțelege de a aprofunda personal și de a asimila adevărul propovăduit.

Acțiunea de conducere pastorală a credincioșilor spre desăvîrșire nu se poate face cu succes fără efortul credincioșilor de autodepășire, asimilînd personal la nivelul lor adevărul ce li se comunică, Preoții și ierarhii îi ajută pe credincioși prin păstoria lor să adapteze acest adevăr la condițiile lor personale de fiecare dată. Se poate constata că credincioșii nu sînt obiecte pasive lucrării sfințitoare a ierarhiei, ci colaboratori activi ai ei, existînd o colaborare între ierarhie și credincioși, întrucît ierarhia nu numai că îi învață pe credincioși ci învață și ierarhia de la ei. Preotul e jertfitorul comunității; el aduce jertfa și rugăciunea comunității. Episcopul la fel, iar întregul episcopat aduce

11. P.G. III, col. 376 H, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De ecclesiastica hierarchia vezi și Pr. Cicerone Iordăchescu, op. cit., cap. 1, 3, p. 72.*

12. Preot Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit., p. 169—170.*

jertfa și rugăciunile întregii Biserici, păstrându-i caracterul de jertfă a comuniunii. Membrii ierarhiei au misiunea specială de a propovădui învățătura neschimbată, judecînd ceea ce vor să spună în lumina tradiției și în acord cu principiile generale ale învățăturii propovăduite în toată Biserica. Ierarhia are datoria să caute să întărească principiile generale și fundamentale ale tradiției sau ale revelației divine, păstrate de Biserică pînă azi ca Tradiție și prin asta să le armonizeze între ele însele. Ierarhia este din acest punct de vedere reprezentantă a Bisericii celei una și a Tradiției ei de totdeauna, a adevărului mîntuitor al lui Hristos fără de care nu se poate realiza sfințirea și mîntuirea oamenilor. Prin aceasta ierarhia este garanta comuniunii generale sau a catolicității Bisericii. «Ierarhia reprezintă venirea de sus a puterii sfințitoare, reprezintă originea transcendentă a lucrării sfințitoare a Duhului Sfînt. Duhul Sfînt sfințește prin ierarhie. Ierarhia reprezintă și credincioșii în rugăciunile și jertfele ce le înalță către Dumnezeu, și îl reprezintă fără a se despărți de ei. Ierarhia trebuie să fie un mediu transparent prin care membrii Bisericii experiază puterea dumnezeiască. Ea va fi cu atît mai transparentă pentru puterea dumnezeiască cu cît se va smeri mai mult»¹³.

Membrii ierarhiei fac parte din comuniunea generală a Bisericii, întrucît ei înșiși sînt membri ai Bisericii, care luptă să se mîntuiască și fac eforturi pentru sfințirea și desăvîrșirea lor. Ei nu săvîrșesc Sfînta Euharistie numai pentru credincioși, ci se împărtășesc și ei înșiși, ca și credincioșii, se mărturisesc și ei altor preoți sau episcopi, se roagă nu numai pentru credincioși ci și pentru ei, predică credincioșilor dar își predică și lor. «Ierarhia în genere este, după tradiția noastră, rațiunea universală a momentelor sfinte supuse ei, sau conținutul cel mai general al lucrărilor sfinte, ce revin unei ierarhii sau alteia. Iar (ierarhia) cea după noi (ierarhia bisericească) se cheamă și este acea funcție ce cuprinde în sine totalitatea mijloacelor de sfințenie, în care ierarhul fiind inițiat, va participa la toate lucrările cele mai sfinte, ce aparțin oficiului său, ca unuia ce îi vine numele de la ierarhie. Căci precum cel ce pronunță numele de ierarhie, spune pe scurt deodată toată rînduirea lucrărilor celor sfinte, tot astfel și cel ce spune ierarh, arată prin aceasta pe bărbatul plin de Dumnezeu și divin, cunoscător a toată știința cea sfîntă în care se desăvîrșește și cunoaște în chip curat toată ierarhia cea supusă lui»¹⁴. Originea acestei ierarhii o formează izvorul vieții, esența bunătății, Treimea cea una, ce este cauză a toate, de la care ea are prin bunătate existența cea fericită. «Prin această fericire divină, ce este mai presus de toate, prin această unitate întreită a adevăratei existențe, s-a arătat voința sa, neînțeleasă de noi, dar conștientă în sine, pentru mîntuirea noastră cea rațională (sufletească) și a ființelor celor mai presus de noi, care (mîntuire) nu poate fi altfel decît prin îndumnezeirea celor ce se mîntuiesc. Iar în-

13. *Idem*, p. 173.

14. P.G. III, col. 373 C, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De ecclesiastica hierarchia*, vezi și Pr. Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, p. 72.

dumnezeirea nu este decît asemănarea și unirea, cît mai mult posibil cu Dumnezeu»¹⁵.

Acesta este țelul comun a toată ierarhia, iubirea neîntreruptă de Dumnezeu, și se afirmă în chip sfînt prin tendința spre cel ce este unul, dar mai cu seamă abaterea de la ceea ce este potrivit, cunoașterea lucrurilor în ceea ce sînt ele cu adevărat, contemplarea și înțelegerea adevărului sfînt, participarea divină la perfecțiunea cea una, ba chiar la cel Unul, pe cit este cu puțință, gustarea dulce din contemplarea ce hrănește și îndumnezeiește în chip spiritual pe tot ucenicul ce s-a înălțat pînă la aceasta. Dionisie Areopagitul adaugă zicînd: «fericirea divină, divinitatea prin natura ei, obîrșia îndumnezeirii, din care izvoară deificarea, pentru cei ce trebuie să se îndumnezeiască, a dăruit prin bunătatea divină, ierarhia pentru mîntuirea și îndumnezeirea tuturor ființelor raționale și spirituale. Ea a fost dăruită duhurilor celor mai presus de lume și fericită într-un chip mult mai imaterial și mai spiritual (căci pe ele nu le mișcă Dumnezeu din afară spre cele divine, ci în chip spiritual și ele sînt iluminate dinăuntru asupra voinței celei preasfinte a lui Dumnezeu printr-o rază curată și imaterială), nouă însă ni s-a făcut acel dar, care aceluia s-a dat în chip simplu și colectiv, pe temeiul revelațiilor date de Dumnezeu cum se cuvine pentru noi într-o diversitate și abundență de semne simbolice. Esența ierarhiei noastre o formează, prin urmare, descoperirile cele date nouă de la Dumnezeu»¹⁶.

Astfel în persoanele membrilor ierarhiei se îmbină reprezentarea transcendenței divine și reprezentarea comunității bisericești. Ei lucrează pentru mîntuirea credincioșilor, dar lucrează asemenea credincioșilor și în comuniune cu credincioșii și pentru mîntuirea lor. Se poate afirma că ierarhia e plămînul organismului care primește aerul ceresc pentru tot organismul, dar și pentru el însuși»¹⁷.

Ierarhia bisericească la Dionisie Areopagitul

«Armonia cea mai presus de ființă a toate lucrurile s-a îngrijit atît de mult de frumoasa și sfînta rînduială a fiecăreia dintre ființele raționale și spirituale și de buna lor dirijare spre cele înalte, încît a stabilit trepte sfîntitoare pentru fiecare ierarhie în parte, iar noi vedem că orice ierarhie este împărțită în puteri prime, mijlocii și ultime»¹⁸. Organizarea ierarhiei noastre, spune Dionisie Areopagitul, «înlătură și exclude de la ea ceea ce nu este ordonat, nu este frumos și ceea ce este încurcat și pune în evidență ceea ce este frumos, bine ordonat și întemeiat puternic pe ordinele lor»¹⁹. Dîndu-ne exemplu ierarhia cerească, Dumnezeu ne-a dăruit ierarhia bisericească cea după lege despre

15. P.G. III, col. 373 C, *Idem.* 16. P.G. III, col. 376 B, *idem.*

17. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 173.

18. P.G. III, col. 240 A, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De caelesti hierarchia*, vezi Pr. Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, p. 42.

19. P.G. III, col. 500 D, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De ecclesiastica hierarchia*, vezi și Pr. Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, p. 119.

care Dionisie Areopagitul spune: «prin imagini tainuitoare de adevăruri, prin asemănări cu totul depărtate de prototipuri, prin enigme și figuri greu de contemplat, ce nu îngăduie să fie înțeles sensul mistic ascuns în ele, a trimis ea ochilor, ce erau încă slăbiți, o lumină plăcută și nevătămătoare. Această ierarhie a legii avea ca țel final înălțarea spre un cult spiritual»²⁰. Spre deosebire de ierarhia Vechiului Testament, ierarhia cea după lege, ierarhia noastră este «o taină desăvârșită, căci este o plinire și o încheiere sfântă a aceleia. Ierarhia noastră este cerească și în același timp și după lege, pentru că ea participă prin poziția ei mijlocie la ambele feluri de ierarhie, avînd legături cu una prin intențiile ei spirituale, iar cu cealaltă prin aceea că conține o varietate felurită de simboluri sensibile cu ajutorul cărora ne conduce cu sfințenie spre divin»²¹.

Ierarhia pămîntească are caracterul împărțirii triadice a ierarhiei cerești și anume: «lucrările rituale cele prea sfinte ale consacrărilor, administratorii deiformi ai celor sfinte și cei ce sînt conduși de către aceștia spre cele sfinte, după vrednicia fiecăruia»²².

Potrivit cu ierarhia cea după lege și cu ierarhia cerească, ierarhia noastră se împarte la rîndul ei: treapta primă, mijlocie și ultimă, avîndu-se în vedere puterea și raportul cuvenit a celor ce se deosebesc ca și frumoasa legătură și comuniune a lor, gradată armonice.

Treptele ierarhiei despre care Dionisie Areopagitul ne face amintire în opera sa sînt: diaconia, preoția, arhieria.

Diaconia

Cuvîntul «diacon» vine de la grecescul *διάκονος* și este alcătuit din prepoziția *διά* și verbul *κονεῖν*. Este un cuvînt vechi ionic, care înseamnă: a fi organul (instrumentul) prin care se face o lucrare. «Și-a păstrat multă vreme sensul de: a lucra în folosul altuia, a ajuta, a sluji cuiva, iar substantivul *ἡ διακονία* = slujire ca și substantivul *ὁ διάκονος* = slujitor, ori adjectivul *διάκονος, ον*, au fost folosite vreme îndelungată cu sensul lor general, înlocuind deseori termeni proprii diferitelor feluri de slujiri și slujitori»²³. Astfel „*διάκονος*“ este numit atît cel care purta grijă de treburile casei, care ajuta, în general, pe stăpîn, cît și cel care îndeplinea anumite sarcini în casă, de pildă cu prilejul ospetelor. De asemenea, diacon era numit și purtătorul unei solii, trimisul cuiva, fiind pus alături de vestitori și crainici și chiar un slujitor al statului îndeplinind o sarcină de seamă în folosul cetățenilor»²⁴. În acest fel diaconi erau numiți nu numai cei care purtau grijă de cele trupești, ci în genere slujitori care săvîrșeau anumite acțiuni în folosul altora, referindu-se atît la trup cît și la suflet.

20. P.G. III, col. 501 B.

21. P.G. III, col. 501 B.

22. P.G. III, col. 501 B.

23. Gerhard Kittel, *Teologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Stuttgart, 1935, vol. II, p. 81 sg. vezi și Prof. Iustin Moisescu, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, în Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, 1955, p. 15.

24. Prof. Iustin Moisescu, *op. cit.*, p. 15.

Din epoca elenistică ni s-au păstrat știri din care se poate constata că atât substantivul «diaconos» cât și termenii înrudiți «diaconein» și «diaconos» erau folosiți în domeniul religios. Pe numeroase inscripții din aceeași epocă întâlnim pe diaconi nu numai în listele care înșiră numele unor slujitori obștești în general, dar și în listele care menționează pe slujitorii unor temple. Astfel «într-o inscripție descoperită în Lidia, alături de preoți și preotese sînt amintiți diaconi și diaconițe»²⁵. Aceste mărturii atestă că în lumea greacă păgînă, atât în sens profan cât și în sens religios, diacon era numit nu numai slujitorul la ospăț, ci și în general slujitorul care împlinea o lucrare în folosul semenilor săi pentru stat ori pentru divinitate.

În creștinism este folosit substantivul «diaconia» pentru a exprima noțiunea de lucrare religioasă a Bisericii. În cărțile Noului Testament întâlnim acest termen pentru denumirea lucrării spirituale pe care Biserica o săvîrșește prin slujitorii ei pentru mîntuirea credincioșilor. În acest sens este numită — lucrarea îngerilor pentru mîntuirea credincioșilor (Evrei 1, 14).

Despre această treaptă a ierarhiei ne vorbește și Dionisie Areopagitul pe care o numește cinul liturgicilor (diaconilor). El afirmă că misiunea diaconilor era să curețe de păcate pe candidați înainte de a fi trimiși să primească Sfintele Taine. Ei eliberau pe candidați de cele potrivnice și îi făceau vrednici să primească și să se împărtășească din lucrarea cea sfîntă. Rolul lor era foarte important în pregătirea candidaților pentru primirea Tainei Sfîntului Botez. Despre aceasta Dionisie Areopagitul spune că: «Diaconii, la nașterea cea din Dumnezeu dezbracă pe candidat de hainele cele vechi, îl descaltă, îl așează spre apus pentru lepădare și apoi îl îndreaptă spre răsărit, în măsura în care revine cinului și puterii lor. Ei poruncesc candidaților să lepede complet haina vieții de mai înainte, le arată întunericul acelei vieți și îi învață să intre în împărăția luminii după ce au renunțat la întuneric»²⁶.

«Deci ordinul diaconilor este un cin curățitor și el conduce pe cei curățiți la lucrările rituale cele strălucitoare ale preoților, curățind pe cei nebotezați și pregătindu-i prin luminările sale cele curățitoare și prin învățături din Sfintele Scripturi și despărțind pe cei necredincioși de cei sfinți»²⁷.

Dionisie Areopagitul spune că: «chiar legea ierarhiei rînduiește pe diaconi la ușile sfinte, arătînd prin aceasta că intrarea candidaților la cele sfinte este condiționată de curățire completă, ea însă acordă cinului curățitor dreptul de a-i conduce să privească și să participe cu sfințenie la Taine, privindu-le prin aceștia neîntinați»²⁸.

Dar pentru ca diaconii să poată săvîrși aceste acte trebuie să primească Taina Hirotoniei în treapta diaconiei, Taină despre care Dionisie Areopagitul spune că se săvîrșește astfel: «diaconul pleacă numai

25. C.I.G., II, 3037, vezi și Prof. Iustin Moisescu, *op. cit.*, p. 16.

26. P.G. III, col. 508 C, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De ecclesiastica hierarchia*, vezi și Pr. Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, p. 124.

27. P.G. III, col. 508 C.

28. P.G. III, col. 508 C.

un genunchi în fața dumnezeiescului altar, are pe cap mâna ierarhului sfințitor și se consacră de către el prin rugăciuni ce aparțin sfințirii diaconesți»²⁹. După aceea «i se imprimă de către ierarhul sfințitor semnul crucii, i se face strigarea sfântă a numelui și ca încheiere de ceremonie i se dă sărutarea păcii»³⁰.

Preoția

A doua treaptă a ierarhiei bisericești este preoția sau treapta preotului. «Taina preoției a fost înființată de Mântuitorul Iisus Hristos după învierea Sa din morți»³¹, când a zis: «Luați Duh Sfânt, cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține le vor fi ținute» (Ioan 20, 22—23). Această Taină fusese promisă de Mântuitorul înainte de a pătimi și a învia.

Instituirea tainei are loc după învierea Domnului nostru Iisus Hristos din morți, trimiterea la propovăduire înainte de înălțare, iar începutul propovăduirii după pogorîrea Duhului Sfânt.

Mântuitorul a sfințit și a trimis la propovăduire pe cei pe care îi alesese mai înainte, îi făcuse din pescari apostoli, și prin aceștia pe cei pe care ei în numele lui Iisus Hristos și prin puterea Duhului Sfânt îi vor rîndui pînă la sfîrșitul veacurilor, puterea preoției fiind dată de către preoția Mântuitorului Iisus Hristos. În Noul Testament se vorbește despre preoți (πρεσβύτεροι) în sensul de slujitori bisericești în treapta a doua. S-a acordat preotului numele de πρεσβύτερος, iar în terminologia bisericească este folosit întrucît este strîns legat de lucrarea religioasă pe care o îndeplinesc slujitorii bisericești din treapta a doua. Termenul de πρεσβύτερος este strîns legat îndeosebi de lucrarea de sfințire pe care o împlinesc slujitorii bisericești din treapta preoției. Slujitorul din treapta de mijloc sau a preoției, a cărui datorie este de a sfinți pe credincioși, a păstrat numele de preot, fiind mai propriu pentru denumirea acestei lucrări bisericești, după cum afirmă Dionisie Areopagitul când zice: «Ni s-a arătat, prin urmare, că ordinului... preoților... îi revine puterea și lucrarea de a lumina și chiar luminează»³². În continuare Dionisie Areopagitul spune despre ordinul ierarhic al preoților că: «Este supus ordinului divinilor ierarhi, călăuzește pe cei inițiați să primească Sfintele Taine și împreună cu aceștia săvîrșește ierurgiile ce se cuvin lui, în care, prin simboluri prea sfinte arată teurgiile ce le săvîrșește și face privitori și părtași ai Sfintelor Taine pe cei ce vin, trimite însă la ierarh pe cei ce doresc să cunoască mai îndeaproape ierurgiile contemplative»³³.

29. P.G. III, col. 525 C. 30. P.G. III, col. 525 C.

31. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 162; Prof. Nicolae Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran și Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institutele teologice, București, 1958, vol. II, p. 910.

32. P.G. III, col. 516 A; Dionisie Pseudo Areopagitul, *De ecclesiastica hierarchia*, Pr. Cicerone Iordăchescu, *op. cit.*, p. 125.

33. P.G. III, col. 513 B.

Preotul, în activitatea sa, are dreptul să săvârșească numai lucrările sfinte ce se cuvin treptei sale. Despre aceasta Dionisie Areopagitul afirmă că: «dacă unele din cinstitele lucrări sfinte sînt săvîrșite de către preoți, preotul nu poate săvîrși totuși niciodată nașterea cea sfîntă din Dumnezeu, decît prin prea dumnezeiescul mir, nici nu va proslăvi el tainele dumnezeieștii împărtășanii, dacă nu sînt aduse pe altarul cel prea dumnezeiesc simbolurile împărtășaniei»³⁴.

Despre rînduirea presbiterilor în treapta a doua, Sfîntul Evanghelist Luca socotește potrivit să arate că așezarea lor în slujba Bisericii se făcea prin punerea mîinilor și rugăciune după o vreme de post, adică, prin săvîrșirea Sfintei Taine a Hirotoniei, arătînd totodată treapta în care ei au fost hirotoniți.

Și Dionisie Areopagitul face amintire de acest lucru cînd spune: «preot nu va fi făcut nicidecum cineva dacă pentru aceasta nu este ales prin inițieri ierarhice»³⁵.

Pentru a avea dreptul să săvîrșească lucrările sfinte rînduite treptei preoțești, preotul trebuie să fie hirotonit sau consacrat în această treaptă, hirotonie pe care Dionisie Areopagitul o descrie astfel: «Preotul pleacă ambii genunchi în fața dumnezeiescului altar; are pe cap mîna dreaptă a ierarhului și în această poziție este el consacrat (sfînțit) de ierarhul sfințitor, prin invocări sfințitoare»³⁶. După aceea «i se imprimă de către ierarhul sfințitor pecetea semnului crucii, i se face strigarea sfîntă a numelui și, ca încheiere de ceremonie, i se dă sărutarea păcii. Orice preot sau ierarh din cei de față dă celui sfințit sărutarea cea de pace»³⁷.

Arhieria

Strîns legat de înțelesul verbelor ἐπισκέπτομαι ori ἐπισκοπέω, termenul ἐπίσκοπος, era folosit în lumea greacă, cu sensul general de ocrotitor, supraveghetor, observator, păzitor, purtător de grijă etc., atît în domeniul profan cît și în cel religios. De exemplu: «zeii grecilor fiind socotiți ocrotitori ai oamenilor, ai cetăților ori popoarelor erau numiți episcopi»³⁸, «ca și bărbații de frunte într-un stat care se îngrijeau de nevoile altora ori în general de nevoile obștești»³⁹.

Pe unele inscripții păstrate în insulele grecești Thera și Rodos ca și în cetatea Dokistovo de la sud de Damasc, printre demnitarii templelor păgine întîlnim și episcopi. După cît se pare aceștia erau deosebiți de preoți, neavînd totdeauna îndatoriri sacerdotale. Oricum ar fi, în chip obișnuit în vechime aproape pretutindeni unde se vorbea limba greacă numele de ἐπίσκοπος era acordat atît zeilor cît și demnitarilor de frunte ai statului, ai cetăților, ai comunelor și ai templelor. Cu înțeleșuri asemănătoare termenul episcop era folosit și în lumea iudaică pentru slujitorii de seamă ai statului în sensul de conducător, supraveghetor.

34. *Ibidem.* 35. *Ibidem.*

36. *Ibidem*, col. 525 C. 37. *Ibidem*, col. 525 C.

38. Homer, *Odiseea*, XXII, 254 39. Homer, *Odiseea*, VIII, 163.

Uneori acest nume se da lui Dumnezeu în sensul de judecător sau cercetător (Ieremia 20, 29). Numele de ἐπίσκοπος care se dădea lui Dumnezeu în sensul de știutor sau conducător a toate, era folosit deseori în epoca nașterii creștinismului și pe care acesta l-a acceptat ca treaptă superioară a ierarhiei. În Noul Testament întâlnim termenul episcop de foarte puține ori (5) dar nu cu înțelesul restrâns de astăzi, ci ca nume pentru slujitorii bisericesti din treapta a doua sau a treia a ierarhiei. Acest nume s-a dat și Mântuitorului și episcopilor. Cu timpul numele de episcop cu sensul de păstor, îndrumător și supraveghetor al preoților, diaconilor și credincioșilor dintr-o anumită regiune a devenit denumire proprie a celui mai înalt slujitor din ierarhia bisericească. Cu acest sens îl găsim și în opera lui Dionisie Areopagitul despre care el spune că «ierarhul are misiunea de a conduce ordinul al doilea, adică al preoților»⁴⁰. În funcția lor de întiiistătători și conducători au «datoria să facă — fără zavistie — pe membrii cei din al doilea ordin să se bucure de privescările contemplărilor divine»⁴¹. Tot ei «care sînt cei mai bine inițiați în tainele dumnezeiești ale ierarhiei lor printr-o cunoștință perfectă, trebuie să inițieze pe alții în lucrările cele ierarhice, pentru că ei au și puterea desăvîrșită a inițierii mistice»⁴². Datorită harului pe care îl au, numai episcopii pot comunica și altora cele sfinte pentru că s-au învrednicit de o treaptă superioară a preoției și au o cunoaștere mai profundă și mai deplină. Dionisie Areopagitul spune că «ordinul divin al ierarhilor este primul dintre stările care intuiesc pe Dumnezeu, este cel mai înalt și ultimul pentru că prin el se termină și se desăvîrșește rînduiala ierarhiei noastre»⁴³. Ordinului ierarhic «legea cea dumnezeiască i-a atribuit, înaintea celorlalte stări, să săvîrșească actele de cult cele mai deosebite»⁴⁴; din această cauză «legea divină a rezervat în mod exclusiv puterilor desăvîrșite ale Sfinților ierarhi, sfințirea ordinelor celor ierarhice, sfințirea Marelui Mir și sfînta binecuvîntare a altarului»⁴⁵.

Dionisie Areopagitul spune că: «ordinul ierarhilor are putere desăvîrșită în Biserică, el împlinește îndeosebi funcțiile cele mai desăvîrșite ale ierarhiei: învață, explicînd învățăturile cele sfînte și arată ce lucrări și puteri sfinte le corespund lor»⁴⁶. Pentru a putea săvîrși aceste acte sfinte, ierarhul trebuie să fie consacrat în treapta de episcop. Despre această consacrare Dionisie Areopagitul ne spune următoarele: «Bărbatul ce este admis la sfințirea cea ierarhicească, pleacă ambii genunchi în fața altarului, pe cap are el Scripturile cele de Dumnezeu inspirate în mîna ierarhului ce îl sfințește. În această poziție este sfințit el de ierarhul ce îl consacră prin rugăciunile cele mai sfinte»⁴⁷. După aceea «i se imprimă de către ierarhul sfințitor pecetea semnului crucii, i se face strigarea sfîntă a numelui și ca încheiere de ceremonie, i se dă sărutarea păcii»⁴⁸.

40. P.G. III, col. 512 A, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De ecclesiastica hierarchia*.

41. *Ibidem*, col. 513 B.

42. *Ibidem*, col. 512 A.

43. *Ibidem*, col. 512 C.

44. *Ibidem*, col. 512 B.

45. *Ibidem*, col. 512 A.

46. *Ibidem*, col. 513 B.

47. *Ibidem*, col. 525 C.

48. *Ibidem*, col. 525 B.

Comentînd momentele principale ale hirotoniei, Dionisie Areopagitul spune: «Ierarhii, preoții și diaconii, cînd primesc consacrarea cea sfîntă, au ca note comune: pășirea în fața dumnezeiescului altar, plecarea genunchilor, punerea mîinilor ierarhului, imprimarea semnului crucii, anunțarea numelui, iar ca încheiere sărutarea păcii». Se deosebește la ierarhi punerea Sfintei Scripturi pe cap, lucru ce nu se face ordinelor de sub el, la preot plecarea ambilor genunchi, lucru pe care nu-l are sfințirea diaconilor, iar la diaconi plecarea unui singur genunchi»⁴⁹.

Pășirea spre sfîntul altar și plecarea genunchilor sau metaniile pe care le face candidatul la hirotonie arată că «el trebuie să supună întreaga lui viață lui Dumnezeu, izvorul harurilor sfințitoare și Lui să-i predea curate și sfințite puterile lui spirituale; (păstrîndu-le) pe cît mai cu putință vrednice de templul și altarul cel dumnezeiesc și prea sfînt, ce sfințește în demnitate sacerdotală pe spiritele cele asemenea lui Dumnezeu»⁵⁰.

Iar cînd ierarhul își pune mîna pe capul celui ce este hirotonit «arată paza celui ce dă sfințirea (Dumnezeu) în care umblă cei consacrați, fiind iubiți părintește, ca niște fii sfîniți, pază ce le dă lor înșiși virtute și putere preoțească, înlăturînd de la dînșii cele potrivnice. Această ceremonie îi învață să-și facă toate lucrările lor preoțești, ca și cum ar lucra în chip nemijlocit la porunca lui Dumnezeu și să-L ia pe El în tot locul ca conducător în faptele lor»⁵¹.

Semnul crucii pe care îl face ierarhul deasupra capului celui ce se hirotonește «înseamnă nimicirea poftelor trupești, viața ce imită pe Dumnezeu și privește neclintit spre viața divină pe care a dus-o Iisus în trup, viață, care s-a păstrat fără păcat pînă la moartea cea de pe cruce, iar pe toți cei ce urmează acestei vieți îi arată ca egali imaginii celei în formă de cruce a lipsei Sale de păcat»⁵².

Anunțarea consacrărilor și a numelor celor ce se consacră o face ierarhul cu glas tare. Taina (acestei ceremonii) arată că «Sfințitorul cel iubitor de Dumnezeu descoperă numai alegerea cea dumnezeiască, pentru că nu el însuși admite pe candidați la sfințirea cea sacerdotală prin propriul său har, ci numai pentru că el este determinat de Dumnezeu la actele de sfințire ale ordinului ierarhic»⁵³. Chiar primul și dumnezeiescul dătător de sfințire, Iisus Hristos, nu s-a proslăvit pe Sine însuși, cum spun Scripturile, ci Tatăl cel ce a vorbit cu El L-a proslăvit: «Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec» (Psalmul 109, 4). Tot la fel și Mîntuitorul a ridicat pe ucenicii Săi pînă la sfințirea cea sacerdotală, a lăsat totuși, în chip ierarhic, săvîrșirea consacrării, ce pleacă din izvorul sfințirilor, în seama Tatălui și a Duhului celui dumnezeiesc, deși El, ca Dumnezeu, este obîrșie de sfințire, căci după cum spun Scripturile, El poruncește Apostolilor: «De Ierusalim să nu vă depărtați, ci să așteptați făgăduința Tatălui, pe care ați auzit-o de la Mine, că veți fi botezați cu Duhul Sfînt» (Fapte 1, 4). Deci ierarhul

49. *Ibidem*, col. 525 D.

52. *Ibidem*, col. 528 A.

50. *Ibidem*, col. 528 A.

53. *Ibidem*, col. 528 B.

51. *Ibidem*.

«nu are voie să acorde sfințirea cea preoțească după propriul său imbold ci, mai curînd, trebuie s-o împlinească sub înrîurirea lui Dumnezeu, în spirit ierarhic și în sensul voinței cerești»⁵⁴.

Spre deosebire de diacon și preot la hirotonia unui episcop se pune pe capul și grumazul acestuia Sfînta Evanghelie, aceasta «fiindcă puterea și știința desăvîrșită a întregii preoții este dăruită ierarhilor celor plini de Dumnezeu de către bunătatea divină»⁵⁵ și din această cauză, pe bună dreptate se pune pe capul celui hirotonit Evanghelia. Scriptura descoperă, pe larg și în chip sfînt, toată teologia, teurgia, teofania, toate cuvintele și lucrările cele sfînte, cu un cuvînt, toate lucrările și cuvintele dumnezeiești și sfînte, ce au fost date ierarhiei de Dumnezeu; «iar ierarhul trebuie să participe deplin la orice putere ierarhică; trebuie să fie luminat de știința cea adevărată și de Dumnezeu insuflată a tuturor tainelor ierarhice, în vorbă și în faptă — nu numai pentru el singur ci să comunice din aceasta și altora — în măsura cuvenită și trebuie să săvîrșească sfințirile cele mai înalte ale întregii ierarhii prin cunoștințele cele mai sfînte și prin avînturile cele mai sublime după rînduiala ierarhică»⁵⁶.

O deosebire care se face la hirotonia preotului de cea a diaconului este modul de a îngenunchea în momentul sfințirii sau hirotoniei (citirii rugăciunii de consacrare), diaconul îngenunchind doar cu piciorul drept iar preotul cu ambele picioare. Îngenuncherea înseamnă «aducerea plecată a celui ce este condus (la altar) supunînd lui Dumnezeu ceea ce cu sfințenie îi oferă»⁵⁷. Diaconul îngenunche numai cu un genunchi, spune Dionisie Areopagitul, pentru că «este mărginit numai la oficiul curăției, îndeplinește, precum se cuvine, numai pregătirea celor ce se află în stadiul curăției și-i așează la picioarele dumnezeiescului altar, pentru că înaintea acestuia, spiritele se curăță și se sfințesc în chip supranatural»⁵⁸. «Preoții, dimpotrivă, pleacă ambii genunchi, pentru că cei inițiați de dînsii în chip sacru nu sînt numai curățiți, ci și desăvîrșiți sacramental, ca să fie vrednici și capabili de contemplarea cea mistică, după ce viața lor a fost curățită deplin pentru ascensiunea cea duhovnicească prin lucrările sacerdotale cele prea luminoase»⁵⁹.

Ca și preotul, ierarhul de asemenea, își pleacă ambii genunchi, dar spre deosebire de preot, are pe cap Evanghelia «pentru că poate ridica, prin mijlocirea puterii sale ierarhice, pe cei ce i-a curățit puterea diaconului, i-a luminat puterea preotului, spre o cunoaștere mai adîncă a sfințitoarelor taine, ce sînt primite de dînsii, după a lor vrednicie, iar printr-o astfel de cunoaștere desăvîrșește el pe cei ce sînt înainte pentru o sfințenie deplină, potrivit cu vrednicia lor»⁶⁰.

*

* * *

54. *Ibidem*.

55. *Ibidem*, col. 528 C.

56. *Ibidem*, col. 528 D.

57. *Ibidem*, col. 529 A.

58. *Ibidem*.

59. *Ibidem*, col. 529 B.

60. *Ibidem*.

Autorul scrierilor areopagitice prezintă în această operă toată lucrarea prin care oamenii sînt făcuți tot mai asemenea cu Dumnezeu, ca o împărtășire a lor de la lumina și puterea ce se propagă din Dumnezeu prin «ierarhia care desăvîrșește cu sfințenie tainele propriei iluminări»⁶¹. Dar această proprie iluminare, nu și-o pot da persoanele aparținătoare ierarhiei, nici nu le poate veni de jos, de la poporul dreptcredincios, ci le vine de sus, de la Dumnezeu printr-un act special de consacrare, adică prin hirotonie. «Persoanele care au primit hirotonia, au primit prin ea, misiunea sfințirii credincioșilor, au primit inclusiv slujirea luminării prin cuvînt.

Slujirea luminării nu se poate lua de la persoanele care au primit slujirea sfințirii și nu se poate primi de vreo persoană în mod separat de slujirea sfințirii»⁶².

Membrii ierarhiei fac parte integrantă din comunitatea generală a Bisericii, deci Biserica înseamnă comunitatea tuturor și nu numai ierarhia, cum se întîmplă adesea să observăm în mentalitatea curentă a unora... Adunînd la liturghie jertfele credincioșilor lîngă jertfa lui Hristos preotul sau ierarhul o adaugă și pe a lor. Preotul și episcopul predică nu numai credincioșilor și îndeamnă nu numai pe credincioși, ci își predică și lor și se îndeamnă și pe ei înșiși.

În persoana membrilor ierarhiei se îmbină reprezentarea transcendenței divine și reprezentarea poporului bisericesc. Ei lucrează pentru mîntuirea credincioșilor, dar lucrează asemenea credincioșilor și în comuniune cu credincioșii și pentru mîntuirea lor.

61. P.Ĉ. III, col. 165 B, Dionisie Pseudo Areopagitul, *De caelesti hierarchia*.

62. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 168.

CUNOȘTINȚĂ PRE SCURT A ISTORIEI BISERICEȘTI (XI) *

ACUM ÎNTÂI AȘEZATĂ ȘI SCRISĂ PRE LIMBA ROMÂNEASCĂ
DE SAMOIL CLAIN IEROMONAHUL, ÎN ANUL 1789.

SCURTĂ CUNOȘTINȚĂ A ISTORIEI BISERICEȘTI DIN SUTA A OPTA,
ADECĂ DE LA ANUL 701 PÂNĂ LA ANUL 800

Arhim. Prof. VENIAMIN MICLE

*Cine au fost împărați în suta a opta, carele cum au fost cu Biserica lui D(umne)zeu
și câtă vreme au împărățit ?*

f. 341 În suta a opta, la Țarigrad era împărat Apsimar, cel poreclit Tiverie. Acesta au împărățit până la anul 705, în care an, Justinian împărat, cel cu nasul tăiat, pre carele Leontie, când s-au făcut împărat, l-au fost¹ trimis surgun în Hersona², de unde trecînd marea, ca să ceară de la bulgari ajutor, cu³ acelora ajutor au venit la Țarigrad și, pre furis, pre scocul prin care curge apa, întrînd în cetate au prins porțile. Iară⁴ pre Tiverie Apsimar, din fugă l-au prins și l-au adus îndărăpt și, din porunca lui Justinian, legat cu lanțuri, împreună cu Leontie / cel mai înainte de Apsimar⁵ împărat, după aceeaia batjocoriți, au poruncit de i-au adus în priveriște și i-au culcat înaintea scaunului și, până ce s-au sfîrșit alergătura cailor, mai într-un ceas, cu picioarele sale le-au călcat grumazii, strigînd norodul: *Preste aspidă și preste vasilisc ai încălecat, și ai călcat pre leu și pre bălaor*. După aceeaia, au poruncit Justinian și, la amîndoi, le-au tăiat capetele, după ce Apsimar 7 ani au împărățit. Pre Calinic patriiarhul, după ce i-au scos ochii, l-au trimis în izgonire, pentru că au grăit rău de el cînd s-au încoronat împărat Leontie.

f. 341 v Ci Justinian, precum și mai înainte varvar și crud fiind, în ura tuturor au căzut, și trimițînd oaste să încungiure cetatea Hersona, oastea aceasta înpreunîndu-se cu cetățenii, pre un Vardan armean, carele era surgun acolo, l-au strigat împărat și l-au numit Filipic, carele îndată au alergat⁶ la Țarigrad, / iară Justinian, prînzînd de veste, au fugit, ci ajungîndu-l pre cale trimișii lui Filipic l-au omorît, după ce șease ani au ținut a doa oară împărăția. Filipic, capul lui Justinian tăiat, au poruncit de l-au dus până la Roma. Pre Tiverie, feciorul lui Justinian, carele rămăsese la Țarigrad, din biserica cea din Vlaherne unde fugise să scape⁷, cu sila l-au tras afară și l-au omorît.

Vardan sau Filipic au fost monothelit eritic. Acestuia, cu mulți ani mai înainte de ce s-au făcut împărat, un călugăr anahoret, la carele într-o zi⁸ au mers să-l cerceteze, i-au zis că va fi împărat. Filipic, minunîndu-se de aceste cuvinte, i-au zis pust(n)icului: *Deaca D(umne)zeu au așezat această, au pune-te-vei tu înprotivă ? Însă îți aduc aminte, cum că Părinții foarte rău au lucrat pentru creștinătate cînd au făcut săborul al șeasălea. Cît te vei face împărat, strică săborul acesta, și așa în multă vreme și fericit vei împărăți*. Vardan, cu jurămint, s-au făgăduit că va face. Iară cînd au văzut că Leontie au gonit pre Justinian și s-au făcut el împărat, / s-au dus la pustni-

* Continuare din numărul anterior (58/1978).

1. Cuvîntul : «*foști*», adăugat.

2. Urmează textul : «*Justinian din Hersona*» șters și înlocuit cu cuvintele : «*de unde*».

3. Urmează text șters : «*a căroră apoi*».

4. Inițial a fost : «*Tiberie*».

5. Cuvîntul : «*Apsimar*», intercalat.

6. Inițial a fost : «*alergînd*».

7. Textul : «*unde fugise să scape*», adăugat.

8. Textul : «*într-o zi*», adăugat.

cul acela, carele i-au zis lui : *Trebuie să aibi răbdare, că corona împărătească te așteaptă*. Și⁹ când au văzut că Apsimar s-au făcut împărat, iarăși s-au dus la pustnicul acela, carele i-au răspuns : *Rabdă, împărat vei fi*; care lucru înțelegându-l Tiverie Apsimar, pre Vardan l-au bătut cu nuiale, și cu capul ras, legat l-au trimis în Chefaloniia, de unde¹⁰ Justinian, când au împărățit într-al doilea rând, l-au chemat îndărăpt.

Iară Filipic, cit au dobândit împărăția, se-au ținut credința cu care s-au legat pustnicului, că, mai înainte de a intra în căsile împărătești, au poruncit să ia de acolo icoana săborului a șeasa, carea cu icoanele celorlalte săboară era pusă în tindă, și au zis că până ce va fi acolo icoana aceea, el
f. 342 v
într-acele căsi nu va intra. După aceea, au poruncit / să se facă săbor, în care s-au osîndit săborul al șeaselea a toată lumea; iară pustnicul acela, de amîndoi ochii au orbit. Afară de aceea, din porunca împăratului, patriarhul Chir s-au gonit din scaon¹¹ în mănăstirea Horan, și în locul lui s-au pus Ioan, monothelit eritic. Cu împăratul ținea Gherman mitropolitul Chizicului, Andrei ep(iscop)ul Critului, Elpidie diiaconul bisericii cei mari, Antioh hartofilaxul și mulți alții, și din statul bisericesc și dintre boiari.

Iară împăratul Filipic, pre toți cîți nu au vrut să se iscălească săborului său, i-au gonit și i-au trimis în izgonire, și au poruncit să se scrie în Diptici numele lui Serghie și a lui Onorie și a celorlalți pre carii i-au lăpădat soborul al șeaselea. Nu după multă vreme s-au aflat în căsile împărătești scrisorile săborului al șeaselea, / scrise de mîna lui Agathon, carele atunci era diiacon al bisericii cei mari a Țarigradului și bibliotecar; acestea, au poruncit împăratul să se arză.

Constantin, papa de la Roma, din sfatul oamenilor înțelepți, nu au vrut să primească cartea împăratului Filipic, pentru că aia avea cuprîndea eres; încă norodul din Roma¹², nici icoana lui, nici banii pre care era semnul lui nu au vrut să-i primească, nici au lăsat să i se pomenească numele în biserică. Ba încă nici pre Petru, carele venea de la Ravena să fie prefect la Roma, nu l-au primit, și Hristofor, carele mai înainte ținea această deregătorie, adunîndu-și oameni, au eșit înaintea lui Petru și, în uliță, s-au bătut, cit dintr-amîndoao părțile, 25 de oameni au căzut. Mai pre urmă, papa au trimis pre ep(iscop)ii, cu Evangheliu și cu crucii, carii s-au oștit, ci fiind mai
f. 343 v
slabi, i-au biruit¹³ cei ce era cu Petru. /

Într-aceia, Filipic petrecea în polată, grăind cuvinte care se cuvin bărbatului înțelept, ci viața lui era urîță și desfrînată¹⁴, și risipea averile împărăției la cei nevrednici. Deci¹⁵, fiindcă, pentru lenea lui, bulgari, în anul 714 au năvălit în țerile împărăției, ostașii pretoriiani ai căsi împărătești s-au sfătuit asupra lui, și simbată, înaintea Rusaliilor, după ameză culcîndu-se, l-au sculat și l-au dus în ipodrom și i-au scos ochii, în al treilea an al împărăției sale. A doa zi, carea era zioa Rusaliilor, adunîndu-se norodul în biserică cea mare, s-au ales împărat Artemie, cel mai mare preste epistole, și s-au numit Anastasie; toți, cu o gură, clericii și boiarii, norodul și ostașii, l-au strigat împărat și l-au încoronat Ioan patriarhul. Într-acea adunare, toți ep(iscop)ii și toți clericii, carii era de față, au¹⁶ zis și au primit săborul al șeaselea, ca un săbor legiuit / și a toată lumea, și au poruncit să se pue jos icoana lui Filipic și a lui Serghie, și să se pue icoana săborului a șeasea lîngă celelalte săboară, de unde o au lăpădat Filipic. Împăratul Anastasie au trimis carte și la¹⁷ papa de la Roma, cu carea mărturisește credința cea pravoslavnică și primește săborul al șeaselea.

Într-aceia, Soliman, stăpînul musulmanilor, se gătea pe apă să dea război asupra romanilor. Împăratul Anastasie, ca să apuce înaintea vrăjma-

9. Urmează cuvîntul : «iarăși», șters.

10. Cuvîntul : «unde», adăugat.

11. Urmează text șters : «și în locul lui».

12. Inițial a fost «Ierusalim», apoi adăugat : «din Roma».

13. Cuvintele : «i-au biruit», adăugate.

14. Urmează text șters : «și pre cei nevrednici îi dăruia preste măsura».

15. Inițial a fost : «pentru aceia».

16. Urmează cuvîntul : «striga», șters.

17. Urmează cuvîntul : «împărate», șters.

șului, au gătit corabie de război, și mai mare preste ia au pus pre Ioan, diiaconul bisericii cei mari, carele atunci era logothet și vistiier mare. Iară ostașii pretoriului, întru carii era toată târiia oastei, la ostrovul¹⁸ Rod, unde trebuia să se adune toate oștile, au lipsit de la împăratul, și pre Ioan diiaconul l-au omorît; și mergînd asupra Țarigradului, cînd au ajuns la Adramita în Natoliia, acolo, pre Theodosie¹⁹, culegătorul veniturilor împărăției, om iubitor de liniște, l-au strigat împărat și i-au dat / Țarigradul supt stăpînirea lui. Anastasie, văzîndu-se mai slab, s-au făcut călugăr și s-au dus la Thesalonic, după ce doi ani și noao luni au împărățit.

f. 344 v

Theodosie, ca și Anastasie, au fost bun pravoslavnic, ci nu au împărățit mai mult decît un an și doao luni că, Leon Isavru, mai marele oastei la răsărit, carele încă ținea credința cătră Anastasie, venind până la cetatea Nicomediei, Theodosie simțîndu-se mai slab decît Leon, întrebînd pre Gherman patriiarhul și pre senat, și Leon făgăduindu-i pace, s-au lăsat de împărăție. Și apoi amîndoi, și tatăl și fecioarul, făcîndu-se clerici, ceialaltă vreme a vieții în pace o au săvîrșit. Theodosie, la Efes, au murit, și au poruncit pre mormîntul său să scrie *săndtate*, că zice, că și minuni s-au făcut la mormîntul lui.

f. 345

Leon, în 25 a lui martie, în anul 717, s-au strigat împărat, și 24 de ani au împărățit. Dară prin mutările și turburările cele dese au slăbit puterea Țarigradului și a toată împărăția, / și nu numai învățătura cărții, ci și a oștirea au perit. Bătăi și filhării și prădări turbură toate țerile, pentru aceea și musulmanii, de multe ori, până la porțile Țarigradului, năvălea.

Împăratul Leon, în anul 722, pre jidovi cu sila i-au botezat, iară ei, după ce se boteza, își spăla trupurile ca să se spele de botez, și mai înainte de ce se cumeneca, minca. Și pre montaniștii i-au silit să se boteze; iară ei adunîndu-se într-o biserică, și mai bine au voit să arză cu toții decît să se boteze.

Asupra lui Grigorie II, papa de la Roma, încă s-au miniat împăratul Leon, pentru că nu l-au lăsat să prade bisericile prin Italiia, și cerca să-l omoare și să pue pre altul papă, ci longobardii eșînd înaintea oastei împăratului, carea mergea la Roma asupra papei, o au gonit și au apărat pre papa. /

f. 345 v

În anul de la nașterea lui I(isu)s H(risto)s 726, fum foarte gros, ca dintr-un cuptor ce arde²⁰, au ieșit din valurile mării, la Arhipelag, între ostrovul Thera și Therasia, și înproșca nește pietri despre toate părțile, în laturile cele vecine ale Asiei și ale Europei, și aproape de ostrovul Iera s-au arătat nou ostrov, care mai înainte nu s-au văzut. Și măcar că acestea mai de multe ori se întîmpla, însă împăratul Leon acest lucru în loc de minune-l ținea, și au zis că iaste semnul miniei lui D(umne)zeu, pentru căci oamenii cinstesc icoanele lui I(isu)s H(risto)s și ale Sfinților. Această părere, cum că a se închina icoanelor iaste idololatrie²¹ împăratul o beuse de la musulmani²², și întru acest eres, mult l-au întărit un sir, anume Vesper, pre carele musulmanii prinzîndu-l, el s-au făcut mahometan; după aceeaia, dobîndînd slobozenie, au trecut la romani și iarăși s-au făcut creștin. Pre acest om, mult îl cinstea împăratul pentru târiia trupului lui și pentru că în eres era unit cu împăratul. Întărit-au pre împăratul într-acei eres și Constantin, ep(iscop)-ul de la Nicolii din Frighiia. /

f. 346

Drept aceeaia, în anul 727, împăratul au chemat norodul și i-au zis, cum că a face icoane iaste fapta idololatriei, și pentru aceeaia nu trebuie să cinstim icoanele. Acestea zicîndu-le împăratul, au suspinat norodul, iară împăratul mai multe nu au cutezat a gări atunci, ci încă temîndu-se de norod, într-altă înțelegere să silea a-și suci cuvintele sale. La începutul eresului, îndată, bărbătește înprotivă s-au pus Sf(intul) Gherman, patriiarhul Țarigradului.

18. Cuvîntul : «ostrovul», adăugat.

19. Cuvîntul : «Theodosie», adăugat.

20. Inițial a fost : «arzînd».

21. Textul de la : «cum că a se închina...», adăugat.

22. Urmează text șters : «cum că iaste idololatrie».

Într-aceaia, lăcuiitorii din Ahaiia și din Arhipelag, înțelegînd de eresul împăratului, s-au pornit asupra Țarigradului, ei au fost biruiți de oaste împăratului; și cu această biruință, ma(i) mult sumeîndu-se împăratul, pre Sf(întul) Gherman patriiarhul, carele nicidecum nu au vrut să iscălească eresul lui, l-au gonit din scaon.

- f. 346 v Era la Țarigrad, în tîrgul care se chema Halcopratea, o cruce înaltă, pre carea era zugărvită icoana lui I(isu)s H(risto)s; aceasta, împăratul / au poruncit lui Iovin, unul dintre pretoriiani, să o strice; deci, mergînd el la cruce, nește mueri în tot chipul l-au rugat să nu strice icoana, iară el neascultînd au pus scara și suindu-se au împlîntat²³ săcurea tocma în fața icoanei; muerile, văzînd acel lucru păgînesc a lui, au tras de supt el scara și căzînd Iovin l-au omorît; ci tot au fost lăpădată icoana și arsă din porunca împăratului, iară crucea au rămas la locul său, că iconoclastii, adecă luptătorii de icoane²⁴, crucea o cinstesc, deaca nu era pre ea icoană zugărvită cu chip omenesc. Iară muerile care au omorît pre Iovin, alergînd la polata patrierșească, svîrlea cu pietri înlăuntru, strigînd: *Anastasio*, că pre acesta-l pusese împăratul patriiarh în locul Sfîntului Gherman, *Anastasio*, *vriămașul cel pre urît al adevărului, au doară pentru aceaia ai năvălit asupra preoției ca să pierzi lucrurile cele știinte?* Patriiarhul degrab au alergat la împăratul și au dobîndit să se omoare acele mueri. Cu iale înpreună, opt bărbați și doao mueri au fost omorîți, pre carii Biseriça, / ca pre nește mucenici, îi cînsteste în noao zile a lui august.

- f. 347 Împăratul Leon era om necărturar, și pentru aceaia, mai virtos s-au pornit asupra cărturarilor și a oamenor celor învățați; și școalele cele de marele Constantin făcute, în care se învăța Sfintele Scripturi le-au stricat. Era la Țarigrad, aproape de curtea împărătească, o Bibliotecă, în carea era 30.000 de cărți, preste care era mai mare Licumenic, om foarte învățat. Avea acesta doisprăzece dascăli supt sine, carii fără de plată învăța pre alții, și învățăturile²⁵ creștinătății și științele cele din afară, pre aceștea nicidecum nu i-au putut face împărat să iscălească eresul lui, pentru aceaia, înpregiuror Bibliotecii au poruncit de au pus până sus lemne uscate și alte care curînd iau foc, apoi le-au aprins și au ars toată Biblioteca și pre dascăli în Bibliotecă. După aceaia, și cu bine și cu rău s-au nevoit să facă pre toți orășenii să arză icoanele lui I(isu)s H(risto)s și ale²⁶ sfinților, în tîrg, și să strice toate chipurile din biserici, și pre cei ce nu au ascultat, cu multe chipuri i-au omorît. /

- f. 347 v Într-aceaia, în Italiia, multe turburări s-au făcut că, auzînd italii cum că împăratul Leon gonește pre catholici, s-au sculat cu arme și au vrut²⁷ să aleagă alt împărat și să vie la Țarigrad cu acela²⁸, ci nu șe-au ales împărat, numai s-au înpreunat cu longobardii și s-au apărât, și de atunci Italiia au fost despărțită de împărăția Țarigradului²⁹, despre care lucru, unii din scriitorii grecești zic, că papa Grigorie al doilea³⁰ ar fi oprit pre (i)tăliiani a da bir împăratului, pentru că împăratul era eritic, ci³¹ cei ce au fost de față în Italiia scriitorii chiiar mărturisesc, cum că nu din porunca sau din îndemnul papei s-au despărțit italii de la împărăție, ci aceasta mai virtos o au făcut nebuniia împăratului, carele poruncise lui Evtihie Patrighie, exarhului de la Ravena³² să omoare pre papa și pre boiarii de la Roma, însă ei prinzînd de veste nu s-au lăsat. /

- f. 348 În anul 741, în 8 zile a lui iunie, împăratul Leon Isavru au murit, după ce au împărățit ani 24, luni 2, zile 25. În locul lui au rămas singur Constantin, feciorul lui, carele cu tatăl său 21 de ani au împărățit, și singur, după moartea tatălui său, 34 de ani au ținut împărăția. Pre acesta, în batjocură l-au

23. Inițial a fost: «lovit cu». 24. Textul: «*adecă luptătorii de icoane*», adăugat.

25. Inițial a fost: «*lucrurile*». 26. Textul: «*lui I(isu)s H(risto)s și ale*», adăugat.

27. Urmează text șters: «*să vie să-și pue*», înlocuit cu: «*să aleagă alt*».

28. Urmează text șters: «*papa Grigorie al doilea, cum zic unii, i-au desmintat, iară cum zic alții, l-au îndemnat, oricum au fost acesta, ei tot nu au vrut mai mult să se supue împăratului de la Țarigrad, ci*».

29. Cuvîntul: «*Țarigradului*», adăugat.

30. Cuvintele: «*Grigorie al doilea*», adăugate.

31. Urmează text șters: «*nu iaste adevărat*».

32. Textul de la: «*lui Evtihie...*», adăugat.

numit Copronim, adecă Cufurit, pentru că la botez, cind s-au botezat, s-au cufurit; chematu-l-au și Cavalin, pentru că-și ungea trupul cu balegă³³ de cal și se spăla cu pișat de cal; ori făcea aceasta pentru ceva vrăjitură, ori pentru că-i plăcea mirosul de gunoi de cal. Acela au fost foarte crud și tiran, mare vrăjmaș al icoanelor și gonitor al pravoslavnicilor,³⁴ și nu numai de sfinți, ci și de I(isu)s H(risto)s își bătea joc; cu totul era dat vrăjiturilor.

f. 348 v Deci, fiindcă era tuturor urit, la începutul împărăției, Artavast, carele ținea pre sora împăratului, om pravoslavnic, au făcut răscoală și s-a sculat asupra lui Constantin / cu oaste, în al doilea an al împărăției lui, cind venea împăratul Constantin în Asia, ca să se bată cu avarii și, în bătaia cea dintii, au biruit pre Constantin, carele au fugit la Amariia în Frighiia. Artavast s-au dus la Țarigrad și au făcut pre țarigrădeni să crează, cum că Constantin este mort, carea veste norodul și patriiarhul auzind-o foarte s-au bucurat, și îndată au zis lui Constantin anathema, numindu-l om fără de lege și necredincios, și pre Artavast l-au strigat împărat. Anastasie patriiarhul, fiind amină crucea cea adevărată pre carea s-au răstignit H(risto)s, s-au jurat înaintea norodului pre Cel ce s-au răstignit pre acel lemn, cum că au auzit pre Constantin zicindu-i: *Să nu socotești că Fiiul pre carele l-au născut Mariia, și carele se zice H(risto)s, iaste Fiiul lui D(umne)zeu, ci numai om. Iară Mariia pre El l-au născut, precum pre mine m-au născut Mariia, mumă mea. Norodul foarte s-au turburat și striga să se desgroape. Iară Artavast, în toate cetățile cele supse șie, au făcut să se cinstească icoanele.*

f. 349 Iară în 12 a lui noemvrie, în anul 743, Constantin au venit la Țarigrad, și prinzind pre / Artavast și pre doi feciori ai lui, Nichifor și Nichita, le-au scos ochii, apoi legat în lanțuri i-au dus în privesițe șă-i vază norodul. Așa și lui Anastasie patriiarhului i-au scos ochii și, călare pre un măgar cu fața cătră coadă, au poruncit³⁵ să-l poarte prin privesițe, să-l riză norodul; după aceastea, iară l-au pus³⁶ să fie patriiarh, pentru că era vrăjmaș icoanelor ca și împăratul. Multe chinuri au făcut acest împărat catholicilor și pre mulți au făcut mucenici; iară mai virtos asupra călugărilor s-au pornit cu minie, căci ei bărbătește se lupta pentru credința cea pravoslavnică. Făcut-au împăratul la Țarigrad și săbor fărădelege, în care au osindit închinăciunea și toată cinstea sfințelor icoane³⁷.

f. 349 v În anul 775, împăratul Constantin Copronim, purcezind asupra bulgarilor, l-au lovit boala carea se cheamă carbunculus și³⁸, întorcindu-se la Țarigrad, au murit la Selimvran, în 14 a lui septemvrie. După el, au urmat în scaonul împărătesc Leon, feciorul lui, carele s-au poreclit Hazaris; acesta cinci ani au împărățit. La începutul împărăției sale se vedea a iubi credința și cucernicia, și pre călugări ai cinsti; încă în scaonele episcopoești, cele mai de frunte, au pus ep(iscop)i dintre arhimandriți; ci, mai pre urmă, s-au văzut că el încă au fost vrăjmaș icoanelor, că în anul 780, la mijlocul Păresimilor, găsind doao icoane supt așternutul patului Irenei, muerii sale, tare mînios pre ia i-au zis: *Așa ții credința carea te-ai legat tatălui meu împăratului, căruia groaznic altă te-ai jurat? Împărăteasa au zis că ia nu le-au știut, și de aci înainte mai mult cu ia pat nu au avut³⁹, și⁴⁰ mare cercare au făcut să afle cine au adus icoanele, și au aflat cum că mai marele polății au alți boiari pre ascuns le-au adus; deci au prins pre mai marele polății și pre Iacov protospatriul, pre Theofan, pre Leon și pre Thoma, și pre alții încă carii cinstea icoanele; pre boiarii acestea groaznic i-au bătut și, rași, au poruncit să-i poarte pre ulițele cetății; dintre acestea, Theofan au murit, iară ceialalți, după moartea împăratului, carele după puține luni au murit, s-au făcut călugări. /*

f. 350 Împăratul Leon, foarte tare prinzindu-se cu iubirea pietrilor scumpe, au luat⁴¹ corona, carea împăratul Iraclie o au pus în biserica cea mare,

33. Inițial a fost: «gunoi».

34. Urmează text șters: «*încă nici pre I(isu)s H(risto)s*».

35. Urmează cuvintele: «*să-l aducă*», șterse.

36. Inițial a fost: «*au vrut*».

37. Textul de la: «*Făcut-au împăratul la Țarigrad...*», adăugat.

38. Urmează cuvintele: «*vrînd să se*», șterse.

39. Inițial a fost: «*nu s-au culcat*».

40. Inițial a fost: «*împăratul*».

41. Inițial a fost: «*voit ca să ia*».

și⁴² o au pus pre capul său, și după aceea i s-au făcut pre cap bube ca carbuncului, și bolnăvindu-se, în opt zile a lui septembrie, în anul 780, au murit. După ei, întru împărăție, au urmat Constantin, feciorul lui, carele nefiind încă de zece ani, Irene, mumă-sa, purta cirna împărăției și, fiindcă era catholică, supt împărăția ei iarăși s-au așezat cinstea icoanelor și au fost slobod a se face călugări. Supt împărăția acestora, în anul 787, s-au făcut săborul al șaptelea a toată lumea, la Nicheia al doilea, în care s-au așezat cinstea icoanelor.

f. 350 v În anul 787, Irene au trimis la Carol, craiul frincilor, oamenii să ceară pe Rotrundis, fata lui, muiare lui Constantin, feciorului său, și au poruncit unui eunuc să rămie la ia să o învețe / limba și obiceiurile grecești; însă după 6 ani, Irene au stricat legătura și, măcar că Constantin foarte iubea pe Rotrundis, tot mumă-sa, fără de voia lui, l-au făcut să ia muiare pre o fâmee armeană, anume Mariia, în luna lui noemvrie, în anul 788. Era această nepoată a Sfântului Filaret Milostivul, a căruia pomenire, Biserica, în 2 a lui dechemvrie, o prăznuște.

f. 351 În anul 782, Constantin nu au mai putut suferi ca toate lucrurile împărăției⁴³ să le facă Stavratie Patrachie, și el nu, și mumă-sa încă-l tot sfădea, pentru aceeaia au socotit⁴⁴ pre mumă-sa să o pue la pază și⁴⁵ să o trimiță în Sichilia⁴⁶, care lucru înțelegându-l Stavratie, pre boiarii carii era amestecați la acel sfat i-au spus împărătesii; împărăteasa, după ce i-au bătut cu niuale și i-au ras, i-au trimis în izgonire, iară pre Constantin, feciorul său, după ce l-au bătut și l-au înfruntat, în multe zile l-au ținut închis ca să nu poată eși afară. Într-aceaia, Irene au tras pre toți ostașii să joare cum că⁴⁷ ei singure vor fi credincioși, / carea toți au făcut, afară de cei ce era în Armenia, că acestea aducea înaintea jurământul, cu care mai înainte de zece ani s-au legat, că lui Constantin și Irenei vor fi credincioși. Deci vrind Irene să-i silească, ei au strigat împărat pre Constantin singur; pre ei i-au urmat și ostașii leghioanelor celor dintru alte locuri și, cu o inimă, toți au strigat pre Constantin singur împărat în anul 790, în luna lui octomvrie. Ci în luna lui ianuarie, în anul 792, luându-se mumă-sa cu bine pre lângă fecior, și alți boiari îndemnându-l, iară au primit pre mumă-sa să împărătească cu ei. În anul 790, împăratul⁴⁸ crezînd poveștilor astrologilor, unul dintre astrologhi, anume Pancratie⁴⁹, l-au făcut să facă război asupra bulgarilor, ci au fost bătut Constantin, și însuși Pancratie au perit în război. Într-aceiași an, 790, s-au aprins o parte din polata patrierescă și, afară de altele, au ars și scrisorile Sfântului Ioan Gură de Aur, care era de însăși mina lui scrise. /

f. 351 v Într-aceaia, împăratul, din zi în zi, mai mult ura pre Mariia, carea fără de voia sa o au fost luat muiare, și mumă-sa încă-l sfătuia să lapede pre Mariia, ca așa să poată arăta cum că Constantin iaste om nestatornic; și vrind împăratul⁵⁰ să ia pre o fată, carea pre lângă Mariia slujea în curte, cu a căriia dragoste foarte se prinsese⁵¹, au chemat pre Sf(întul) Tarasie, patriiarhul, și i-au zis că Mariia i-au dat venin să-l omoare, dară nimene nu au crezut aceasta; împăratul zicea că el poate să lapede pre muiarea carea au vrut să-l otrăvească. Patriiarhul au zis împăratului să cerce bine cine au vrut să-i dea venin, și va afla pre Mariia nevinovată. Mai pre urmă, împăratul au zis că el va strica căsătoria cu Mariia și va lua pre Theodota. Sf(întul) Tarasie i-au zis că, căsătoria nu o poate strica, iară deși va lua altă muiare, il va scoate de la împărțășirea bisericească. Împăratul, mîniindu-se pre patriiarh, l-au trimis acasă. Iară pre Mariia, muiarea sa, o au silit să se facă călugăriță, în anul 795 / și, în luna lui august, pre Theodota o au strigat împărăteasă și mireasă. Iară neputînd face pre patriiarhul să-i cunune după obicei, au chemat pre preotul Iosif, economul bisericii cei mari,

42. Urmează text șters : «*deci luîndu-o din biserică*».

43. Cuvintele : «*lucrurile împărăției*», adăugate.

44. Inițial a fost : «*pui*».

45. Urmează cuvintele : «*au socotit*», șterse.

46. Inițial a fost : «*Siilia*».

47. Cuvintele : «*cum că*», adăugate.

48. Cuvîntul : «*împăratul*», intercalat.

49. Textul : «*anume Pancratie*», adăugat.

50. Cuvîntul : «*împăratul*», intercalat.

51. Urmează text șters : «*împăratul, pentru aceia chemînd*».

și în 5 zile a lui septemvrie s-au cununat. Sf(întul) Platon și Sf(întul) Theodor Studit tare s-au pus înprotivă împăratului și nu au vrut să se împărtășească cu împăratul. Că măcar că⁵² patriiarhul se lăudase că va scoate pre împăratul de la împărtășirea bisericească, dar tot⁵³ nu au făcut aceasta, temîndu-se că nu cumva împăratul să se facă iconoclast, cum au fost și zis, și mai mare rău de aici să vie Bisericii. Ci tot împăratul minios au fost pre patriiarh, și pre rudeniile lui le-au ne(că)ljit și le-au batjocorit. Iară pre Sf(întul) Theodor cu 12 călugări, întii au poruncit de i-au bătut, apoi au trimis în izgonire la Thesalonic. Iară pre Sf(întul) Platon l-au închis într-o căsuță foarte mică în temniță, unde pre o găurice îi da de mîncare, și nîmărui nu era slobod să vază pre Sf(întul) Platon în robie; această temniță era în minăstirea Sf(întului) Mihail, preste care mai mare era Iosif, preotul carele cununase pre împăratul⁵⁴.

- f. 352 v În anul 797, împărăteasa Irene au băgat în temniță pre Constantin împărat, fiul său, că ia au fost tras pre partea sa pre boiarii cei mai de frunte, și au poruncit de au scos ochii lui Constantin, fiului său, cu atîta cumpline, că dintru acea durere au murit. Aceasta s-au întîmplat în anul 797, după ce Constantin, oricum, au împărățit 17 ani. Și au rămas singură Irene, carea / 5 ani au mai împărățit. Ia, îndată, pre cei izgoniți i-au chemat înapoi și, între alții, pre Sf(întul) Theodor și pre Sf(întul) Platon din temnițe i-au scos, cărora Sf(întul) Tarasie patriiarh s-au rugat de ertăciune, pentru că nu au stătut bărbătește înprotiva celor fără de lege, și i-au chemat să facă pace, și s-au împăcat, numai singur preotul Iosif, carele au cununat pre împăratul, au rămas pedepsit că, pre acesta lipsindu-l de preoție, l-au lăpădat din cinul cliricesc⁵⁵. Sf(întul) Theodor șe-au adunat frații săi și, de la Țarigrad, s-au întors la minăstirea sa Sacudion, ci, după puțința vreme, i-au căutat să lase acea minăstire pentru năvălirea musulmanilor, și venind la Țarigrad, împărăteasa și patriiarhul l-au rugat să se așeze cu ai săi în minăstirea Studii, unde s-au și așezat, la o mie de frați adunînd, carea minăstire apoi, cu ves-tea, pre toate cele de la Țarigrad, le-au întrecut. Iară Sf(întul) Theodor s-au poreclit Studit. /
- f. 353

*Cine au fost episcopi în scaonele patrierșești
în sula a opta ?*

La Roma, *Serghie* papa, după ce, cu îndemnurile sale, pre arhiep(iscopul) de la Acvileia, l-au adus la unirea Bisericii, și pre ep(iscop)ii cei de supt ei, carii nu primea săborul al cincilea, în anul 701 au murit, în luna lui septemvrie, după ce 13 ani și mai 9 luni au ținut scaonul.

- După *Serghie*, au urmat *Ioan al șaselea*⁵⁶, de neam grec, carele au șezut trei ani, doao luni și doaosprăzece zile și, la începutul anului 705, au murit. După o lună și 18 zile s-au hirotonit ep(iscop), în scaonul Romei, *Ioan al șaptelea*, de neam grec, carele au ținut Sf(întul) Scaon doi ani, șapte luni și 17 zile; au murit în anul 707, în luna lui octomvrie. După trei luni, s-au hirotonit *Sisinie*, de neam sir, carele numai doaăzeci de zile au ținut Sf(întul) Scaon și, degrab, au murit. După o lună și 19 zile, în anul 708, în patru a lui martie, s-au ales *Constantin*, / sir de neam, om foarte blind, carele șapte ani și 15 zile au ținut Sf(întul) Scaon. Acesta, din porunca împăratului Justinian II, au venit la Țarigrad, în anul 710 și, neaflînd acolo pre împăratul, s-au dus la Nicomediia, unde, de la Nicheia, au venit împăratul la el; într-o duminică, au slujit papa Liturhie înaintea împăratului, dintr-acăruia mini, împăratul luînd cuminecătura, l-au rugat ca să se roage lui D(umne)zeu pentru păcatele sale și, întărînd toate privileghiile Bisericii, l-au slobozit să se întoarcă la Roma. Constantin papa, în anul 715, în luna lui aprilie, au murit⁵⁷. În locul lui, au urmat, după 40 de zile, *Grigo-*
- f. 353 v

52. Cuvintele : «*măcar că*», intercalate. 53. Cuvintele : «*dar tot*», adăugate.

54. Textul de la : «*Iară pre Sf(întul) Theodor...*», adăugat.

55. Textul : «*din cinul cliricesc*», adăugat.

56. Cuvintele : «*Ioan al șaselea*», intercalate.

57. Cuvintele : «*au murit*», adăugate.

rie al doilea, născut la Roma; 15 ani, 8 luni și 20 de zile au ținut scaonul; tare s-au luptat pentru cinstia icoanelor. În anul 731, în luna lui februarie, au murit. După 35 de zile s-au ales ep(iscop) la Roma *Grigorie III*. Acesta era de neam sir; 10 ani și 9 luni au ținut Sf(întul) Scaon. Acesta au scris împăratului Constantin la Țarigrad și i-au arătat cit rătăcește de la adevăr, gonind cinstea icoanelor. În anul 741 au murit. /

f. 354

În anul 741, noemvrie 28, au urmat, în scaonul patrierșiei Romei, *Zaharie*, grec de neam, carele au ținut Sf(întul) Scaon zece ani și trei luni și 13 zile și, în anul 752, în luna lui martie, au murit. Fiindcă la răsărit mahometanii cuprinsese toate locurile, mulți siri și greci învățați au venit la Roma, pentru aceea, atîta papi greci și siri au fost⁵⁸. După 15 zile de la moartea lui *Zaharie*⁵⁹, tot norodul au ales pre *Ștefan preotul*, ci a treia zi, după ce s-au sculat din somn dimineața, au amuțit și se-au eșit din fire și a doa zi au murit. După aceea, norodul adunîndu-se în biserică, și rugîndu-se lui D(umne)zeu, au ales pre *dilaconul Ștefan II*, carele au ținut Sf(întul) Scaon 5 ani, 28 de zile. Supt patrierșia acestuia, Aistulf, craiul longobardilor, văzînd că puterea grecilor s-au supțiat, au năvălit cu oaste asupra Ravenei și o au luat, și exarhul împăratului Țarigradului, carele ședea la Ravena⁶⁰, au fugit în țara grecească. Așa exarhatul împăraților de la Țarigrad, în Italia, au încetat, care, din vremea lui Justin cel Tînăr, mai 180 de ani au stătut. Voia Aistulf să supue șie și Roma. Ștefan papa s-au rugat de Pipin, craiul frîncilor, să nu lase pre Aistulf să bată Roma. După aceea, s-au dus în Tichin, la Aistulf, craiul longobardilor, și au cerut exarhatul și locurile care le-au

f. 354 v

luoat; aceasta au cerut și solii împăratului / de la Țarigrad, carea dobîndînd papa s-au dus în Țara frîncească. Pipin⁶¹, craiul frîncilor, auzînd că vine papa, au trimis înainte-i pre Carol, fiul său cel mai întii născut, și, cînd au fost aproape de cetatea Pontighion, în Campania, i-au eșit înainte craiul cu toată boerimea, și unde s-au întîmpinat cu papa, craiul s-au pogorit de pe cal și crăiasa cu pruncii din car, și toată boerimea s-au plecat la pămînt și, citva, craiul au mers pre lingă calul papei. Atunci, papa și toți cei ce era acolo au început a cînta și a mulțumi lui D(umne)zeu pînă în cetate, unde au sărbat praznicul Arătării D(omnului), în șesă ianuarie, anul 754. Întii, papa au dat daruri craiului și boiarilor. A dooa zi, au venit papa la crai, cu toți cliricii săi, înbrăcat cu sac și cu cenușe presărat și, cîzînd la picioarele craiului, l-au rugat pentru mila lui D(umne)zeu, pentru faptele cele bune care le-au făcut Sf(întul) Petru și Sf(întul) Pavel să facă bine ca, pre el și pre norodul Romei, să-l izbăvească de tirănia longobardilor, iară craiul Pipin / cu boiarii au făgăduit papii ce au cerut⁶². Pipin au trimis soli lui Aistulf, rugîndu-l să întoarcă împărăției ce au luat, ci Aistulf nu au vrut. Drept aceea, Pipin au făcut război asupra lui Aistulf și l-au biruit, și locurile care le-au luat de la longobardi, adecă 22 de cetăți⁶³, le-au dăruit moșie vecinică patriarșilor Romei, care și astăzi le țin patriarșii de la Roma. Ștefan papa, în anul 757, în februarie, au murit.

f. 355

După moartea lui Ștefan, norodul Romei în dooa părți s-au împărțit: unii voia pre Theofilact arhidilaconul, alții pre Pavel, fratele lui Ștefan papei; iară după o lună s-au hirotonit Pavel, în 22 martie, carele zece ani și o lună au ținut Sf(întul) Scaon. Mult s-au ostenit acesta să abată pre împăratul Constantin Copronim de la rătăcire, ci în zădar. În anul 767, în luna lui iunie, au murit.

După moartea lui Pavel, un domn, anume Toto, cu oaste s-au sculat și au intrat în Roma, și cu puterea au pus papă pre *Constantin*, fratele său, carele 13 luni⁶⁴ au ținut scaonul Romei⁶⁵, / iară la Roma, Hristofor primiceriul și consiliariul, cu Serghie, ficiorul său, carele era sachelar, mai bine

f. 355 v

58. Textul de la : «Fiindcă la răsărit...», adăugat.

59. Textul : «zile de la moartea lui Zaharie», adăugat.

60. Textul : «carele ședea la Ravena», adăugat.

61. Cuvîntul : «Pipin», adăugat.

62. Urmează cuvîntul : «Aistulf», șters.

63. Textul : «adecă 22 de cetăți», adăugat.

64. Urmează cuvintele : «cu sila», șterse.

65. Urmează text șters : «și după acia au fost gonit și s-au ales iarăși cu puterea papă Ștefan».

au voit a muri decît a primi pre Constantin. Deci, fățărnicindu-se, au cerut de la Constantin, ca cum ar vrea să se facă călugări, să-i lasă să lăcuiască în minăstirea Mîntuitorului în Longobardiia. Papa, după ce Hristofor au jurat că va fi credincios papei și nimica asupra lui nu va gîndi, pre amîndoi i-au slobozit. Iară ei, deaca au venit în Longobardiia, nu au mers la minăstirea unde-i aștepta ava, ci s-au rugat de Theodichie, d(o)mnul Spoltanului, pre carele l-au rugat apoi să nu lase pre Constantin să stăpînească la Roma că iaste o scandală foarte mare în Biserică. Și craiul longobardilor dîndu-le oaste, Serghie cu Valdipert preotul au venit cu oastea la Roma. Constantin au fugit. Într-aceia, Valdipert preotul, fără de știrea lui Serghie, a doa zi după ce au intrat în Roma, în anul 768, 31 iulie, adunînd vro cîțiva romani, s-au dus la minăstirea Sfîntului Vit, și de acolo chemînd pre *preotul Filip*, l-au dus la biserica de la Lateran și l-au făcut / papă. Într-aceia zi, venînd la Roma Hristofor și, aflînd această alegere a papei, s-au miniat și au jurat înaintea a tot norodul, că nu va eși din cetate pînă ce nu se va goni Filip din scaon, care lucru înțelegîndu-l Filip, de bunăvoie s-au dus la minăstirea sa. A doa zi, Serghie au adunat pre ep(iscop)i, pre cei mai de frunte din cîer, pre mai marii oastei, pre ostași, pre cetățeni și pre norod, și cu o voce au ales papă pre *Ștefan IV*.

f. 356

După ce, abia s-au ales Ștefan, răii oameni, prinzînd pre Theodor ep(iscop)ul, vițedominul lui Constantin, i-au scos ochii și i-au tăiat limba și l-au închis în minăstirea muntelui Scavr, unde cu foarte mare voce cerea puțințică apă, ci nimenea nu au vrut să-i dea; acolo, de foame și de sete, au perit. Lui Pasiv, fratele lui Constantin, i-au scos ochii și l-au închis în minăstirea Sfîntului Silvestru; averile lor le-au luat. Prins-au și pre Constantin, carele au fost papă și puîndu-l pre un cal cu șea muerească înșelat i-au legat de picioare povară grea, și așa pre ulițe l-au dus la minăstirea Chelas Novas, adecă Chiliile Noao⁶⁶. Apoi, într-o simbătă dimineața, adunîndu-se nește ep(iscop)i, preoți și clirici în biserica Mîntuitorului din Lateran au adus pre Constantin și, după citirea canoanelor, l-au / lăpădat din cinstea preoției. Mavritie ipodiiconul au luat din grumazul lui Constantin patrahirul și l-au aruncat la picioarele lui și i-au tăiat călțunii. Într-aceia, au prins pre Grachil, tribunul de la Alatru (orașiu în Campania iaste), carele ținea cu Constantin și, aducîndu-l la Roma, i-au scos ochii și i-au tăiat limba. Pre Constantin l-au tras⁶⁷ din minăstire și, scoîndu-i ochii, l-au lăsat zăcînd⁶⁸ în uliță, să piară. Pre Valdipert preotul l-au pîrit că au gîndit să omoară pre Hristofor primiceriul și să dea cetatea longobardilor; din biserică l-au tras și, bîgîndu-l într-o peșteră groaznică, i-au scos ochii și i-au tăiat limba și așa l-au omorît. Așa se trăia la Roma, cînd nu conoștea pre nimenea domn.

f. 356 v

Ștefan papa, în anul 772, după ce trei ani și șease luni au țînut Sf(întul) Scaon, au murit în zioa întîia a lui februarie. După el, au urmat *Adriian*. Pre vremea lui Adriian acestuia, la apus, un Isidor, pre carele rău îl zic unii că au fost Isidor Ispăleanul, de carele în suta a șeaptea s-au zis, au scornit și⁶⁹ au făcut din capul său canoane și legi și legi bisericești cu numele papilor celor vechi⁷⁰, din carele unele tocma se înprotivesc canoanelor celor vechi; grăiaște întru acelea de arhiep(iscop)i, de mitropoliți, / de patriiarși ca cum de la începutul Bisericii ar fi fost acești tituli. Oprește ca, nici un săbor nici prealocurea, să nu se facă fără de slobozeniia papii; și de a muta judecata la scaonul Romei, ca de un lucru foarte obicinuit grăiaște.

f. 357

Ca un canon pune, cum că ep(iscop)ii, carii au căzut în păcat, deaca-și plinesc pocăința, pot iarăși să fie în deregătorie, care lucru iaste înprotiva canoanelor Bisericii; zice că în săborul de la Nicheia mai multe de 20 de canoane s-au făcut, și altele. Și cu acestea au înșelat pre Biserica latinească, cît în opt sute de ani au crezut și au țînut adevărate acelea. Și după acelea îndreptîndu-se, preste măsură s-au înălțat puterea papei și preste ep(iscop)i

66. Textul : «*adecă Chiliile Noao*», adăugat. 67. Inițial a fost : «*îl trag*».68. Cuvîntul : «*zăcînd*», adăugat. 69. Textul de la : «*pre carele rău îl zic...*», adăugat.70. Textul de la : «*cu numele papilor...*», adăugat.

și preste împărași și crai⁷¹. Abia⁷² apoi, după aceea, au început unii a le cunoaște mincinoase și a le lăpăda. Astăzi nimenea, măcar de mijloc învățat în Istoria bisericească, nu iaste carele să nu cunoască înșelăciunea lor. Mult rău au adus acestea în Biserica lui D(umne)zeu, că papii de la Roma se ținea a avea de la D(umne)zeu puterea, carea le-o da acel înșelător, iară cei de la răsărit nu vrea să o cunoască aceasta, și așa multe sfezi și împărecheri s-au făcut. /

f. 357 v

Adriian papa, după ce 23 de ani au ținut Sf(intul) Scaon, în luna lui septemvrie, în anul 795, au murit. Foarte tare l-au plins Carol, craiul frîncilor, carele de trei ori fusese la Roma, la Adriian, și au întărit donația sau dăruirea, carea tatăl său, craiul Pipin, o au dat Bisericii Romei.

Într-acea zi, cînd s-au îngropat Adriian, s-au ales⁷³ Leon III. Născut la Roma, crescut în polata patrierșească⁷⁴, Psaltirea, Sfinta Scriptură și toată rînduiala bisericească au învățat. Om foarte cu mari fapte bune era; milos-tiv; pre cei bolnavi, singur îi cerceta și cu învățătura din Sf(inta) Scriptură îi mîngia. Pre acesta, în anul 799, Pashalis primiceriul și Campul sachelariul, însoțindu-se cu rudeniile lui Adriian, în zioa Sfintului Gheorghie, aprilie 23, mergînd Leon papa⁷⁵ călare la biserica Sfintului Lavrentie să slujească, l-au prins, l-au trîntit la pămînt, i-au rupt hainele, s-au muncit să-i scoată ochii și să-i tae limba și, socotindu-l acum orb, l-au aruncat în / uliță. Ci după puțin, Pashalis și Campul cu ai săi, pre papa, la altar în biserica mînăstirii, l-au pucat, iară se muncesc să-i scoată ochii și să-i tae limba; l-au bătut⁷⁶ cu⁷⁷ toiage, l-a urănit și l-au lăsat⁷⁸ tăvălit în singele său, apoi într-acea mînăstire mare l-au închis⁷⁹, ci temîndu-se să nu vină oameni buni să-l scoată, noaptea, cu pază într-armată, l-au dus de acolo la mînăstirea Sfintului Erasm și l-au împias într-o temniță strîmtă. Iară Albin, cubiculariul papii, și alți oameni, carii șe-au ținut credința cu carea s-au legat papii, l-au scos din temniță și, preste zidul cetății, l-au slobozit și l-au dus la Sf(intul) Petru, unde petrecea Virund Ava, solul lui Carol, craiul frîncilor; și Vinighis, d(omn)ul Spoletului, auzind că iaste acolo papa, cu oaste au venit și pre papa luînd l-au dus la Spolet, de unde⁸⁰ papa s-au dus la Carol, craiul frîncilor. De acolo, papa, cu oameni trimiși de la crai ca să vază despre lucrul acela, s-au întors la Roma, unde înprotivnicii papii piră au făcut asupra / papei, ci papa întru toate s-au aflat nevinovat, iară⁸¹ pre pîrîtori legați i-au trimis în Țara frîncească și papa au rămas în scaon.

f. 358

f. 358 v

La Țarigrad⁸², Justinian, după ce iarăși au luat împărăția, și pre Calinic patriiarhul, după ce întii i-au scos ochii, pentru că, cînd s-au încoronat Leontie, i-au lăpădat numele lui și l-au trimis în izgonire, au pus patriiarh pre un anahoret, din ostrivul Amastru⁸³, carele cînd au dus pre Justinian⁸⁴ în ostrivul acela, i-au zis, că iarăși va dobîndi împărăția. Pre acesta, împăratul Filipic, în anul 711⁸⁵, pentru că⁸⁶ nu au vrut să osîndească săborul al șeaselea, l-au izgonit și l-au trimis în mînăstirea Horan și, în locul lui, au pus patriiarh pre Ioan, eritic monothelit, cum era și împăratul. După ce Filipic s-au lipsit din împărăție, patriiarhul Ioan au scris / la Constantin, papa de la Roma, carte săbornicească, în carea spune, cum că pentru tirăniia lui Filipic nu au putut până acum să-i scrie, și cum că pentru groaza lui au anathematizăluit săborul al șeaselea, și aduce mărturie pre apocri-sariul papii, carele au fost atunci la Țarigrad, cite au răbdat și cit au iubit credința cea pravoslavnică și mărturisește chiiar, cum că în I(isu)s H(risto)s sînt doao voi și doao lucrări.

f. 359

71. Textul de la : «și după acelea îndreptîndu-se...», adăugat.

72. Urmează text șters : «la sfîrșitul sutei». 73. Urmează cuvîntul : «Ștefan», șters.

74. Urmează cuvîntul : «știa», șters. 75. Cuvintele : «Leon papa», intercalate.

76. Inițial a fost : «il bat». 77. Urmează cuvîntul : «bile», șters.

78. Inițial a fost : «il lasă». 79. Inițial a fost : «il închid». 80. Inițial a fost : «de acolo».

81. Urmează text șters : «pre protivnici legați». 82. Urmează cuvintele : «după ce», șterse.

83. Urmează cuvîntul : «cărui», șters. 84. Inițial a fost : «împăratul».

85. Textul : «în anul 711», adăugat. 86. Urmează text șters : «apără nu va să».

- f. 359 v În anul 715, Ioan s-au lipsit de patrierșie și, în locul lui, s-au făcut patriiarh Gherman, ep(iscop)ul de la Chizic, cu voia tuturor preoților, diaconilor și clericilor și cu a Senatului și a norodului de la Țarigrad. Supt patrierșia acestuia, împăratul Leon Isavru au început a goni icoanele, ci Sfintul Gherman acesta patriiarhul tare s-au pus înprotivă împăratului, i-au zis: *Am auzit, cum că odinioară s-au prorocit că va fi ca să se ridice sfintele icoane. Ci nu tu împărățind*. Atunci împăratul l-au silit să spue numele împăratului aceluia. Sf(întul) Gherman au răspuns / cum că aceasta va fi supt Conon împărat. Împăratul Leon au zis: *Adevărat iaste, că din botez numele lui Conon am luat*. Patriiarhul au zis: *Bunul D(u)mnezeu să oprească atîta rău, împărate! ca să nu se plinească supt împărăția ta acea mai înainte spusă fărădelege, că oricine o va plini, iaste înainte mărgătoriu lui Antihrist și surpătoriu tainei întrupării*. Și i-au adus aminte, cum cu jurămînt s-au legat cînd s-au încoronat împărat, că nu va muta rînduialele bisericesti. Împăratul foarte s-au miniat, ci tot au îndelungat vorba, ca doară în ceva ar putea prinde pre patriiarh vrăjmaș împărăției. Anastasie, ucenicul și singhelul Sfintului Gherman, zidărea pre împărat asupra Sfintului Gherman, că el fiind într-un gînd cu împăratul, i-au fost făgăduit împăratul că-l va pune patriiarh în locul lui Gherman. Sf(întul) Gherman, știind necredința lui Anastasie, cu blindețe l-au dojenit. Ci văzînd că nu-l va putea abate de la rău, într-o zi intrînd în polata împărătească, Anastasie, venind după patriiarh, i-au călcat mantia. Sf(întul) Gherman i-au zis: / *Nu te grăbi, că la ipodrom vei sosi înainte de ce vei vrea*. Acest cuvînt, pre Anastasie și pre alții din cei ce au auzit, nu puțin i-au turburat, și întîmplarea carea s-au făcut după 15 ani au arătat că adevărat, mai înainte, au grăit sf(întul) patriiarh cînd împăratul Constantin lui Anastasie⁸⁷ i-au scos ochii și, cu fața cătră coadă, l-au purtat călare pre un măgar, în ipodrom, cum am zis, cînd am grăit de împăratul Constantin Copronim. Împăratul, pre toți cîți cîstea icoanele, îi zicea că sint închinători de idoli, ci nu numai cîstea icoanelor, ci și cîstea carea se face sfinților, și rugăciunilor sfinților și moaștele le lăpăda. Împăratul Leon, la începutul anului 730, au dat poruncă scrisă asupra sfintelor⁸⁸ icoane, și pre toți îi silea să se iscălească. Iară Sf(întul) Patriiarh nicidecum nu au vrut să se iscălească, ci mai bine au voit a se lăsa de patrierșie și, dezbrăcînd mandia patrierșească, au zis cuvînte vrednice de dascăl al Bisericii: *Nu poci, împărate, nu poci iără de puterea⁸⁹ săborului a toată lumea⁹⁰ nimica a înoi înprotiva credinței*. După ce s-au întors acasă Sf(întul) Patriiarh, au trimis împăratul oameni întrarmați / la patrierșie, carii bătînd și ocărînd pre Sf(întul) Patriiarh, cel ce era de 80 de ani bătrîn, l-au scos din patrierșie și s-au dus în casa părintească, în locul care se zicea Platonia, ca să lăcuiască viață călugărească, plîngînd țarigrădenii că au perdut pre pîrintele și pre păstoriu său cel pre iubit, după ce 14 ani, 5 luni și 3 zile au ținut acel scaon. Biserica, în 12 zile a lui mai, cîstește pomenirea Sfintului Gherman.
- După Sf(întul) Gherman, au urmat Anastasie, pus de împăratul. Acesta cu sila au început a sili, ca toți să ție porunca împăratului și să lapede icoanele, și au fost batjocorit de împăratul în ipodrom, cum am zis mai sus. În anul 754 au murit de boală, carea face de lapadă pre gură căcatul. Apoi împăratul, cînd s-au sfîrșit⁹¹ săborul cel necurat, care în anul 754 înprotiva icoanelor l-au făcut în Țarigrad, au făcut patriiarh pre un Constantin⁹², ep(iscop) de la Sileia, pre carele l-au suit însuși împăratul în amvon și, țindu-l cu mina, au strigat cu glas mare: *Lui Constantin, patriiarhului a toată lumea, mulți ani!*
- Pre la anul 765, împăratul Constantin Copronim au întrebat pre Constantin, patriiarhul de la Țarigrad, ce ar strica credinței de vom zice: *Maica lui H(risto)s și nu Maica lui D(umne)zeu?* Patriiarhul, înbrățișînd pre împăratul, i-au zis: *D(o)amne! Fie-ți milă de noi! Să nu-ți vie în minte cuvîntul*

87. Cuvintele: «lui Anastasie», adăugate.

88. Cuvîntul: «sfintelor», adăugat.

89. Urmează text șters: «a toată l».

90. Urmează cuvintele: «face ceva», șterse.

91. Textul: «cînd s-au sfîrșit», adăugat.

92. Urmează cuvîntul: «monah», șters.

- acesta. Au nu vezi cu cât blăstăm, în toată Biserica, se anatematizăluiaște Nestorie? Împăratul au zis: *Eu vrînd să învăț am întrebat. Ci acestea, între noi să fie zise, la alții să nu ajungă.* Într-altă zi, împăratul, scoțînd o pungă plină de galbeni și ținînd-o în mînă, au întrebat pre cei ce era aci, cit⁹³ face acea pungă. Ei au răspuns cum că mult face. Apoi deșertîndu-o de galbeni, iară i-au întrebat cit face acum, ei au zis mai nimica. Atunci împăratul au zis: *Așa trebuie a ținea și de Maica lui D(umne)zeu. Cînd au purtat pre I(isu)s H(risto)s în sin, foarte de mare cinste era vrednică, iară după ce au eșit El, iaste tămeze asemenea altora.* În anul 766, împăratul au învățat pre nește / clirici și mireni, priiatini ai patriiarhului Constantin, să zică: *Am auzit pre patriiarh, înprotiva împăratului grăînd.* Iară tăgăduind patriiarhul cum că ar fi zis acel lucru⁹⁴, pîrîtorii, pre crucea cea adevărată, au jurat. Împăratul îndată au trimis să pecetluiască căsile patrierșești, și pre patriiarhul l-au trimis în izgonire. Apoi, după trei luni și o jumătate, adecă în 16 zile a lui noemvrie, în anul 766, au poruncit să se hirotonească patriiarh Nichita eunucul, carele era din slavi născut. /

- În anul 767, din porunca împăratului, patriiarhul Constantin, din locul unde era izgonit, s-au adus la Țarigrad și, mai întii, l-au bătut așa de cumplit, cit nu putea să umble, apoi l-au dus în biserica Sfintei Sofie și l-au silit⁹⁵ să șează înaintea altariului. Unul din secretarii împăratului era lîngă el, ținînd în mînă o carte în carea era scrise faptele lui cele rele, care patriiarhul Nichita, șezînd în scaonul patrierșesc, înaintea tuturor le cetea, și notariul încă cetîndu-le, la toate pîrile lovea cu cartea pre Constantin preste față. Pîrîlie acelea era, cum că au zis că împăratul tăgăduiaște pre H(risto)s a fi D(umne)zeu, și pre Maica Lui a o numi Maica lui D(umne)zeu. După aceeaia, i s-au poruncit să se sue în amvon; cei trimiși de Nichita patriiarh, îl dezbracă de mandie. Apoi, patriiarhul Nichita⁹⁶, osîndîndu-l, l-au anatematizăluit. După aceastea, au scos pre Constantin afară. A doa zi i-au ras barba, sprincenele și capul, și înbrăcat în haine de lînă, fără de mînci, l-au pus călare pre un măgar, cu fața cătră coadă, ținînd amină coada, și așa l-au purtat prin ipodrom, și tot norodul îl batjocorea și-l scuipa; iară măgarul îl purta Constantin, nepotul lui, căruia i-au fost tăiat nasul. După aceeaia, l-au pogorit de pre măgar și cu călcieele i-au bătut grumazii. În 15 zile ale aceleiași luni, împăratul au trimis la el, întrebîndu-l: *Ce zici de credința noastră și de săborul care l-am făcut?* Iară el, ca să înblinzească pre împăratul, au zis: *Bună iaste credința și legiuit au fost săborul.* Iară ei au răspuns: *Aceasta iaste ce poTEAM să auzim din gura ta cea spurcată, acum dară du-te întru întunec și fii anathema.* Și după aceeaia, ducîndu-l la locul cel de perire, i-au tăiat capul și, spînzurînd⁹⁷ capul⁹⁸ de urechi, l-au pus pre uliță până la locul unde se îngropa aceia cărora li se tăia capul; acolo i-au dus și capul. Așa au perit patriiarhul Constantin, carele la doi prunci ai împăratului Constantin Copronim, în botez, au fost naș.

- În anul 780, în luna lui februarie, au murit patriiarhul⁹⁹ Nichita, după ce 14 ani au ținut acest scaon. În locul lui, au urmat Pavel cetet, în Chipru născut; om foarte învățat și cu fapte bune, carele, pentru stăpînirea eresului iconoclastilor, fără de voe și de silă, s-au hirotonat patriiarh. Acesta¹⁰⁰, în anul 784, căzînd în boală, în zioa cea de pre urmă a lui august s-au lăsat de patrierșie și, fără de știrea împărătesii Irene, au intrat în minăstirea Florii și s-au înbrăcat călugărește, care lucru auzîndu-l împărăteasa, supărată au venit la el, aducînd pre fiul său, Constantin împărat, și întrebîndu-l pentru ce s-au pogorit din treapta sa. Iară el, vărsînd lacrimi, au zis: *Bine ar fi fost de nu m-aș fi suil pre acest scaon episcopesc în vremea aceia, cînd să asupra Biserica / aceasta și era despărțită de altele și anatematizăluită.*

93. Urmează cuvîntul : «plătește», șters.

95. Inițial a fost : «și-l silesc».

97. Cuvintele : «și, spînzurînd», adăugate.

99. Urmează cuvîntul : «Anastasia», șters.

94. Textul : «cum că ar fi zis acel lucru», adăugat.

96. Cuvintele : «patriiarhul Nichita», adăugate.

98. Urmează text șters : «l-au spînzurat».

100. Inițial a fost : «carele».

După aceeaia, împărăteasa, trimițând la el boiari mari¹⁰¹ patrichi și pre cei mai de frunte din Senat, au zis Pavel către aceia: De nu se va face săbtor a toată lumea, și să se ridice rătăcirea carea stăpînește aici, nici o nodejde de mîntuire nu aveți. Ei au zis către el: Pentru ce dar, cînd te-ai ales patriarh ai iscălit porunca, carea oprea să nu se inchine cineva icoanelor? Au răspuns el: Aceasta iaste ce plîng și cu pocăința poșteasc să șterg ce am făcut, rugindu-mă lui D(umne)zeu, ca să nu mă pedepsească pre mine cu atîtea pedepse de care m-am făcut vrednic cînd am fost ep(iscop), și foarte rău tîcînd pînă acum și temîndu-mă de mîniia voastră, nu am zis adevărul. De m-ar fi apucat pre mine moartea, fiind încă scaonul acestii cetăți, cu adevărat aș fi fost călcat cu anathema de la toată Biserica catholicească, adecă aș fi fost trimis într uîntunerecul cel mai din afară. /

f. 363 v

După ce au mărturisit acestea, Pavel patriarhul în pace au răpăosat, cu mare durere a împărătesii și a tuturor celor buni, că era bărbat cuvios, de cinste, foarte milostiv și darnic săracilor, pr ecarele împărăteasa mult îl cinstea.

Drept aceeaia, Irene, nu numai pre boiari i-au chemat la sfătuirea despre alegerea patriarhului, ci și pre bărbații cei¹⁰² ce bine știa rînduialele și canoanele bisericești; și, chemînd întii numele lui I(isu)s H(risto)s, au întreat pre cine cred bărbat, carele să poată ocîrmi Biserica Tarigradului. Toți cu un glas au numit¹⁰³ pre Tarasie, secretarul împăratului. Deci, poruncindu-i împărăteasa să vie de față, el nu au vrut să primească deregatoaria, și au spus pentru ce nu poate să o primească. Împărăteasa, adunînd tot norodul, au zis: Știți, fraților, ce au făcut patriarhul Pavel, pre carele de

f. 364

ar trăi, nu l-am / îngădui să lase scaonul preoției măcar de au luoat și chipul călugăresc. Iară, fiindcă, precum lui D(umne)zeu i-au plăcut, s-au mutat dintru această lume, să căutăm alt bărbat, carele să poată ocîrmi Biserica lui D(umne)zeu și pre noi a ne paște cu învățatura cea sănătoasă. Atunci toți odată au¹⁰⁴ răspuns, cum că nu iaste altul, fără numai Tarasie, secretariul împăratului. Iară împărăteasa au zis: Și noi pre el l-am ales, ci nu vrea. Acum, dară, să spue pricina sa, pentru ce voia noastră și a voastră nu o primește. Tarasie, înaintea tuturor, au răspuns așa: Mă tem ca nu prea lezne să primesc voia voastră, că deaca St(întul) Pavel, carele au avut ceriul învățîndu-l pre el, după ce numele D(o)mnului, înaintea neamurilor și a împărățiilor l-au purtat, se temea ca¹⁰⁵ însuși să nu fie lăpădat (I Cor. IX), cum, eu cel ce am petrecut în lume și sînt mirean, voi îndrăzni a mă sui la virtul episcopiei? Groaznică sarcină, de voi socoti puțina mea putere!

f. 364 v

Iară pricina cea mai mare, a temerii mele, aceasta / iaste: Văz acum Biserica tăiată și despărțită în răsărit; altul alta învașă, mulți se unesc cu apusenii, carii pre noi în toate zilele ne anathematizăluesc. Cumplită pedeapsă iaste anathema, că iaste a fi gonit departe de la împărăția lui D(umne)zeu, și de la D(umne)zeu a fi osîndit la întunerecul cel mai din afară! Nimica nu iaste mai primit lui D(umne)zeu, decît să fim una și să ne facem o Biserică catholicească, precum mărturisim în Simvolul cel curat al credinței noastre. Drept aceeaia, frații mei, cer eu, care precum judec și voi cereți, de vreme ce aveți frica lui D(umne)zeu, de la prebine credinșii împărății noștri, adecă de la împăratul și de la împărăteasa să se adune săbtor a toată lumea, ca să fim un trup supt un cap, care iaste I(isu)s H(risto)s. Deaca împăratul și împărăteasa primesc cererea mea, și eu primesc episcopia scaonului cetății acestii, iară într-alt chip, nu poci eu să iac aceasta / ca să nu mă aflu osîndit în zioa¹⁰⁶ judecății D(o)mnului nostru, unde nici împăratul, nici preotul, nici episcopii, nici boerimea, nici mulțimea oamenilor nu mă va putea izbăvi. Acum, dară, frații mei, orice vă place, răspundeți-mi.

f. 365

Cuvîntul acesta a lui Tarasie tuturor le-au plăcut, pentru aceia au voit norodul ca să se chiiame săbtor, afară de foarte puțini, carii zicea, cum că trebuie a mai aștepta cu săbtorul. Drept aceeaia, Tarasie, născut din neamul

101. Cuvintele «*boiari mari*», adăugate.102. Urmează cuvîntul: «*ștîuți*», șters.103. Inițial a fost: «*strigat*».104. Urmează cuvîntul: «*strigat*», șters.105. Urmează cuvîntul: «*singur*», șters.106. Urmează text șters: «*D(o)mnului nostr(u)*».

patrichilor, în ziua Nașterii D(o)mnului, dechemvrie 25, în anul 784, s-au hirotonit patriiarh. Tatăl lui, anume Gheorghe, foarte cu dreptate au purtat boeriia, și pre mumă-sa Encratiia, cinstită o făcea evlavia. Iară el strălucea cu fapta cea bună. Sf(întul) Tarasie, cit s-au făcut patriiarh, îndată au scris cărți¹⁰⁷ la papa de la Roma și la ceialalți trei patriiarși de la răsărit¹⁰⁸, în care pune mărturisirea credinței sale, și-i roagă, sau ei să vie la săbor, sau solii să trimită. 21 de ani și doao luni, Sf(întul) Tarasie au ținut scaonul ep(iscop)esc. /

f. 365 v

La Alexandria, după ce multă vreme scaonul au fost fără de patriiarh, de vreme de musulmanii, supt a căror stăpînire era Alexandria și tot Eghiptul, înpedeca pre catholici și îi gonea și cu multe nevoi îi asuprea, în anul 730¹⁰⁹, la melhiti¹¹⁰, s-au făcut patriiarh Cosm, bărbat pravoslavnic. Acesta au fost prost, nici a ceti, nici a scrie nu știa; meșteșugul lui era a face ace. Acesta s-au dus la ihamul, adecă d(o)mnul¹¹¹ Damascului, și cu ajutorul unor oameni învățați au dobîndit ca bisericele, care le luase iacovitenii să se dea lui, și au adus cărți de la d(o)mnul Damascului¹¹², în care se porunca aceasta mai marelui Eghiptului. Încă s-au întors iarăși¹¹³ la stăpînirea Bisericii patrierșesti, și biserica¹¹⁴ carea se zicea Chesariana, din care 97 de ani au fost scoși melhitii, adecă de la anul 640 cînd au ocupat musulmanii Alexandria, / până la anul 737. Melhitii, cei de la Alexandria, se ruga în biserica Sfîntului Sava, că iacovitenii ținea¹¹⁵ toate celelalte biserici ale Alexandriei și ale Eghiptului. Deaca murea, în vreo cetate, episcopul, patriiarhul iacovitenilor hirotonea altul în locul lui. Încă și noroadelor din Nuvia le da episcopi, carii după aceeaia au cuprins eresul iacovitenilor. Melhitii numai o biserica avea, în locul care se zicea Cosri-Sama, și după ce le murea ep(iscop)ul, trimetea la arhiep(iscop)ul de la Tir, de la carele cerea să le hirotonească pre altul. În anul 743, patriiarhul Cosm lăpădînd eresul monotheliților, care-l ținea melhitii cei de la Alexandria din vremea lui Chir patriiarhului, cu norodul său s-au întors la credința cea pravoslavnică. După

f. 366

Cosm, în scaonul patrierșesc al melhitilor¹¹⁶ la Alexandria, în anul 758, au urmat Politian, carele 46 de ani au ținut acel scaon. /

f. 366 v

Iacoviteni patriiarși, la Alexandria, în suta a opta, au urmat¹¹⁷ în anul 724, Alexandru. În anul 726, Cosm altul, nu cel carele au fost catholic al melhitilor patriiarh. În anul 727, Theodor. În anul 738, Mihail. În anul 762, Mina. În anul 786, Ioan.

La Antiohia, după ce 40 de ani au fost scaonul fără de patriiarh, Iham Califa, adecă d(o)mnul musulmanilor, foarte au iubit pre un călugăr sir, anume Stefan, om amintrilea prost, dară cuvios și cu frica lui D(umne)zeu și catholic¹¹⁸. Drept aceeaia, au dat slobozenie creștinilor, de vreau pre acest să-l aleagă patriiarh; au crezut creștinii că D(umne)zeu au mișcat inima d(o)mnului musulmanilor, că de 40 de ani nu avea ep(iscop), pentru că i-au înpedecat aravii. Au¹¹⁹ ales dară creștinii, în anul 741¹²⁰, patriiarh pre Ștefan. De atunci, nimene nu au mai înpedecat a se alege patriiarși la Antiohia¹²¹. După moartea lui Ștefan, creștinii, cu slobozenia d(o)mnului musulmanilor, în / anul 745, au ales patriiarh pre Theofilact, preotul de la Edesa, carele era om cu fapte bune. Iară Meruvan, d(o)mnul musulmanilor, cu cărțile au poruncit aravilor ca, pre bărbatul care-l vor alege creștinii patriiarh, să-l cinstească. În anul 751 au urmat Theodor, feciorul namesnicului Armeniei

f. 367

107. Cuvîntul : «cărți», adăugat. 108. Urmează text șters : «în care scri».

109. Urmează cuvintele : «s-au făcut», șterse.

110. Urmează text șters : «adecă la catholici, care era pravoslavici».

111. Cuvintele : «adecă d(o)mnul», adăugate.

112. Textul : «de la d(o)mnul Damascului», adăugat.

113. Urmează cuvintele : «și au stăpînit», șterse.

114. Cuvintele : «și biserica», adăugate.

115. Cuvîntul : «ținea», adăugat și urmează cuvîntul : «cuprinsese», șters.

116. Cuvintele : «al melhiților», adăugate.

117. Inițial a fost : «fost».

118. Urmează cuvîntul : «și», șters și cuvintele : «drept aceeaia», adăugate.

119. Urmează text șters : «hirotonit, dar».

120. Textul : «în anul 741», adăugat.

121. Inițial a fost : «Alexandria».

cei Mici, carele au ținut scaonul 23 de ani¹²². După Theodor, în anul 774 au urmat Theodorit, carele 31 de ani au ținut scaonul.

Iacoviteni, la Antiohia, patriiarși au urmat, în anul 724, Athanasie; Ioan, în anul 750; Isaac, Athanasie, Gheorghie, David, Chiriac, Dionisie.

La Ierusalim, după ce Theodor, patriiarhul melhiților, 35 de ani au ținut scaonul; în anul lui I(isu)s H(risto)s 744 au urmat Ilie. În anul 777 au urmat Gheorghie, carele 36 de ani au ținut scaonul; pre acesta, pentru că au înorit boltul bisericii Învierii, musulmanii l-au băgat în temniță, că nu era slobod creștinilor să mai mărească bisericele. Iară după ce s-au făcut cercare, și nu s-au aflat mai mare biserică, s-au slobozit. /

f. 367 v

*Ce eresuri au fost în suta a opta ?
Ce au învățat ? Și cine au fost începătorii lor ?*

În suta a opta, cel mai mare eres, care multe turburări și goane au pricinuit în Biserica lui D(umne)zeu, au fost al iconomahilor sau iconoclaștilor, adecă a luptătorilor de icoane, carii învăța, cum că nu se cade a se închina, adecă a cinsti icoanele a lui H(risto)s, a Născătoarea de D(umne)zeu și a altor sfinți. Încă nici pre sfinți în rugăciuni ai chema, nici moaștele sfinților a le cinsti.

Începătorii acestui eres între creștini au fost împăratul de la Țarigrad, Leon Isavru, carele, în anul 726, au dat poruncă, ca mai mult icoanele să nu se cinstească, ci carea sînt să se strice și altele să nu se mai facă. Sfatul acesta al împăratului l-au adevérit un sir, anume Veser, despre carele am grăit Unde am zis de împăratul Leon. /

f. 368

Așa au întărit sfatul împăratului ep(iscop)ii Constantin¹²³ Niliianul, Thoma Clavdiopolitanul și Theodosie Efeseanul. Înproțiva eresului acestora s-au pus și bărbătește s-au luptat Sf(intul) Gherman, patriiarhul de la Țarigrad, Grigorie II, papa de la Roma, Sf(intul) Ioan Damaschin, carele atunci era sfetnic lui Califa, d(o)mnului aravilor. Și nu numai cite unul deosebi, ci și cete întregi s-au pus înproțiva lui Leon, în ostrovul Chicladelor, la Roma și în Italia, carea era supusă grecilor. Cu acestea mai tare întăritindu-se împăratul, în anul 730 altă poruncă au dat, cu carea poruncește ca toate icoanele să se ia, să se (s)trice, să se șteargă, să se albească și să se arză. Și toată puterea șe-au pus, ca să se plinească porunca lui. Că pre patriiarhul Gherman, pentru că nu au vrut să se iscălească acestii porunci, l-au făcut să se lasă de patrierșie și, în locul lui, au pus pre Anastasie, cel la un gând cu sine, și au poruncit să strice icoana lui I(isu)s H(risto)s, carea era acățată pre crucea cea din Țirgul cel de / aramă. Și la Roma, și în Italia cea supusă șie,¹²⁴ au trimis poruncă ca aceasta și, în multe chipuri, s-au nevoit ca să facă pre toți să asculte de această poruncă a sa. Iară papa Grigorie II, porunca împăratului nu o au primit, ci ca pre o necredincioasă și critică o au osîndit, și norodul încă nu numai nu au ascultat de această poruncă, ci și arme asupra împăratului au luat și mai mult supt stăpînirea lui nu s-au lăsat să fie, nici au voit să-i mai dea bir¹²⁵. Și supt Grigorie III, făcîndu-se săbor la Roma, în anul 731, luptătorii înproțiva icoanelor au fost anathematizăluiti. Împăratul Leon, gătînd corabie cu putere de oaste, au ridicat război asupra Italiei cei neascultătoare, și venitul care în tot anul lua papa din Calavriia și din Sichiilia, în vistieria sa au poruncit să se pue; ci nu au putut birui pre romani și pre italiiani, că era întăriți cu ajutoriul longobarților.

f. 368 v

f. 369

După moartea împăratului Leon Isavru, au urmat Constantin Copronim, feciorul lui, carele mai mare vrăjmaș au fost icoanelor. Că acesta, / după ce au biruit pre Artavast, nu numai necredința supușilor săi mai ales a lui Anastasie patriiarhului, o au pedepsit, ci și icoanele, care el le așezase, au poruncit să se ia din biserică. Și ca să se arate, cum că toate după

122. Textul de la : «feciorul namesnicului...», adăugat.

123. Urmează cuvîntul : «Nichomediiianul», șters.

124. Textul : «cea supusă șie», adăugat.

125. Textul de la : «nici au voit...», adăugat.

lege le face, întâi au adunat boerimea și, din sfatul boiarilor, în anul 754 au făcut săbor la Țarigrad, care săbor au osindit icoanele și cinstea lor. Înproțiva judecării săborului acestuia, care s-au făcut cu voia ep(iscop)ilor pentru icoane, mai mult decît toți s-au luptat călugării, asupra cărora, pentru că apără icoanele și se înproțivesc poruncii împărătești, atîta s-au mîniat împăratul, cît foarte cu grele pedepse și cu ibgoniri și cu ocări și cu munci i-au chinuit, nevoindu-se ca să stingă toată ceata călugărească. Trimis-au soli și la Pipin, craiul frîncilor, ca să tragă și Biserica frîncească în rătăcire. Ci ce răspuns i-au dat frîncii din săborul care l-au avut pentru acest lucru, la Ghenmilian, în anul 767, nu se știe¹²⁶. Iară aceia se știe cum că, în săborul de la Roma, din anul 761, supt papa Ștefan III, cinstea / icoanelor sobornicească s-au hotărît. Mai cu îndurare și mai cu milă au lucrat că călugării, feciorul și următorul lui Constantin întru împărăție, Leon IV. Însă cinstea icoanelor niciodată nu o au adevărit, ba încă cît de înproțivnic era cînstii icoanelor, destul s-au arătat, cînd pre împărăteasa Irene, pentru că înproțiva jurămîntului au cînstit icoanele, de la patul său o au depărtat, și pre alții greu i-au pedepsit.

Ci tot lucrul s-au schîmbat cînd au ocîrmuit împărăția Irene cu numele fiului său Constantin VII. Că aceasta, în multe chipuri, s-au nevoit înțelepțește a așeza în bună liniște inimile și, în anul 787, au făcut săborul al șaptelea a toată lumea, la Nicheia în Vithiniia, în care s-au stricat și, fără de putere, s-au așezat așezămîntul săborului celui făcut supt Constantin Copronim, și icoanelor s-au hotărît cînsti, slujbă și închinăciune, și celor ce amintrilea vor înțelege, sau vor cuteza a învăța, / pedepse s-au rînduit. Săborul acesta, frîncii nu au voit să-l primească¹²⁷, ci multe înproțiva lui au scris și, în anul 797, în săborul care l-au făcut supt crăia lui Carol cel Mare¹²⁸, la Francofurt, au făcut canon, cu care au lăpădat și au osindit săborul a doilea de la Nicheia, al șaptelea a toată lumea.

Sînt unii, carii zic că frîncii¹²⁹ au gîndit, cum că săborul al doilea de la Nicheia au hotărît, cum că icoanelor se cade să ne închinăm ca lui D(u)m-n(e)zeu cînstîndu-le, care lucru ar fi închinăciunea de idoli și păgînesc, carea ei au gîndit înșelîndu-se dintru o tălmăcire rea a săborului, carea de pre grece rău o au tălmăcit cine o au tălmăcit, unde¹³⁰ scrie că Constantin, mitropolitul din Chipru, au zis în săbor: *Primesc și cînstesc sîntele icoane, într-acei chip în care mă închin Sîntei Troițe, și celor ce nu țin așa, anat-hema zic*. Iară grecește iaste așa: *Primesc și cînstesc sîntele icoane. Iară slujba cea mai presus a latriei singure Troiții o dau*¹³¹, pentru aceia, au osindit săborul de la Nicheia, că amintrilea frîncii niciodată nu au lăpădat icoanele, nici din biserică nu le-au scos.

Iară alții zic, că aceasta nu iaste adevărat, ci cum că frîncii cinstea aceia, carea săborul de la Nicheia o au hotărît icoanelor, o au lăpădat și o au osindit, precum se dovedește din Cărțile carolinești, adecă din cărțile carea frîncii, supt numele lui Carol craiul lor, le-au scris înproțiva săborului de la / Nicheia, că¹³² scriitorii cărților acelora nu odată, mai ales în Cartea a treia, cap(itolul) 16, scriu, cum că închinăciunea icoanelor o lapădă, și cum că ei icoanele în biserici le lasă¹³³ nu ca să le cînstescă cu închinăciune, ci pentru pomenirea lucrurilor făcute și pentru înfrumusețarea pă-reților.

Iară poate doară că cea mai adevărată pricină au fost pisma și mîniia că, Cărțile carolinești bagă vină și de aceasta săborului, pentru că au zis Sf(intul) Tarasie, cum că D(u)hul Sf(int) purcede de la Tatăl prin Fiul. Și precum scrie Fleuri, scriitoriu frîncilor și frînc, (Cart. 44 a Istoriei biseri-cești § 47): *Iară din toate Cărțile carolinești se arată, cum că frîncii cu rea*

126. Cuvintele : «nu se știe», adăugate.

127. Urmează text șters : «cu ca pre un».

128. Textul : «supt crăia lui Carol cel Mare», adăugat.

129. Inițial a fost : «galii».

130. Urmează cuvîntul : «zice», șters.

131. Textul de la : «carea ei au gîndit înșelîndu-se...», adăugat.

132. Urmează text șters : «într-acelea», completat pînă la : «acelora».

133. Inițial a fost : «țin».

inimă au fost cuprinși asupra grecilor. Că în multe articuli, pentru lucruri abia de ceva treabă, să sfădesc, cuvinte aspre aruncă, sofismate și dovediri aduc, care nimica nu adeverează.

- f. 371 Frîncii au trimis la papa de la Roma Cărților carolinești, cerind ca și el să le adevereze și să lapede săborul al doilea de la / Nicheia. Adriaan papa, la ceaia ce arunca frîncii, că Sf(intul) Tarasie au zis, cum că Duhul Sfint purcede de la Tatăl prin Fiul, nici o vină nu bagă, nici zice că iaste înprotiva învățătorei Bisericii Romei. Mai pre urmă, papa așa zice de săborul al doilea de la Nicheia: *Primim acest săbor, pentru că hotărîrea lui se onștele cu părerea Sfîntului Grigorie, temîndu-se ca, de nu l-am lăpădat grecii iarășii să cază în rătăcirea sa, și noi să punem pricină peririi a atilea suflete. Însă depă ce s-au făcut săborul, nici un răspuns n-am dat încă împăratului. Apoi zice: Cînd am îndemnat, ca cînstea icoanelor iarășii să o așeze, le-am adus aminte, ca și puterea Bisericii de la Roma preste nește episcopi și arhiepiscopi, și moșiile, carea atunci¹³⁴ s-au luoat de la noi, cînd au poruncit să strice icoanele, să ni le întoarcă. Că nici un răspuns nu am luoat, de unde se vede cum că ei un articol l-au îndreptat, iară celelalte doao nu. Drept aceaia, de vi se pare voao, cînd voi / scrie împăratului, și-i voi mulțumi pentru că au așezat cînstea icoanelor, mă voi ruga, ca și puterea (preste episcopiile și arhiepiscopiile acelea) și și moșiile să le întoarcă, și de nu va vrea, pre greci îi vom vesti eritici. Nu dogma credinții și învățătura cea rea au făcut, de latinii pre greci i-au zis shismatici și s-au tăiat de la împărțășirea Bisericii răsăritului, ci puterea, stăpînirea preste Bulgariia și preste alte episcopii în Iliric și în Țara grecească preste Thesalonica, și veniturile din Sichiilia și din Calavriia, precum de aci înainte mai chiiar se va vedea, și inima cea rea a frîncilor carea au avut asupra împărăției; pisma au făcut, de Biserica răsăritului latinilor iaste shismatică, și inoirile latinilor au făcut, de Biserica apusului grecilor iaste shismatică. Dragostea cea adevărată lipsește la aceste Biserici, ca să fie una altiia pravoslavnică, carea atunci va fi, cînd amîndoa Bisericile vor goni de la sine pisma, și vor lăpăda inoirile, sau de nu le / vor lăpăda incai una pre alta să nu vinovătească și să se zică shismatică, ci obiceiul său numai acela să nu fie inprotiva învățătorei credinței, fieștecarea Bisericii să-l păzească.*
- f. 371 v
- f. 372

Eresul adopțianilor. În suta a opta, cătră sfîrșit, în Spaniia, mari turburări au făcut Elipand, arhiep(iscop)ul de la Tolet, carele atunci era supt stăpînirea aravilor, și Felix, ep(iscop)ul de la Urghehit. Acestea învăța, cum că H(risto)s, după firea omenească, nu se poate zice adevărat Fiiul lui D(umne)zeu, ci numai *adoptiv*, adecă primit, și pre mulți, nu numai în Spaniia, ci și în vecinătate, în Galiia, i-au amăgit de au crezut adevărată această învățătură. Înprotiva acestui chip nou a grăi, prin care iară se deșteaptă eresul lui Nestorie, s-au luptat preotul Beat, Etherie, ep(iscop)ul de la Uxoma, Adriaan I, ep(iscop)ul Bisericii de la Roma, și mai ales Alcuin. Și s-au osîndit învățătura aceasta în săborul de la Ratisbona, / anul 792, și în săborul de la Francoford, anul 794, care din porunca lui Carol craiu s-au făcut, și în săborul de la Roma, supt papa Leon III, anul 799. Mai pre urmă, în adunarea de la Aevisgran, într-aceiași an, 799, Felix, dovedindu-i Alcuin adevărul, au lăsat acea învățătură și șe-au cerut ertăciune. Însă nu se știe oare¹³⁵, din inimă curată au făcut aceaia sau din o(a)rece fățărnicie. Pentru că, Carol craiul l-au trimis în izgonire, la Lugdun, unde până la moarte au fost. Pre acestea, unii îi țin eritici, ca pre nestorieni, unii zic, că au greșit, dară departe iaste greșala lor de a lui Nestorie.

- f. 372 v
- f. 373
- Adalbert și Climent.* Într-aceastași sută, în Ghermaniia, au turburat Biserica Adalbert, de neam frînc, episcop fără de scaon, și un Climent, de loc din Scotiia. Acestea de sint adevărate cele ce se zic de el, de legile bisericești n-au băgat samă, / scrisorile Părinților le-au lăpădat, preoția o au apucat, măcar că doi prunci în preacurvie au fost născut; au învățat

134. Cuvîntul : «atunci», adăugat.

135. Urmează cuvîntul : «*adevărat*», șters și înlocuit cu : «*din inimă curată*».

cum că creștinului iaste slobod să-și ia muiare și pre muiarea carea de frate său au rămas văduvă. Cum că H(risto)s pre toți, și pre cei credincioși și pre cei necredincioși, i-au scos din iad. Multe nimicuri au grăit și de cei mai înainte rinduiți spre mintuire. El cetea nește cărți rele și mincinoase, din care în rugăciuni băgase nume de ingeri, care în Sf(inta) Scriptură au se află, așa sint: Raguil, Tuvuil, Inias, Tuvuas, Simiil și alte. Cu minuni mincinoase, care singur le scornise, mare mulțime de mueri și de proști au tras la sine. Cruci mici au ridicat, și biseriuce, și acelea nu numelui vreunii sfint, ci numele său le-au sfințit, făcindu-se pre sine întocma cu Apostolii, și cinstea moaștelor. Nemerniciile la locurile cele sfinte, și mărturisirea păcatelor, carea trebuie a o face preotului o au osindit. S-au osindit eritic Adalbert¹³⁶, în săborul de la Svesiona, în anul 744. Amândoi, adecă Adalbert și Climent, în anul 745, în săborul cel făcut la Roma de papa Zaharie. /

f. 373 v

*Ce săboară s-au făcut în suta a opta
și ce s-au așezat întru acelea ?*

Împăratul Constantin Copronim, ca mai mult să-și întărească eresul său, în anul 754 au chemat săbor, în care săbor au fost 338 de ep(iscop)i, toți luptători de icoane. Între aceștia, mai mare era Grigorie de la Neochesariia, Theodosie de la Efes. Dintre patriiarși¹³⁷, nimene, nici sol de al lor, nu au fost, că patriiarhul de la Țarigrad, Anastasie, într-aceiași an murise. Acest săbor s-au făcut la Țarigrad, și s-au început în zece zile a lui februarie, și sease luni au ținut. După ce s-au sfințit săborul, împăratul Constantin, s-au suit pre amvon și, cu mina sa fiind pre Constantin, ep(iscop)ul de la Silea, au strigat cu mare glas: *Lui Constantin, patriiarhului a toată lumea, mulți ani.* Și într-acea zi s-au sfințit săborul. În săborul acesta, s-au hotărât cum că, toată icoana, oricum zugrăvită, ca un lucru scîrnăv trebuie să se lepede din biserică, și se oprește tuturor oamenilor ca, de aci înainte, / nici o icoană să nu facă sau să cinstească, în biserică sau în casă să nu pue, sau să ascunză. Iară cei ce vor călca această poruncă, de vor fi ep(iscop)i sau preoți sau diaconi, să li se ia darul. Iară călugării și mirenii să se afurisească. Și fără de acestea, și cu pedepse¹³⁸ împărătești se vor pedepsi. După aceeaia, săborul au făcut nește articuli în chip de canoane, la sfințitul căroră pune anathema. Cei dintii cuprind învățătura catholicească despre Sf(inta) Troiță și despre întruparea lui H(risto)s. Ci, după aceeaia, se pun unii articuli inprotiva icoanelor lui I(isu)s H(risto)s și a sfinților. Însă ep(iscop)i aceștia mărturisesc, cum că Sfinta Fecioară, decît toate alte făpturi iaste mai mare, și cum că trebuie să alergăm la ia cu rugăciune, ca să se roage lui D(umne)zeu pentru noi, pentru că foarte mult pot rugăciunile ei. Cum că pre toți sfinții, și pre cei ce în legea firii și pre cei ce în legea cea scrisă și pre cei ceinlegeadarulu iau trăit, se cade să-i cinștim, și solirea, rugăciunile lor, după învățătura bisericească, să le cerem.

f. 374

După ce s-au vestit acestea, împărații Constantin și Leon, feciorul lui, au întrebat pre săbor / hotărîrea aceeaia, carea cum s-au vestit, cu voia tuturor¹³⁹ episcopilor s-au vestit. Ei au răspuns: *Toți aceasta credem. Toți cu un cuget sîntem. Cu bucurie ne-am iscălit.* Apoi au strigat mulți ani împăraților și i-au lăudat că, afară de alte lucruri bune care au făcut, au hobotit și au¹⁴⁰ stricat idololatriia.

f. 374 v

Mai pre urmă, pre nume zic anathema Sfintului Gherman, patriiarhului de la Țarigrad, lui Gheorghie din Chipru și Sfintului Ioan Damaschin, cu aceste cuvinte: *Anathema lui Gherman, omului celui cu doao credințe și închinătoriuului de lemn! Anathema lui Gheorghie, soțului lui și stricătoriuului învățaturii Părinților! Anathema lui Ioan Mansur, blăstămatului bărbat și părtinitoriuului sarachinilor! Anathema lui Ioan¹⁴¹, hulitoriuului de H(risto)s*

136. Inițial a fost: «acesta».

137. Urmează text șters: «nu au fost».

138. Inițial a fost: «canoane».

139. Urmează cuvintele: «s-au vestit», șterse.

140. Urmează cuvîntul: «sfărîmat», șters.

141. Urmează text șters: «celui ce au blăstămat».

f. 375 și vînzătorului înpărăției! Anathema lui Ioan Dascălului păgîneștii învățături și răului tălmăcitor al Scripturii. Troița au lăpădat pre acești trei bărbați. /

În 20 de zile a aceeași luni, august, în anul 754, împăratul Constantin și noul patriiarh, Constantin, și alți ep(iscop)ji au eșit cu litie în piaț și au vestit așezămîntul săborului, și pre Sf(intul) Gherman și pre Gheorghie și pre Sf(intul) Ioan Damaschin, pre carele tot Mansur îl numesc, iarăși i-au anathematizăluit. Acest așezămînt, preste tot locul întru înpărăția Țarigradului, s-au trimis. Catholicii pretutindenea era necăjiți. Iară luptătorii de icoane, vasele cele sfinte le muta, bisericile le desfrumusețea. Se ardea icoanele, se rădea păreții, se ștergea și se strica zugrăviturile, numai acelea se lăsa să stea în care era zugrăvite paseri sau alte ferii și pomi.

f. 375 v Acesta iaste săborul și adunarea cea spurcată a luptătorilor de icoane, carea în săborul a toată lumea al șeptelea s-au osîndit și s-au anathematizăluit, cum mai înainte se va spune. Acesta iaste săborul, care calvinii de pre la noi îl zic săbor a toată lumea, cum se va vedea din răspunsul care-l dau pentru apărarea Catihisisului său tipărit românește, în Bălgrad, supt Racoți. /

Săborul al șeptelea a toată lumea

f. 376 Tarasie, după ce au primit deregătoaria patrierșească, au scris lui Adriaan, papa de la Roma¹⁴², cărți săbornicești, după obiceiuri, cu mărturisirea credinței. Scris-au și înpărăteasa Irene, cu numele¹⁴³ său și cu a lui Constantin, fiului să(u), la papa, rugindu-l ca să vie la săborul ce va să-l adune pentru închinăciunea icoanelor, și făgăduindu-i că iarăși, cu cinste, pre cîți vor veni la săbor, îi va trimite în Italia, cît se va sfîrși săborul. Tarasie au scris cărți săbornicești și la ep(iscop)ji și la preoții de la Antiohia și de la Alexandria și de la Ierusalim, în care-și mărturisește credința sa, și îi chiiamă ca, sau ei să vie la săbor, sau să trimiță soli. Acestea s-au scris în anul 784, august 29. Trimis-au înpărăteasa cărți la toți ep(iscop)ji de supt stăpînirea sa, poruncindu-le să vie la săbor la Țarigrad, / și s-au adunat toți ep(iscop)ji la Țarigrad, unde, pre aceeași vreme, au sosit și solii papii de la Roma și ai patriiarșilor de la răsărit. Însă, într-aceia vreme, nici împăratul, nici înpărăteasa nu era la Țarigrad, ci în Thracia; pentru aceeaia, ep(iscop)ji cei luptători de icoane, fiind mai mulți și îndemnîndu-i mulți dintre mireni, mai îndrăzneți s-au făcut și striga, cum că trebuie a ținea așezămîntul acela al săborului în care s-au osîndit icoanele și nu trebuie a suferi ca acest lucru să se mai ia la săbor. Și asupra lui Tarasie se ponosluia și nu vrea să asculte de el, pentru aceeaia, deosebi se aduna. Care lucru înțelegîndu-l Tarasie, au trimis la ei, carii să le spue: *Să știți cum că ep(iscop)ul cetății Țarigradului iaste de față și voao, lără de știrea lui, de nu după canoane voiți să vă piardeți darul, nu vă iaste slobod să faceți adunări deosebi.* Aceasta, pre turburătorii ep(iscop)ji, i-au băgat în frică.

f. 376 v După ce s-au întors împăratul și înpărăteasa în cetate, s-au rînduit zioa întiia a lui august, în carea să se înceapă săborul în biserica Sfinților Apostoli, în anul 786. /

Ci iată, în zioa cea mai dintii de a se începe săborul, au venit ostași turbați de minie și au intrat în biserică, strigînd cum că ei nu vor suferi ca să se facă săbor. Patriiarhul au spus acestea înpărătesii. Ci pentru aceeaia, tot nu au socotit să întirzie a face săboruu. Și a doa zi s-au adunat Părinții, la carea adunare mai înainte au grăit¹⁴⁴ patriiarhul și ep(iscop)ji; s-au cetit cărțile cele săbornicești, în care s-au fost așezat ca, săbor a toată lumea, fără de voia patriiarșilor, niciodată să nu se facă. Iară cînd se cetea acestea, împăratul și înpărăteasa, din foisorul cel de sus al catihumenilor, privea¹⁴⁵ să vază ce se face în săbor; atunci ostașii, îndemnîndu-i ep(iscop)ji cei lup-

142. Urmează text șters : «*carte și alți patriarși de la răsărit.*»

143. Cuvîntul : «*numele*», adăugat.

144. Textul de la : «*la carea adunare...*», adăugat și urmează text șters : «*patriiarhul, grăesc înainte.*»

145. Inițial a fost : «*se uită*».

f. 377 tători de icoane, foarte mare gilceavă, afară de biserică, au făcut și au strigat, cum că nu vor lăsa să se mute ce li s-au așezat lor supt împăratul Constantin. Încă au îndrăznit a intra și în biserică cu săbiile scoase, lăudându-se patriiarhului, ep(iscop)ilor, că-i vor omori. Împărăteasa, trimițând din pretoriianii săi carii să contenească pre / turburătorii aceia, ci aceia nu numai nu au ascultat, ci încă au și ocărît și au gonit pre cei trimiși de la împărăteasa. Iară ep(iscop)ii cei gilcevitori, eșind din biserică, striga: *Am biruîl!* Însă nimenea nu s-au vătămat într-această gilceavă. Iară Tarasie, cu ep(iscop)ii cei catholici, intrînd în altar, au slujit Sfintele Taine, nici un semn de frică nearătînd. Ci împărăteasa, trimițînd unul dintre cubiculari, au poruncit să le spue cu cuvintele ei: *Duceți-vă acum, ca să ne ferim de mînia înpro(tiv)itorului norod. Va fi, după aceea, ce va place lui D(umne)zeu.* Era atunci ameazăi, și toți ajunați s-au întors acasă. Așa au încetat gilcevele.

f. 377 v În luna lui septemvrie, împărăteasa au adus alte oști din Thrachia ca să scoată pre cele din Țarigrad, carea, fiindcă supt socru său Constantin s-au fost oștit, era întinate cu eresul lui. Și înțeleapta muiare, împărăteasa, au grăit către ei, cum că are lipsă de ei la război, în Natolia, asupra araviilor; și / după ce s-au dus acolo, ei au poruncit să pue jos armele și să dezlege brîul, și pre ceialalți caznici ai lor, carii rămăsese la Țarigrad, i-au pus în luntri și i-au trimis¹⁴⁶ în țara lor, de unde i-au fost adus¹⁴⁷ Constantin împărat. Drept aceea¹⁴⁸, după ce au cercat credința oastei și a mai marilor ei, fără de frică, în luna lui mai, în anul 787, iarăși pre toți ep(iscop)ii i-au chemat¹⁴⁹ să facă săbor la Nicheia, în Vithinia. Acolo, toată vara s-au adunat, și pre solii papii din Sichiilia i-au chemat îndărăpt, unde li s-au fost poruncit să erneze. Iară pre solii patriiarșilor de la răsărit i-au fost ținut împărăteasa în Țarigrad.

f. 378 *Inceputul săborului al doilea de la Nicheia.* După ce s-au adunat ep(iscop)ii la Nicheia, au venit și patriiarhul Tarasie, petrecîndu-l solii papii și a patriiarșilor de la răsărit și din boiarii cei mai de frunte din curte, între carii era și Nichifor, secretariul împăratului, carele, după Tarasie, au fost patriiarh la Țarigrad. Afară de acestea, venea cu Tarasie nește călugări, / între carii era Sf(întul) Platon, arhimandritul de la mînăstirea Sacudion, și Sf(întul) Theofan, oarecînd boiar patrichie, acum mergea călare pre o măgăriță, și cu haină ruptă înbrăcat, cînd ceialalți împreună călători era înbrăcați cu porfiră și călări pre cai mari. Drept aceea, s-au adunat Părinții în biserica Sfintei Sofie la Nicheia, în anul 787, septemvrie 24. La începutul faptelor săborului se cetesc numele celor doi soli a papii, a lui Petru, arhipreotului bisericii de la Roma, și a lui Petru, ieromonahului arhimandritului mînăstirii Sfîntului Sava de la Roma, ca a nestor namesnici a lui Adriian papa. Urmează apoi numele lui Tarasie, patriiarhului de la Țarigrad, și a lui Ioan și a lui Thoma, carii era soli și namesnici a scaonelor apostolicești de la răsărit. Adecă, Ioan era namesnicul lu(i) Theodoret, patriiarhului de la Antiohia, și a lui Ilie, patriiarhului de la Ierusalim, iară Thoma era a lui Politiian, patriiarhului de la Alexandria. Apoi¹⁵⁰ era ceialalți ep(iscop)ii, după rîndul lor 377, și doi boiari namesnici, trimiși de la împăratul, carii ședea înaintea amvonului¹⁵¹, și mulți arhimandriți și călugări. /

f. 378 v În săbor, au început a grăi ep(iscop)ii din Sichiilia întru acest chip: *Creдем că folosește, ca Prea Sfîntul Arhiep(iscop)ul de la Țarigrad, în săbor, întîi să vorbească.* După ce toți au voit aceasta, Tarasie au început a grăi, mulțămînd lui D(umne)zeu că i-au mîntuit de galcevele cele din anul trecut, carea s-au fost făcut¹⁵² la Țarigrad, și le-au dat pace și slobozenie, și au îndemnat pre ep(iscop)ii, ca să lapede toată învățătura cea noa și să ție învățătura cea dată de la Biserică, carea nu poate rătăci, și au zis: *Cei ce acum un an se punea înprotiva adevărului, acum iaste slobod să vie înainte și lucrul său să și-l apere.* Întru acest chip, cele ce sînt întunecate, întru această întrebare,

146. Urmează cuvintele: «*la ceialalți*», șterse.147. Cuvintele: «*i-au fost adus*», adăugate.148. Urmează text șters: «*cunoscină credința*», completat cu: «*cercind*», șters de asemenea.149. Urmează cuvintele: «*la săbor*», șterse.150. Inițial a fost: «*după aceea*».151. Textul de la: «*carii ședea...*», adăugat.152. Textul: «*care s-au fost făcut*», intercalat.

- lezne se vor lumina. Apoi, Constantin, ep(iscop)ul Constantiei din Chipru, au cerut să între ep(iscop)ii cei pîrîți de eres. Săborul au poruncit să între și, toți fiind de față, trimișii împăratului au grăit¹⁵³ cătră săbor. După aceea, lui Vasilie, ep(iscop)ului de la Achiran, lui Theodor de la Mira, lui Theodosie de la Amoria, li s-au poruncit să vie înainte. / Și șezînd ceialalți, aceștia sta, iară Vasilie Anchiranul au zis : *D(o)mnilor ! Întrebarea aceasta foarte cu deadinsul o am iscălit și, după ce acum toate îndoirile mi s-au dezlegat, m-am întors la Biserica catholicească.* Tarasie patriiarhul au zis : *Binecuvîntat D(umne)zeu, Cel ce vrea ca toți oamenii să se mîntuiască și să vie la cunoștința adevărului.* Apoi, Vasilie Anchiranul șe-au cetit mărturisirea credinței sale cu aceste cuvinte : *Cu lege bisericască așa iaste rînduit ca, cei ce se întorc de la eres, cu scrisoare să lapede eresul și să dea mărturisirea credinții catholicești. Drept aceea, eu, Vasilie, ep(iscop)ul de la Anchira, poitînd împărțășirea Bisericii, a lui Adriaan papa, a lui Tarasie patriiarhului, a scaonelor apostolicești de la Alexandria, de la Antiohia, de la Ierusalim, și a tuturor ep(iscop)ilor și preoților catholicești, aceasla mărturisire scrisă dau voao, celor ce aveți putere apostolicească. Mă rog de ertăciune, căci așa tîrzi utac aceasta. Mărturisesc, că a zăbavei acestiia pricină au fost neștiința și lenea mea, și mă rog ca pentru greșala aceasta să vă rugați cu mine cătră D(umne)zeu.* După aceea, urmează mărturisirea credinții, de Sf(înta) Troiță, de întrupare. Cere rugăciunile Sfintei / Maicii lui D(umne)zeu, ale sfinților ; cinstește moaștele lor, cinstește icoanele lor, zice anathema celor ce nu primesc acestea și adaoage : *Anathema celor ce lapadă învățătura Părinților și a Trădaniilor Bisericii catholicești, carii se zic cu eriticii, că singură Scriptura destulă iaste, ca să ne învețe pre noi.* Apoi zice anathema și șie de se va abate cu mintea vreodată de la acea mărturisire a credinței.

- Apoi, Theodor, ep(iscop)ul de la Mira Lichiei, mergînd la mijloc, au zis : *Și eu păcătosul și nevrednicul ep(iscop), după ce am socotit lucrul mîntuirii, apucînd statul cel bun, rog pre D(umne)zeu și pre sfinția voastră, ca să mă împreun Sfintei Bisericii catholicești.* Tarasie au zis : *Lucru foarte plăcut iaste D(o)mnului nostru a primit pre cei păcătoși. Și așa, Theodor și, după el, Theodosie de la Amoria, au mărturisit credința cu aceleași cuvinte cu care Vasilie.* După aceea, au venit la mijloc șeapte ep(iscop)ii, carii se înprotivea săborului și se aduna deosebi, pre carii i-au dojenit Tarasie și le-au zis să spue dovezile care au asupra credinții, ca să le răspunză. Ci Leon, ep(iscop)ul de la Rod, au zis : *Păcătuil-am înaintea lui D(umne)zeu, înaintea Bisericii și înaintea săborului. Din neștiință am căzut și nimica nu avem ce să aducem spre apărarea noastră.* Aceaia, au zis și ceialalți șease. /

- După aceea, Ioan, solul patriiarhului de la Antiohia, au zis cătră Tarasie : *Prea Sfînțite Părinte, mulți poltesc să știe, cum că se cade a primi pre eriticii carii se întorc. Ne rugăm de săbor, ca să se aducă cărțile Părinților și să se cerce acestea.*

- Și aducîndu-se cărțile, s-au cetit canonul 53 al Apostolilor, apoi canonul 8 de la Nicheia și al treilea de la Efes, și canonul întii al Sfîntului Vasilie, și alte locuri din Sfînții Părinți¹⁵⁴. După ce s-au cetit acestea, Tarasie patriiarhul au arătat cum că iaste osibire întru primirea celor ce au fost începătorii eresurilor, carii la pocăință se primesc, dară de la cinul cliricesc pururea se gonesc, și întru primirea celor ce cu răutatea altora s-au tras în rătăcire, cărora și pocăința și cinul cliricesc li se îngăduiaște. Epifanie diiaconul au întreat : *Oare acest eres nou mai ușor sau mai rău iaste decît cele de demult ? Tarasie au răspuns : Răul totdeauna rămîne rău, mai virtos în lucrurile bisericesti. Ori înprotiva învățăturii rîndului celui dintii, ori înprotiva învățăturii rîndului de al doilea păcătuești, tot altă iaste, pentru că totdeauna legea lui D(umne)zeu se calcă.* Apoi s-au cetit nește locuri din șederea întiia a săborului de la Halchidon, unde iaste pildă, cum s-au primit unii ep(iscop)ii / din răsărit și din Iliric, cînd au mărturisit că se pocăiesc. Atunci Sava, arhimandritul minăstirii Studiei, au pus între-

153. Cuvintele : «au grăit», adăugate.

154. Urmează text șters : «Athanasie și Chiril și Vasilie».

bare: Oare cei hirotoniți de eritici, pot să se primească așa cît să rămîie într-aceea treaptă a clericilor în carea au fost hirotoniți de ep(iscop)ii eritici. Pentru acest lucru, s-au cetit din Istoria lui Rufin de săborul de la Alexandria, întru care cei ce s-au împărțit cu ariianii s-au primit. Și s-au cetit și un loc din Socrat, și altul din Sozomen de Marchel Anchiranul. Mai pre urmă, s-au adus Sf(întul) Meletie, pre carele toți l-au cinstit ca pre un ep(iscop) al Antiohiei, măcar de au fost hirotonit de ariiani. Tarasie au adus pre alți ep(iscop)ii, cărora¹⁵⁵ în săborul al șaselea li s-au dat¹⁵⁶ scaon, măcar că au fost hirotoniți de Serghie, de Pir, de Pavel, de Petru, patriiarșii Țarigradului, carii au fost eritici monotheliți. Aici, Constantin, ep(iscop)ul Chiprului, au zis: *Destul s-au arătat acum că cei hirotoniți de eritici se pot primi, fără numai de au făcut aceasta spre stricarea credinței și într-adins au vrut să se hirotonească de la eritic.* Apoi au cetit cartea Sfîntului / Vasilie cătră nicopolitani. Și s-au rîdicat toată îndoiala despre primirea celor hirotoniți de eritici.

f. 381 În șederea a dooa, în 22 a lui septemvrie, Grigorie, ep(iscop)ul de la Neochesăria, unul dintre cei mai mari vrăjmași ai icoanelor, carele în săborul de la Țarigrad asupra icoanelor, din anul 754, au fost cel mai întii, șe-au mărturisit vina și șe-au cerut ertăciuni, și i s-au poruncit ca, în ceialaltă ședere, să dea scrisoare cu care să-și lapede eresul. Apoi s-au cetit și s-au adevărit cărțile papii Adriian cătră împăratul și cătră patriiarhul Tarasie. După aceea, solii papii au întrebat pre Tarasie, placu-i? Tarasie au răspuns: *Și eu, aceiași credință am¹⁵⁷, cum că icoanelor trebuie a ne închina cu inima, carea caută la cel ce se inchipuiaște în icoană, însă credința și slujba Iatriei, lui D(umne)zeu singur o păzim.* Toți Părinții au mărturisit că aceia cred, carii era ep(iscop)ii 271. Așijderea și arhimandriții și călugării, carii era acolo, au mărturisit cum că aceia cred.

f. 381 v În șederea a treia, carea au fost în 28 septemvrie, Grigorie Neochesăreanul și alți șease ep(iscop)ii eritici¹⁵⁸ au dat scrisoare cu care lapadă eresul său și mărturisesc credința cea pravoslavnică, și s-au primit. Apoi s-au cetit / cartea lui Tarasie cătră patriiarșii răsăritului, și ale lor cătră Tarasie, în carea¹⁵⁹ scriu cum că ei, pentru tirăniia aravilor, la săbor nu pot să vie, ci, pentru aceia, să nu se întîrzie săborul, de vreme ce ei și ep(iscop)ii cei de supt ei nu pentru nevrerea sa nu vin la săbor¹⁶⁰, ci pentru că-i oprește tirăniia stăpînilor, carii împărășesc preste ei. Mărturisesc cum că primesc șease săboară a toată lumea și lapadă cel de la Țarigrad, care unii îl zic al șaptelea înprotiva icoanelor. Primesc trădaniile Bisericii, despre cinstea sfinților și a moaștelor și a icoanelor. După ce s-au cetit acestea și s-au aflat asemenea cu le lui Adriian papa și cu a lui Tarasie patriiarhul, tot săborul au mulțemit lui D(umne)zeu, pentru că și cei de la răsărit, aceiași credință au despre icoane, și au zis: *Carele crede alta, cu judecata celor trei sute și optșprăzece Părinți, carii într-acest loc s-au adunat, anathema să fie.* Mai pre urmă, au zis Tarasie: *Încet-at-au prigonitorile, stricatu-s-au zidul cu care ne despărțeam. Răsăritul, apusul, meazănoapte și meazăzi ascultă de credință. Toți sintem uniți.* /

f. 382 În șederea a patra, carea au fost în zioa dintii a lui octomvrie, Tarasie au poruncit să se aducă cărțile Părinților, ca să se arate trădaniia Bisericii, și s-au cetit întii locul din Sf(înta) Scriptură de Heruvimii, carii acoperea Sicriul Legii și înpodoba biserica înlăuntru (Eșir. 25, 17; Num. 7, 89; Ezec. 41, 16; Evr. 9, 1). Apoi s-au cetit locul Sfîntului Ioan Gură de Aur de Icoanele Sfîntului Meletie, carele ținea credincioși. Și iarăși alt loc, unde cu cinste grăiaște de icoane. Și locul Sfîntului Grigorie Nisis de Icoana lui Avraam, carele jertvea pre fiul său. Și tablele în care era zugrăvită mucenicia Sfintei Eufimie, care era făcute de Sf(întul) Asterie de la Amasia. Și iarăși un loc din Viliața Sfîntului Anastasie Persul și altul de minunile lui. S-au cetit încă un cuvînt, care se credea că iaste a Sfîntului Athanasie,

155. Urmează cuvintele : «*li s-au dat*», șterse.156. Urmează cuvintele : «*a ședea*», șterse.157. Urmează text șters : «*cum că trebuie*».158. Urmează cuvintele : «*cu scrisoare*», șterse.159. Urmează cuvîntul : «*spun*», șters.160. Textul : «*nu vin la săbor*», adăugat.

- în carea se spunea minunea ce s-au făcut în cetatea Virtiei¹⁶¹ la icoana lui H(risto)s, carea jidovii o au găurit, din carea au curs sînge, și pre mulți i-au tîmăduit de boale. Apoi s-au cetit doao Epistole a Sfîntului Nil. După aceeaia, s-au cetit locul din scrisorile Sfîntului Maxim, unde se zice, cum că el și ep(iscop)ii monotheliți, carii venise la el, înaintea Evangheliei și a crucii și a icoanelor lui I(isu)s H(risto)s și a Născătoarea de D(umne)zeu, au îngenunchiat și s-a uîchinat și, ca să întărească ce s-au făgăduit, le-au atins cu mîna. / După aceeaia, s-au cetit canonul 82 al săborului de la Trula, care poruncește ca, I(isu)s H(risto)s nu în chip de miel; ci în chip de om să se zugrăvească. Apoi s-au cetit alt loc din Apologhiia lui Leontie, ep(iscop)ului de la Napol din Chipru, carea o au făcut pentru creștini asupra jidovilor. Apoi s-au cetit citeva locuri a Sfîntului Anastasie de la Antiohiia, unde scrie cum că cuvîntul *proschinisis*, închinăciune, se osibește de cuvîntul *latriia*, slujbă. Apoi, alt loc din Livada duhovnicească, supt numele Sfîntului Sofronie, patriiaului de la Ierusalim, măcar că această carte iaste a lui Ioan Moshul. După aceeaia, s-au cetit¹⁶² trei minuni de icoanele Sfîntilor Cosma și Damian. Apoi s-au cetit vro citeva locuri din Sf(întul) Athanasie și din Sf(întul) Vasilie, din care se arată, cum că cînstea carea se dă icoanelor, se aduce la fața cea închipuită în icoană. Și s-au cetit și alte locuri din Viața Sfîntului Simion Stilpnic și a Sfîntului Ioan Postelnicul, patriiarhul Țarigradului, și a Sfîntei Mariei Eghiptence și a Sfîntului Theodor Sicheot.
- După toate acestea, s-au cetit Cartea lui Grigorie II papa, din anul 730, cătră Sf(întul) Gherman, patriiarhul / Țarigradului, și ale Sfîntului Gherman trei cărți, una cătră Ioan Sinodeanul, alta cătră Constantin Nicolitanul și a treia¹⁶³ cătră Thoma Clavdiopolitanul. Apoi au strigat Părinții săborului : *Învățătura Părinților au îndreptat rătăcirea noastră! În Părinți am aflat*¹⁶⁴ *adevărul! Ei pre noi ne-au învățat a cinsti icoanele, lii ascultători sîntem și, înaintea Bisericii Maicii noastre, nu ne rușinăm a mărturisii, că învățătura*¹⁶⁵ *ei o urmăm. Anathema, luptătorilor de icoane! Anathema, celor ce nu cînstesc sîntele icoane și, și celor ce le chiiană idoli!* După aceeaia, Evthimie, ep(iscop)ul de la Sard, cu numele săborului, au cetit mărturisirea credinței în carea, după ce întii se tulcuiaște taina Sfîntei Troițe și a intrupării, se zice : *Nu săborul, nici puterea împărașilor, nici statul cel pismătareș au izbăvit Biserica de păgînatatea idolilor, cum au visat cei ce au sezut în săborul cel jidovesc, care s-au adunat asupra sîntelor icoane.* / *D(umne)zeu însuși, D(umne)zeu intrupîndu-se au biruit idololatriia. Lui singur mîrire! Primim învățătura cea dată noao de la D(omn)ul, de la Apostoli și de la proroci, cum că mai întii trebuie să cînstim pre Maica lui D(umne)zeu, carea s-au înălțat presedecît toate puterile cerești, apoi pre îngerii, pre Apostoli, pre proroci, pre mucenici, pre învățători, pre toți sînții, și rugăciunile lor să le cerem, pentru că ne pot comînda lui D(umne)zeu, numai de păzim poruncile cele dumnezeești. Primim și chipul crucii, moaștele sînților și icoanele lor le cuprîndem pre acestea, după învățătura*¹⁶⁶ *cea veche a Părinților noștri, carii pre acelea le-au pus în toate bisericile și în toate locurile, unde se slujește lui D(umne)zeu. Acestea le cînstim, acestora ne închinăm, adevă icoanei lui I(isu)s H(risto)s, a Sfîntei Maicii Lui și a îngerilor, că măcar de sint lără de trup, însă în chip omenesc s-au ardat. Cînstim și icoanele Apostolilor, ale prorocilor, ale mucenicilor și ale altor sînți, pentru că acele zugrăvîturi*¹⁶⁷ *ne aduc aminte pre sînți / și sînțeniei lor nu fac părtași. La aceasta mărturisire a credinței, solii cei doi a papii s-au iscălit latinește. Iară patriiarhul Tarasie și solii răsăritului și toți episcopii, 301, grecește s-au iscălit, afară de preoții și diaconii, carii s-au iscălit în locul ep(iscop)ilor săi, carii nu era venit la săbor, ci numai preoți trimisese în locul său. După ep(iscop)ii, s-au iscălit arhimandriții 330, între carii, cei dintii iaste, au fost Sava arhimandritul mînăstirii Studiiei. Așa s-au sfîrșit șederea a patra.*

161. Textul : «*în cetatea Virtiei*», adăugat.162. Urmează cuvîntul : «*minunile*», șterse.163. Cuvintele : «*a treia*», adăugate.164. Inițial a fost : «*aflăm*».165. Inițial a fost : «*trădaniia*».166. Inițial a fost : «*trădaniia*».167. Urmează text șters : «*pre sînți li aduc înaintea*».

- În ședera a cincea, carea au fost în patru zile a lui octomvrie, iarăși s-au adus multe locuri ale celor vechi, din care se adeverează, cum că luptătorii de icoane¹⁶⁸ sînt următorii jidovilor, a samarinenilor, a păgînilor, a maniheilor, a sarachinilor și a altor necredincioși. Și s-au adus din Sf(întul) Chiril Ierusalimneanul locul, unde¹⁶⁹ între păcatele cele făcute da Navohodonosor, numără că au luat herovîmul din sicriul legii. Apoi alt loc din carte Sfîntului Simion Stîlpnic cel Tinăr / carea o au dat cătră împăratul Justin cel Tinăr, asupra samaritenilor, pentru că au fost stricat icoanele. După aceeaia, s-au celit locul lui Ioan, ep(iscop)ul de la Thesalonic, unde aduce pre păgin, întru acest chip grăind: *Și voi, creștinii, au nu zugrăviți în biserici icoanele sfinților voștri, au nu vă închinați lor? Ba nu numai icoanei sfinților, ci și a D(umnezeului) vostru? Așa și noi, idolilor ne închinăm, nu pentru idoli, ci ca să facem pre puterile cele fără de trup milostive noao. La acestea, Sfîntul răspunde: Facem icoanele robilor lui D(umne)zeu și așa îi punem înainte în ce chip au fost, iară voi scorniți chipuri de lucruri, care nu au trup. Și noi nu ne închinăm icoanelor, ci fețelor, care se închipuesc în icoane; și iară, nici fețelor acelora nu ne închinăm ca lui D(umne)zeu, să nu fie, ci ca la robii și pariatinii lui D(umne)zeu, carii au hăr la D(umne)zeu și se roagă pentru noi. Facem și icoanele lui D(umne)zeu, adecă a lui I(isu)s H(risto)s, nu încît iaste D(umne)zeu, / că D(umne)zeu iaste duh, fără de tot chipul, ci, după ce s-au făcut pentru noi om, omenirea lui o zugrăvim. Să vă lăsăm aceeaia voao, zice păgînul, iară cum veți putea mîntui, că pre îngeri, ca pre oameni îi zugrăviți? Între altele, răspunde Sfîntul și acestea: Pre îngeri cu chip omenesc îi zugrăvim, pentru că de multe ori acelora, la carii s-au trimis de la D(umne)zeu, supt chip bărbătesc s-au arătat.*

- După aceeaia, s-au cetit nește locuri ale unui jidov, carele se pricea asupra creștinului și, măcar că s-au fost făcut creștin, zicea, cum că el se smîntește pentru că creștinii, închinîndu-se icoanelor, calcă porunca Scripturii. Creștinul răspunde: *Scriptura ne oprește pre noi, ca să nu ne închinăm la d(umne)zeu nou, sau chipului ca lui D(umne)zeu. Iară icoanele, care le vezi la noi, în pomenirea întrupării lui I(isu)s H(risto)s și ne arată noao obrazul Lui. Icoanele sfinților ne pun noao înainte luptele și biruințele lor, cele asupra dracului. / Cînd ne închinăm sfinților, chemăm pre D(umne)zeu și zicem: Binecuvîntat să fii, D(oa)mne, D(umne)zeul sfîntului acestuia și a tuturor sfinților, Cel ce le-ai dat lor putere a răbda și i-ai făcut vrednici lăcuitori împărăției Tale, dă ca să ne facem părtași mării lor, și ne mîntuiește pre noi pentru rugăciunile lor. Iară și însuși Moisi au făcut icoane, adecă doi heruvimi la sicriul legii, și au poruncit să se facă șarpe de aramă.*

- Și după ce multe locuri de acestea s-au adus și s-au arătat, și cărțile care le-au strămutat, răzîndu-le, sau tăind hîrțile unde era scris ceva de icoane, sau arzîndu-le, Sava, arhimandritul Studii, au zis: *Cerem ca, după obicei, icoanele să se așeze la locul său și să se poarte cînd iasă norodul cu litie, făcînd rugăciuni. Și întărînd aceasta sf(întul) Petru arhipreotul, solul f. 386 / au cerut de la Tarasie, Prea Sfințitul Țarigradului, a Romei Noao și a toată lumea patriiarh (sînt cuvintele solului papii) și de la sf(întul) săbor, ca să se aducă la mijloc cinstita icoană și toți să o sărute. Apoi, ca toate cite s-au scris asupra sfîntelor icoane să se arză. Sf(întul) săbor au răspuns: *Să vie sfînta icoană. Să fie! Și, după obicei, mai de multe ori au strigat Părinții aceasta, șederea a cincea s-au sfîrșit.**

În șederea a șeasa, carea după doao zile de la șederea a cincea au fost, s-au celit răsturnarea hotărîrii credinții, carea s-au fost făcut în săborul luptătorilor de icoane la Țarigrad, în anul 754, supt împăratul Constantin Copronim. Între altele¹⁷¹, săborul luptătorilor de icoane de la Țarigrad zicea,

168. Urmează cuvîntul : «urmează», șters.

169. Urmează text șters : «numără păcatele lui Nabucodonosor».

170. Urmează text șters : «din hîrtie au cetit așa, lui Taras(ie)».

171. Urmează text șters : «la aruncarea luptătorilor de icoane în carea zicea cea de la Euharistie luote».

- f. 386 v cum că numai singură Evharistia iaste icoana, carea iaste slobod creștinilor să o cinstească. La aceasta, săborul de la Nicheia, așa răspunde: *Nimenea dintre Apostoli / sau dintre Părinți niciodată nu au zis, cum că jertva cea fără de sînge iaste icoana trupului lui I(isu)s H(risto)s, că nu au fost luoat de la El această învățătură. Nu au zis cătră ei: Luoăți, mîncăți icoana trupului Mieu. Ci luoăți și mîncăți, acesta iaste trupul Mieu. Drept aceeaia, destul de luminat iaste, cum că nici D(o)mnul, nici Apostolii, nici Părinții niciodată nu au zis, cu(m) că jertva cea fără de sînge, carea se aduce de preot, iaste icoană, ci însuși trupul și însuși sîngele. Adevărat, aceasta nu putem tăgădui, cum că unii dintre Sfinții Părinți, înainte de sfințire, Sfintele Daruri, le-au chemat antitipa, cele în locul trupului, adecă Sf(întul) Eustathie, groaznicul vrăjmaș al ariianilor, și Sf(întul) Vasilie, în d(u)mnezeiasca Liturghie. Iară după sfințire, se numesc, sînt¹⁷² și adevărat se cred Trupul și Sîngele lui I(isu)s H(risto)s. După aceeaia, întru aceasta tare stau Părinții săborului de la Nicheia, cum că Biserica nicidecum, în credință, nu poate să rătăcească; / așadară, cinstind și mai înainte icoanele, nu au rătăcit. Mai pre urmă, laudă și binecuvintează Părinții pre Sf(întul) Gherman, patriiarhul de la Țarigrad, și pre Sf(întul) Gheorghie de la Chipru și pre Sf(întul) Ioan Damaschin cărora săborul de la Țarigrad a luptătorilor de icoane le-au fost zis anathema. Și așa s-au sfirșit șederea a șeasa.*

- f. 387 v După ceiaia, trecind opt zile, în șederea a șeaptea, carea au fost în 13 zile a lui octomvrie, tot într-aceiași an, 787, s-au cetit hotărîrea cea făcută de sf(întul) săbor, carea așa iaste: *Hotărîm cu tot deadinsul și cu toată luoarea aminte, ca sfintele icoane, ori din vâpsele, ori din petricele sau ori din ce altă materie cu cuviință făcute, precum și chipul crucii, în bisericii, pre vase și vor haine sfinte, pre păreți și pre table, în căsi deosebi și în căsi de obște să se pue; iară, mai ales, icoana D(o)mnului nostru I(isu)s H(risto)s, a Sfintei Născătoarei Lui, a îngerilor și a tuturor sfinților, că, cu cît creștinii, mai de multe ori, se uită / la icoanele lor, cu alita mai mult își aduc aminte de cei ce se închipuesc întru acelea, și doresc¹⁷³ de ei. Icoanelor acestora să li se dea cîntea sărutării și a închinăciunei, iară nu latrăia cea adevărată (adecă slujba, carea numai lui D(um)nezeu trebuie a o face), carea credința noastră o poruncește, și se cuvine numai mării d(u)mnezeiești. Însă tămieri și aprinderi de lumini (înaintea lor)¹⁷⁴ să se facă într-acei chip, precum crucea, Evangheliia și alte lucruri sfinte se cinstesc, care și la creștinii cei vechi au fost obicinuit. Că cîntea icoanei se înalță la cel ce se închipuiaște în icoană, și cel ce se închină celui închipuit în icoană. Așa iaste învățatura Părinților noștri și trādaniia Bisericii catholicești. Așa, ascultînd de porunca Sfîntului Pavel, ținem trādaniile, care le-am luoat. Drept aceeaia, cei ce vor îndrăzni alta a înțelege sa ua învăța sau, după obiceiul necredincioșilor eritici, trādaniile a nu le băga în samă, noao învățătură a aduce înprotiva obiceiurilor Bisericii, Evangheliia, cruce, icoanele / și moaștele sfinților, sau vasele cele sfinte, sau cîntetele mînăstiri a le¹⁷⁵ strica, de vor fi episcopi sau clirici să li se ia darul, iară de vor fi călugări sau mireni, să se alurisească. Așezămîntului acestuia s-au iscălit solii papii, Tarasie patriiarhul și ceialalți episcopi cîți au fost de față, trei sute de toți, și preoții și diiaconii, cei ce era în locul ep(iscop)ilor, carii nu putuse veni la săbor. După ce, apoi, sf(întul) săbor cu multe strigări de bucurie au arătat bunăvoința sa, iarăși au zis anathema săborului de la Țarigrad, care s-au făcut asupra icoanelor, și lui Theodosie, ep(iscop)ului de la Efes, lui Sisinie Pastil, lui Anastasie, lui Constantin și lui Nichita, patriiarșilor de la Țarigrad, și altora mai mulți eritici. Iară Sfîntul Gherman, patriiarhul de la Țarigrad, Sfîntului Ioan Damaschin și Sfîntului Gheorghie din Chipru, pre carii săborul cel fărădelege i-au fost anathematizăluit, Părinții vecinică pomenire și viață le-au poftit.*

172. Inițial a fost: «*precum*».

173. Urmează cuvintele: «*de aceeaia*», șterse.

174. Cuvintele dintre paranteze adăugate.

175. Urmează cuvîntul: «*pingări*», șters.

- f. 388 v După ce s-au săvîrșit acestea, cu numele lui Tarasie / și a tot săborul, s-au scris două cărți, una la împăratul și la mumă-sa, și alta la clericii cetății Țarigradului, ca să știe ce s-a făcut. În cartea cea către împăratul, se tilcuiaște cuvîntul *închinăciune*, și zic Părinții: *A se închina, și a săruta*¹⁷⁶ *sînt sinonime* (adecă cuvinte, care tot un lucru însemnează, în grecește *proschinin* și *aspaxeste*; că în limba grecească cea de demult, *ochinin* însemnează a se ruga, și punerea înainte, *pros*, poftă mai mare arată). *Aceste cuvinte, în Sfînta Scriptură le aflăm, unde se zice, cum că David, cu fața pre pămînt, de trei ori s-au închinat lui Ionathan și l-au sărutat. Sfîntul Pavel zice, cum că Iacov s-au închinat viruului schiptrului lui Iosif. Spre acest lucru, Sfîntul Grigorie Theolog zice: Cinstiți Vithleimul și vă închinați iasle! Cu acest gînd, cînd sărutăm crucea, cîntăm: Închinămu-ne crucii, Stăpîne! Și ne închinăm sulii, carea au împuns coasta. Care cuvinte aia avea iaste, cum că nimica alta nu însămnează, numai sărutare (cinste); se întărește aceasta / dintru aceea, că aceste unelte ale pămîii le atingem cu buzele noastre. Iară de cetit în Scriptură și în Părinți, cuvîntul acesta închinăciune, pus ca să însemneze slujba latriei cea cu duhul, de acolo iaste aceasta, că cuvîntul acesta are mai multe însemnări. Ci iaste închinăciune amestecată cu patimile cinstii, dragostii și a temerii, cum iaste aceea cu carea ne închinăm mării tale (grăiaște către împăratul); iaste închinăciune, carea purcede numai din irică, cum au fost a lui Iacov, cînd s-au închinat lui Isav (Fac. 30, 3); iaste altă închinăciune, cu carea mulțămim; această închinăciune au făcut Avraam fiilor lui Het, pentru că i-au dat loc de mormînt Sarei. Pentru aceea, Scriptura, învăîndu-ne pre noi adevărul, zice: D(omnului) D(umnezeului) tău te vei închina, și Lui singur vei sluji (Fac. 33, 7). Închinăciunea se pune în Sfînta Scriptură nehotărît, ca un cuvînt ce însămnează mai multe, care și altor lucruri se poate cuvîni. / Ci latria numai la singur D(umne)zeu o strînge, carea slujbă numai lui D(umne)zeu o facem. Întru această carte se pun și unele locuri din Părinți.*
- f. 389
- f. 389 v

Împăratul și împărăteasa, după ce au luat cartea săborului, au poruncit lui Tarasie ca, pre toți ep(iscop)ii cîți au fost la săbor, să-i aducă la Țarigrad, unde, după ce au venit în 23 a lui octomvrie, s-au adunat și au făcut șederea cea mai de pre urmă a săborului, la carea ședere de față au fost împăratul Constantin și împărăteasa Irene, mumă-sa, și au poruncit să se cetească așezămîntul săborului care, după ce s-au celit, împăratul și împărăteasa au întrebat, cu voia tuturor s-au făcut și s-au vestit acelea, toți ep(iscop)ii au strigat, cum că cu voia tuturor, și apoi iarăși au anathematizăluit pre luptătorii de icoane. Apoi, patriiarhul Tarasie au dus la împăratul și la împărăteas(a) cartea, în carea / era scris așezămîntul săborului, rugîndu-i ca să se iscălească, și s-au iscălit împărăteasa Irene și împăratul Constantin. După aceala, iarăși s-au mai prociit unele locuri din Sfinții Părinți, care s-au fost celit în șederea a patra. Apoi împărăteasa, cu daruri dăruind pre episcopi, i-au slobozit, și așa s-au sfîrșit săborul al doilea de la Nicheia, a toată lumea al șeaptelea. Biserica¹⁷⁷, pomenirea lui, în tot anul o face dumineca după unsprăzece zile a lui octomvrie.

În săborul de la Nicheia al doilea, s-au făcut și 22 de canoane, pentru bună rînduiala bisericească. Canon 1. Poruncește să se ție canoanele cele vechi; 2. Ep(iscop) nimene să nu se facă, de nu va ști Psaltirea și nu va ceti canoanele, Evanghelia și toată d(umne)zeiasca Scriptură; 3. Alegera ep(iscop)ului, preotului sau a diaconului, carea se face de domni, să nu aibă putere; 4. Ep(iscop)ii, nici aur, nici argint, nici alte daruri, să nu poftescă de la clericii și călugării cei supuși șie; 6. Săbor de eparhie, măcar o dată, în tot anul, să se facă; 7. Bisericile să nu se sfințească fără de moaștele sfinților; 9. Asupra celor ce ascund cărți inprotiva icoanelor scrise; 11. În toată Biserica să se pue canon; 13. Minăstirile cele sfințite lui D(umne)zeu să nu se facă lăcașuri mirenești; 15. Clericul să nu fie la doao biserici; 16. Asupra clericilor, carii se înpodobesc cu haine¹⁷⁸ scumpe; 18. Oprește să nu

176. Inițial a fost: «a cinsti».

177. Urmează cuvîntul: «*praznicul*», șters.178. Urmează cuvîntul: «*frumoase*», șters.

- f. 390 v locuiască mueri / în căsile ep(iscop)ilor sau în minăstirile bărbaților; 19. Înprotiva simoniei și a iubirei de argint a ep(iscop)ilor și a arhimandriților și a egumenițelor; 20. Îndoită minăstire, adecă de bărbați și de fâmei, de aci înainte să nu se mai facă; 22. Călugării, nici într-ascuns să nu mănince cu mueri¹⁷⁹, fără numai cu rudenie, sau în călătorie, sau cînd mîncarea se îndreptează spre folosul cel duhovnicesc.

Tarasie patriiarhul au scris și el carte papii, înștiințîndu-l de toate cite s-au făcut, și solii¹⁸⁰ cu scrisori iscălite, despre cele ce s-au făcut în săbor, s-au întors la Roma.

În suta aceasta, la apus, în Italia, Galiia, Ispania, Angliia, Ghermaniaa pre alocure, multe săboară și, în săboară, canoane¹⁸¹ s-au făcut, pentru trebile și lipsele bisericesti ale locurilor acelora, care, fiindcă sînt deosebi și numai la acele Biserici primite, iară în părțile noastre nici o țarie nu au, ca să nu lungim cuvîntul, am judecat, aici a nu le mai înșira. /

f. 391

*Ce goane asupra creștinilor și a pravoslavnicilor
au fost în suta a opta? Și cine au strălucit¹⁸²
cu mucenicia și cu sînțenia vieții?*

Creștinii, cei de supt stăpînirea aravilor musulmanilor, pururea în goană au petrecut supt stăpînitorii cei mahometani¹⁸³. Ci, despre goanele cele ce le-au răbdat creștinii de la mahometani, pre rînd le vom pomeni unde vom grăi de stăpînitorii musulmanilor; aici să pomenim¹⁸⁴ numai goanele care pravoslavnicii, pentru închinăciunea icoanelor, le-au suferit. /

f. 391 v

În anul 730, din porunca împăratului Leon, pentru închinăciunea icoanelor, la Țarigrad¹⁸⁵, opt bărbați și doao mueri au fos(t) omorîte, a căroro pomenire, Biserica, în noao zile a lui august, face. Licumenic, mai marele Bibliotecii, cu doisprezece dascăli și cu toată Biblioteca cea mare din Țarigrad, în carea era mai multe de 30.000 de cărți, împreună cu păzitorii Bibliotecii, au fost arși. Mulți alții, carii nu au lăpădat și nu au stricat icoanele, dintre cetățenii Țarigradului, din porunca aceluiași împărat, cu tăiare de cap și cu alte chinuri, și clirici și călugări și mireni, au săvirșit mucenicia. Afară de cei omorîți, mulți alți au fost bătûți, în temnițe aruncați și cu mii de munci necăjiți.

Împăratul Constantin Copronim, după ce au biruit¹⁸⁶ pre musulmani și au luat cetatea Theodosiopol și Melitina și, de acolo, luînd siriiani și armeni eritici pavliniani sau maniheii, mulțime multă, în anul 755 au adus și au așezat în Thrachia, pentru ca să se adacă numărul eriticilor. Fără de aceeaia, după așezămîntul săborului său, strica icoanele și gonea pre catholici, mai ales pre călugări, asupra căroro cu minie nestînsă ardea; pentru aceeaia, călugării s-au înprăstiat și, lăsînd Țarigradul, unii / s-au dus în Pontul Euxinului, alții în Chipru, alții la Roma. În anul lui I(isu)s H(risto)s 761, împăratul au poruncit să bată până la moarte pre vestitul călugăr Andrei Calivit sau Criteanul, și trupul lui să-l arunce în mare. Pre Sf(întul) Ștefan, arhimandritul din muntele Avxentiiian, neputîndu-l face să primească săborul cel înprotiva icoanelor, întii în izgonire l-au trimis, mai pre urmă iară aducîndu-l la Țarigrad, cu multe și cu groaznice și a le auzi munci l-au chinuit și l-au omorît, precum mai înainte vom zice¹⁸⁷. Pre mulți, și de

f. 392

179. Cuvintele : «cu mueri», intercalate.

180. Urmează cuvintele : «cu scrisorile», șterse și text adăugat pînă la : «despre cele».

181. Textul : «și în săboară canoane», adăugat.

182. Urmează text șters : «cu sînțenia vieții, și».

183. Urmează text șters : «pre la anul 724, Califul Ovalid octrmultrearea Eghiptului o au dat fratelui său Avdelazizie, care au poruncit ca toți călugării să se scrie și fieștecare cap să plătească un sold, bir, și pre toți creștinii cu greu bir și nevoi multe i-au necăjit și ii-au sărăcit».

În Ispania, sarachinii cînd au luat Ispania și au făcut sfrîșit crăiei gothilor în Ispania, pre la anul 713, pre mulți creștini au omorît ; unii de frică pre la pustii și pre la munți au fugit și au perit de foame».

184. Inițial a fost : «punem».

185. Cuvintele : «la Țarigrad», adăugate.

186. Urmează cuvintele : «în Siritia», șterse.

187. Textul : «precum mai înainte vom zice», adăugat.

boiari și din ostași, carii era piriți că se închină icoanelor, cu multe pedepse i-au necăjit împăratul și, de la toți cei de supt împărăția sa, au pofțit să joare, cum că nu se vor închina icoanelor, și au făcut pre patriiarhul Constantin de s-au suit pre amvon și, fiind crucea cea adevărată în mâini, au jurat, apoi l-au pus la masa împărătească de l-au ospătat.

f. 392 v În 21 a lui august, în anul 766, împăratul, ca să-și bată joc de chipul călugăresc, ciți călugări mai degrab au putut prinde i-au silit să umble în privilegiate și fieștecările să ducă de mină fămea, scuipindu-l norodul și în tot chipul ocărindu-i. /

Pre unii, pentru că au intrat la Sf(întul) Ștefan, carele era în temniță pentru cinstirea icoanelor și pentru dragostea carea ei avea cătră credință, i-au omorît, între carii era opt bărbați vrednici de pomenire: Constantin Patrichie și, odinioară, logethet¹⁸⁸, și Strateghie, fratele lui Patrichie, mai marele pretorianilor; Antioh, odinioară logethet, pretorul Siciliei; David Spătariul; Theofilact protospătariul; Hristofor Spătariul; Constantin protostator sau cel mai întâi armaș al împăratului; Theofilact, păzitorul trupului; pre acestea i-au purtat prin privilegiate, norodul i-au scuipat și i-au batjocorit, apoi la doi frați, lui Constantin și lui Strateghie, le-au tăiat capetele, iară celorlalți le-au scos ochii și i-au trimis în izgonire, și au poruncit ca, în tot anul, de o sută de ori să-i bată.

f. 393 Iară în temnița în carea era, Sf(întul) Ștefan, de carele mai sus am zis că cu multe chinur(i) au fost omorît, / era trei sute patruzeci și doi de călugări, din osbite laturii aduși, cărora unora ochii le era scoși, altora nările, sau minile sau urechile tăiate, pentru că nu au vrut să se iscădească așezămîntului celui înprotiva icoanelor. Altora trupurile era vinete de bătaile ce au răbdat, altora le era capetele și barbele¹⁸⁹ rase de luptătorii de icoane ca să fie de batjocoră; mai la toți era sprincenele lipite cu rășină și arse.

f. 393 v Într-o zi, în temniță, Sf(întul) Ștefan, cu călugării cei împreună cu el robiți, au început a grăi de muncile cele ce le-au răbdat bărbații cei sfinți în goană; atunci, Antonie Criteanul au spus patima arhimandritului Pavel, întru acest chip: *Theofan, carele se poreclește Lardolir, mai marele Ostrovului, au poruncit de au prins pre Ava Pavel și l-au adus la divan; acolo, icoana lui I(isu)s H(risto)s, pre carea era zugrăvită răstignirea, era întinsă pre pămînt, și era acolo și unealta cea de chinuit, carea o cheamă catapulta. Întorcîndu-se apoi mai marele cătră / Ava Pavel au zis: Una din doao se pune fie înainte Pavele, adevă sau să calci icoana și să dobîndești viață, sau cu acest fel de muncă să te chinuești. Pavel au răspuns: Departe să fie de la mine, D(oa)mne I(isu)s! N-o să calc icoana Ta cu picioarele; și, după ce au zis acestea, s-au plecat la pămînt și o au sărutat. Mai marele, arzînd de minie, au poruncit să dezbrace pre Sfînt și să-l întinză în catapultă. Muncitorii îndată închizîndu-l între doao scînduri, de la grumaz până la călcie, foarte tare l-au strîns; toate mădulările cu cue de fier le-au legat și l-au spînzurat cu capul în jos și, de desuptul lui mult foc făcînd, l-au omorît.*

f. 394 Theosterict, unul dintre călugării cei robiți¹⁹⁰, om bătrîn, preotul minăstirei carea se chema Pelechita, avînd nasul tăiat și sprincenele cu rășină și cu clei unse și tirănește arse, eșînd la mijloc, au zis: *Nimene, fără de lacrimi, nu poate să pomenească tirăniia mai marelui Asiei, carele se poreclea Lahanodrahon. Apropiîndu-se noaptea, la Cina D(omnului), cînd slujeam d(umne)zeștile / taine, mai marele acesta, din porunca împăratului, cu tare mîna de oaste au năvălit în biserică și au poruncit să înceteze cele d(umne)zeștile, și pre treizeci și opt¹⁹¹ de călugări, carii au fost mai aleși, i-au prins, și de grumoz și de mîni i-au legat cu căluși de fier. Iară pre ceilalți foarte cumplit i-au bătut. Pre unii i-au ars, pre alții i-au slobozit, după ce le-au¹⁹² lipit barba cu rășină și o au smuls, mai întii tăindu-le nasul; dintre carii și eu sînt unul. Ci, încă nu i s-au săturat turbarea; după aceea, au*

188. Urmează text șters: «mai marele dromu sau preste».

189. Cuvintele: «și barbele», adăugate. 190. Textul de la: «unul dintre...», adăugat.

191. Inițial a fost: «trei». 192. Urmează cuvintele: «uns barba», șters.

prins de au ars toată mînăstirea; poeziile, ca și bisericile le-au făcut cenușe. Iară pre cei treizeci și opt de călugări, pre carii i-au prins, i-au dus; la marginile¹⁹³ Efesului i-au trimis; acolo, supt boltul scădătoarei cei vechi i-au închis și, apoi astupînd ușa, și un deal, care era aproape, l-au surpat preste ei și așa de vii i-au îngropat.

- f. 394 v Sf(întul) Ștefan au spus de Petru, cum l-au legat și l-au închis în Vla-herne și, înaintea împăratului, atîta l-au bătut cu vine de bou, până ce au murit. Și de Ioan, egumenul mînăstirei Monagriei, pre carele tiranul l-au băgat în sac și, legînd o piatră mare, l-au aruncat de s-au înecat în mare, pentru că nu au vrut să calce icoana lui I(isu)s H(risto)s și a Maicii Lui. / Pre Sf(întul) Ștefan l-au tras din temniță oamenii împăratului și l-au trîntit la pămînt și, de hiarăle, în care era legate picioarele lui, au legat¹⁹⁴ funi și l-au tras la calea cea de obște, lovindu-l cu călcîiele și cu pietri aruncînd în el, și tot trupul cu toiage și cu lemne l-au bătut; și cumu-l trăgea legat de picioare pre uliță, și de toate pietrile se lovea, cînd l-au tras pre lîngă biserica Sfîntului Mucenic Theodor, răsămîndu-se cu minile în pămînt, șe-au ridicat pușintel capul, căutînd cătră cer, închinăciunea cea mai de pre urmă dînd Mucenicului Theodor; atunci oarecarele din bărbații singuirilor, vă-zînd aceasta, au strigat: *Vedeți? Blăstămatul acesta poltește să moară mu-cenic!* Și luînd un lemn mare, cit au putut cu acela au lovit pre Sfîntul în cap și îndată l-au omorît. Altul, luînd o piatră foarte grea, cu amîndoao mîinile ridicîndu-o, au lovit pre Sfînt preste pîntece, de-i curgea mațele. Că și mort îl bătea, nu numai bărbații ci și muerile și pruncii, că era porunca / împăratului cum că, carele nu va arunca cu piatră în el, cîndu-l vor trage pre acolo, să se socotească vrăjmaș împăratului și să se pedepsească. Cînd¹⁹⁵ au tras pre Mucenic pre la locul ce se chema al Boului, un cîrcimar, carele fierbea pești, socotînd că încă trăiaște Sfîntul, luînd un tăciune arzînd l-au lovit în căpățîna capului cit i s-au vărsat crerii. După aceeaia, gloata fără-delege au alergat la mînăstirea în carea era sora Sfîntului Ștefan, să o aducă ca să arunce și ia cu pietre în fratele său. Ci, ascunzîndu-se într-un mormînt întunecat, au scăpat de această faptă rea. Mai pre urmă, trupul Sfîntului l-au aruncat într-o groapă, unde mai înaintea stătuse biserica Sfîntului Mucenic Pelaghie, care loc, după aceeaia, împăratul l-au rînduit pentru îngropăciunea păgînilor celor osîndiți la moarte. Acestea s-au întîmplat în anul 767¹⁹⁶, în 28 noemvrie, în ce zi, Biserica prăznuiaște pomenirea acestui Sfînt, supt numele lui Ștefan cel Nou, ca să se osibească de Sf(întul) Ștefan cel Vechi. Pre un boiar mare, Theodor, pentru că cinstea icoanele, cu mu-iarea și cu pruncii l-au izgonit împăratul în Sicilia. /
- f. 395 v Nu s-au îndestulat cu aceste până acum făcute goane împăratul Con-stantin, ci încă mai cu mare minie s-au pornit asupra pravoslavnicilor și au trimis să aducă pre Petru Stilpnicul¹⁹⁷, pre carele, pentru că nu au vrut să asculte de păgîneasca lui poruncă, au poruncit de l-au legat de¹⁹⁸ picioare și l-au tras viu pre ulițe și l-au aruncat în locul care se zice a Sfîntului Pelaghie. Pre alții, băgîndu-i în saci și legînd la ei pietre, i-au aruncat în mare de s-au înecat. Unora le-au scos ochii, altora le-au tăiat nările, pre alții i-au bătut groaznic. De se întîmpla cuiua de năpraznică ceva durere și să auzea că ar fi zis după cum se obicinuieste creștinii la nește întîmplări ca acelea a zice: *Născătoare de D(umne)zeu, ajută-mi!* Sau de s-au fi aflat că merge la privegheri și la biserică, se osîndea ca un vrăjmaș al împăratului și se chema om fărădelege. Mînăstirile le făcea lăcașuri ostașilor celor lup-tătorii de icoane; unele din temei le-au stricat.

- f. 396 În anul 770, Mihail, mai marele Natoliei, pre toți călugării și pre toate călugărițele, / din toate laturile Trachiei, i-au adunat într-un loc¹⁹⁹, și sco-țîndu-i la un cîmp, așa au zis cătră ei: *Cel ce vrea să asculte de împăratul, să se înbrace cu haină albă și întru acest ceas să-și ia muiare. Iară cei ce*

193. Urmează cuvîntul: «hotarului», adăugat, apoi șters. 194. Inițial a fost: «legă».

195. Urmează cuvintele: «fost sosit», șters. 196. Textul: «în anul 767», adăugat.

197. Urmează cuvintele: «la sine», șters. 198. Urmează text șters: «mîini, și de».

199. Urmează cuvintele: «la un cîmp», șters.

nu vor vrea să facă aceasta, aceloră li se vor scoate ochii și se vor trimite surguni în Chipru. Muncitorii îndată au plinit aceasta. Mulți s-au lipsit de ochi și, ca nește mucenici, s-au cinstit; mulți au plinit porunca împărătească, pre carii mai marele între priiatinii săi i-au numărat. În anul 771, toate minăstirile bărbătești și muerești, cu sfintele vase și cu cărțile, cu dobitoacele și cu toate averile au poruncit să se vînză, și prețul l-au luat împăratul. Iară oricite cărți au aflat de călugări sau de părinți scrise le-au ars, și toate moaștele, care se purta în teci, le-au băgat în foc, și cei ce avea moaște de acelea ca nește necredincioși se pedepsea. Pre mulți călugări i-au omorît cu bătaia; pre unii cu sabia i-au tăiat, și pre nenumărați de amîndoi ochii i-au orbit. Unora le ungea barbele cu ceară și cu ulei, apoi le aprindea, și așa și fețele și capetele lor ardea. Pre alții, după ce mult îi chinuia, îi trimitea / în izgonire, așa cît în tot ținutul lui nu era a vedea vreun om în port călugăresc, care lucru înțelegîndu-l împăratul, frumoasă carte i-au scris și i-au mulțămît pentru că au făcut lucru șie foarte plăcut. De la acesta luînd pildă și alții mai mari ai locurilor, toți s-au nevoit a-l urma.

f. 396 v Dat-au încă poruncă împăratul Constantin ca, cu deadinsul să se caute, carii au rudenie sau priiatin sau vecin călugăr, sau să află măcar haină neagră purtînd, pre aceștia îi bătea și îi trimetea în izgonire. Oamenii cei pismași pîrea pre aceia asupra cărora avea pismă. Slujile pre stăpîni pîrea; toți în plînsoare și în greu năcaz era. Așa au făcut împăratul Constantin Copronim, carele într-ascuns au făcut legătură cu dracii, cărora au jertvit pre feciorul lui Suflamie. Ci puține am spus noi aici, cu mult mai mari și mai grele au pățit pravoslavnicii pre aceste vremi. /

f. 397

*Ce oameni vestiți pentru învățatură
și ce scriitori au²⁰⁰ fost în suta a opta ?*

În suta a opta, între cei de la răsărit și între greci²⁰¹, a cărora scriori până a ajuns, mai cu samă aceștia sînt :

Sf(întul) Cosma Ierusalimneanul, a căruia multe canoane²⁰², care se cîntă în biserică, și alte cîntări avem.

Sf(întul) Gherman, patriiarhul de la Țarigrad, carele bărbătește s-au pus înprota luptătorilor de icoane, și învățate epistole și lungi au scris pentru apă(ra)rea icoanelor. Se zice că, și cartea despre șease săboară a toată lumea, carea se poartă supt numele lui, el o ar fi scris.

f. 397 v Sf(întul) Ioan Damaschin ieromonah, în filosofie și în theologhie și în tot felul de învățatură foarte procopsit, carele, și a lui Califa, d(o)mnul musulmanilor, au fost sfetnic și secretar. Damaschin se / zice de la cetatea Damascului de unde au fost; se zice și Ioan Ierusalimneanul călugărul; se zice și Hrisorroas, adecă curgător de aur, pentru învățatura sa. Acesta au început a scrie cătră anul 730 și au murit cătră anul 750. Scris-au acesta multe scriori. Cărțile Sfîntului Pavel le-au tilcuit. Paralela sau după slove, de tot lucrul din Sf(înta) Scriptură și din Sf(întii) Părinți au cules. Theologhiia sau De pravoslavnică credință, patru cărți. Filosofii. De eresuri. Cuvinte asupra luptătorilor de icoane și la Praznicile Născătoarei de D(um)nezeu, la Adormire și la Buna Vestire și alte cuvinte de învățatură. Cuvintare între mahometan și între creștin; multe canoane și cîntări și glasurile din Ocoih și multe alte învățaturi; se zice că și Istoriia lui Ioasafat sau

f. 398

Ioasafat și a lui Valaam, el o ar fi scris. /
Gheorghie Sinchel, călugăr de la Țarigrad, au scris Hronicon de la facerea lumii până la vremile lui Diocletian împărat.

200. Urmează cuvintele : «*pentru învățatura*», șterse.

201. Urmează text șters : «*Cosm au fost mai cu samă aceștia, carii au scris și a lor*», completat cu textul pînă la : «*aceștia sînt*».

202. Urmează textul : «*de ale slujbei bisericesti*», completat, apoi șters și înlocuit cu : «*care se cîntă în biserică*».

Sf(întul) Theofan Isaachie, arhimandritul minăstirei Agher²⁰³, apoi de la Diocletian, unde au sfîrșit Gheorghie Sinchel, până la vremile sale, au dus cu scrisul Hroniconul lui Gheorghie Sinchel.

Sf(întul) Tarasie, patriiarhul de la Țarigrad, mult s-au ostenit pentru cinstirea icoanelor și au scris cărți și un Cuvînt apologetic, adecă răs-punzător.

Ilie Criteanul au scris Tîlc în Cuvintele Sfîntului Grigorie Theolog.

Între latini, la apus, mai vestiți scriitori ai fost Beda, angl de neam, călugăr și cu viață cuvioasă, om învățat, și multe au scris.

Vonifatie, propoveditorul ghermanilor, multe epistole au scris.

f. 398 v Paul Varnefrid diiacon și, după aceeaia, călugăr de la Casina, între alte scrisori / ale lui, mai vestite sînt șase cărți *De faptele longobardilor*.

Paulin, patriiarh de la Acvilea, carele au scris inprotiva eresului lui Felix del a Urghelit și a lui Elipand de la Tolet.

Alcunie, pre carele Carol, craiul frîncilor, din Angliia l-au chemat în Galiia; om, pre vremea aceeaia, foarte învățat, au scris și el inprotiva eresului lui Elipand și a lui Felix.

Supt numele lui Carol, craiul frîncilor și împăratul Romei, multe scri-sori se află theologhicești.

f. 399 La aceștia, se pot adaoe Theodulf Avrelinian, Vilibald Elixsta Diia-conul, Egbert Eboraceanul, Hrodegan²⁰⁴ Meteanul și Adriian, papa de la Roma. /

*Ce învățatură a credinței și ce dogme au fost
în Biserica lui D(umne)zeu în suta a opta?*

f. 399 v Învățătura credinții și dogmele care, de la începutul Bisericii prin toată vremea au fost, aceeaia și în suta a opta, că, credința cea de la D(umne)zeu descoperită și dată Bisericii, aceeaia nici crește, nici scade, ci tot aceeaiași rămîne, precum de la D(umne)zeu au fost dată. Însă, pentru pricile și întrebările ce se întîmplă de multe ori și de la cei învățați, iară adevărat și cum iaste, totdeauna de la Biserica se tilcuiaste și se luminează unde unora se pare întunecată și cu anevoie de înțeles. Așa, în suta a opta, în săborul al șaptele a toată lumea, s-au tilcuit și s-au hotărît, cum că lucrul bun, sfînt și creștinesc și spre mîntuirea sufletului / folositor iaste²⁰⁵ a se închina icoanelor D(o)mnului I(isu)s H(risto)s, a Născătoarei de D(umne)zeu și a Sfîntilor²⁰⁶, nu ca la nește d(umne)zei, ci întru acelea a cinsti pre cel ce se inchipuiaste în icoană, și închinăciunea carea se face icoanei a o înălța la cel inchipuit în icoană. Iară a lăpăda icoanele și a osîndi cîntea lor iaste eres osîndit de Biserica lui D(umne)zeu, carea, precum zice Sf(întul) Pavel, iaste stîlpul adevărului și, întru învățătura credinței și a cei spre mîntuirea sufletească, nu poate să rătăcească. Aceasta, în suta a opta, luminat au învățat și au ținut Biserica lui D(umne)zeu, cum din săborul a toată lumea al șaptele destul de chîfar se vede, că Părinții în săbor cea mai mare dovedire au adus că, în Biserica, pururea s-au cinstit icoanele și Părinții la cele șase săboară nu le-au hulit.

f. 400

*Ce rînduiale și țereonii bisericești
au fost în suta a opta?*

Cît iaste la slujba Sfîntelor Taine, aceleași țereonii au fost în suta a opta, care și în suta a șaptele. Iară cît iaste slujba Bisericii, întru această sută, cătră sfîrșit²⁰⁷, au început a crește slujba în minăstiri și a se face multe tropare și canoane și cîntări, între care se cetea Sf(înta) Scriptură și cuvînte din Sfîntii Părinți, cum luminat arată aceasta Tipicul, carele se zice al Sfîntului Sava.

203. Textul : «arhimandritul minăstirei Agher», adăugat.

204. Urmează cuvîntul : «Meteanul», șters. 205. Inițial a fost : «a cinsti și».

206. Textul de la : «D(o)mnului I(isu)s H(risto)s...», adăugat.

207. Urmează text șters : «și începe viitoare».

Din cuvintele Sfântului Ioan Damaschin, carele are la sărbătorile Născătoarei de D(umne)zeu, luminat se vede că, atunci Nașterea, Buna Vestire și Adormirea Născătoarei de D(umne)zeu, în toată Biserica, se prăznuia și se ținea sărbătoare²⁰⁸.

Rinduiiale bisericești, din canoanele săborului al șaptelea, se pot vedea și ști, despre care aici nu vom grăi ca să nu înmulțim cuvântul și să trecem preste măsura carea de la început ne-am pus, drept aceeaia, fieștecine bine va face de va ceti acele canoane care, eu, împreună cu a tuturor săboarălor,

f. 400 v rumânește le-am tâlmăcit. /

*Ce s-au mai întâmplat în lucrurile cele politicești,
vrednic de pomenire, în suta a opta ?*

În Italia, Cunibert, craiul longobardilor, au murit în anul 703 și, după el, au ținut crăia Luitpert pruncul, supt purtarea de grije a lui Asprond; după opt luni au murit și, în anul 704 au urmat Raimbert, feciorul lui Bundibert. Ci și acesta, mai înainte de vreme după 3 luni au murit și, au urmat Aribert II. De la anul 712 au fost crai Asparand. De la anul 713, Luitprand, carele, au murit în anul 744. După aceeaia, au fost crai Ildebrand, Rahis, Aistulf și Desiderie. Rahis, în anul 750, de bunăvoie s-au făcut călugăr în minăstirea de la Casina. Aistulf au luoat exarhatul de la Ravena, în anul 752, care după aceeaia s-au adaos la stăpînirea Bisericii de la Roma. În anul 755, în trei luni au ținut Roma încunjurată cu oaste, ci, papa Ștefan II, cerind ajutor de la Pipin, craiul frâncilor, i-au căutat să facă pace. Desiderie au început a crăi în / anul 756; uitindu-și de legătura care o au făcut Aistulf, au năvălit cu arme asupra Romei, ci Carol cel Mare, craiul frâncilor, rugat de papa Adriian, venind în Italia, în anul 764 au biruit pre Desiderie și l-au dus prins în Galia. Așa, după 206 de ani, crăia longobardilor în Italia, carea începuse în anul 568, s-au stins.

f. 401

În Ispania, după Eghican, în anul 701 au crăit Vitiza; apoi, în anul 711, Roderic, supt care sarachinii, aravii, în anul Eghirei 93, a lui I(isu)s H(risto)s 712, din Africa au trecut în Ispania și, bătînd multe cetăți și noroade omorînd și, și pre craiul Roderic omorîndu-l, și gonind pre gothi, șe-au pus scaonul stăpînirii sale la Cordova. Iară gothii, cu povățuitoriul Ataulf, au venit în Ispania, în anul 411, și au stătut crăia gothilor în Ispania 300 de ani. Însă nu de tot s-au stins stăpînirea creștinilor în Ispania²⁰⁹ că, asturii, adecă lăcuiistorii cei din ținutul Asturiei, în anul 718 șe-au făcut crai pre Pelaghie. După Pelaghie, în anul 736, au urmat Favlla; / în anul 738, Afons; în anul 756, Froila; în anul 768, Avrelie; în anul 775, Silo; în anul 783, Mavregat Tiranul, carele urită legătură au făcut cu sarachinii ca, în tot anul, să le dea bir o sută de fete fecioare, carea legătură o au stricat Alfons; în anul 789, Vere-mund și, în anul 791, Alfons II, poreclit Castus.

f. 401 v

În țara frâncilor, după Hildebert, în anul 711 au urmat Dagobert II; în anul 715, Hilderic II; în anul 721, Theodoric II, feciorul lui Dagobert II. În anul 742, Hilderic III, carele s-au poreclit Stupidus; de 17 ani au fost acesta cînd s-au făcut crai, ci, nefiind bun de crăie, în anul 750 l-au băgat în minăstire, și într-insul s-au sfîrșit urmarea crailor din neamul Marovinghia, care neam, de la botezul lui²¹⁰ Clodoveu, până acum 270 de ani au împărățit. În anul 752 au luoat crăia frâncilor Pipin cel Scurt, feciorul lui Carol Martel, stăpînitoriul frâncilor, carele au murit în anul 741 și au lăsat trei feciori, dintre carii, Caroloman au fost la Avstrasiei, Pipin al Franției stăpînitor și / Egidie au fost arhiepiscop la Rotomag. Caroloman, în anul 747, lăpădîndu-se de toată stăpînirea și de toate avuțiile, s-au făcut călugăr. Pipin craiul au cînstit papii²¹¹ de la Roma cu exarhatul Raveniei. În anul 768 au murit craiul Pipin, la Paris, și după sine au lăsat doi feciori crai, pre Carol cel Mare la svesioneni și pre Carloman la Naviadun, ci în anul 771 murînd Carloman, toată stăpînirea lui o au luoat Carol cel Mare, carele s-au născut în anul 747, unii zic 742. Acesta au făcut război asupra aravilor, carii stăpînea în Ispania,

f. 402

208. Acest alineat este adăugat în întregime.

209. Cuvintele: «*în Ispania*», adăugate.

210. Cuvintele: «*botezul lui*», adăugate.

211. Inițial a fost: «*bisericii*».

- și au supus stăpînirii sale Pamplona. După aceeaia, au biruit pre saxoni și, cu propoveduirea lui Alcuin și a lui Clavdie Climent, i-au adus la creștinătate.
- f. 402 v La Paris au făcut școală academie. Pre acesta, în anul 800, în ziua Nașterii D(o)mnului, la Roma, papa Leon III l-au încoronat împărat / romanilor. Fost-au acesta numit Mare, pentru lucrurile cele mărite care le-au făcut; cu război au biruit pre longobardi, pre saxoni, pre boemi, pre sarachini în Ispania, pre huni și pre Godfrid, craiul Daniei. Multe episcopii au întemeiat și le-au înzăstrat. La Paris, la Bolonia, la Tichin au făcut școale de obște. La multe săboară ale arhierieilor au fost. Minăstiri mari au zidit. Cetăți și alte lucruri bune au făcut. Om foarte învățat și cu viață cuvioasă au fost. Biserica apusului, între sfinți, cinstește pomenirea lui Carol cel Mare.

*Inceputul stăpînirii politicești
a episcopilor de la Roma.*

- f. 403 Fiindcă stăpînirea politicească a episcopilor de la Roma, întărirea ²¹² și temelul său are de la craii frîncești, am socotit, pre scurt, sa pomenesc, după craii frîncești, și de aceeaia. /
- Măcar cum au fost puterea și stăpînirea papilor de la Roma, totdeauna au fost supuși împărăților și celor ce stăpînea Roma. Nici cînd au fost gonîți, au îndrăzînt a cîrți asupra împărăției, cum chiiar arată Pildele lui Liverie și a Sfîntului Martîn, pre carii împărății i-au trimis în izgonire. Iară în suta a opta, cînd s-au făcut price pentru cinstea icoanelor, s-au dat prilej a se micșora puterea împărăților în Iatliia, care prilej cu deadinsul l-au apucat papii de la Roma, Grigorie II și Grigorie III. Și lipsirea italiilor de la împărăția Tarigradului, carea s-au făcut cătră sfîrșitul sutei a opta, cu mare nevoință o au ajutat. Și cerînd de la frînci ajutor inprotiva longobardilor ²¹³, Pipin, craiul frîncilor, nu numai de longobardi i-au apărat, ci și cu exarhatul de la Ravena i-au dăruit ²¹⁴ carea dăruire după aceeaia o au întărit Carol cel Mare, craiul frîncilor, / ori pentru că cu aceeaia s-au arătat mulțămitor episcopilor de la Roma pentru că l-au încoronat împărat romanilor, ori ep(iscop)ul Romei l-au încoronat împărat romanilor pentru ca să se arate mulțămitor lui Carol pentru că i-au dăruit stăpînirea pămîntească. Însă craii frîncești așa au dăruit acea stăpînire episcopilor de la Roma, ca să rămîie în credința și supt sprijineala crailor frîncești. Ca să ajungă ep(iscop)ul de la Roma la atita vilfă și stăpînire, mult l-au ajutat, în vremurile cele după aceeaia, solliia frîncilor cătră papa Zaharie ca să pue jos din crăie pre Hilderic. Trăbuia dară episcopii de la Roma să facă după plăcere frîncilor, și pre cei ce-i ura frîncii și ei să-i urască, și fiindcă frîncii și grecii, pentru împărăția și stăpînirea pămîntească, nu era priiatini, așa au căutat și papii să fie / și să ție cu frîncii, și de cătră greci să-și tragă părinția, ca să placă frîncilor, că adevărat iaste cuvîntul D(o)mnului, că nu poate nimenea la doi domni sluji, că au pre unul va iubi și pre celalalt va urî. Acesta iaste inceputul, rădăcina și pricina shismeii între Biserica răsăritului și a apusului; celelalte pricini ale împărcherii toate pre temelul acesta sint zidite, și din rădăcina aceasta ca nește mlădite răsărite. Că Adriian papa, cum mai sus am însemnat, nu pentru dogma credinții, ci ca să placă craiului Carol și pentru venituri și stăpînirea pămîntească, scrie cătră craiul Carol, că va vesti pre greci eritici. Așa, pentru ca să facă după voia frîncilor, le-au căutat episcopilor de la Roma să adaogă în Credeu: *Și de la Fiul*, cum în suta a noao se va vedea ²¹⁵. Grecii, pentru că au păzit Simvolul credinții întreg, nici nu adaos, nici au scăzut, sint eritici, iară frîncii, carii au cutezat a adaoge în Simvol, ce Sfîntii Părinți la șapte săboară a toată lumea nu au cutezat a-și întinde mina, ca să adaogă sau să scază ceva din Simvol, singuri cu cei ce le-au urmat lor să fie pravoslav-nici? ²¹⁶.
- f. 404 v

212. Inițial a fost: «*inceputul*».

213. Urmează text șters: «*cu armele lui*».

214. Inițial a fost: «*fosi dăruiti*».

215. Textul de la: «*Așa, pentru ca să facă după voia...*», adăugat.

216. Textul de la: «*singuri cu cei ce le-au urmat...*», adăugat.

La arabi sau musulmani mahometani, în anul 705, după ce au murit Califa Avdelmelic, în stăpînire au urmat feciorul lui, carele se chiama Ovlit sau Ovalid. Supt Avdelmelic, iacovitenii șe-au ales la Alexandria patriiarh pre un Alexandru, în anul 724, carele mai mult de 20 de ani au ținut scaonul, pre vreme de mare goană, că de doao ori i-au căutat să dea bir de trei dinare.

Califa Ovalid, ocîrmuirea Eghiptului o au fost dat lui Avdelazizie, fratele lui său, carele au poruncit, ca toți călugării să se scrie și fieștecarele cap să plătească bir un solid. Acesta au fost birul cel dintii, care le-au căutat călugărilor să-l plătească. Ovalid, la Damasc, vrînd să zidească moșee sau biserice mare²¹⁷ mahomeșicească, și, ca să fie locul mai larg, au dat creștinilor 40.000 de solidi pentru biserica lor cea mare, ca²¹⁸ apoi să o strice²¹⁹, iară nevrînd creștinii să ia bani, el au stricat și biserica și nu le-au dat nici bani.

f. 405

În Ispania, crăia gothilor s-au sfîrșit în anul 713. / Craiul vitiza, lui Theofrid, feciorului craiului lui Recesvit, au poruncit să-i scoată ochii²²⁰. Roderic, feciorul acestuia, cu ajutorul boiarilor, făcînd turburare, au poruncit să scoată ochii craiului Vitiza²²¹ și s-au strigat pre sine crai, în anul 711, ci nu au crăit mai mult decît un an căi în anul 712, aravii musulmani, carii stăpînea Africa, au trecut în Ispania cu oaste, înprotiva cărora, craiul Roderic, culegînd oaste, au vrut să-i iasă înainte, ci gothii, mîniindu-se pentru turburarea carea o au fost făcut el și temîndu-se de putere și nefăcînd cu credință poruncile lui, l-au biruit musulmanii, carii s-au așezat în Ispania. În anul 713, Movsa, stăpînul aravilor, până la Tolet au mers. Sindered arhiep(iscop)ul, temîndu-se de arabi, înprotiva canoanelor părăsînd turma sa, au fugit la Roma.

f. 405 v

Movsa, luînd cetatea și omorînd pre toți cei mai de frunte din cetate, șe-au supus șie toată Ispania, până la cetatea Chesaravgusta. / Acolo, cetățenii singuri, de bunăvoie, au deschis porțile și au dat cetatea. Aravii, arzînd orașele și pre oamenii cei mai de frunte²²³ spînzurîndu-i, și pre cei tineri și pre prunci omorîndu-i, toate le-au umplut de frica armelor sale. Celelalte cetăți, care încă nu era supuse, au cerut pace, făgăduînd că vor fi supuse. Însă mulți din lăcuitoari au fugit la munți, unde pentru foamea și lipsa celor trebuincioase au murit. Aravii, scaonul împărăției sale, l-au pus la Corduva, cum au fost odinioară supt romani. Acesta au fost sfîrșitul stăpînirii gothilor în Ispania, carea 300 de ani o au ținut.

La răsărit, încă pătea gonire creștinii. Califa Soliman, în anul Eghirei 99, a lui I(isu)s H(risto)s 717, au murit și, în locul lui, au urmat Omar. Stăpînind Soliman Masolma sau Musima, fratele lui, au încungiurat Țarigradul, ci cu rușine i-au căutat să se ducă de la Țarigrad, în 15 a lui august, 718, după ce toate corăbiile / i-auperit, că era venit cu 180 de corăbii, pentru²²⁴ care lucru grecii, Năsăctoarei de D(umne)zeu au mulțumit, crezînd cum că cu ajutoriul ei s-au izbăvit de varvari. Într-același an, mare cutremur de pămînt au fost în Siria, din carea întîmplare, Califa Omar, luînd prilej, au poruncit ca, în orașe²²⁵ nimene să nu bea vin. Acesta pre mulți creștini i-au făcut mahometani că, pre creștinii carii se făcea mahometani, ii scutea de bir și pre cei stătornici în credință îi omora. Pentru aceeaia, mulți au dobindit cununa munceniei. Au poruncit încă Omar ca mărturisirea creștinului asupra mahometanului să nu se primească, și au scris carte lui Leon împărat, îndemnîndu-l ca să se facă mahometan. Omar, după ce au împărțit doi ani și cinci luni, au murit în anul Eghirei 101, a lui I(isu)s H(risto)s 720. După el, au urmat Iezid, feciorul lui Avdelmeric, fratele lui Soliman, carele au împărțit ani patru.

f. 406

Întru al doilea an al împărăției lui, au fost un sir, carele / zicîndu-se pre sine mesiia, fiul lui d(umne)zeu, au înșelat pre jidovi. După aceeaia, trecînd doi ani, adecă în anul 723, s-au sculat alt amăgitor asemenea acestuia, carele au înșelat pre Califa Iezid. Era acela jidov din Laodicheia și lăcuia la Tiveriada, porelcit în grecească Sorantapchis, adecă de 40 de coți, pentru că era om

f. 406 v

217. Cuvîntul : «mare», adăugat.

218. Urmează cuvintele : «să o poal(ă)», șterse.

219. Urmează text șters : «ci creștinii nu au vrut să ia bani».

220. Cuvîntul : «ochii», intercalat.

221. Cuvintele : «craiului Vitiza», adăugate.

222. Cuvintele : «pre sine», intercalate.

223. Urmează cuvintele : «răstignîndu-i», șterse.

224. Cuvîntul : «pentru», adăugat.

225. Urmează text șters : «să nu se bea vin».

înalt. Intrînd acesta la Califa și știind nestatornicia lui, așa i-au gărit : *Dra-gostea cea mare cu carea foarte te iubesc, o stăpîne, mă silește să-ți arăt cum lezne să poți împărăți 30 de ani.* Califa, cel ce nimica nu avea mai drag decît viața și dezmirderea, au răspuns : *Cum că va face orice va zice.* Apoi jidovul au zis : *Poruncește să se scrie cărți, care să se trimiță în toate țările împărăției tale, în care cărți să poruncești, ca să se șteargă toate icoanele, care sînt în bisericile creștinilor, ori pre tăbli de lemn, / ori pre părăși zugărvite, sau pre vase sfinte, toate podoabele altarelor să se ridice, precum și tot felul de icoane, care sînt în tîrguri, ca să împodobească cetățile.* Aceasta au făcut amăgitoriul acela ca să pue pre creștini în ura lui Califa Iezid, carele cre-zînd amăgitoriului aceluia au poruncit să se strice sfintele icoane. Creștinii au fugit, ca să nu-i²²⁶ silească să strice ei cu minile sale sfintele icoane ; emirii, adecă cei trimiși ca să strice icoanele, cu jidovii și cu aravii ardea icoanele, și mîngea și spoia părășii, pre care era icoane. În celalalt an, adecă 724, al Eghirei 105, au murit Califa Iezid, iară pre jidovul acela, carele au înșelat pre Iezid, cu moarte de ocară l-au omorît Ovalid, feciorul lui Iezid, carele, după 20 de ani de la moartea tătine-său au urmat în scaonul stăpîni-rei. Cel ce îndată după Iezid au urmat, au fost Icaom, fratele lui, feciorul lui Avdelmeric, carele au îngăduit creștinilor²²⁷ să așeze iarăși sfintele icoane, care într-unele orașe nu s-au fost stricat, pentru că încă nu au fost sosit porunca lui Iezid.

f. 407

După ce au trecut noao ani, de cînd au luat sarachinii Ispania, adecă după anul 721, în vro cițiva ani sarachinii au năvălit asupra Franței ; multe cetății și biserici au ars, și pre mulți creștini, dintre carii / mulți au fost călu-gări, i-au făcut mucenici. Așa Francia, mare păgubire și goană au pășit de la sarachinii, până la anul 732, cînd cu totul au scos din Francia pre sarachinii Carol Martel, d(o)mnul frîncilor.

f. 407 v

Califa Iham au murit în anul Eghirei 125, a lui I(isu)s H(risto)s 743, după ce mai mult de 19 ani au stăpînit, după a căruia moarte, familia Omia, tre-cînd șapte ani, s-au stins și, într-acești șapte ani, patru califi, adecă stăpi-nitori au fost. Cel dintii au fost Ovalid II, feciorul lui Iezid. Acesta, după ce 15 luni au împărășit, pentru lăcomia pîntecelui și inima cea necredincioasă spre Mahomet, i s-au poruncit să pue jos stăpînirea ; însă, în cită vreme au stăpînit, pre creștini i-au gonit, că lui Petru, metropolitului de la Damasc, pentru că vădea necredința maniheilor și a mahometanilor, i-au tăiat limba și l-au trimis surgun în Aravia, unde au murit sf(intul) bărbat. Și pre Petru, ep(iscop)ul de la Maiuma, pentru că au anatematizăluit Alcoranul²²⁸, i-au tăiat capul. Biserica, pre amîndoi acești Petru, între mucenici îi numără.

f. 408

După²²⁹ lăpădarea lui Ovalid din stăpînire și, după ce, la-u omorît, au urmat Iezid III, unchiul lui, în anul 744 ; nici în pace, / nici în multă vreme nu au stăpînit că, după cinci luni, l-au omorît. După Iezid, au urmat Ivraim, fratele lui, carele, după ce au împărășit doao luni, au dat împărășia lui Mero-van, feciorul lui Mahomet, fratele lui Avdelmeric. În anul Eghirei 127, a lui I(isu)s H(risto)s 745, s-au făcut stăpînitor Merovan, carele nici cu odihnă, nici cu mulți ani au împărășit, că numai în cinci ani au stătut. Acesta, creștinilor melhihiți, au îngăduit ca, după moartea lui Ștefan, să-și aleagă²³⁰ la Antiohia patriiarh pre Theofilact, preotul de la Edesa, om vestit cu fapta cea bună, și au dat în scris poruncă la aravi, ca să dea cînte aceluia pre carele creștinii vor alege patriiarh. În anul 746, în 4 zile ianuarie, mare cutremur de pămînt au fost în Siria și în Palestina, mai ales în pustiia Ierusalimului multe bise-rici și mînăstiri au stricat.

În anul Eghirei 127, a lui I(isu)s H(risto)s 744, la Meca s-au strigat stă-pînitor. Ci, după ce au trecut patru ani, l-au prins Marovan și l-au omorît. Iară Avdala, cel poreclit Avulavas Sassah, fratele lui Ivraim, el s-au făcut povățuitor turburării acestiia și, la Cavfa, în Aravia, în anul 749 s-au strigat

226. Urmează cuvîntul : «strice», șters.

227. Urmează text șters : «să pue iarăși».

228. Urmează text șters : «cu grele munci l-au omorît, a căruia lupta mucenieciei o au scris», com-pletat cu : «i-au tăiat capul».

229. Urmează cuvintele : «Ovald II au», șterse.

230. Urmează cuvintele : «patriiarh pre», șterse.

f. 408 v califă. Acesta, fiind mai tare, / pre Merovan, și din Siria și din Palestina l-au scos și, până la Egipt l-au silit să fugă, unde, dejnădăduind de a mai ține stăpînirea, multe rele au făcut creștinilor; pre mulți, împovărați de legături, i-au ținut închiși în temniță, și, între alții pre Hail sau Mihail, patriiarhul iacovitenilor de la Alexandria, pre carele de multe ori l-au scos ca să-l omoare. Mai pre urmă, au prins Avdela pre Merovan, în anul 750, și l-au omorît într-aceiași an. Întru aceasta, s-au stîns neamul omiadilor, care 91 de ani au stăpînit. Într-acea mutare a lucrurilor, Damascul au început a fi capul împărăției și, din neamul Omiadilor numai în Ispania au rămas, unde mergînd Avreram, nepotul lui Iham Califa, în anul 756, Emir Almunenin, adecă domnul credincioșilor s-au strigat și, alegîndu-și Cordova scaon împărăției, 33 de ani au împărățit.

Avdala Sassah, după ce au împărățit patru ani și noao luni, au murit în anul Eghirei 136, a lui I(isu)s H(risto)s 754. Pre vremile ce se împărechease și se bătea aravii²³¹ unii cu alții, împăratul Constantin, în anul 751, făcînd război asupra lor, au luat de la ei cetățile Theodosiopol și Melitina, încă și pre armeni i-au supus împărăției.

f. 409 Pre la anul 757, mahometanii, luînd ură asupra lui Theodor, / patriiarhul melhiților²³² de la Antiohia, l-au vinovățit că scrie cărți împăratului Constantin, și sfaturile lor și lucrurile împărăției lor le face cunoscute împăratului, ca venind el cu oaste să-i bată; pentru aceaia, Salem²³³ l-au trimis surgun în țara moavitenilor, patriia sa. Salem au poruncit încă creștinilor²³⁴ să nu mai facă biserici noao, și nici o cruce să nu pue la vedere, și aravilor să nu se propoveduiască credința creștinească. În anul 757, Salem, birul creștinilor la tot insul l-au întins, ca fieștecine să dea bir, ori călugăr, ori sihastru, or stilpnic fie. Visteriile bisericilor le-au pecetluit și au poruncit să se păzească și, chemînd jidovi la sine, le-au vîndut lor sau le-au cumpărat Libert. Fără de acestea, Salem au mai omorît pre șease mai de frunte bărbați de-ai perșilor dintre maghi. Aceștea au făcut pre unii din neamul lor, ca să-și vînză toate ce au și cu trupul gol, de pre zidurile cetăților sale, să se arunce, că vor zbură la cer, dară așa de bine au sburat că șe-au rupt grumazii și-au murit. Poruncit-au încă, ca creștinii mahometanilor să nu le facă socotele, zapisuri și contracturi. Ci nu au ținut mult această lege, / pentru că, fiindcă mahometanii nu știa aritmetica, le-au căutat să lase lucrul acesta creștinilor. Și Avdala, feciorul lui Am, al celuiialalt califa Almanzor, au necățit pre creștini.

f. 409 v Acesta au oprit să nu învețe carte creștinii și să nu se adune noaptea la biserică, și au poruncit să ia crucile de la biserică. Iară, cu toată goana aravilor, creștinii, împărățind Almanzor, la Emesa foarte frumoasă biserică au făcut întru cîntea Sfîntului Ioan Botezătorului, în carea biserică au pus și capul Sfîntului Ioan Botezătorului, mutîndu-l din mînaștirea Peșterii, unde în anul 453, supt Marchian împărat, s-au aflat. Această mutare a capului s-au făcut în anul 760.

În anul 775, al Eghirei 158, în luna lui septemvrie, au murit Avuiator Almanzor, după ce 22 de ani au împărățit. Acesta, în anul lui I(isu)s H(risto)s, 762, lingă riul Tigris, au zidit cetatea Bagdad, carea cetate, după aceaia, au fost capul și scaonul împărăției musulmanilor. Almanzor, cătră sfîrșitul împărăției sale, venind la Ierusalim, au poruncit ca pre toți creștinii și pre jidovi să-i însemne în mîna, pentru carea pricină, mulți din creștini, pre mare, au venit să lăcuască întru împărăția Tarigradului. După Almanzor, au urmat Mahomet Almaoidi, feciorul lui, / carele zece ani au împărățit. Acesta, în anul lui I(isu)s H(risto)s 780, au venit la Ierusalim și au trimis pre unul din boiari cu porunci, ca pre toți robii cei creștini să-i silească să părăsească credința și să se facă mahometani și să pustiească bisericile. Acesta, mai cumplit au chinuit pre creștini, decît păgînii cei de demult; pre mulți i-au omorît. Foarte s-au mîniat pentru țăriia și statornicia muerii arhidiaconului Ermesin și a feciorului lui și, și a altor multe mueri care bărbătește răbdînd bătăi²³⁵ cu vine

231. Cuvîntul : «aravii», adăugat.

232. Cuvîntul : «melhiților», intercalat.

234. Cuvîntul : «creștinilor», intercalat.

233. Cuvîntul : «Salem», adăugat.

235. Cuvîntul : «bătăi», intercalat.

de biboli și alte chinuri s-au făcut biruitoare asupra tiranului²³⁶ Maadi, până la Damasc venind, multe biserici au pustiit, neîiind legăturile care le-au făcut aravii cu creștinii.

- f. 410 v Maadi, groaza creștinilor, în anul Eghirei 169, după ce 22 de ani au înpărăiit, în 4 zile a lui septembrie, anul 785, au murit. După el, au urmat Moisi sau Muza, poreclit Alandi, feciorul lui, carele abia plinind 15 luni, în 29 dechembrie, anul 786, au murit. După el, au urmat Aaron, fratele lui, poreclit Rahid, / feciorul lui Maad, carele mai mult de 23 de ani au înpărăiit; cu lucrurile care le-au făcut, decit nici unul din cei mai înainte de el, nu au fost mai de jos; foarte²³⁷ tare au iubit legea și credința mahometicească; în toată zioa²³⁸, de o sută de ori îngenunchea și o mie de drahme da la săraci. Dintre califi, el iaste cel carele mai pre urmă²³⁹ se cetește că s-au dus la Meca, carea călătorie mai de multe ori o au făcut; și, în care ani nu putea merge la Meca, la trei sute din nord, carii mergea acolo, le da cele de lipsă. Deci, fiindcă era foarte iubitor de eresul lui Mahomet, de mirat lucru nu iaste, căci greu au necăjit pre creștini, mai ales pre melhiți, pre carii mai mult decit pre toți totdeauna i-au urit și i-au gonit mahometanii. /
- f. 411

*Ce s-au mai întimplat în suta a opta,
în Biserică, vrednic de pomenire ?*

În suta a opta, nestoriciianii, nu fără de mare spor, s-au ostenit a propovedui și a întoarce pre păgini la credința lui H(risto)s și până la Hina au ajuns cu propoveduirea²⁴⁰.

- În Ghermaniia, Sf(întul Vonifatie, apostolul²⁴¹ ghermanilor, de neam anglu, călugăr, carele mai înainte s-au chemat Vinfrid; acesta, fiind hirotonit ep(iscop) de papa de la Roma, Grigorie II, mari cete de creștini au adus între frisii, thuringhii și assii²⁴². Grigorie III, papa de la Roma, l-au făcut arhiepiscop. Multe episcopii și minăstiri au întemeiat și școale au făcut. Mai pre urmă, săvîrșind lupta muceniciei, au trecut la cele cerești. Înpăratul Carol, biruind pre saxoni, neam tare în Ghermaniia, i-au făcut de s-au botezat și au fost creștini. Acesta, și pre avarii cei din Panoniia, i-au²⁴³ adus de s-au făcut creștini. /
- f. 411 v Nu numai în Ișpaniia, ci și în Galiia, în suta aceasta, mulți au început a zice, cum că D(u)hul Sfînt de la Tatăl și de la Fiul urcede, și a cînta în Liturghie Credeul și a adaoge: *Și de la Fiul*, care lucru, Leon papa III l-au lăpădat, precum în suta a noa se va zice. /
- f. 412

(sfîrșit)

236. Urmează cuvintele : «și s-au», șterse. 237. Urmează text șters : «iubitor au fost».

238. Cuvîntul : «zioa», intercalat. 239. Urmează cuvintele : «s-au dus», șterse.

240. Textul de la : «și pînă la Hina...», adăugat. 241. Inițial a fost : «ep(iscop)ul».

242. Textul de la : «între frisii...», adăugat. 243. Urmează cuvîntul : «silit», șters.

DIN CRONICA INSTITUTELOR TEOLOGICE

CONFERINȚELE PR. PROF. IOAN RĂMUREANU LA UNIVERSITATEA CATOLICĂ A SFINTEI INIMI (Universită Cattolica del Sacro Cuore) DIN MILANO

În cadrul schimbului de profesori, Dl. profesor Luigi Prosdocimi, directorul Institutului de istorie bisericească a Universității Catolice a Sfintei Inimi (Universită Cattolica del Sacro Cuore) din Milano a invitat, cu aprobarea D-lui rector Giuseppe Lazzati, a D-lor prorectori Gian Carlo Bolognesi și Pierro Zerbi și a membrilor consiliului profesoral, pe Pr. Prof. Ioan Rămureanu de la Institutul teologic universitar din București să țină, între 1 și 8 mai 1978, două conferințe pe teme istorico-religioase la numita universitate din Milano.

Cu aprobarea și binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Iustin, Pr. Prof. Ioan Rămureanu s-a prezentat la Universitatea din Milano, la 1 mai, unde a fost primit cu multă căldură de D-nii profesori Luigi Prosdocimi, Cesare Alzati, de P. C. arhimandrit Mircea Clineț, lector de limba română la Universitatea din Milano și de Traian Valdman, preotul bisericii române din Milano.

La Milano, Pr. Prof. Rămureanu a fost găzduit pînă la 8 mai la căminul universitar «Domus nostra», via Lodovico Necchi, 9, lîngă catedrala Sfintului Ambrozio. Vizita Pr. Prof. Ioan Rămureanu la Universitatea Catolică din Milano constituie un răspuns la vizita făcută în iunie 1976 de Dl. profesor și director Luigi Prosdocimi la Institutele teologice universitare ale Patriarhiei Române din București și din Sibiu.

Cele două conferințe au fost ținute de Pr. Prof. Rămureanu în limba franceză, cunoscută de auditori.

Prima conferință intitulată *Le christianisme chez les Gêto-Daco-Romains* s-a ținut în sala de doctorat a universității, numită Santa Maria Immacolata, în ziua de 2 mai, orele 17,30—19,30, iar a doua, intitulată *Les Eglises orthodoxes d'aujourd'hui. Leur unité et leur spiritualité*, s-a ținut în sala de festivități a acestei universități numită Negri da Oleggio. A participat un auditoriu select, alcătuit din profesori universitari, reprezentanții înaltelor autorități bisericești, doctoranzi, studenți italieni și străini și unii membri ai comunității române din Milano și din împrejurimi.

Printre cei prezenți, menționăm pe următorii: prorectorul Universității: Gian Carlo Bolognesi, Mgr. Franco Pizzagalli, reprezentantul Eminenței Sale Cardinalul Giovanni Colombo, Arhiepiscopul Milanului, Dl. Prof. și director Luigi Prosdocimi, care a prezentat publicului pe conferențiar; Excelența Sa Episcopul Carlo Colombo, decanul Facultății de teologie din Milano, consilierul intim al Sanctității Sale Papa Paul VI în problemele de doctrină creștină; Dl. George Trancu, profesor la Institutul diplomatic, președintele comunității române din Milano; Dl. Franz Irbinger, consulul general al Austriei la Milano, bun cunoscător și mare prieten al poporului român, împreună cu soția sa, D-na Gabriela Irbinger, de origine română, născută în București; profesorii Cesare Alzati, Pietro Conte, părintele arhimandrit Mircea Clineț, lector de limba română la Universitatea din Milano și profesor de teologie ortodoxă la Facultatea de teologie din Milano; părintele Traian Valdman, parohul bisericii ortodoxe române din Milano, cu soția sa, D-na Angela Valdman etc.

În cuvîntul de salutare adresat părintelui Prof. I. Rămureanu, înainte de prima conferință, Dl. Prof. Luigi Prosdocimi a exprimat, în alese cuvinte, mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române pentru binecuvîntarea

acordată părintelui Prof. Ioan Rămureanu de a întoarce vizita pe care D-sa a făcut-o la Institutele teologice universitare ale Patriarhiei Române din București și Sibiu, în iunie 1976. A prezentat apoi auditoriului pe Pr. Prof. Ioan Rămureanu ca pe un teolog și istoric de frunte al Bisericii Ortodoxe Române, avînd o aleasă formație teologică, istorică și filologică, dobîndită la universitățile din București, Paris, Strasbourg și Atena, care a publicat numeroase și interesante studii în domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe și a Bisericii Romano-Catolice, acoperind întregul parcurs al istoriei creștinismului, din secolul I pînă la Conciliul II Vatican (1962—1965).

Primul volum de Istorie bisericească universală, apărut la București în 1975, în colaborare cu alți doi colegi de la Sibiu, îl prezintă pe Pr. Prof. I. Rămureanu, a spus Dl. L. Prosdocimi, ca pe «o personalitate de prim ordin, ca pe o autoritate în domeniul istoriei bisericești». Profesorul Prosdocimi a subliniat că «e pentru prima dată cînd un profesor de la un institut ortodox, conferențiază la Universitatea Catholică a Sfintei Inimi din Milano și faptul ne bucură în chip deosebit pentru că începutul îl face Biserica Ortodoxă Română și poporul român, atît de apropiat ca limbă și cultură de poporul italian».

În prima sa conferință, intitulată *Răspîndirea creștinismului la geto-daco-romani* (sec. I—VI), rostită în limba franceză, conferențiarul a scos în relief pe baza documentelor istorice, arheologice și filologice, vechimea creștinismului la strămoșii noștri geto-daco-romani și continuitatea poporului român în spațiul carpato-danubian.

În a doua conferință, *Bisericele Ortodoxe de astăzi. Unitatea și spiritualitatea lor*, rostită tot în limba franceză, miercuri, 3 mai, orele 17,30—18,30, conferențiarul a făcut un scurt istoric asupra Bisericilor Ortodoxe de astăzi, scoțînd în relief activitatea și rolul deosebit al Bisericii Ortodoxe Române în sinul Bisericii Ortodoxe.

În cadrul relațiilor ecumenice, între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică există o colaborare frățească și amicală, care în ultimii ani, mai ales din 1965, a înregistrat progrese promițătoare. După ambele conferințe, vorbitorul a răspuns întrebărilor care i s-au pus în legătură cu temele expuse.

La sfîrșit, părintele Prof. Rămureanu a mulțumit în cei mai aleși termeni autorităților superioare bisericești italiene, Sanctității Sale Papa Paul al VI-lea și Eminenței Sale Cardinalul Giovanni Colombo, arhiepiscop al Milanului, conducătorului Universității Catolice a Sfintei Inimi din Milano: D-lui rector Giuseppe Lazzati, D-lui prorector Gian-Carlo Bolognesi și D-lui Prof. și director Luigi Prosdocimi, apoi autorităților românești, Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și Prea Sfințitului Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar-patriarhal, care au contribuit la această vizită să se realizeze, spre o mai bună cunoaștere reciprocă dintre Bisericile noastre surori și dintr-un popoarele noastre latine.

Conferențiarul a oferit D-lui Prof. L. Prosdocimi albumul *Dulce Bucovină*, tratatul de *Istorie bisericească universală*, București, 1976, revistele care au consemnat vizita D-sale în România, precum și o serie de cărți și revistele bisericești, pentru Biblioteca universității, în deosebi tratatul *De la théologie orthodoxe roumaine des origines à nos jours*, Bucarest, 1974, care demonstrează că alături de teologia greacă și rusă, există o bogată literatură teologică românească, în mare parte originală, care merită să fie cunoscută și valorificată.

În onoarea oaspetelui român, conducerea Universității Catolice a Sfintei Inimi a dat, miercuri, 3 mai, un prînz oficial, la care au participat: prorectorul Universității; Dl. Gian-Carlo Bolognesi, specialist în filologia romanică, bun cunoscător și al limbii române, Mgr. Franco Pizzagalli, reprezentant al Eminenței Sale Cardinalului Giovanni Colombo, arhiepiscop al Milanului, Dl. profesor și director al Institutului de istorie bisericească Luigi Prosdocimi, specialist în istoria bisericească și dreptul canonic, Dl. George Trancu, președintele comunității române din Milano, Prof. Cesare Alzati, D-na Prof. Sordi, specialistă în istoria romană, care a vizitat România și orașul București, D-na Gabriela și Dl. Franz Irbinger, consulul general al Austriei la Milano, mare prieten al României, soția sa fiind de origine română, din București, Prof. Pietro Conti, de la universitatea din Pavia, părintele Prof. Arhim. Mircea Clineț, D-na Angela Valdman și părintele Traian Valdman, parohul bisericii ortodoxe române din Milano ș.a.

În cuvîntarea sa, prorectorul Gian-Carlo Bolognesi și-a exprimat satisfacția, în numele rectorului Giuseppe Lazzati, pentru această vizită și totodată speranța că aceste schimburi de profesori vor continua, pentru intensificarea colaborării frățești dintre cele două Biserici, dintre cele două instituții universitare de învățămînt și cele două popoare latine.

A răspuns conferențiarul român, mulțumind pentru invitația și pentru primirea călduroasă care i s-au făcut, asigurînd pe cei prezenți că schimburile de profesori vor continua, pentru mai buna cunoaștere dintre cele două Biserici surori și dintre poporul român și poporul italian, dintre Universitatea catolică a Sfintei Inimi din Milano și Institutele teologice universitare ale Patriarhiei Române din București și din Sibiu.

Joi după-amiază, 4 mai, profesorii Luigi Prosdocimi, Cesare Alzati și părintele Mircea Clineț au condus pe Pr. Prof. I. Rămureanu să viziteze monumentul istoric Castelseprio datînd din secolele VI—VIII, din perioada stăpînirii longobarde în Italia de Nord, la 45 km nord de Milano; apoi în aceeași regiune, s-a vizitat Facultatea de teologie interreligioasă din Venegono, care posedă una din cele mai impunătoare și moderne clădiri, condusă de Excelența Sa Episcopul Bernardo Citterio și de Mgr. Rector Colleti, ajutați de un corp profesoral de elită. Mgr. Primoldi, profesor de istorie bisericească universală, este bine cunoscut prin activitatea sa. Oaspetele a vorbit în fața absolvenților în teologie despre organizarea învățămîntului teologic în cadrul Patriarhiei Române.

Vineri, 5 mai, orele 10—10,30, Pr. Prof. I. Rămureanu, însoțit de profesorii Luigi Prosdocimi și Cesare Alzati, a avut cinstea și bucuria de a fi primit în audiență de Eminența Sa Cardinalul Giovanni Colombo, Arhiepiscopul Milanului. Eminența Sa s-a bucurat mult de faptul că un profesor de teologie ortodoxă din România a conferențiat la Universitatea Catolică a Sfintei Inimi din Milano, iar acest început promițător trebuie continuat în cadrul schimbului de profesori cu Institutele teologice ale Patriarhiei Române.

În cadrul convorbirii, s-a scos în relief unitatea de credință care există între cele două Biserici surori, Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, că între ele s-a stabilit un dialog teologic din 1968, în care se cercetează și discută punctele fundamentale ale credinței creștine care ne unesc în dogme, cult, viață și disciplină bisericească.

Profesorul ortodox român a oferit Eminenței Sale, în amintirea acestei vizite, albumul *Dulce Bucovină*, iar Eminența Sa i-a oferit un medalion de argint cu chipul Sfintei Fecioare cu Pruncul Iisus în brațe, reproducere după o operă religioasă din secolul XV, de la sfîrșitul Renașterii, și lucrarea istorică *Il Duomo, Cuore e Simbolo di Milano, IV Centenario della Dedicazione (1577—1977)*, Milano, 1977, 435 p.

Vineri seara, 5 mai, D-na Gabriela Irbinger, de origine română, și Dl. Franz Irbinger, consulul general al Austriei la Milano, au oferit o cină la care au participat împreună cu Pr. Prof. I. Rămureanu, Dl. Prof. Luigi Prosdocimi, preotul coloniei austriace din Milano, preotul Traian Valdman, parohul bisericii române din Milano cu soția, Diac. Gh. Vasilescu, teolog român, bursier al universității din Milano și alți cunoscuți și prieteni ai familiei.

Dl. consul Fr. Irbinger și-a exprimat mulțumirea sa față de Prea Fericitul Patriarh Iustin pentru aprobarea dată înființării unei Biserici ortodoxe române la Milano, care a devenit un loc de întîlnire și trăire bisericească și românească pentru toți membrii coloniei române din Milano și din orașele din jur. S-a toastat în onoarea Sanctității Sale Papa Paul VI și a Prea Fericitului Patriarh Iustin.

În timpul liber dintre 2 și 7 mai, Pr. Prof. Ioan Rămureanu, însoțit pe rînd de Prof. L. Prosdocimi, Cesare Alzati și Mircea Clineț, a vizitat numeroase monumente istorice din Milano, îndeosebi biserici ca Sant'Ambrozio, unde se păstrează moaștele Sfîntului Ambrozie al Milanului († 397), marelui Dom în stil gotic, cu peste 2500 de statui de diferite mărimi, cu minunatele sale turnuri și dantelării în piatră, mîndria și gloria milanezilor, catedrala Santa Maria delle Grazie, unde se află fresca originală a renumitei *Cina cea de Tină*, capodopera lui Leonardo da Vinci, bisericile Sant'Eustorgio, San Lorenzo, Domus Ecclesiae, San Sempliciano, vestigiile istorice din epoca română, longobardă și cele din Evul Mediu.

Sîmbătă, 6 mai, însoțit cu multă amabilitate de Prof. Cesare Alzati și Mircea Clineț, profesorul român a vizitat minunata catedrală din Certozza, iar în orașul Pavia

a vizitat muzeul din palatul Visconti, renumita catedrală Sf. Petru in Ciel d'Oro din Pavia, unde se află mormintul Fericitului Augustin († 430) și al scriitorului bisericesc Boețiu († 525).

Duminică, 7 mai, Duminica Tomii la ortodocși, Pr. Prof. Ioan Rămureanu a fost oaspetele bisericii ortodoxe române «Pogorîrea Duhului Sfînt» din Milano, unde a săvîrșit Sfînta Liturghie și un parastas, împreună cu parohul bisericii, Pr. Traian Valdman și diaconul Gh. Vasilescu.

După rugăciunea amvonului, părintele Traian Valdman a salutat venirea Prea Cucerniciei Sale în mijlocul credincioșilor români din Milano, de față fiind Dl. Prof. George Trancu, președintele comunității române și D-nii Prof. Luigi Prodocimi, Cesare Alzati și părintele Mircea Clineț, de la universitatea catolică din Milano și numeroși credincioși și credincioase români și italieni.

Părintele Traian Valdman a rugat pe Pr. Prof. I. Rămureanu să prezinte Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin mulțumirile sale cele mai respectuoase și ale credincioșilor români pentru atenția și grija pe care o poartă Bisericii române din Milano și să-l asigure că credincioșii acestei comunități din Italia de nord păstrează cu sfințenie credința ortodoxă a strămoșilor lor și datinile românești.

În cuvîntul său de răspuns, Pr. Prof. I. Rămureanu a expus mai întîi celor prezenți rostul venirii sale ca invitat al Universității catolice din Milano și i-a asigurat că, conducerea superioară a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Iustin, urmărește de aproape activitatea tuturor comunităților ortodoxe române de peste hotare și se îngrijește de buna lor funcționare.

Totodată Prea Cucernicia Sa și-a exprimat marea bucurie de a fi slujit la această biserică cu doi dintre eminenții săi foști studenți, care fac cinste deosebită Bisericii Ortodoxe Române.

După terminarea slujbei, Pr. Prof. I. Rămureanu a ținut în sala de ședințe a bisericii, în fața membrilor comunității române din Milano, conferința *Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la formarea culturii române*, care va fi publicată în Buletinul Bisericii române din Milano.

Parohia română în frunte cu Pr. paroh Traian Valdman și soția sa, a oferit, apoi, o masă oficială în cinstea oaspetelui și a invitaților, la care au participat: Mgr. Franco Pizzagalli, reprezentantul Eminenței Sale Cardinalului Giovanni Colombo, arhiepiscop al Milanului, profesorii L. Prodocimi, Cesare Alzati, Pr. arhimandrit Mircea Clineț, din partea Universității catolice, Prof. George Trancu și alți membri ai comunității române din Milano.

În cuvîntările rostite cu acest prilej de Prof. George Trancu, Pr. Prof. I. Rămureanu, Pr. Tr. Valdman și Mgr. Franco Pizzagalli, s-a exprimat satisfacția pentru bunele relații stabilite între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică din Italia, pentru realizarea schimbului de profesori și pentru rolul comunității și bisericii ortodoxe din Milano în eforturile făcute în vederea apropierii și conlucrării frățești ale celor două Biserici surori. La sfîrșitul mesei, s-a toastat în onoarea Prea Fericitului Patriarh Iustin și a Eminenței Sale Cardinalului Giovanni Colombo, arhiepiscop al Milanului.

Luni, 8 mai, condus la aeroport de profesorii L. Prodocimi, Cesare Alzati și de părintele arhimandrit Mircea Clineț, Pr. Prof. I. Rămureanu s-a îndreptat spre Roma.

Dl. Prof. Luigi Prodocimi și Pr. Prof. Mircea Clineț au mijlocit la Secretariatul pentru unitatea creștinilor de la Roma ca Pr. Prof. I. Rămureanu să viziteze monumentele istorice și muzeele din Roma și Florența. Această dorință au împlinit-o cu cea mai mare amabilitate Mgr. Pierre Duprey și Eleuterio Fortino, încît profesorul român a vizitat monumentele și muzeele din Roma între 8—14 și 18—23 mai, iar pe cele din Florența, între 14 și 18 mai.

La Roma a fost găzduit cu multă bunăvoință la Abazia benedictina San Girolamo, de pe via Torre Rossa, 21, condusă de Mgr. Henry de Sainte Marie, profesor specialist în stabilirea textului latin al Vulgatei, și de Padre Jean Gribomont, profesor de Patrologie, cu bogată activitate publicistică. La Florența a fost găzduit, cu toată atenția, la căminul preoțesc «Convialto ecclesiastico», viale Machiavelli, nr. 6.

Miercuri, 24 mai, 1978, Pr. Prof. Ioan Rămureanu s-a întors în țară.

Pr. Prof. I. RĂMUREANU

DESCHIDEREA CURSURILOR DE ÎNDRUMARE MISIONARĂ ȘI PASTORALĂ A PREGOTILOR, SERIA A 64-A, LA ÎNȘTIȚUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

Continuând tradiția cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului, Institutul teologic universitar din București a găzduit anul acesta, în perioada 16 august—16 septembrie, jumătate din seria a 64-a de preoți cursanți veniți din toate episcopiile și arhiepiscopiile Bisericii Ortodoxe Române.

Cu înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, cursurile au început în ziua de miercuri, 16 august 1978, fiind organizate și desfășurate după programul dinainte stabilit și aprobat. Deschiderea oficială a cursurilor a avut loc în ziua de 22 august.

În dimineața acestei zile în biserica «Sfânta Ecaterina», paraclisul Institutului teologic, au fost săvârșite slujbele Sfintei Liturghii, a sfințirii apei mici și a Tedeumului, de către un sobor de preoți cursanți, având în frunte pe P. C. Pr. protopop Ștefan Săvulescu, de la protoieria din Ploiești.

Festivitatea de deschidere a început la ora 11,30, când preoții cursanți au primit pe I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei cu imnul arhieresc. În cuvîntul de deschidere P. C. Pr. Prof. *Mircea Chialda*, rectorul Institutului, a reliefat utilitatea și importanța majoră a cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului, pentru activitatea preoților în parohii, date fiind condițiile și structurile sociale noi în care ei își desfășoară această activitate și necesitatea cunoașterii problemelor care se pun lumii contemporane și Bisericii.

P. C. Sa părintele rector a subliniat faptul că aceste cursuri se desfășoară într-un moment de o deosebită importanță pentru țara noastră, încadrîndu-se în atmosfera în care poporul român își serbează cea de a 34-a aniversare a eliberării patriei de sub dominația fascistă.

Salutînd prezența în mijlocul preoților cursanți a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nestor al Olteniei, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, și mulțumindu-i pentru osteneala de a fi prezent la această festivitate, P. C. Sa părintele rector a asigurat pe întîistătătorul Bisericii noastre de tot devotamentul pentru părinteasca grijă patriarhală, pentru permanentul sprijin și îndrumările acordate întregului cler al Bisericii Ortodoxe Române.

De asemenea, părintele rector a mulțumit reprezentantului Departamentului Cultelor pentru participarea la deschiderea oficială a cursurilor, exprimînd simțăminte deosebite față de Dl. Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, pentru deplina înțelegere și sprijinul acordat institutelor teologice în vederea cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului, și l-a încredințat de dragostea și abnegația continuă a clerului de a sluji poporul în strădaniile lui pentru propășirea vieții noi din patria noastră.

După cuvîntul de deschidere al P. C. Sale părintelui profesor *Mircea Chialda*, rectorul Institutului, corul preoților cursanți, sub conducerea P. C. Diac. conf. *Nicu Moldoveanu*, a interpretat cîntarea *Cămara Ta, Mîntuitorule*, pe glasul 8, armonizată pentru trei voci egale de dirijor.

A urmat apoi cuvîntul din partea preoților cursanți, rostit, în numele acestora, de P. C. Pr. *Ștefan Săvulescu*, protopopul protoieriei din Ploiești. Prea Cucernicia Sa a arătat necesitatea cursurilor de îndrumare misionară și pastorală, «date fiind problemele noi care se pun astăzi pastorației într-o societate cu febrilă activitate de prefacere spre binele omenirii». Vorbitorul a subliniat coincidența fericită a deschiderii acestor cursuri cu sărbătorirea a 34 de ani de la eliberare, timp în care în țara noastră «s-a inaugurat și realizat o istorie nouă».

În încheiere, P. C. Sa părintele protopop Ștefan Săvulescu a evidențiat datoria pe care o au preoții de a împleni în viața și activitatea lor «misiunea lor sacerdotală cu strădaniile din viața socială nouă din țara noastră, pentru a fi adevărați slujitori ai lui Hristos, dar și cetățeni devotați ai țării».

De asemenea, a exprimat mulțumiri, respect și devotament față de întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, reprezentat la festivitate prin I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, față de ceilalți membri ai Sfîntului

Sinod și față de conducerea Departamentului Cultelor, făgăduind că «preoțimea va sluji Biserica străbună slujind lui Dumnezeu, oamenilor, patriei, înțelegerii între oameni și popoare și triumfului păcii în lume».

În încheiere a luat cuvîntul I. P. S. *Mitropolit Nestor* al Olteniei care a transmis mai întîi înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, după care, pornind de la o frumoasă pildă din Pateric, a împărțit preoților cursanți sfaturi foarte folositoare, subliniind importanța și necesitatea acestor cursuri pentru reîmprospătarea cunoștințelor teologice și pentru îmbunătățirea metodelor de pastorație spre a deveni adevărați slujitori ai Bisericii, ai țării și ai societății contemporane. În continuare, Înalt Prea Sfinția Sa a subliniat contextul în care au loc aceste cursuri și anume atmosfera în care întregul popor întîmpină cea de a 34-a aniversare a eliberării patriei de sub dominația fascistă. «Cu toți sîntem cetățeni ai patriei și fii ai Bisericii, a spus I. P. S. Sa, și știm ceea ce a fost înainte de 23 August 1944. După această dată, s-au pus bazele unei noi vieți pe care preoții au sprijinit-o de la început, și în care își desfășoară activitatea și Biserica Ortodoxă Română».

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nestor al Olteniei s-a referit apoi și la marele eveniment pe care poporul nostru se pregătește să-l întîmpine la 1 decembrie a.c.: aniversarea a 60 de ani de la desăvîrșirea unității noastre naționale și de stat. «De veacuri, poporul nostru a aspirat spre libertate, dreptate și unitate — a spus Înalt Prea Sfinția Sa. Unitatea realizată de Mihai Viteazul în granițele vechii Dacii sau cea realizată prin Alexandru Ioan Cuza au creat premisele unirii noastre definitive în 1918. Această luptă pentru unitate și unire a fost sprijinită și de Biserica noastră Ortodoxă străbună. Realizarea unirii a dus și la dobîndirea independenței depline a Bisericii Ortodoxe Române, prin înălțarea ei în 1925 la rang de «Patriarhie» și a pus bazele refacerii unității noastre bisericești, prin revenirea fraților greco-catolici la Biserica-mamă, în 1948, eveniment care nu s-a putut realiza decît în climatul de deplină libertate religioasă și de egalitate a cultelor din țara noastră». În încheiere, I. P. S. Sa a subliniat necesitatea contribuției slujitorilor Bisericii la realizarea vieții noi din patria noastră, după pilda conducătorului țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele României, și a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, al Bisericii Ortodoxe Române.

După cuvîntul I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, preoții cursanți au interpretat, sub conducerea P. C. Diac. Conf. Nicu Moldoveanu, un program de coruri alcătuit din următoarele piese: *Cît de mărit*, cor de Ion Cart; *Taina creștinătății*, de I. Popescu-Pasărea, armonizată de Nicolae Lungu, *Deșteaptă-te române*, după o melodie de Anton Pann, și *Marșul lui Iancu*, de Timotei Popovici.

În încheierea festivității s-a dat citire telegramelor trimise cu acest prilej Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și D-lui Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor.

Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA

VIZITA PASTORULUI DUNCAN SHAW,
MODERATOR AL PREZBITERULUI BISERICII SCOȚIENE DIN EDINBURG,
LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

În ziua de 7 septembrie 1978, pastorul Duncan Shaw, moderator al Bisericii scoțiene din Edinburgh — Anglia, împreună cu soția au fost oaspeții Institutului teologic universitar din București, în cadrul vizitei pe care a făcut-o în Biserica Ortodoxă Română și în țara noastră, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Oaspeții, însoțiți de P. S. Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, de P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal la sectorul de Relații externe al Patriarhiei Române, și de dl. asist. Remus Rus, ca interpret, au sosit la Institutul teologic, la ora 11,00, fiind primiți de P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului, și de membrii corpului didactic, în cancelaria profesorală. Aici P. S. Antonie le-a prezentat oaspeților pe membrii corpului didactic și le-a dat cîteva informații privind organizarea și

funcționarea învățămîntului teologic în Biserica Ortodoxă Română. Apoi a prezentat celor de față pe pastorul Duncan Shaw, scoțind în evidență activitatea ecumenistă pe care o desfășoară în diverse organizații creștine internaționale, și mai ales în Conferința Bisericilor Europene, unde este membru în Comitetul consultativ și în Comitetul financiar, ca și activitatea pe care o desfășoară în Biserica sa, unde se bucură de mare prețuire, ca moderator, pastor și profesor de istorie, fiind și membru în conducerea universității din Edinburg. Apoi pastorul Duncan Shaw s-a întreținut cordial cu membrii corpului didactic. La sfîrșitul discuțiilor din cancelaria profesorală, oaspetele a dăruit Institutului teologic stema universității din Edinburg.

Pastorul Duncan Shaw a fost apoi oaspetele preoților aflați la cursurile de îndrumare misionară și pastorală, seria a 64-a, cărora urma să le țină o prelegere.

Adresîndu-se preoților prezenți în sala de curs, P. C. Sa părintele prorector Dumitru Popescu și-a exprimat plăcerea și bucuria de a-l primi în vizită la Institut ca reprezentant al unei venerabile Biserici și anume Biserica prezbiteriană din Scoția, și de a-l întîmpina cu toată dragostea ca pe un prieten al poporului român și al Bisericii Ortodoxe Române. Urîndu-i bun venit în Institutul teologic, P. C. Sa părintele prorector a rugat pe P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul să-l prezinte asistenței.

Luînd cuvîntul, P. S. Antonie Ploieșteanul a spus între altele: «Epoca noastră este epoca întîlnirilor, a schimburilor, și a dialogului, căci ceea ce vedeți aici, adică un pastor din Scoția în fața a peste 130 de preoți ortodocși, era ceva de neînchipuit în trecut. Și aceasta pentru că erau două lumi care stăteau față în față; noi sintem episcopalieni, iar dinșii prezbiterieni și deci nu era posibilă o comunicare și o înțelegere. Astăzi încercăm să găsim căi de comunicare și să descoperim în toate fracțiunile creștine, devenite prea multe — lucru de care își dau seama și creștinii —, ceea ce este comun și ceea ce poate constitui subiect de dialog pentru realizarea profeției Mintuitorului «ca toți să fie una» (Ioan 17, 11).

P. S. Antonie a arătat apoi că în timpul vizitei pe care a făcut-o Bisericii Scoției anul trecut, a constatat acolo un real interes pentru Ortodoxie, pentru spiritualitatea și valorile ei. «Dacă pînă nu de mult Ortodoxia era cunoscută de apuseni ca fiind ceva învechit, rămas la secolul al VIII-lea, și conștînd mai ales în ritual, ca o confesiune fără teologie, astăzi, datorită acestor schimburi, Occidentul a descoperit valorile Ortodoxiei, de două mii de ani verificate, și-și îndreaptă tot mai mult atenția către ea».

Referîndu-se la tema pe care o va trata oaspetele: *Reformatorii și sinoadele ecumenice*, P. S. Antonie a arătat că Biserica Scoției este condusă și ea de un fel de sinod, al cărui președinte se numește «moderator», funcție deținută pentru un an de pastorul Duncan Shaw. Din sinod fac parte toți preoții. Pe lângă prezbiterieni, în Scoția mai sînt aproximativ un milion de catolici și vreo 60.000 de episcopalieni.

Scoțienii, care sînt în prezent peste trei milioane și care sînt altă națiune decît englezii, au ca simbol al apostolicității lor pe Sfîntul Apostol Andrei, ceea ce constituie un lucru comun de la care putem porni. Apoi P. S. Antonie a evidențiat activitatea bogată și multilaterală a oaspetelui atît în cadrul Bisericii sale cît și în forurile creștine internaționale și în mai multe organisme care lucrează pentru unitatea creștină. În continuare, P. S. Antonie i-a prezentat cîteva aspecte ale vieții religioase din Biserica Ortodoxă Română și grija pentru restaurarea și păstrarea locașurilor de cult, subliniînd valoarea spiritualității ortodoxe propriie Răsăritului. De asemenea, l-a informat asupra organizării cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului. Apoi a dat cuvîntul oaspetelui pentru a-și prezenta conferința.

Pastorul Duncan Shaw și-a exprimat mai întîi bucuria și plăcerea de a se afla în Institutul teologic din București, și a transmis salutările Bisericii din Scoția și, în mod deosebit, ale celei din Edinburg. Apoi și-a prezentat prelegerea pe care o tradusesese Dl. Asist. Remus Rus și Dl. Lect. Mihai Rădulescu. Conferința a tratat o problemă teologică de specialitate. În prima parte a analizat conceptul de «conciliu» în cadrul «mișcării conciliare», după care a prezentat concepția și atitudinea celor trei mari reformatori — Luther, Calvin și Zwingli — față de sinoadele ecumenice, scoțînd în evidență, în ultima parte a conferinței, cîteva puncte care ne apropie și unele atitudini mai noi ale Bisericii Scoției în acest sens.

După conferință au urmat discuții la care au participat mai mulți auditori:

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a apreciat conferința ca interesantă, plină de probleme și concisă, exprimînd punctul de vedere al vorbitorului.

Sintetizând cele spuse de conferențiar, P. S. Antonie a arătat că vorbitorul a căutat să accentueze acele aspecte care să ne apropie. Mai întâi a făcut o diferență între sinoadele ecumenice și cele pe care romano-catolicii le numesc ecumenice, adică cele care au urmat după sinodul al VII-lea ecumenic, arătând punctul de vedere al reformatorilor, care, ca și noi, nu le socotesc ecumenice. Apoi a vorbit despre relația dintre sinoade și Scriptură. Ei nu neagă sinoadele, ci le dau valoare în măsura în care sînt expresia Duhului Sfînt. Pentru aceasta a exemplificat ce consideră ca avînd valoare și alcătuiește esența sinodului și ceea ce nu are valoare, adică acele probleme pe care părinții le-au discutat în afara celor esențiale, pe care reformatorii le consideră lumești, cum ar fi, de exemplu, prîmatul patriarhului de Constantinopol. «Noi acordăm altă importanță acestor hotărîri, a spus P. S. Sa. Nici noi nu le considerăm dogme și dacă ei ar ști acest lucru, cred că ar mai reflecta la ele». În continuare, vorbitorul s-a referit la raportul dintre sinoade și Scriptură, pe de o parte, și cel dintre Scriptură și Tradiție pe de altă parte. «Convingerea noastră este că sinoadele sînt expresia Scripturii. În privința raportului dintre Scriptură și Tradiție, nu se mai poate diferenția exact căci toate bibliotecile teologice, care au comentat Scriptura, sînt Tradiție». În încheiere, P. S. Antonie a subliniat importanța cunoașterii acestui punct de vedere oficial al Bisericii Scoției.

P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului a pus următoarea întrebare: «În «Constituția despre Biserică» a Conciliului II Vatican, se vorbește despre două eclesiologii: una monarhică și una a Duhului Sfînt. Credeți într-o evoluție a teologiei romano-catolice, care să ducă la o situație ca prîmatul să nu mai fie ceea ce este azi?»

În răspunsul său, *Pastorul Duncan Shaw* a arătat că posibilitatea revenirii întregii Biserici sub Roma este foarte dificilă, pentru trei motive: a) autoritatea asumată de papă peste sinoadele ecumenice; b) cu toate că în timpul papei Paul VI rolul episcopatului a fost sporit, mai este încă neclar cine va hotări în cele din urmă în chestiunile doctrinare; c) în Biserica Romano-Catolică lipsește acțiunea sobornicească a Duhului Sfînt, prezentă în Biserica Ortodoxă. «Dacă ar fi să privesc viitorul, a spus vorbitorul, nu Roma este punctul spre care să ne îndreptăm privirile, ci Ortodoxia, pe de o parte, și protestantismul pe de altă parte».

Dr. Prof. Nicolae Chișescu, arătînd că vorbitorul s-a referit la trei feluri de autorități: a) prîmelor patru sinoade ecumenice, a celorlalte trei și a celor 21 recunoscute de romano-catolici drept ecumenice, a adresat conferențiarului două întrebări: a) Credeți că ar fi posibil, ca prin lucrarea Duhului Sfînt, să ne apropiem de ideea că autoritatea Sfintei Scripturi este exprimată de sinoadele ecumenice?; b) Credeți că această autoritate a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții se poate apropia în așa fel încît cele șapte sinoade ecumenice să reprezinte o autoritate de bază a învățăturii Bisericii pînă la sfîrșitul acestui eon?».

Răspunzînd, *pastorul Duncan Shaw* a precizat că protestanții ezită să aprobe existența unor sinoade ecumenice care să fie la fel cu Sfînta Scriptură. În același timp, există și teama de a prezenta sinoadele ecumenice în contextul unor canoane. «Deoarece întotdeauna reformatorii au insistat asupra lucrării Duhului Sfînt în credincioși, sinoade și Biserică, cred că acesta este un punct care ne apropie de Ortodoxie», a afirmat în încheiere oaspetele.

P. C. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, precizînd că Biserica Ortodoxă are ca model sinodul apostolic de la Ierusalim, din anul 50, unde apostolii au hotărît împreună, în numele lor și al Bisericii, sub înrîurirea Sfîntului Duh, și că urmașii apostolilor au fost episcopii și preoții care au dus mai departe lucrarea Duhului, a întregat cum poate lucra Duhul Sfînt în Biserica Scoției, fiind o Biserică prezbiteriană, deci fără episcopi.

Pastorul Duncan Shaw a prezentat punctul de vedere al Bisericii sale, conform căruia nu este deosebire între episcop și pastor și că pastorii și bătrînii din parohii îndeplinesc funcțiile episcopilor din punct de vedere spiritual. Funcțiile juridictionale și administrative le îndeplinește un colegiu.

P. C. Diac. Petrescu Traian, cursant al seriei a 64-a de preoți, aparținînd Arhiepiscopiei Bucureștilor, a rugat pe oaspete să prezinte cîteva metode pastorale noi folosite în Biserica prezbiteriană din Scoția.

Răspunzind, pastorul Duncan Shaw a enumerat câteva din aceste metode ca: 1) hirotonirea femeilor, deși a mărturisit că «personal nu-mi place acest lucru»; 2) cercarea de a angaja elementul laic în activitatea bisericească; 3) publicarea de cărți teologice sub supravegherea Bisericii; 4) crearea unui centru de cercetare științifică și întâlniri cu oamenii de știință etc.

P. C. Pr. *Pădureț Constantin*, din Arhiepiscopia Iașilor, cursant al seriei a 64-a, a rugat pe oaspete să vorbească despre organizarea Bisericii prezbiteriene din Scoția. Pastorul Duncan Shaw a răspuns precizând că Biserica prezbiteriană din Scoția este condusă de o Adunare generală care ia hotărâri obligatorii pentru întreaga Biserică. În această Adunare generală conduc 55 de prezbiterieni. În toate organele de conducere sinodale sau prezbiterale, jumătate sînt laici, jumătate pastori. Prezbiteriul este instituția de bază care ia hotărâri la nivelul bisericesc administrativ. Toți pastorii și bătrînii au același statut canonic și aceeași autoritate. Prezbiteriul este condus de moderator, care este ales pe termen de un an și în această calitate este socotit «*primus inter pares*».

Parohia este condusă de pastori și bătrîni. Pot fi de la patru la 200 de bătrîni. În cadrul parohiei există tot felul de organizații: învățămînt creștin, grupări feministe, de bărbați, de adulți și de copii.

În încheierea discuțiilor a luat cuvîntul P. S. *Antonie Ploieșteanul*, vicar patriarhal, care a mulțumit oaspetelui pentru conferință și celor de față pentru atenția cu care au ascultat și pentru discuțiile purtate. Apoi și-a exprima bucuria că oaspetele va avea ocazia să vadă Biserica Ortodoxă Română și să cunoască viața religioasă, să constate că vocațiile pentru preoție sînt crescînde, ceea ce dovedește credința poporului și activitatea pastorală bună, cu metode noi și eficace. «Considerăm că schimbul acesta de experiență este bun, a afirmat în încheiere P. S. Antonie, și credem că pastorul Duncan Shaw va pleca cu cele mai bune impresii de peste tot, inclusiv de la Institutul teologic».

Vizita pastorului Duncan Shaw la Institutul teologic universitar din București a constituit un moment important și un prilej fericit de informare reciprocă, pentru cunoașterea unor aspecte ale doctrinei și vieții religioase din cele două Biserici, în vederea apropierii dintre ele, încadrîndu-se în strădaniile creștinilor de azi de a se cunoaște, apropia și uni.

Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA

VIZITA D-LUI PROF. STYLIANOS PAPADOPOULOS DE LA FACULTATEA DE TEOLOGIE DIN ATENA — GRECIA, LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

În ziua de 28 octombrie 1978, Dl. Prof. Stylianos Papadopoulos de la Facultatea de teologie din Atena, împreună cu soția, au fost oaspeții Institutului teologic universitar din București, în cadrul vizitei pe care au făcut-o în țara noastră, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Oaspeții, însoțiți de P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal în serviciul de Relații externe bisericești al Patriarhiei Române, și de Dl. Cezar Vasiliu, din cadrul aceluiasi serviciu, ca interpret pentru limba franceză, au sosit la Institut la orele 11,30, fiind primiți în cancelaria profesorală unde P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului, i-a prezentat pe membrii corpului didactic. Apoi, oaspeții au fost conduși în sala de festivități unde, după ce au fost prezentați asistenței de P. C. Sa părintele rector, Dl. Prof. Stylianos Papadopoulos a ținut o conferință în fața unui auditoriu alcătuit din membrii corpului didactic, activi și onorari, doctoranzii și studenții institutului.

Salutînd pe oaspeți, în numele Institutului teologic, P. C. *Părinte Rector Mircea Chialda* și-a exprimat deosebita plăcere de a-i primi în mijlocul profesorilor și studenților institutului, precizînd că vizita aceasta se înscrie pe linia schimbului de profesori și studenți, în vederea dezvoltării învățămîntului teologic și a adîncirii relațiilor cu teologi de peste hotare, ortodocși sau de alte confesiuni. De asemenea, P. C. Sa părintele rector a arătat că vizita aceasta va da prilej oaspeților să ia contact

direct cu atmosfera din învățământul teologic, din viața și instituțiile Bisericii noastre, ca și din realitățile vieții poporului român.

Apoi, a prezentat asistenței informații privind viața, studiile în țară și peste hotare, și bogata activitate didactică a oaspetelui la catedra de Patrologie, ca și activitatea de cercetare și publicistică pe care Dl. Prof. Stylianos Papadopoulos o desfășoară. În continuare, P. C. Sa părintele rector s-a referit la bunele relații care au existat între teologia greacă și cea românească, o dovadă în acest sens fiind schimbările reciproce de studenți și profesori, pe care această vizită vine să le întărească. Aflându-se pentru prima dată la noi, oaspeților li s-a prezentat, apoi, de către P. C. Sa părintele rector Mircea Chialda câteva aspecte ale modului de organizare și funcționare a învățământului teologic universitar din Patriarhia Română, subliniind schimbările de studenți și profesori dintre Institutul teologic din București și instituții similare din străinătate. De asemenea, P. C. Sa a evidențiat activitatea didactică, de cercetare, publicistică și ecumenistă a cadrelor didactice prin participarea lor la activitățile organizațiilor creștine mondiale.

În încheiere, urînd bun venit oaspeților, P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda a dat cuvîntul D-lui Prof. Stylianos Papadopoulos să-și prezinte conferința.

Oaspetele a mulțumit mai întâi Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române pentru invitația de a vizita Institutul și a transmis salutul Facultății de teologie din Atena, al Bisericii și al poporului grec, subliniind necesitatea schimburilor dese dintre teologi pentru progresul teologiei. Apoi și-a prezentat conferința intitulată *Procedeele teologiei patristice*, care fusese tradusă de P. C. Pr. Prof. Constantin Cornișescu și acum citită de P. C. Pr. Prof. Constantin Galeriu. Conferința a tratat un subiect important, fiind împărțită în mai multe capitole, care au lămurit, fiecare câte un aspect al problemei.

După conferință, P. C. Părinte Rector Mircea Chialda a mulțumit oaspetelui pentru instructiva și bogata sa conferință și a invitat apoi pe cei prezenți să se înscrie la discuții pe marginea temei tratate.

Luînd apoi, primul, cuvîntul P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman, a mulțumit conferențiarului pentru conferința sa și l-a felicitat pentru că a arătat valoarea deosebită a vieții și cugetării patristice și că a desprins probleme de principiu ale spiritualității patristice. Gîndirea și viața patristică sînt strîns legate între ele. Gîndirea patristică este la nivelul Sfintei Scripturi, căci exprimă adevărul acesteia, adevăr care nu poate fi epuizat niciodată. Pentru a ajunge la adevăr este nevoie de cunoaștere. Obiectul acestei cunoașteri este infinit, iar Sfinții Părinți l-au privit cu grijă și înfricoșare, fugind de preoție, adică de teama de a nu putea să prezinte acest adevăr despre Dumnezeu. Sarcina teologiei este tocmai lărgirea acestei cunoașteri. Frumusețea lui Dumnezeu nu se obține decît prin rugăciune și studiu continuu al Sfintei Scripturi.

Ceea ce este important, a precizat Prea Cucernicia Sa în încheiere, este faptul că teologia nu este o știință pur tehnică a textelor, ci ea este Iisus Hristos, viața lui, rugăciunea caldă, bunătatea, capacitatea de a ne jertfi ca El și de a face ceea ce a spus El. Teologia patristică este o teologie a vieții.

P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae a salutat în Prof. Stylianos Papadopoulos pe un reprezentant al curentului de înnoire a teologiei în Duhul Sfînt, pentru că, a precizat Prea Cucernicia Sa, «nu poți trăi în Dumnezeu decît prin Duhul Sfînt», iar conferențiarul a accentuat importanța Duhului Sfînt în viața și scrierile Sfinților Părinți. Apoi Prea Cucernicia Sa a arătat că prelegerea a lămurit și următoarele trei chestiuni: a) Dacă Ortodoxia posedă o tradiție statică sau în noutate continuă, arătînd că aceasta conține și una și alta pentru că Dumnezeu este infinit. Noi trebuie să rămînem în acest Dumnezeu al Sfintei Scripturi, și să rămînem mereu vii». b) Scriptură sau Tradiție? Și una și alta, căci Sfinții Părinți nu aduc completări Sfintei Scripturi ci o pătrundere în acest ocean care este Dumnezeu. Nu este una fără alta. c) Dacă rămînem numai la Părinți sau mai putem spune și noi ceva nou la ceea ce au spus ei, răspunzînd că și noi avem ceva de spus, trăind viața în alte împrejurări și putînd spune lucruri infinite. Pentru ca noi să putem spune ceva nou trebuie să avem îndrăzneala Duhului. Putem spune și noi ceva nou, dar așa cum ar fi spus Părinții de altădată astăzi, ca să ajungem la adevăr. Adevărul este viața și pentru a ajunge la el trebuie să ne deschidem Duhului. Acesta este un mod nou de a face teologie, o teologie vie apropiată de credincioși, cîntată cu ei în cult, trăită în rugăciune, o teologie a inimii nu numai a minții.

P. C. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, referindu-se la cele două direcții care au existat în teologia patristică, una inaugurată de Sf. Justin Martirul și Filozoful, care însemna o deschidere largă spre lume și una mai rigoristă, inaugurată de Tertulian a remarcat că în conferință au fost îmbinate în chip fericit amândouă, ceea ce pentru noi cei de azi este un indiciu că trebuie să nu ne temem de sistemele filozofice ci să le studiem în lumina învățăturii creștine pentru a propovedui credincioșilor adevărul, pe Dumnezeu cel în Treime.

P. C. Pr. Prof. Constantin Galeriu, subliniind unicitatea temei tratate, a evidențiat unitatea lucrării Fiului cu Duhul Sfânt în iconomia divină și a Bisericii și faptul că numai prin Duhul Sfânt îl cunoaștem pe Hristos. Prin iluminarea lui se deschide înțelesul vieții. Lucrarea Duhului a dus la dezvoltarea spirituală. Creșterea noastră se face prin Hristos în Duhul Sfânt. Noi creștem mereu căci Hristos ni se împărtășește prin energiile divine necreate. Prea Cucernicia Sa a considerat această prelegere ca o mărturisire autentică, bogată și adâncă a teologiei ortodoxe, reprezentată prin școlile de teologie din Grecia și din România și un punct de sprijin și înnoire a teologiei ortodoxe.

P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal la sectorul de Relații externe bisericești al Patriarhiei Române a adus un cuvânt din partea acestui sector, care a organizat vizita D-lui Prof. Stylianos Papadopoulos în țara noastră, arătând că numele său a devenit cunoscut în ultimii ani în teologia românească datorită muncii sale didactice, studiilor elaborate, dar și datorită atitudinii față de Biserica, teologia și țara noastră, P. C. Sa a evidențiat sprijinul acordat de Dl. Prof. Papadopoulos doctoranzilor români de la Atena și dragostea și atenția cu care a înconjurat întotdeauna pe profesorii și reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române care au vizitat sau au trecut prin Grecia în diferite ocazii. Apoi a rugat pe oaspete să precizeze prin ce se deosebește iluminarea Sfinților Părinți de pretinsele iluminări despre care vorbesc unele secte de azi și de totdeauna.

Răspunzînd, Dl. Prof. Stylianos Papadopoulos a precizat de la început că aceasta este una din problemele cele mai grele în Biserică, unicul criteriu fiind adevărul. Pentru lămurirea problemei, a dat exemplul cu Sf. Atanasie și Arie. Acesta din urmă, încercînd să înțeleagă problema raportului Fiului cu Tatăl, nu a primit întreaga credință a Bisericii și, deci, nu și-a orientat viața după această credință deplină pe care o avea Biserica și nu a putut înțelege în chip deplin adevărul, ajungînd astfel la erezie. Sf. Atanasie a acceptat întreaga credință a Bisericii și trăind în chip deplin această credință a fost iluminat de Duhul Sfânt înțelegînd în chip deplin adevărul pe care-l căuta. De aici se vede că răspunsul pe care l-a dat Sf. Atanasie a avut drept criteriu primirea și trăirea deplină a credinței care l-a iluminat să cunoască adevărul.

În încheiere, a luat cuvîntul *P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu*, prorectorul Institutului, care a arătat că în mișcarea ecumenică contemporană există un interes crescînd față de Sf. Părinți, fiind prețuiți și puși la loc de cinste. Cu toate acestea, unii eterodocși și mai ales protestanții îi interpretează într-un mod care se depărtează de adevărata doctrină a Bisericii Ortodoxe. Însă conferința susținută, a spus Prea Cucernicia Sa, este o contribuție la dezvoltarea teologiei ortodoxe, constituind un răspuns la interpretarea protestantă actuală. Pornind de la conferința și completările aduse, P. C. Sa părintele prorector a subliniat trei idei fundamentale care trebuiesc reținute: 1. Legătura dintre Hristos și Duhul Sfânt: separarea lor ar duce la o teologie prin care nu ne-am putea mîntui; 2. Raportul dintre Sf. Scriptură și Sf. Tradiție: Sfinții Părinți cunoșteau profund Sfînta Scriptură, folosind cu ușurință textele ei; aceasta le-a permis să cunoască tradiția apostolică și să aducă contribuții la dezvoltarea ei, să o verifice și să deosebească din ea ceea ce este divin de ceea ce este uman; 3. Criteriul trăirii, al experienței duhovnicești: Sfinții Părinți au făcut teologie pornind de la faptul că nu este teologie fără sfințirea în Dumnezeu. Teologia avea pentru ei profunde implicații spirituale și umane. Subliniind încă o dată valoarea conferinței și importanța acestei vizite pe care a considerat-o doar un început în năzuința de a contribui la sporirea relațiilor dintre Bisericile, Facultățile de teologie și popoarele noastre, Prea Cucernicia Sa a făcut oaspeților cele mai bune urări de sănătate și succese.

La sfârșit, Dl. Prof. Stylianos Papadopoulos a mulțumit încă o dată pentru dragostea cu care a fost primit împreună cu soția sa, asigurând pe cei de față că va păstra totdeauna cu plăcere amintirea acestei vizite.

După conferință, oaspeții au fost conduși în cancelaria profesorilor și s-au întreținut cu membrii corpului didactic, dăruind pentru biblioteca Institutului un volum din lucrarea sa intitulată *Patrologia*, apărută la Atena în 1977.

Vizita și conferința D-lui prof. Stylianos Papadopoulos la Institutul teologic universitar din București au constituit un schimb de experiență interesant și util și o contribuție la întărirea relațiilor dintre teologia ortodoxă greacă și cea română și dintre cele două Biserici ortodoxe surori.

Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA
și
Diac. Asist. VIOREL IONIȚĂ

CONFERINȚA DOMNULUI LUKAS VISCHER,
DIRECTORUL COMISIEI «CREDINȚĂ ȘI CONSTITUȚIE»
DIN CADRUL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR,
LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

În cadrul vizitei pe care a făcut-o Bisericii Ortodoxe Române și țării noastre, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, Dl. Lukas Vischer, directorul Comisiei «Credință și Constituție» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor a fost oaspețele Institutului teologic de grad universitar din București, în ziua de marți, 7 noiembrie 1978.

Oaspetele, însoțit de P. C. Pr. Dumitru Soare, Consilier Patriarhal la Serviciul de relații externe bisericești al Patriarhiei Române, și de Dl. Dorin Oancea, din cadrul aceleiași serviciu, ca interpret, a fost primit în cancelaria profesorală, unde P. C. Sa părintele rector Mircea Chialda a prezentat pe membrii corpului didactic. S-a trecut apoi în sala de festivități a Institutului unde, în prezența întregului corp didactic, a doctoranzilor și a studenților, oaspetele a ținut o conferință intitulată: «*În căutarea unității. Originea și semnificația conceptului de «Comunitate conciliară».*»

Înainte de a i se da cuvântul, părintele rector Mircea Chialda a prezentat pe larg bogata activitate desfășurată în slujba ecumenismului de către Dl. Lukas Vischer. Încheind cu urarea de bun venit în Institutul teologic din București, Prea Cucernicia Sa l-a rugat pe oaspete să-și prezinte conferința.

Luând cuvântul, vorbitorul a sintetizat mai întâi ideile esențiale care urmau să fie dezvoltate în conferința sa, spunând următoarele:

«Sînt mișcat de frumoasele cuvinte pe care părintele rector le-a spus la adresa mea. Sînt recunoscător pentru că găsim în mișcarea ecumenică o sarcină comună. Voi vorbi prin intermediar, pentru că nu cunosc limba română, despre subiectul «Comunitate conciliară». Cei care mă cunosc și au citit studiile mele, vor crede că nu sînt original. Vorbind despre scopul unității pe care o căutăm, conceptul de comunitate conciliară a fost mult discutat, întilnind și unele rezistențe și dînd naștere la unele neînțelegeri.

Pe de o parte, evoluția acestui concept a fost ca prin aceasta să se înțeleagă doar un cadru pentru demersurile noastre. Majoritatea Bisericilor au acceptat aceasta ca o contribuție pe calea realizării unității Bisericii.

Pe de altă parte, ea a fost aspru criticată. Cele mai serioase obiecții împotriva acestei noțiuni au venit din partea Bisericii Ortodoxe. Mai întâi doresc să formulez două observații:

1. Conceptul de «Comunitate conciliară» a fost definit de către a V-a Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor la Nairobi (1975). Din păcate, în discuțiile care s-au purtat, nu s-a ținut totdeauna seama de definiție în ansamblul său. Dacă se dorește evitarea neînțelegerilor, această definiție trebuie să o vedem în ansamblul ei.

2. Care este sensul unității pe care o căutăm? Bisericele sînt divizate în viața și concepțiile lor. Toate Bisericele spun «unitate», dar înțeleg lucruri deosebite prin acest cuvînt. Bisericele astfel separate așteaptă această unitate.

Rolul acestei definiții, în contextul căruia este lansată noțiunea de comunitate conciliară, este de a oferi tuturor Bisericilor cadrul în care ele să progreseze spre unitate. Nairobi a oferit doar un cadru provizoriu, în care noi putem progresa în căutarea unității.

Textul conferinței, care fusese tradus în limba română de Dl. Asist. Rus Remus a fost citit de P. C. Sa părintele Prof. Dumitru Radu.

În încheiere, Dl. Lukas Vischer a schițat următoarele concluzii :

«Despre semnificația noțiunii de «comunitate conciliară» se poate discuta la infinit. Există diferențe privitoare la interpretarea noțiunii, dar ceea ce este important este faptul că progresăm. Comisia «Credință și Constituție» dorește să pună accentul, în discuțiile care vor urma în anii viitori, nu pe termen ci pe conținutul său. Cele patru condiții amintite mai sus au o importanță deosebită. Este necesar să se depășească ostilitățile din trecut dintre Biserici. Acum trebuie să ajungem la o expresie comună a credinței apostolice și să acționăm împreună, ceea ce este un mare program. În acest timp sîntem liberi să înfruntăm sarcinile comune. Un cuvînt ar trebui spus despre Bisericele Ortodoxe. În discuțiile despre unitate se manifestă tendința de a vorbi despre eclesiologie într-un sens exterior. Există tendința de a crede că diferențele provin din concepțiile eclesiologice deosebite. Ceea ce este important este faptul de a ne recunoaște reciproc în tradiția aceleiași credințe apostolice.

Cred că Ortodoxia ar trebui să-și concentreze în jurul acestei probleme contribuția sa în cadrul mișcării ecumenice. Dacă mișcarea ecumenică nu va reuși să stabilească această credință comună se va pierde în reflexii fără sfîrșit. De aceea trebuie să ne străduim împreună să definim care este credința noastră comună: «credința în Sfînta Treime».

Mulțumind oaspetelui pentru conferință Prea Cucernicia Sa părintele rector Mircea Chialda a invitat pe cei prezenți să participe la discuții.

A luat cuvîntul, mai întîi, P. C. Pr. Prof. Ioan Rămureanu care a întrebat cum se poate ajunge de la noțiunea de conciliu ecumenic la concepția de comunitate conciliară, mai ales că multe Biserici n-au primit harul prin succesiune apostolică?

Apoi, P. C. Pr. Prof. Ioan Coman a adresat oaspetelui întrebarea: «Cum înțelegeți rolul Sfîntului Duh pentru realizarea unității de credință, pentru ca, de la starea preconciliară, să putem trece la starea conciliară. Vă pun această întrebare deoarece știu că cunoașteți problema Sfîntului Duh. Ați făcut lucrarea de doctorat despre Sf. Vasile cel Mare care are unul dintre cele mai importante tratate «Despre Duhul Sfînt» din literatura patristică. Iar în calitatea pe care o aveți, ați întemeiat o subcomisie patristică în care ați studiat și studiați acest tratat. Cum ar ajuta această lucrare a Dvs la problema conciliarității?»

În continuare, P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae a arătat că «Dl. Lukas Vischer a adus prețioase precizări conceptului de «Comunitate conciliară», care a dat prilej la multe discuții de cînd a fost pus în circulație. Din conferință — a spus Prea Cucernicia Sa — am văzut că această «Comunitate conciliară» nu este opusă conceptului de «unitate organică», cum socotea Biserica Ortodoxă la început și, în al doilea rînd, nici nu este o federație de Biserici cu doctrine deosebite; iar în al treilea rînd, că nu este statică ci dinamică, ducînd la deplină unitate.

Conferința a ridicat însă și unele probleme care trebuiesc lămurite: a menționat diferențele de înțelegere a unității de credință. Este oare suficient să rămînem la conștiința neunității de credință sau să ajungem la o credință transcendentă fără înțelegerea unitară a credinței? Discuțiile noastre trebuie să se concentreze asupra modului cum se poate ajunge la unitatea de credință.

Printre condițiile realizării unității de credință ați menționat și faptul că Bisericile locale trebuie să aibă o libertate de a se uni, fără să țină prea mult la unitatea cu Biserica mare de care aparțin. Mă tem că aceasta ar putea duce la o diviziune și mai mare decît cea de acum. O altă dificultate cred că stă în propunerea ca deja în această stare periculoasă să trecem la o comuniune de cult, în rugăciune. Oare aceasta n-ar duce la o și mai mare diversificare?

Cred că lucrurile acestea ar trebui mai mult aprofundate. Mi-aș permite să dau unele sugestii în legătură cu problemele discutate. Socotesc că unitatea Bisericii este legată de plenitudinea credinței; pentru ca să ajungem la unitatea Bisericii, trebuie să avem plenitudinea credinței. Să avem o plenitudine nu numai în teorie, ci trebuie să ajungem la o trăire integrală în Hristos cel integral.

Să nu transformăm mișcarea ecumenică într-un for de discuții, ceea ce nu ne-ar deosebi de concepțiile filosofice, ci să trăim împreună în Hristos. Să avem anticipat ceea ce vom avea în eshatologie, o unitate deplină frățească în Hristos. Cred că acest mod trebuie să imite pe cel al sinoadelor ecumenice. Sinodul integru în definițiile lui, atît din ceea ce se spunea o parte, cît și din contrarul ei, ajungînd la acele formulări paradoxale. Tot așa, în legătură cu documentul despre «Botez, Euharistie și Minister» trebuie să găsim o formulare paradoxală, care să exprime unitatea, fără copleșirea personalității părților. Mă bucur că Consiliul Ecumenic a pus în circulație noțiunea de «Comunitate conciliară», dar aceasta trebuie încă aprofundată».

Luînd apoi, cuvîntul P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului, a spus: acest concept de *Comunitate conciliară* a fost înțeles din două puncte de vedere diferite: pe de o parte, unii au pus prea mult accentul pe unitatea organică, afirmîndu-se tendința de a nu menține diversitatea. Pe de altă parte, sînt unii teologi care speră să facă loc pluralismului care ar dezbina unitatea. Dvs. ne-ați arătat ce înseamnă pluralism, adică înțelegeri diferite ale aceleiași mărturisiri. Sinteți amabil să ne spuneți ce înțelegeți prin unitate organică?

În continuare, P. C. Pr. Constantin Galeriu a mulțumit vorbitorului, pentru această bogată și mai nouă prezentare a acestei probleme dezbătută de peste un deceniu. Apoi Prea Cucernicia Sa a spus: «Aprecîem în mod deosebit faptul că prezența unitatea ca pe un fapt viu, dinamic. Ziceți mereu «reînnoită». Dacă valoarea unității, ca orice altă valoare, ar fi realizată pentru totdeauna, ne-am stabili într-un staticism, însă unitatea Bisericii este mereu vie pentru că se împărtășește din energiile divine care înseamnă dinamism. În viziunea acestei unități dinamice hrănită de Duhul Sfînt, și a răspunsului nostru la lucrarea Duhului, îngăduiți-ne să credem că termenul de «comunitate conciliară» nu este un termen care să exprime unitatea Bisericii. De aceea, pe noi ortodocșii așa să ne înțelegeți. În concepția noastră, noi îmbinăm apofaticul cu catafaticul pentru a menține un echilibru. Și în taina Bisericii trebuie să vorbim de apofatic. Rămîne mereu ceva de realizat în această unitate... «termenul de conciliaritate semnifică atît consiliul cît și conciliu. Ortodocșii pun în discuție acest termen, care reprezintă totuși numai o etapă. Am dori să găsim și alți termeni, care să reflecte unitatea Bisericii, cum ar fi acela de «sinodicitate», despre care părintele profesor Stăniloae a scris un studiu. Termenul de «sinodicitate» are un rezim mai profund în Noul Testament. Cuvîntul «sinodia» din Evanghelia după Sf. Luca înseamnă o comunitate de credincioși care mergeau la serbarea Paștelui iudaic. Termenul «sinodia» este un termen mai dinamic, adică o comuniune în mers care semnifică mai profund unitatea Bisericii. Această unitate dinamică trebuie să însemne o permanentă cunoaștere reciprocă între Biserici cu specificitatea și tradiția fiecăreia în lucrarea Sfîntului Duh. În documentele care se vor elabora în legătură cu Botezul, Euharistia și Ministeriul, să se pună mai mult accent pe Taina Mirungerii, care este expresia lucrării Sfîntului Duh.

A urmat la cuvînt P. C. Pr. Prof. Dumitru Radu care a spus: «Vă mulțumesc pentru franchețea cu care ați pus problema. Vă cunosc de la Geneva și știu că puneți problemele cu sinceritate. Subliniez faptul acesta, mai ales pentru un teolog ecumenist. Am văzut că noțiunea de «comunitate conciliară» a fost o contribuție protestantă. Ortodocșii au lipsit, și nu e vina Dvs., ci a noastră. Și acum văd că aveți puțină teamă că noi sîntem oarecum sceptici față de atitudinea ecumenistă a Bisericii Romano-Catolice.

La rîndul său, P. C. Pr. Prof. Ene Braniște, a menționat că din această conferință, s-a putut reține faptul că s-a făcut un pas serios în discutarea și înțelegerea noțiunii de «comunitate conciliară» pusă în discuție recent la ultima Adunare generală a C.E.B. de la Nairobi (1975), ca una din căile pe care să mergem pentru a ajunge la scopul final al unității Bisericii lui Hristos. «Îmi amintesc — a spus Prea Cucernicia Sa — de Conferința teologică interconfesională ținută la Sibiu în luna mai din acest an, în care P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu a ținut un frumos referat despre cei

30 de ani de activitate ai C.E.B. Cu această ocazie s-a adus în discuție și noțiunea de «comunitate conciliară», iar Pr. Prof. Ioan Ică a făcut o critică constructivă acestei noțiuni. Pe lângă ceea ce am auzit atunci, socotesc ca esențial punctul de bază formulat de către Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, și nu mai revin asupra lui».

Șirul vorbitorilor a fost încheiat de Dl. Cezar Vasiliu, de la Serviciul de relații externe al Patriarhiei Române.

*

Luind apoi cuvântul, Dl. Lukas Vischer a sintetizat răspunsul său la întrebările care i s-au pus, astfel :

«Sînt recunoscător pentru toate completările făcute și întrebările pe care mi le-ați pus. Mai întii vreau să revin la explicarea termenilor. Ați remarcat diferența care există între conciliu și consiliu. Aveți dreptate că, pentru evitarea neînțelegerilor, se poate folosi termenul de comunitate sinodală. Natural că există diferite înțelegeri ale acestui concept. Luteranilor le place termenul de «unitate și diversitate». Ceea ce rămîne însă important este mărturia Bisericii la nivel local. Pentru exprimarea conciliarității trebuie să avem o singură mărturisire, iar dacă vorbim de unitatea organică, trebuie să spunem că unitatea este ceea ce ajunge să reprezinte trupul lui Hristos în fiecare Biserică locală. Iar posibilitatea de a hotărî împreună înseamnă diversitatea reconciliară.

În legătură cu referirile la Biserica Romano-Catolică, trebuie să spunem că la Conciliul II Vatican s-a schimbat mult optica raporturilor dintre Biserica Romano-Catolică și celelalte Biserici. Între anii 1966—1969 a existat o comisie care a examinat raporturile Bisericii Romano-Catolice cu mișcarea ecumenică, dar nu s-a luat hotărîrea de a intra în Consiliul Ecumenic. Însă în 1968 s-a luat o hotărîre oficială ca teologii romano-catolici să participe la activitatea Comisiei «Credință și Constituție». În legătură cu acestea, trebuie să precizez că pentru Comisia «Credință și Constituție» există un statut special care poate permite primirea de membri din Bisericele nemembre ale C.E.B. Așa se explică faptul că în această comisie 10% sînt membri romano-catolici. Biserica Romano-Catolică nu s-a schimbat, nu a renunțat la ecumenismul ei și nu va renunța niciodată, după cum sînt și alte Biserici care nu renunță la ecumenismul lor. Cred însă că nu trebuie privit numai raportul dintre Biserica romano-catolică și C.E.B., ci și faptul că Biserica Romano-Catolică a intrat în relații ecumenice cu diferite Biserici membre ale C.E.B. Astfel, astăzi, Biserica Romano-Catolică a ajuns să colaboreze cu Bisericele protestante mai mult decît o face cu Biserica Ortodoxă.

Există o pluralitate de Biserici în care fiecare Biserică se consideră a lui Hristos. Dar Biserica este una. Cum se poate face trecerea de la Bisericele multiple la Biserica cea una? Logic, este imposibil. Această trecere este foarte grea. În legătură cu aceasta, aș face următoarea considerație: Noi vedem diferitele Biserici ca Biserici ale lui Hristos, dar Bisericele sau Biserica trebuie să trăiască prin darurile Sf. Duh. Noi nu sîntem statici, ci în curs de a deveni, Biserica lui Hristos. Înnoirea prin Sf. Duh este calea care duce la unitate.

Pentru a răspunde părintelui profesor I. Rămureanu, care a pus problema succesiunii apostolice, care lipsește în întregime Bisericeilor protestante, trebuie să menționez faptul că noi trăim o succesiune în sens mai larg. Adică nu s-a păstrat o succesiune numai în sensul transmiterii sacerdoțiului de la un ministru la altul, ci ea cuprinde și alte aspecte, acela al Botezului și Euharistiei. Dacă considerăm că succesiunea apostolică este condiția recunoașterii însușirii de Biserică, aceasta este un lucru grav.

Răspunzînd părintelui Stăniloae, mă voi referi mai întii la unitatea în credință. Aș dori să spun că toate diferențele pot conviețui. Sînt sigur însă că avem nevoie de o expresie comună a credinței. Problema este: pînă la ce limită poate merge această expresie comună. Cred că mișcarea ecumenică trebuie să facă posibilă realizarea unității diferitelor terminologii, căci aceste deosebiri au o rădăcină comună. Mi-am pus următoarea întrebare: Dacă într-o zi aceste Biserici separate s-ar apropia suficient ca să poată ține un conciliu și dacă ar trebui să mărturisască o credință comună, fiindcă fiecare conciliu a avut o mărturisire de credință, care ar trebui să fie această mărturisire de credință? Eu cred că aceasta trebuie să fie mărturisirea de credință a Bisericii primare.

În decursul lunii precedente noi am abordat problema filioque și am constatat că nu este necesar să fim de acord cu toate discuțiile purtate în jurul acestei probleme, ci să fim de acord cu ceea ce mărturisim împreună despre Dumnezeu în Treime.

Pînă în prezent Mișcarea ecumenică își datorează existența problemelor lumii contemporane, care sînt mai importante decît deosebirile, confessionale dintre noi. Consiliul Ecumenic al Bisericilor este un instrument apt de a face față acestor probleme. Referitor la remarcă Pr. Stăniloae că Bisericile locale nu se pot uni pentru că astfel s-ar rupe de Biserica universală, trebuie precizat faptul că încă nu este vorba de forțarea unității la nivel local. Sarcina Consiliului Ecumenic este de a mijloci realizarea unității pe plan local, acolo unde aceasta este urgentă. Prin anticipare, noi putem trăi în parte unitele pe care urmează să o realizăm. Nu putem face un plan al unității și apoi să trecem la realizarea lui, ci trebuie ca mai întîi să o anticipăm, să o trăim, și mai apoi să vedem modalitățile de a o realiza. Putem depăși prin rugăciune toate granițele care ne separă, atît în rugăciunea particulară, cit și prin cult, prin Sf. Liturghie. Acesta este mijlocul pe care îl recomandăm Consiliului Ecumenic al Bisericilor, adică rugăciunea reciprocă. Adevăratul loc al anticipării este deci rugăciunea. În ultimă instanță unitatea nu este decît un dar al lui Dumnezeu».

În încheiere a luat cuvîntul P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului, care a spus :

«Am ascultat cu atenție și interes bogata și instructiva expunere a D-lui Lukas Vischer, care ne vizitează Institutul în urma invitației Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. Interesul și atenția noastră s-au datorat și faptului că expunerea a fost făcută de un teolog care a contribuit la elaborarea acestui concept. D-Sa este artizanul și făuritorul acestui concept. Datorită contribuției D. Sale s-a putut realiza un real progres atît la Adunările Generale ale C.E.B. de la New Delhi, Uppsala și Nairobi cît și în cadrul conducerii Comisiei «Credință și Constituție», din anul 1961 și pînă astăzi. Dar contribuția D. Sale este remarcabilă, căci nu a elaborat numai conceptul ci și documentele privind elementele esențiale ale acestui concept: 1. Documentul privitor la Botez, Euharistie și Ministeriu; 2. Documentul privind autoritatea în Biserică; 3. Un alt document care a constituit baza discuțiilor ultimei întruniri a Comisiei «Credință și Constituție» de la Bangalore-India, din august 1978.

Dar, pe lîngă această contribuție, n-a fost scutit nici de critici. Protestanții i-au reproșat că prezintă punctul de vedere prea ortodox, iar ortodocșii că prezintă un punct de vedere catolic și protestant.

În ceea ce privește conceptul de comunitate conciliară, așa cum a remarcat Pr. Prof. Ene Braniște, noi am expus punctul de vedere ortodox la două dintre conferințele teologice interconfesionale: prima dată în 1976, la București, cînd s-a făcut o evaluare a lucrărilor și hotărîrilor de la Nairobi; și a doua oară în mai 1978, la Sibiu, cînd s-au serbat 30 de ani de la înființarea C.E.B. Cu aceste ocazii ne-am exprimat atitudinea și poziția noastră, dovedind că sîntem și rămînem ortodocși, dar că sîntem totuși angajați pe deplin în mișcarea ecumenică contemporană. Cînd conceptul acesta se va clarifica și definitivă, va deveni mai acceptabil din punct de vedere ortodox.

Îi mulțumim pentru expunere și pentru amabilitatea de a răspunde la întrebările care i s-au adresat, dorindu-i mult succes în nobila strădanie pusă în slujba unității Bisericii.

În încheiere, mulțumim Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru bunăvoința de a ne mijloci această vizită instructivă la Institutul nostru».

Pr. Asist. N. NECULA

și

Diac. Asist. V. IONIȚĂ

DESCHIDEREA NOULUI AN DE ÎNVĂȚĂMÎNT LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

Marti, 21 noiembrie 1978, în ziua prăznuirii Intrării Maicii Domnului în Biserică, a avut loc festivitatea deschiderii oficiale a cursurilor la Institutul teologic Universitar din București.

În dimineața zilei, s-a oficiat, în Biserica «Sfânta Ecaterina», paraclisul Institutului teologic din București, slujba Utreniei și a Sfintei Liturghii, de către un sobor de preoți și diaconi, membri ai corpului didactic al Institutului, alcătuit din P. C. Pr. Prof. Constantin Cornișescu, P. C. Pr. Conf. Ilie Moldovan, spiritualul șef al Institutului, P. C. Asist. Nicolae Necula, P. C. Diac. Asist. Emilian Cornișescu, P. C. Diac. Asist. Viorel Ioniță și P. C. Diac. Drd. Constantin Karaisaridis. Răspunsurile au fost date de corul studenților teologi conduși de P. C. Diac. Conf. Nicu Moldoveanu.

După Sfânta Liturghie, s-a săvârșit sfințirea apei mici și s-a oficiat slujba Tedeumului de către același sobor de slujitori.

La ora 11,30, membrii corpului didactic, doctoranzii și studenții au trecut în sala de festivități a Institutului, unde a avut loc festivitatea de deschidere oficială a cursurilor. La festivitate au luat parte P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal și P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca delegați ai Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, P. C. Pr. Mihail Marinescu, consilier mitropolitan la Arhiepiscopia Bucureștilor, reprezentanți ai Departamentului Cultelor, profesori onorari și consultanți ai Institutului teologic.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic universitar din București, care, referindu-se la noul an de muncă și strădanii, pentru pregătirea teologică și formarea duhovnicească a viitorilor slujitori ai altarului, a reliefat necesitatea cunoașterii profunde a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții pentru activitatea pastorală și a însușirii unor adînci și temeinice cunoștințe religioase.

Aceste cunoștințe trebuie însoțite de o aleasă trăire a adevărului evanghelic și de o aplicare a lui în viață printr-o totală dăruire în slujirea lui Dumnezeu, a omului și a lumii întregi. Înaltele principii creștine de trăire religios-morală și social-patriotică vor constitui temeiuri pentru sprijinirea misiunii preoțești în societatea în care trăim și în condițiile vieții sociale noi care se edifică în țara noastră. Subliniind faptul că în trecutul istoric al poporului român, Biserica a fost întotdeauna alături de acesta, împletindu-și rosturile și cu destinele poporului dreptcredincios, P. C. Sa a reliefat îndatorirea viitorilor slujitori ai Bisericii de a sprijini eforturile oamenilor muncii din țara noastră pentru continua propășire sub conducerea înțeleaptă, a ei în frunte cu Dl. Președinte Nicolae Ceaușescu.

P. C. Părinte Rector a arătat apoi că noul an începe în atmosfera de entuziasm patriotic, care însuflește întregul nostru popor la sărbătorirea aniversării a 60 de ani de la crearea statului național unitar român, eveniment deosebit în istoria țării și a poporului nostru, care a marcat împlinirea aspirațiilor sale seculare de libertate și unitate.

Exprimînd recunoștința față de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și față de Dl. Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, P. C. Sa a făcut asigurări pentru o bună desfășurare a activității din Institut în noul an universitar, slujind cu dragoste și devotament Biserica strămoșească, țara și poporul român.

Apoi, P. C. Părinte Rector Mircea Chialda a prezentat o succintă dar sintetică dare de seamă asupra activității desfășurate de Institutul teologic din București în anul universitar care a trecut, subliniind mai ales importanța relațiilor ecumeniste, a schimbului de profesori și studenți, activitatea științifică și de cercetare ca și cea ecumenistă a membrilor corpului didactic.

Mulțumind în mod deosebit PP. SS. Episcopi Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal și Roman Ialomițeanul, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, pentru participarea la festivitate, ca și reprezentantului Departamentului Cultelor, a asigurat încă o dată pe Întîistătătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și pe Dl. Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, de devotament și dăruire pentru o bună și rodnică desfășurare a activității în noul an universitar, slujind cu dragoste țara și sprijinind eforturile de propășire a vieții sociale a poporului.

După ce corul studenților, condus de P. C. Diac. Conf. Nicu Moldoveanu, a intonat cîntarea bisericească «Rugăciune» de I. Popescu-Pășărea, armonizată de Pr. Anton V. Uncu, a urmat prelegerea inaugurală intitulată *Despre obligația pregătirii teologice-culturale a studenților teologi*, întocmită de P. C. Pr. Prof. Ene Braniște și citită de P. C. Pr. Asist. Nicolae Necula. Tema tratată a fost împărțită în patru capitole mari :

1) Necesitatea culturii preotului și importanța ei pentru pastorație; 2) Sfera sau cuprinsul acestei culturi; 3) Mijloacele pentru agonisirea și sporirea ei neîncetată; 4) Sensul și scopul final al culturii preoțești, fiind urmărită cu deosebit interes de către asistență, distingându-se prin bogăția de idei, claritate, sistem și sobrietate.

După prelegerea inaugurală, corul studenților, sub aceeași conducere, a prezentat un scurt program festiv, alcătuit din următoarele cîntări religioase și patriotice: *Cînt de mîrit*, cor bisericesc de I. Cart, *Cămara Ta*, cîntare psaltică, glasul VIII, armonizată de Dl. Prof. N. Lungu, *Pe-al nostru steag*, cor patriotic de C. Porumbescu, *Pui de lei*, cor patriotic de I. Gh. Brătianu.

A luat apoi cuvîntul P. S. *Episcop Antonie Ploieșteanul*, Vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin la această festivitate, care a rostit următorul cuvînt:

«Vă aduc tuturor, cu prilejul acestui început de an academic, binecuvîntările și urările Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care ar fi dorit mult să fie personal prezent, dar reținut în ultimul moment de importante treburi bisericești, mi-a încredințat mie și Prea Sfințitului Episcop Roman delegația de a-l reprezenta.

Am ascultat cu interes raportul prezentat de Părintele Rector Mircea Chialda, raport din care s-a degajat, ca și în anii trecuți, o frumoasă activitate desfășurată de Institutul nostru teologic din București, în ceea ce privește bunele rezultate la învățătură, în ce privește cultivarea vocației preoțești, în ceea ce privește relațiile interculturale locale și în ceea ce privește relațiile cu alte școli de învățămînt teologic din străinătate. Părintele Rector ne-a enumerat o seamă de vizite, din care, fără îndoială, Dvs. ați putut lua cunoștință și de felul cum alți profesori de la alte facultăți de teologie, de alte confesiuni, își fac cursurile lor, ați putut să le puneți întrebări, ați putut deci lua contact cu alte tradiții și alte culturi, ceea ce desigur a îmbogățit experiența Dvs. a tuturor.

Cuvîntul pe care l-a pregătit Părintele Profesor Braniște în anul acesta citit de Părintele Necula, este cit se poate de potrivit, este tocmai ceea ce trebuie spus studenților, cu prilejul începutului unui an academic. Aș vrea și eu să brodez cîteva gînduri, să gîndesc cu voce tare, în prezența Dvs., în legătură cu aceste idei prezentate de Părintele Braniște, cu privire la cultura preotului, cu privire la misiunea preoțească.

Simplu, sau foarte simplu spus, două lucruri sînt necesare și se cer de la Dvs., ca studenți în teologie și viitori preoți. În primul rînd, să vă însușiți cît mai mult știința de carte teologică, în al doilea rînd să vă cultivați personalitatea, să deveniți adevărați preoți care își onorează vocația lor, ceea ce presupune a vă încadra în disciplina școlii, ceea ce presupune a fi dintru început oameni care își gîndesc viața, care își gîndesc misiunea, care își gîndesc această perioadă de pregătire în școală cu mare seriozitate. Și recomandarea pe care v-o fac acum este tocmai aceasta: să vă tratați Dvs. înșivă cu mare seriozitate. Să știți de la mine că șmecherul este omul de o zi, nu e omul de o viață. Șmecherul este cel care se strecoară totdeauna pe ușa din dos, sau se strecoară nevăzut pe lingă altul. Poate să-i meargă o dată, poate să-i meargă de două ori, nu-i merge însă întotdeauna. Omul de seriozitate, omul care își gîndește destinul lui cu mare seriozitate, acela va însemna ceva în viață, pentru viața lui și pentru viața celorlalți. Dvs. ați ajuns acum, studenți în teologie fiind, într-un fel, la maturitate, la vîrsta bărbatului desăvîrșit. Trebuie să dați dovadă că realmente ați ajuns la maturitate.

Pe noi ne miră foarte adesea, cînd la Centrul Eparhial sau la Administrația Patriarhală primim procese verbale din partea consiliului profesoral, în care e vorba de abateri de la disciplină, unele niște copilării, altele însă mai grave, unele foarte grave. Și ne miră cum de se pot întimpla asemenea lucruri, cu niște oameni care au venit într-o școală să facă ceva, cu niște oameni care sînt la începutul vieții lor, cu niște oameni care-și clădesc o viață, așa cum ți-ai ridica o casă și pe care vrei să ți-o clădești, oricine ai fi tu, vrei totuși să ți-o clădești foarte frumoasă, vrei să ți-o clădești foarte solidă. De ce casa ta, personalitatea ta, să nu vrei să ți-o clădești tot așa de frumoasă, tot așa de solidă? De aceea spun că ne miră foarte mult cînd ne vin asemenea procese verbale, prin care se descriu abateri din partea unor studenți, abateri care sînt împotriva vocației lor și a vieții lor. Noi am dori să avem cît mai puține lucruri de acestea.

Așa cum ați auzit în prelegerea inaugurală, nimeni nu învață numai pentru sine. Fără îndoială, și pentru sine, dar nimeni nu învață numai pentru sine. Fiecare învață pentru ca să dea, ca să poată da și altora. Și inginerul și medicul și profesorul, oricine, toată lumea aceasta învață ce să dea și altora. Dar preoții, cu deosebire învață pentru alții, pentru căei sint chemați să fie învățători și sint chemați să fie sfătuitori. Ei sint chemați ca să fie ceva mai mult și decît învățători și sfătuitori, să fie duhovnici. Ei sint chemați, prin urmare, să dea soluții de autoritate definitivă, să fie duhovnici. Ei sint chemați, prin urmare, să dea soluții de autoritate definitivă, fiindcă se presupune că un duhovnic dă o soluție de autoritate definitivă. Cînd i s-a dat puterea de a lega și dezlega, această putere extraordinară, înseamnă că autoritatea lui este definitivă, cuvîntul lui este definitiv. Ca să fie însă definitivă, trebuie să aibă de unde ieși. Înțelepciunea se capătă și ea; e și un dar natural, un dar de la Dumnezeu, dar se și capătă, se și învață. De aceea, vă spun că sinteți chemați în primul rînd să vă însușiți aici cit mai multă știință de carte, de carte teologică. Veți avea nevoie de absolut tot ce vi se va spune aici. Să nu vă înșelați, să nu cumva să credeți că de o jumătate din ce vi se spune aici veți avea nevoie, de cealaltă jumătate nu veți avea nevoie. Nu este adevărat, de absolut totul veți avea nevoie, pentru că totul concură spre șlefuirea minții și spre îmbogățirea cunoștințelor. Unele lucruri, din cele pe care le învățați aici șlefuesc mintea, altele intră în depozitul de cunoștințe. O minte neșlefuită, dar avînd cunoștințe, este cam ceea ce se spune undeva în Evanghelie, despre niște mîrgăritare. O minte neșlefuită, chiar de va avea cunoștințe, nu va ști să le prețuiască, nu va ști să le folosească. O minte șlefuită, dar fără cunoștințe va avea totdeauna o strălucire falsă. O astfel de minte definește superficialitatea. Sint unii care cred că inteligența lor naturală îi ajută să se descurce în orice împrejurare și nu mai este nevoie să adîncească nimic, nu mai este nevoie să învețe. Cu ochii pe carte și cu mintea pusă la efort ca să memoreze, ca să țină minte, ca să înmagazineze, ca să depoziteze cunoștințe. Dacă nu se face acest lucru însă, inteligența singură, o anumită șlefuire de suprafață nu ajută prea mult. Repede de tot, goliciunea interioară se descoperă și apare fillizonul pseudointelectual, de care trebuie să vă feriți. Și nu vă puteți feri altfel decît adîncînd cu adevărat știința de carte. Pentru aceasta trebuie să folosiți absolut tot timpul pe care îl aveți la dispoziție! Trebuie să știți că sinteți niște mobilizați pentru a învăța. Să nu vă dați răgaz deloc, căci timp este, dacă știți să-l calculați și să-l aranjați cum trebuie, destul. Trebuie să folosiți foarte mult biblioteca, trebuie să folosiți foarte mult cărțile. Fără îndoială, în primul rînd să vă adresați manualelor, dar nu rămîneți numai la manuale. Folosiți bibliotecile, informați-vă cit mai larg. Folosiți profesorii, căci de aceea sint aici. Obosiți-i cit se poate mai mult, căci de aceea sint aici, ca să fie obosiți de Dvs. cu întrebările, cu nelămuririle. Dar numai să le aveți și să fie reale, să fie profunde, să fie adevărate. Am văzut tineri, la multe colegii și facultăți din alte părți ale lumii, care erau adevărate pericole pentru conferențieri și pentru profesorii lor, în sensul că erau gata în orice moment să pună o întrebare, să ceară o lămurire, pentru că erau într-adevăr, preocupați de probleme. Și așa ar trebui să fie fiecare dintre Dvs. Fără îndoială, lucrurile trebuiesc făcute cu decența academică necesară; fără îndoială, ele trebuie să iasă dintr-un interes real și, mai mult sau mai puțin, dintr-o competență personală în problema pe care vrei să o lămurești. S-o fi adîncit destul, așa încît să pui o întrebare cu privire la latura care ți-a rămas necunoscută. Folosiți deci tot timpul, absolut tot timpul pe care-l aveți la dispoziție, fiindcă nu veți mai avea altul după ce veți termina, după ce veți intra în viață și după ce veți merge la parohii sau oriunde veți merge. Acesta este timpul cel mai important pe care-l puteți folosi pentru acest lucru. Informați-vă multilateral. Omul vremii noastre nu este ca omul din trecut, căruia îi ajungeau lucruri puține. Omului vremii noastre îi trebuiesc multe, foarte multe, foarte multe cunoștințe, de tot felul. Vedeți Dvs., nu cu mulți ani înainte, cu douăzeci sau treizeci de ani înainte, dacă cîneva avea două clase de gimnaziu era notar în comună și dacă avea trei era funcționar de bancă, iar dacă avea patru, cine știe, putea să ajungă și prefect. Acum, după cum bine știți și muncitorii din fabrici au liceul terminat și cei care nu l-au terminat, sint toți înscriși pe la seral ca să termine. Informați-vă deci cit mai mult, citiți cit mai mult!

Vi s-au pomenit în prelegere nume de cărțurari, din trecutul Bisericii, ctitori de limbă, de cultură românească. Nu trebuie să vă sperie aceste cuvinte mari. În fiecare din Dvs. este, în potențial, un mare om de cultură, numai că trebuie muncit, numai că trebuie pregătire pentru aceasta, numai că trebuie să aveți un ideal. Numai așa, și

fără îndoială că trebuie să fie așa, la numele mari din trecut fiecare generație va adăuga numele generației sale. Informați-vă nu numai din teologie, informați-vă din filozofie, istorie, geografie, din literatură, din artă, din orice. Totul lucrează personalitatea omului. Și cum vă spuneam mai la început, toate acestea sînt cu atît mai necesare unui viitor preot și unui viitor duhovnic. Părintele Mircea Chialda cita acel verset din Sfîntul Pavel: «Tuturor toate m-am făcut», care se potrivește oricărui creștin. Preotul este cu deosebire chemat să fie un astfel de om, care să se facă tuturor toate. Și e ușor să te faci simplu ca omul simplu, dar e mai greu să te faci deștept ca deșteptul, dacă nu ești, sau să te faci cunoscător ca și cunoscătorul, dacă nu ești cunoscător. Și aș merge cu exegeza acestui text — chiar dacă Părintele Profesor de Exegeza Noului Testament o să mă contrazică — aș merge deci, cu aplicarea acestui verset, la viața preotească: «Tuturor toate m-am făcut», adică trebuie să știi, — să nu zicem mai mult — dar cel puțin atît cît vor ști cei care vor veni la tine să ceară sfaturi. Fiindcă dacă nu știi, ce fel de învățător, ce fel de sfătuitor poți fi? Trebuie să fii cel puțin la nivelul lor.

Viața academică trece repede, anii trec destul de repede. Vă veți vedea confrunțați în activitatea preotească viitoare, cu aspecte diferite ale vieții bisericești, în general, și cu activități preotești în special.

Eu aș vrea să fac vorbire despre două dintre ele, și anume: Să mă refer mai întîi la ecumenism. Ecumenismul este marea descoperire a secolului nostru, marea revelație spirituală a secolului, fiindcă, iată, creștini din felurite confesii s-au întîlnit într-o gîndire comună, în vederea realizării unității, a celui deziderat, a acelei profeții a Mîntuitorului: «Ca toți să fie una». S-au trezit conștiințele, în sfîrșit, și deși e încă foarte greu, deși realizarea visului e încă foarte departe, totuși această trezire a conștiințelor spre unitate e un lucru foarte mare. Și Dvs., veți fi chemați și veți trăi în epoca în care probabil se vor face din ce în ce mai mulți pași spre unitate. Va trebui să vă pregătiți, să gîndiți în acest sens, fără să uitați însă că sinteți ortodocși și fără să uitați că principiul de bază, principiul esențial, legea esențială cu care ne ducem noi în ecumenism, este aceea de a ne păstra și de a ne prezenta cu fidelitate propria noastră învățătură, celorlalți creștini cu care intrăm în dialog. Vom vedea ce va ieși de aici, dar va trebui să mergem convinși că adevărul este de partea noastră și să ducem acest adevăr în confruntarea cu ceilalți și din confruntare va ieși ceva care într-o zi ne va deschide mai mult calea spre unitate. Eu vreau deci, cu acest avertisment, să vă îndemn spre deschiderea ecumenică, pe care noi de altfel, aici în țară o și practicăm de multă vreme. Peste cîteva zile, o săptămînă sau două, o să avem chiar aici la București, o nouă Conferință teologică interconfesională, la care se vor aduna ortodocși, protestanți și romano-catolici, și vor discuta din nou împreună. Nu s-a realizat prea mult pe linia aceasta ecumenică, în general vorbind, dar ceva tot s-a realizat. O schimbare de mentalitate, fără îndoială, s-a produs. Odată cu schimbarea aceasta de mentalitate, s-au înmulțit contactele. Înmulțindu-se contactele între oameni, apropierea este mai posibilă. Dacă oamenii se apropie, și dialoghează, și stau de vorbă, și se cunosc mai bine, fără îndoială, diferențele își mai atenuază din ascuțișul lor și putem spera, așa după cum se și întîmplă de altfel în multe probleme, în multe cazuri, putem spera că vom găsi, în cele din urmă, formule de unitate.

Al doilea lucru, asupra căruia aș vrea să vă atrag atenția, vi se va părea poate, puținel cam paradoxal pentru că o să vă vorbesc de el îndată după ce v-am vorbit despre ecumenism, dar trebuie să vă spun o vorbă și despre aceasta, pentru că și aceasta reclamă din partea Dvs. o foarte temeinică pregătire, și anume confruntarea cu unele formațiuni creștine care nu sînt ecumenice, care în loc de vocații ecumenice fac prea mult caz de vocații prozelitistice, și care deci pun la îndoială multe din adevărurile credinței noastre, din acele adevăruri care constituie moștenirea milenară a poporului nostru român și ortodox. Știți foarte bine la ce mă refer. Aș vrea să vă înarmați foarte bine, pentru că, fără îndoială, veți fi confrunțați în activitatea preotească, cu acest lucru. Și atunci cînd un altul vine cu Biblia în mînă, și Biblia din mîna ta trebuie să știe să vorbească, nu numai cea din mîna lui. Se întîmplă adesea că Biblia din mîna celui alt vorbește cu mai multă competență decît Biblia din mîna preotului, dar aceasta numai pentru că preotul nu știe să o minuiască pe a lui. Și aș ruga să aveți cu deosebire în vedere acest lucru, cu deosebire la catedra de Noul Testament, ca să vă înarmați cu o bună argumentare ortodoxă în problemele cheie, care se contestă și care fac ca o parte din turma noastră ortodoxă să fie ademenită spre staule străine.

Aș ruga de aceea ca îndeosebi aici, în acest domeniu, dar nu numai în acesta, corpul profesoral — și aveți un bun corp profesoral, un corp profesoral întinerit, cu bună pregătire la școli înalte în străinătate —, aș ruga pe Părinții și Domnii profesori să fie foarte exigenți, ceea ce de fapt trebuie să ceară și un student bun.

Noi toți, cei care am trecut prin vechea facultate de teologie, ne amintim totdeauna cu plăcere și cu mare respect, de profesorii exigenți, fiindcă am învățat carte o adevărată de la ei. De aceea, exigența să se manifeste și în cursul anului, la lucrările de seminar, și mai ales la examene.

Deschidem anul acesta academic sub semnul a două evenimente foarte apropiate de noi: unul în anul acesta, la 1 Decembrie, unul în anul viitor, în ziua de 24 ianuarie.

La 1 Decembrie vom serba, împreună cu toată suflarea românească Unirea, unirea Transilvaniei cu țara mamă și formarea Statului unitar național român, iar la 24 ianuarie, în anul viitor vom serba 120 de ani de la Unirea Moldovei cu Muntenia, sub domnul Alexandru Ioan Cuza Vodă. Le vom serba așa cum trebuie. Ne vom întoarce în istorie, pentru a omagia pe cei care ne-au lăsat această moștenire sfântă și, omagiiind patriotismul generațiilor trecute, vom face în conștiințele noastre angajamentul să o ducem mai departe și să contribuim și noi la desăvârșirea unității poporului român, la păstrarea integrității, a independenței, a suveranității lui sub înțeleapta Conducere a țării noastre de astăzi, în frunte cu președintele Nicolae Ceaușescu. Remarca Părintele Mircea Chialda, în cuvântarea sa, că Biserica Ortodoxă Română a fost de-a lungul istoriei ei alături de popor. Să ducem mai departe această moștenire, această tradiție, să fim sensibili la nou, dar și la moștenirea lăsată de înaintașii noștri, să fim buni creștini, să fim buni cetățeni, să fim patrioți luminați, să fim o generație care va duce cu dinsa mai departe ștafeta pe care o primește.

Aceste cuvinte am vrut să vi le spun astăzi, la această deschidere festivă și tradițională a anului academic de la Institutul teologic din București și odată cu binecuvântările și felicitările Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, pentru tot ceea ce ați făcut până acum, vă urez ca și în anul acesta academic să dați rezultate tot atât de bune și împreună, profesori și studenți, să vă bucurați la sfârșit de roade bune.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfintului Duh să fie cu voi cu toți, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

În încheiere a luat cuvîntul P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului, care a mulțumit P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, pentru frumosul și instructivul cuvînt adresat studenților la început de an universitar, care dovedește pe de o parte dragostea pe care o poartă Institutul, iar pe de altă parte, grija pentru pregătirea și formarea preotului de astăzi și de mâine, asigurînd pe P. S. Sa că aceste sfaturi și îndemnuri vor fi ca o călăuză în activitatea din noul an universitar.

Mulțumind și P. S. Episcop Roman Ialomițeanul pentru participarea la acest moment solemn din viața Institutului, ca și reprezentantului Departamentului Cultelor, P. C. Părinte Rector a urât tuturor noi și mari succese în anul universitar care a început. Apoi P. C. Sa a dat citire telegramelor adresate cu acest prilej Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române și D-lui Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor.

Festivitatea deschiderii noului an universitar al Institutului teologic Universitar din București s-a încheiat cu *Imnul de Stat*, cîntat de întreaga asistență.

Pr. Asist. NICOLAE D. NECULA

FESTIVITATEA DE DESCHIDERE A NOULUI AN UNIVERSITAR 1978/1979 LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN SIBIU

În ziua de 14 oct. a.c., la sărbătoarea Cuvioasei Paraschiva, a avut loc deschiderea festivă a noului an universitar, 1978/1979, la Institutul teologic universitar din Sibiu. Cursurile începuseră, de fapt, deja în ziua de luni, 2 oct., orele 7, cu oficierea Sfintei Liturghii a Te Deum-ului și a sfințirii apei de către PP. CC. Pr. spirituali ai Institutului, în paraclisul mitropolitan. Au participat membrii corpului didactic și studenți.

În ziua deschiderii festive a noului an academic, s-a oficiat Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană de către un sobor de preoți în frunte cu P. S. Justinian Chira episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. La Sf. Liturghie a fost prezent și I.P.S. Dr. Nicolae Mladin — arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului. La momentul potrivit a predicat P.C.Pr. Victor Bunea — directorul Bibliotecii mitropolitane, iar la sfârșitul Sfintei Liturghii, P.S. Episcop vicar Justinian Chira a rostit rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt pentru binecuvântarea străduințelor corpului profesoral și ale studenților teologi în noul an universitar.

Festivitatea de deschidere a anului academic a început la orele 12, în aula Institutului. La masa prezidială au luat loc : I.P.S. Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, P.S. Episcop-vicar Justinian Chira, P.C.Pr. Prof. Grigorie Marcu, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu, P.C. Diacon Prof. Dr. Constantin Voicu, prorectorul Institutului. În sală se aflau membri onorari și activi ai corpului didactic, membri ai Consiliului arhiepiscopesc, invitați, studenții teologi, părinți ai studenților etc. Din partea Institutului teologic protestant unic a participat Prof. Dr. Christofor Klein.

Festivitatea a început cu imnul «De ziua Domnului» interpretat de corul studenților teologi sub conducerea Prea Cucernicului Diacon Lect. Ioan Popescu. A urmat apoi cuvântul de deschidere rostit de P.C. Sa, părintele Prof. Gr. Marcu, rectorul Institutului teologic, care a spus următoarele :

«Ne este dat să auzim adeseori că dacă vorbele elocvente și sincere mișcă, **exemplele concrete** sînt cele ce atrag, conving și **indeamnă la urmare** («*exempla trahunt...*»). **Creștinismul** este prin el însuși mai ales **pledoarie pentru imitare**, chemare la desăvîrșire, strădanie de conformare, — deoarece pentru cei ce-L urmează, **Hristos** este simultan **Mintuitorul și Modelul**.

...Iar Modelul este constant consecvent în comunicarea voii Sale neînduplecate : «Nu tot cel ce-Mi zice «*Doamne, Doamne*» va intra întru împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, care este în Ceruri» (Matei 7, 21).

Așa l-a înțeles pe Domnul primul episcop statornic al Ierusalimului, Sfintul Iacov, cînd insistă să fim «implinatori ai cuvîntului Evangheliei, nu numai «*auzitorii*» lui. (1, 22).

Așa l-a înțeles pe Domnul, în plin ev apostolic, Sfintul Pavel. Altcum n-ar mai fi răsunat de pe buzele sale irezistibilă chemare : «Urmați-mi mie, precum și eu îi urmez lui Hristos» (1 Cor. 11, 1) ; «Mie a vieții este Hristos» (Filip. 1, 21), căci «nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine» (Gal. 2, 20).

Așa l-a înțeles pe Domnul întreaga epocă patristică, nu numai staturile teologice de culme, ca Sf. Ioan Hrisostom, care prin toată pilduitoarea lor strădanie păstorească au escaladat fără zdruncin și fără șovăire atît de frecventat baraj între cuvînt și faptă, dintre «vreau» și «fac», dintre intenție și împlinire.

Viața «en Hristo» nu poate fi concepută, valabil, pe parcele.

Exigențele acestei vieți în Hristos — pe care reîncepem să le înțelegem din ce în ce mai bine — ne aduc aminte că Dumnezeu a zidit omenirea și, tocmai de aceea, sfișierea unității ei îi este dezagreabilă, iar oamenilor (nu numai credincioșilor) păgubitoare.

Cu toate că desfășoară de decenii — din ce în ce mai insistent — tot mai multe și mai curajoase acțiuni de împăcare, sau măcar de calmare a contrastelor care-i periclitizează stabilitatea și-i sfișie unitatea, omenirea contemporană luptă încă pentru a consolida pacea. Accesul la clarificările împăcărilor definitive îi este din ce în ce mai confortabil, deși se produc încă, răzleț, confruntări armate îngrijorătoare, iar violența tulbură mediul social în îngrijorător de multe laturi ale tuturor continentelor.

Mihniți de ceea ce se petrece sporadic și cu drept cuvînt temători de ceea ce se mai poate petrece dacă situația generală se înrăutățește, creștinii — și noi cu ei ! — ne mărturisim convingerea că rămîn deschise căi largi de remediere a dificultăților prin care trece omenirea contemporană. Una din acestea, înaltă și tonifiantă, este indicată cu competență și stagiul de experiență apostolică în 1 Cor. 12, 31 b — 13, 1 urm. : Iubirea (în pură manieră paulină : agapi) a fost și rămîne calea cea mai sigură de împăcare universală. Cea mai sigură și cea mai grea, firește, căci ea nu se instalează temeinic decît în inimile ocupate de armile cerești ale celorlalte virtuți, indicate cumulativ în «roada Duhului» din Gal. 5, 22 urm.

Calea iubirii este calea cea mai eficientă și cea mai grea — de împăcare universală fiindcă ea e *calea care urcă necurmat*. Nu se poate concepe suiș fără iubire de oameni așa cum nu se ajunge la împăcare fără înnoire.

Din iulie 1968 — adică de zece ani — în impozantul dom din Uppsala (Suedia) poate fi văzut un «arbore al reconcilierii» (Folkforsoningens träd — Arbre de la Reconciliation — Tree of Reconciliation — Baum der Versöhnung). El întruchipează (în metal) un întreg program convenabil oricărei parcele organizate a societății contemporane și fiecăruși ins care aspiră să (re)devină *om deplin*: un program care evocînd forța de germinăție a grăuntelui de muștar din Evanghelie (cf. Matei 13, 31 urm.), anticipează împliniri posibile pe calea împăcării tuturor, dacă omenirea care rîvnește atît la ele, înțelege să lupte în continuare pentru înfăptuirea lor.

Am văzut și eu — ca mulți alți români — arborele metalizat de la Uppsala. De-atunci, parcă înțeleg mai bine vigoarea întregitei aspirații creștinești a ecteniei liturgice răsăritene: «Pentru *pacea a toată lumea*, pentru *bunățatea Sfințelor* lui Dumnezeu *Bisericii* și pentru *unirea* (unitatea) *tuturor*, Domnului să ne rugăm!»

Să ne rugăm și să acționăm mai departe, căci *apărarea și întărirea păcii* rămîne — oricum! — *problema restantă de căpetenie* a omenirii contemporane.

Trăim și ne străduim și în acest venerabil așezămint bisericesc mai ales pentru dezlegarea ei fericită încă de către generația actuală...

Programele noului an școlar universitar 1978—1979 le-am început, practic, în dimineața zilei de luni, 2 octombrie a.c. Atunci, locașul de rugăciune din incinta Institutului — paraclisul — și-a reluat aspectul obișnuit, încălzindu-se de efluvii obișnuitei lui vibrații spirituale a rugăciunii deobște împletită cu cîntarea bisericească în comun. Spiritualii Institutului nostru teologic universitar au săvîrșit — după rînduială — sfința Slujbă a sfințirii apei și, în continuare, Doxologia (Tedeum), înălțînd lui Dumnezeu rugăciuni de bună sporire în strădania școlară de instruire temeinică și de-o tot atît de temeinică educație ortodoxă română.

La momentul predicii, rectorul Institutului — de față fiind profesori și studenți teologi — a vorbit despre îndatorirea de-a cinsti — valorificînd-o înțelepțește — condiția noastră de slujitori ai Ortodoxiei naționale și ai poporului nostru harnic și demn, pururea avînd ochii inimii așintiți la Modelul suprem al silințelor noastre spirituale: Mai-marele Păstorilor, Hristos-Domnul. El dă tărie pașilor noștri în ceasul purcederii la treabă. Milostivi-se-va — tot El — să ne înlesnească și beneficiile unui seceriș bogat de pe urma osteneților noastre comune.

Pornim la drum — și de astă dată — cu hotărîrea de-a ne face «slujba deplin», cum cere Sfințul Apostol Pavel (2 Timotei 4, 5) ucenicului său, Timotei, și nouă.

La fel ne povățuiește — fără conținere și fără slăbire — și ocîrmuirea noastră bisericească, iar spiritul înnoitor al vremii noastre orientează constant cugetul obștesc spre satisfacțiile aceleiași exigențe maxime pe ai cărei stâlpi de boltă se sprijinește propășirea generală a societății contemporane.

«*Slujba ta fă-o deplin!*»

Aceasta însemnează a cunoaște în ce constă ea; iar apoi, a adopta procedurile care cheazăuiesc reușita îndeplinirii ei.

Conștiința țelului urmărit și *iscușința* alegerii metodelor de răzbire certă la satisfacțiile lui elimină șovăielile și ocolește riscurile.

Țelul strădanilor noastre comune este arătat deslușit în Regulamentul de organizare și funcționare a Institutului nostru, a școlilor teologice peste tot: să pregătim: — atent și temeinic slujitorii bisericești «destoinici să învețe pe alții» (I Tim. 3, 2) cum trebuie să te afirmi (oricînd și oriunde) ca mădular al Bisericii străbune și ca fiu iubitor al neamului nostru românesc.

Dacă țelul e stabil — în înțelesul că nu suferă fluctuații, oscilații derutante — metodele de lucru prin care se ajunge la întruchiparea lui pot fi elastice, după vremi și după împrejurări. Este îndeobște știut că la noi, astăzi, învățămîntul românesc de toate gradele participă lucid și intens la efortul național de construire a societății noastre.

Cu acomodările de circumstanță pe care le reclamă specificul teologic al osteneților noastre, programele învățămîntului românesc de astăzi sînt, în esență, și programele noastre. De cînd există ea, Biserica noastră năzuiește — pe căi religioase și cu mijloace care-i sînt proprii — să ridice pe omul vechi la capodopera făptuirii

celeii noi (de care vorbește nu odată mai ales Sf. Apostol Pavel). În școlile ei teologice, Biserica tinde la înfăptuirea acestui ideal prin învățămîntul teologic. Iar învățămîntul teologic — după cele mai bune tradiții creștinești — înseamnă *instrucție și educație*. Amîndouă deodată, împletite, nu succesiv, nu separate. Acumularea de cunoștințe și așezarea lor în slujba înnoirii proprii și a semenilor trebuie să meargă mîna în mîna, să se împletească firesc, să se afirme constructiv. «Știința și evlavia sînt cei doi ochi spirituali ai preotului», — spune un pastoralist contemporan. «Care preot — continuă el — ar vrea să fie orb duhovnicește, sau măcar chior»? Preotul — ca rod al educației și al instrucției teologice — se cade a fi o operă completă, iar elitele preoțești — multe-puține dar avem și dintre acestea — adevărate capodopere.

Nevoi-ne-vom, deci, toți cei ce slujim lui Dumnezeu și oamenilor în acest așezămînt bisericesc ortodox român, să zidim cît mai multe fapte preoțești în purtarea de azi a cărora, ca studenți teologi, ca și în cea de mîne, ca păstori de suflete, să vedem intruchipată, multiplicat, *covîrșitoarea putere a exemplului* care se imbie spre urmare, mai convingătoare decît academismul cel mai locvace. De ceilalți — care rezistă chemării la îmbunare și restructurare religioasă — morală — ne vom despărți poate, cu regret, dar fără retur, mai curînd sau mai tîrziu, consolidînd-ne cu apostoleasca încredințare ioaneică: «Dintre noi au ieșit, căci nu erau dintre noi; de-ar fi fost dintre noi, ar fi rămas cu noi; ci ca să se arate că nu sînt toți dintre noi, de aceea au ieșit» (1 Ioan 2, 19).

Mărturisirile acestea pentru noi toți, într-un ceas de reculegere ca aceasta, capătă proporții de angajament.

Învățămîntului îi vom adăuga *cercetarea*; la noi; cercetarea teologică. S-a efectuat și pînă acum. Are cine o face și deacum înainte. Corpul profesoral cuprinde elemente de care se vorbește, la noi și în afară, în țară și peste hotare. Substanțialul efectiv de studenți pe care-l avem de cîțiva ani încoace, e drept că absoarbe — cu obligațiile noastre didactice și educative sporite — o cotă înaltă din timpul care s-ar cuveni să fie repartizat cercetării teologice-științifice. E o stare de fapt pe care o acceptăm ca atare și facem tot ce se poate, accelerînd mereu ritmul prestațiilor noastre, variate, onorabile și, mai ales, utile.

Înzestrată cu încărcături de calitate superioară, munca de cercetare a teologilor noștri devine din ce în ce mai vizibil și mai fidel ceea ce este indicat să fie ea astăzi: o *teologie misionară*, capabilă să contribuie efectiv la soluționarea problemelor bisericești actuale.

Această teologie asigură vieții Bisericii «producția» spirituală care constituie rodul învățămîntului și cercetării teologice. Valorile pe care le generează ele — reduse la esențial — sînt *oamenii induhovniciți și atitudini înaintate* față de problemele vieții contemporane. Le știm care sînt. Într-o formulare succintă, ele au în vedere pacea. Popoarele se zbat astăzi — cum spunea cineva — să construiască «locuința viitorului». Bisericile au datoria de a sprijini acest efort.

De-o vreme încoace, anii noștri școlari se succed în lanț continuu. Zala — și nu pauza vacanței — este caracteristica desfășurării lor. Vacanța este a studenților, — dar și ei sînt datori să o petreacă nu fără îndeplinirea unor îndatoriri sezoniere de evident interes bisericesc și patriotic.

Profesorii? Agendele lor indică *programe excedentare*, ca volum și diversificare. Catedra și altarul nu epuizează conținutul lor. Alcătuirea de studii teologice (de exigențe sever normate), conducerea pregătirii doctoranzilor, recenzarea tezelor de diplomă (licențe și doctorat în teologie), prezidarea conferințelor preoțești de orientare misionară și socială (în cîteva eparhii ale mitropoliilor Ardealului și Banatului), prezidarea examenelor de diplomă la Seminariile teologice, participarea la alcătuirea proiectului noului Regulament al învățămîntului teologic, ședințe periodice ale Consiliului profesoral, conferințe teologice interconfesionale, felurite colaborări solicitate de la centrele eparhiale și alcătuirea de referate de specialitate¹, misiuni ecumeniste

1. Astfel, prelegerea inaugurală a cursurilor de îndrumare metodologică pentru profesorii Seminarilor teologice (Mănăstirea Neamț, 3—12 iulie 1978) — cu tema «Biserica și Școala — Învățămîntul teologic» — a fost ținută de rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu, P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu.

în țară și peste hotare², — sînt principalele forme de participare *extra muros* ale cadrelor noastre didactice la desfășurarea vieții bisericești și cetățenești. Profesorii stau permanent la dispoziția ocîrmuirii bisericești, cu cuvîntul și cu condeii, cu pregătirea, cu experiența, cu zelul lor apostolesc.

Concluzia: lucrăm în dimensiuni de an școlar egal cu anul solar (anul nostru de muncă numărînd 12 luni).

Aglomerările de sarcini ale corpului didactic au afectat și volumul îndatoririlor de serviciu ale angajaților administrativi din celelate sectoare de activitate ale Institutului. Tuturor celor ce au adus în această direcție prestații suplimentare — cu deosebire la reușita Conferinței teologice interconfesionale (din 18—19 mai 1978) și a celei de-a 125-a aniversări de apariție neîntreruptă a gazetei «Telegraful Român» — conducerea Institutului le exprimă mulțumiri.

Am găsit, în sfîrșit, răgaz și pentru popasul festiv de astăzi. El marchează un sfîrșit și demarează un început totodată: sfîrșitul anului școlar 1977—1978 și începutul celui în al cărui făgaș calendaristic ne aflăm instalați din 1 octombrie a.c.

În anul universitar încheiat la 30 septembrie..., cadre didactice (profesori, conferențieri, lectori, asistenți, spirituali) am pregătit și expus prelegeri și seminarii pentru... studenții teologi înscriși. Examinările celor ce au străbătut cu succes vămile frecventării, recunoaștem — critic și autocritic — puteau să dea un mai covârșitor număr de «integraliști» atît în februarie, cît și în sesiunea de vîrf din iunie. Cauzele? Una singură: nu se muncește îndeajuns; încă nu îndeajuns. Ne îndatbrăm — cu angajament formal — să stăruiem din răsputeri pentru remedierea acestei deficiențe. Vom porni de la ceea ce a fost, pentru ca strălucirea prezentului istoric să nu fie obturată de nici o eclipsă actuală. Așadar, nu vom conțeni a aduce aminte studenților Institutului nostru — tuturor — că pe-aici, pe unde se mișcă zilnic ei, a trecut plugul greu al vrednicilor spîței noastre ortodoxe române. Cui îi place, rămînă! Cui nu, nu. Dar, dacă rămîne — ca să rămînă — «să pună osul». Din 1811, cînd a luat ființă — modest și trainic — acest așezămînt venerabil, au trecut 167 de ani. «A trece», în cazul de față, înseamnă «a dăinui». Sapienți sat! (Cei înțelepți, să ia aminte!). Răspunderea nu este numai a noastră, a slujitorilor Institutului!

Pentru cei ce au excelat prin silința la carte, prin condită excepțională și prin acte de devotament față de Institut, avem nu numai bogat buchet de felicitări, ci și o modestă rezervă de premii. Visteria lor își va dezlega băierile încă acum, aici. Să le fie de bine, iar celorlalți — spre grabnică și statornică imitare.

Anul școlar expirat și cel în care am intrat, coincid cu un an școlar de înaltă talie aniversară: Nu peste mult se vor împlini 60 de ani de cînd Transilvania s-a unit cu «Țara» (cum era numită, dincoace de Carpați, România lui Alexandru Ioan Cuza). Așteptăm evenimentul cu emoție și îl vom sărbători cu conștiința celor ce știu că n-am venit de nicăieri, pentru simplul motiv că sîntem de-aici de mai-nainte de «face-rea lumii» daco-romane.

În continuare, P. C. Rector a exprimat mulțumiri fiești, pentru îndrumări și doctări, înalților ierarhi ai mitropoliilor Ardealului și Banatului, încredințîndu-i de devotamentul și ascultarea slujitorilor și studenților Institutului.

Mulțumiri respectuoase au fost exprimate apoi Departamentului Cultelor, personal D-lui președinte *Ion Roșianu*, cu angajamentul sincer de-a ne strădui în continuare pentru continua prosperanță a Patriei noastre iubite, Republica Socialistă România».

Profesorii acestui institut, aproape toți, au ținut cursuri și seminarii — unii, lucrînd și în comisia de examene — la grupa din București a proefilor participanți la cursurile de îndrumare pastorală și misionară, de la Institutul teologic universitar din Capitală. În compensație, profesori de la București au activat în cadrul grupei de la Sibiu.

2. Au îndeplinit misiuni ecumeniste peste hotare: PP. CC. profesori Dr. Constantin Voicu, profesor (în Elveția, R. D. Germană și Italia), Dr. Teodor Bodogae (în R.S.F. Iugoslavia), Dr. Ioan I. Ică (R. S. Cehoslovacia), Dr. Ioan N. Floca (R. P. Ungaria), Dr. Mircea Păcurariu (R. S. F. Iugoslavia), lector Dr. Dumitru Abrudan (R. S. Cehoslovacia), asistent Dr. Sebastian Șebu (R. S. F. Iugoslavia) și asistent Aurel Jivi (în Statele Unite ale Americii și în Marea Britanie).

P. C. Rector Grigorie Marcu a încheiat astfel :

«Adresându-se participanților la cursurile de îndrumări, metodologice pentru perfecționarea cadrelor didactice de la Seminariile teologice — care se desfășoară vară de vară la Mănăstirea Neamț — Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a precizat, între altele, că în ultimele decenii, învățământul teologic a fost reorganizat și îmbunătățit. «Se va face așa și în viitor», — a spus Prea Fericirea Sa, exprimând intenția conducerii superioare bisericești de-a acorda în continuare deplină atenție acestui sector important al vieții Bisericii noastre.

Pentru îmbunătățirea învățământului teologic — a spus Prea Fericirea Sa în aceeași împrejurare — beneficiem de experiența didactică-educativă a învățământului de Stat. Deși învățământul teologic are un scop specific, totuși adoptăm și folosim experiența pedagogică a învățământului de Stat.

Învățământul teologic este chemat să joace în viața Bisericii rolul esențial de pregătire a slujitorilor altarelor. Se fac eforturi din partea profesorilor și a autorităților bisericești pentru ca preoții să fie la înălțimea vremurilor pe care le trăim astăzi. Pentru ca Biserica să-și poată îndeplini misiunea avem nevoie de preoți vrednici. Ea trebuie să contribuie la rezolvarea problemelor pe care țara le are și pe care poporul le cere... Avem nevoie de preoți care trăiesc în mijlocul credincioșilor, care ascultă de glasul pământului, care au ochii ațintiți la popor și care doresc și caută să-l ajute. Facem în lucrarea noastră, ceea ce Mîntuitorul a făcut prin întruparea Sa, ca omul să fie ridicat la Dumnezeu. Biserica trebuie să se plece la chemarea poporului drept-credincios și să-l ridice la o treaptă mai înaltă» (Vezi rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul LIII, 1977, nr. 7—9, p. 647 urm.).

...Un întreg program! E concentrată în slova lui programul actual al tuturor formelor teoretice și practice de pregătire continuă a slujitorilor bisericești ortodocși români.

Ne angajăm cu bucurioasă voință de slujire dreaptă și entuziastă a Bisericii și a Patriei, să închinăm înfăptuirii lui toate capacitățile noastre teologice și educativ-patriotice, pentru ca repertoriul problemelor restante să se subțieze (la propriu și la figurat), în viața Institutului și în cea obștească peste tot».

În continuare, corul studenților a interpretat piesa «*Ridicat-am ochii mei*» (Ps. 120, 1—2) și cîntecul «*Ce te legeni, codrule?*», după care stud. Megheșan Dumitru din anul IV a dat citire gîndurilor ce-i animă pe studenții Institutului în noul an universitar. El a mărturisit că «am început acest an cu noi forțe de muncă... Sîntem bucuroși și mîndri de a ne afla alături de ceilalți tineri din țara noastră, care lucrează pentru făurirea unei vieți noi în Patria noastră, conștienți de menirea ce o vom avea în viitor, de a duce mai departe făclia înaintașilor noștri, pentru că avem de la cine învăța. Noi, studenții teologi, ne pregătim să devenim oameni ai viitorului, întăriți pe temelia trecutului și conștienți de nevoile prezentului. Menirea noastră este de a deveni buni slujitori ai Bisericii noastre strămoșești și devotați cetățeni ai patriei noastre dragi... Prin îndrumarea înalților ierarhi, prin strădania părinților profesori, prin apropierea sufletească dintre profesori și studenți, orizontul nostru se lărgeste mereu spre perspectivele luminoase ale vremii noastre care nu rămîne în urmă, ci merge mereu în pas alert cu întreaga societate și cu întreg poporul nostru... Ca studenți teologi și viitori preoți avem datoria de a urca treaptă cu treaptă în pregătirea profesională a noastră, baremul ei fiind cuvintele Mîntuitorului : «Slujba ta fă-o deplin». În noul an ne vom strădui să îndeplinim cu mai multă sîrguință îndemnul și sfaturile părinților profesori care, cu dăruire și jertfire de sine, se străduiesc în a ne deschide mintea și inima spre cele înalte, plăcute lui Dumnezeu și oamenilor de folos... Ca cetățeni ai patriei noastre dragi vom răspunde înaltei chemări de a deveni buni cetățeni ai României socialiste, conștienți că tot ce se face în țara noastră este spre binele întregului popor, din care facem parte și noi».

A luat apoi cuvîntul P. S. Episcop-vicar Justinian Chira, în calitate de delegat al I.P.S. Teofil, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, care, după ce a împărtășit celor prezenți binecuvîntarea înaltului ierarh care l-a delegat să-l reprezinte la această festivitate, a spus, între altele, că dă slavă lui Dumnezeu pentru că și de data aceasta noul drum al anului universitar al studenților teologi a început din biserică și de la altar. A exprimat apoi bucuria că Institutul acesta este una din șco-

lile teologice de mare importanță în lumea creștină, unde profesorii și studenții urmează cu devotament vocația slujirii preoțești și le-a urât să cunoască numai calea succeselor, așa cum au cunoscut-o generațiile de profesori și studenți, care s-au succedat în decursul celor 167 de ani de existență. P. S. Sa a îndemnat pe cei prezenți ca, în acest moment festiv, să se gîndească nu numai la sutele de mii de studenți și elevi din țara noastră care au început un nou an de studiu, ci și la sutele de mii de mame, de părinți, care doresc să-și vadă copiii oameni cultivați, destoinici și vrednici cetățeni ai patriei, fiindcă pentru aceasta i-au crescut, pentru aceasta s-au trudit și s-au jertfit și se jertfesc în continuare. Un pios omagiu se cuvine adus și părinților, în aceste clipe festive. Studenților teologi le-a dat îndemnul să nu studieze teologia în afara lui Dumnezeu, fiindcă teologia este cuvînt despre Dumnezeu și numai cine trăiește în legătură cu Dumnezeu poate să-L cunoască și să vestească voia Lui. În acest scop le-a dat sfatul ca, pe lângă o comportare morală demnă, să se străduiască neconținut ca nici o zi să nu o înceapă sau să o sfîrșească fără rugăciune în fața Sf. Altar.

În continuarea programului, I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin a adresat studenților teologi un substanțial cuvînt de învățătură creștină și patriotică, din care reținem următoarele:

«Deschidem noul an universitar în atmosfera fierbinte de muncă și înfrățire, în care pregătim aniversarea celor șaiszeci de ani de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, act istoric de uriașă însemnătate din trecutul de luptă al minunatului popor român... Institutul nostru, încărcat de ani, are, la temelie sa, tradiția de muncă și dăruire a vrednicilor săi ctitori de limbă și cultură românească, al căror nume stă înscris la loc de cinste în cartea neamului... În fruntea ostenitorilor acestui Institut stau două nemuritoare personalități: Gheorghe Lazăr și marele mitropolit Andrei Șaguna... Străduințele și eforturile acestui mare ierarh sînt încrustate în filele istoriei prin multilaterală activitate pe care a desfășurat-o pentru realizarea nobilelor aspirații ale națiunii române... Considerînd numeroasele școli, care au împințit Transilvania acelor timpuri, precum și grija pe care a avut-o ca școlile să aibă manuale, ne dăm seama de extraordinara personalitate a ctitorului acestui locaș de cultură. Îndrumările date preoților, precum și tipărirea Bibliei care-i poartă numele, completează bogatul palmares al calităților acestei proeminente figuri, despre care marele nostru istoric, Nicolae Iorga, spunea că nu s-a supus vremurilor ca exemplarele obișnuite, ci a căutat să le atragă de pe povîrnișul lor spre culmea lui.

Acest exemplu de muncă și dăruire, puse în slujba națiunii române, să vă fie, iubii studenți, un model spre care vă îndemn să tindeți în activitatea voastră. Nu uitați că noi, cei de pe aceste meleaguri, călcăm la tot pasul peste jertfele martirilor neamului nostru... Aducîndu-vă aminte de vitregia istoriei acelor timpuri, veți prețui mai mult viața frumoasă și înfloritoare din Patria noastră de azi...

Ați venit la această Facultate pentru a vă pregăti să deveniți slujitori ai altarelor și păstori de suflete. A fi păstor de suflete presupune o chemare pe temelie căreia se va clădi, prin studiu, un edificiu solid, care este preoția. Și, fiindcă preoția nu este o meserie, căci preotul este un misionar chemat la o înaltă misiune, de a sluji lui Hristos și de a se identifica cu El, va trebui să depuneți eforturi susținute pentru definirea și desăvîrșirea personalității voastre morale, care să se identifice cu Hristos... Urmați îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, care scria ucenicului său iubit Timotei: «Tu, însă, fii treaz întru toate, suferă răul, fă lucrul evanghelistului, slujba ta fă-o deplin». A fi treaz înseamnă a lua aminte la tot ce vi se dă spre studiere, pentru ca să puneți temelie solidă preoției la care sînteți chemați. Lucrul evanghelistului îl veți face propovăduind atît cu fapta cît și cu cuvîntul, prin ținută, prin atitudine demnă, și mai ales prin rugăciune, care va fi cununa eforturilor ce le veți depune. Îndeplinindu-vă obligațiile de studiu și rugăciune ce vi se cer în cadrul acestui institut, veți deveni demni slujitori ai lui Hristos și cetățeni loiali ai Patriei noastre...».

Corul studenților a interpretat apoi cîtecele patriotice «*Noi străjuim aceste vetre*» și compoziția P. C. Pr. Prof. pens. Gheorghe Șoima «*Laudă muncii de la țară*» răsplătită cu un mare ropot de aplauze.

În continuarea programului, P. C. Diacon Prof. C. Voicu, prorectorul Institutului a dat citire listei premițiilor la învățătură și a celor care s-au evidențiat în alte activități legate de institut:

Anul I: Sauca Ioan (Arad — 10), Ghețiu Iulian (Sibiu — 9,70), Dascălu Nicolae (Roman — 9,30), Onac Radu (Alba Iulia — 9,30). Anul II: Tulcan Ioan (Arad — 9,91), Moisiu Liviu (Sibiu — 9,80), Morar Eugen (Sibiu — 9,73), Sărășan Achim (Sibiu — 9,46). Anul III: Megheșan Dumitru (Oradea — 9,82), Sabău Alexandru (Cluj — 9,73), Dura Nicolae (Alba Iulia — 9,64) și Todoran Simion (Alba Iulia — 9,64). Anul IV: Jebeleanu Livius (Timișoara — 9,90), Moldovan Petru (Cluj — 9,40), Petraș Ioan (Alba Iulia — 9,10) și Tămaș Ovidiu (Cluj — 9,10).

Pentru comportare exemplară au fost evidențiați următorii studenți: Anul I: Ciucul Marian, Chifăr Nicolae și Ieremia Dan. Din anul II: Mihăilă Alexandru, Giurgea Mircea și Pop Ionel. Anul III: Crăciun Ioan, Lăduncă Zamfir și Lauruc Nicolae. Anul IV: Baba Teodor, Mihali Dumitru și Moldovan Petru.

În cadrul *activităților de muncă patriotică* au fost evidențiați: Din anul I: Chifăr Nicolae, Irimia Dan și Oneț Dorian. Anul II: Bogdan N., Iosu Mihai și Oltean Ioan. Anul III: Ciorlăuș Ioan, Diodiu Matei și Tețileanu Mirică. Anul IV: Baba Teodor, Moldovan Petru și Heredea Petru. P. C. Sa părintele prorector a încheiat cu precizarea că aceste evidențieri le-a făcut în speranța că ele vor fi un exemplu stimulent și pentru ceilalți ca să-i ajungă și să-i întrecă. Corul studenților le-a cântat «*Mulți ani trăiască*».

La încheierea festivității, corul studenților și întreaga asistență au intonat *Imnul de stat al R.S.R.*

Festivitatea a constituit un moment deosebit de solemn pentru toți participanții.

Pr. Asist. S. ȘEBU

NOI DOCTORI ÎN TEOLOGIE

În cursul lunilor mai și iunie 1978, la Institutul teologic universitar din București și-au susținut examenul pentru titlu de doctor în teologie următorii patru tineri teologi: **Pr. Mircea Basarab**; **Pr. Lector Dumitru Abrudan**, **Asist. Remus Rus** și **Pr. Sebastian Șebu**.

*

Părintele **Mircea Basarab** s-a născut la 12 dec. 1936, în Sibiu, ca fiu al preotului Amos și al Veturiei Basarab. Școala primară a urmat-o în comuna Agribiciu (jud. Sibiu).

În anul 1954 și-a trecut examenul de bacalaureat. Între anii 1954—1958 a urmat cursurile Institutului teologic de grad universitar din Sibiu. În sesiunea din iunie 1958 și-a susținut examenul pentru licență în teologie cu subiectul «*Învățătura despre suflet în Vechiul Testament*».

Între anii 1958—1961, tânărul Mircea Basarab a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din București în cadrul secției de teologie biblică, avînd ca specialitate principală Vechiul Testament.

După terminarea acestor cursuri a fost angajat în diferite funcții la centrul eparhial și la Seminarul teologic din Cluj. De la 1 februarie 1968 a fost numit profesor la același seminar. În ianuarie 1968 a fost hirotonit diacon iar în august 1973 a primit preoția. Paralel cu aceste activități, părintele M. Basarab a făcut și studiile de filologie la Facultatea de limbă și literatură română a Universității din Cluj, obținînd titlu de licențiat în anul 1974.

După susținerea examenului de admisibilitate, părintelui Mircea Basarab i s-a oferit posibilitatea să-și continue studiile la Institutul ecumenic de la Bossey (Elveția) și la Facultatea de teologie reformată din Lausanne. În timpul pregătirii sale (1971—1973) la acest centru universitar, părintele M. Basarab a luat parte la activitatea științifică a Institutului Biblic din Lausanne, unde a susținut diferite comunicări de specialitate și despre ortodoxia română.

Din mai 1974 pînă în iunie 1975 părintele M. Basarab a frecventat ca auditor, cursuri și seminarii la facultatea de teologie evanghelică de la Universitatea din München. În această perioadă părintele M. Basarab a oferit, la cerere asistență religioasă românilor din localitate.

De la sfârșitul studiilor teologice pînă în prezent părintele M. Basarab, a fost prezent în paginile revistelor bisericești cu diferite studii și articole cu conținut teologic cum sînt :

- 1) **Dogma Sfintei Treimi în Vechiul Testament** (în «Ortodoxia», nr. 4/1960).
- 2) **Vechiul Testament în Liturgiile ortodoxe** (în «Studii teologice», nr. 3—4/1954).
- 3) **Chipul preotului după Sfinții Trei Ierarhi** (în «Mitropolia Olteniei», nr. 1—2/1970).
- 4) **Sfînta Scriptură în concepția ortodoxă**, (în «Mitropolia Banatului», nr. 7—9, 1973) etc...

Drept încununare a acestei activități de cercetare teologică, părintele Mircea Basarab a prezentat ca teză de doctorat «Cartea profetului Amos — introducere și comentar», lucrare care a fost alcătuită sub conducerea părintelui Prof. Dr. Mircea Chialda la catedra de Vechiul Testament.

Examenul tezei a avut loc în ziua de 23 mai 1978, în fața unei comisii alcătuită din Pr. Prof. Mircea Chialda, referent principal (București); Pr. Prof. N. Neaga, coreferent (Sibiu); Pr. Prof. Grigore Marcu, coreferent (Sibiu); Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu și Pr. Prof. Constantin Cornițescu (București), sub conducerea P. C. Sale, Pr. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București.

Comisia i-a cerut candidatului mai întii să-și prezinte în linii mari teza, aceasta constînd din trei părți: În prima parte se face o expunere cu privire la epoca profetului Amos, viața și activitatea lui, structura și compoziția literară, autenticitatea și integritatea cărții sale și canonicitatea ei.

În partea a II-a autorul face comentariul cărții, relevînd părerile specialiștilor în privința autenticității textului. Părintele M. Basarab expune părerile comentatorilor comparativ, dar nu-și însușește decît părerea autorizată a Bisericii Ortodoxe chiar dacă uneori reușește să formuleze unele păreri personale destul de temeinice.

În partea a III-a sînt expuse concluziile; aici autorul notează că Amos, primul dintre profeții scriitori, ocupă astăzi un loc proeminent în cadrul studiilor de exegeză ale Vechiului Testament. Mesajul profetului, datorită valorii și complexității lui, e supus unei cercetări continue, iar aprecierea, în funcție de caracteristica dominantă subliniată de exeget, urmează căile cele mai diferite (pagina 146). Caracteristica dominantă subliniată de părintele Mircea Basarab rămîne analiza mesajului transmis de Amos. Revelația lui Dumnezeu făcută profetului Său, tradiția religioasă iudaică, mesajul divin transmis lui Amos și actualitatea lui pentru slujirea de către Biserică a celor mai înalte idealuri religios-morale și sociale sînt precizate de autor în perspectiva biblică și a slujirii lui Dumnezeu și a oamenilor, din punct de vedere al tradiției creștine ortodoxe.

Lucrarea părintelui Mircea Basarab se termină cu o bogată și variată bibliografie.

Noul doctor în teologie aduce prin teza sa o contribuție importantă în domeniul teologiei biblice a Bisericii Ortodoxe Române. Teza urmează să fie publicată în nr. 5—8/1979 al acestei reviste.

*

Părintele Lect. Dumitru Abrudan s-a născut la 29 august 1938 în comuna Gepiu județul Bihor, din părinți români, de credință creștină ortodoxă.

După absolvirea liceului în Oradea, a urmat cursurile Institutului teologic universitar din Sibiu între anii 1956—1960. În sesiunea din iunie 1960, a susținut examenul de licență cu teza «Eshatologia Vechiului Testament», alcătuită sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, titular al catedrei de Studiul Vechiului Testament.

Între anii 1960—1963 a urmat cursurile de doctorat, la Institutul teologic universitar din București, în secția de teologie biblică, specializîndu-se în studiul Vechiului Testament.

În septembrie 1973, a susținut examenul aprofundat de admisibilitate.

De la 1 octombrie 1963, a fost numit profesor la Seminarul teologic din Caransebeș unde a predat Studiul Vechiului și Noului Testament.

În anul 1966 s-a căsătorit și a fost apoi hirotonit diacon. Din 1968, părintele D. Abrudan a îndeplinit și funcția de director al Seminarului teologic din Caransebeș

La 1 septembrie 1971 a fost cooptat și numit spiritual I la Institutul teologic universitar din Sibiu.

Beneficiind de o bursă pentru studii de specializare în străinătate, părintele Abrudan a studiat din martie 1972 până în iunie 1973 la Universitatea ebraică din Ierusalim.

Întors în țară, de la 1 noiembrie 1973 părintele D. Abrudan a fost acceptat în postul de lector la catedra de Studiul Vechiului Testament, post în care funcționează și în prezent în cadrul Institutului teologic universitar din Sibiu.

În timpul activității sale ca doctorand și apoi în calitate de cadru didactic la Seminarul teologic de la Caransebeș și la Institutul teologic din Sibiu, părintele D. Abrudan a publicat mai multe articole și studii de specialitate, recenzii, note și comentarii în revistele centrale bisericești și în cele mitropolitane. Ca o încununare a acestui urcuș a acestei continue pregătiri și îmbogățiri spiritual-intelectuale, Institutul teologic universitar din București a acordat părintelui D. Abrudan supremul titlu academic de **doctor în teologie**, în ziua de 12 iunie 1978, ca urmare a prezentării și susținerii tezei sale de doctorat intitulată: «**Creștinismul și mozaismul în perspectiva dialogului interreligios**».

Părintele Lect. D. Abrudan și-a pregătit și redactat această lucrare sub directa și continua îndrumare a P. C. Sale părintele Prof. Dr. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic universitar din București.

Comisia de examen a fost constituită din următorii profesori: P. C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București președinte, P. C. Prof. Dr. Mircea Chialda referent principal, P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga coreferent (Sibiu), P. C. Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu coreferent (Sibiu), Pr. Prof. Dr. Vladimir Prelipceanu (București) și Pr. Prof. Dr. Constantin Cornișescu (București).

Răspunzând cu competență și siguranță la toate întrebările puse, candidatul la titlul de doctor a fost declarat admis cu media 9,59.

Lucrarea de supremă încununare a noului doctor în teologie **constă din două mari părți**, precedată de o **introducere** și încheiată cu un capitol de **concluzii**.

În partea introductivă autorul a expus preocupările creștine pentru inițierea unui dialog interreligios, contactele și convorbirile între creștini și evrei, Studiul actual al pregătirilor pentru dialog etc.

Autorul încheie introducerea afirmând că «interesul pe care-l manifestă creștinii, în general, pentru găsirea unor căi comune de acțiune cu credincioșii altor religii, îndreptățește speranță că dialogul interreligios se va transforma dintr-o necesitate, impusă de spiritul de solidaritate umană specific vremii noastre într-o realitate vizibilă» (p. 8).

În prima parte a lucrării, intitulată «Elemente doctrinare», autorul a stăruit asupra următoarelor aspecte:

- a) Vechiul Testament, moștenire comună
- b) Învățătura despre Dumnezeu
- c) Despre creație
- d) Providența divină
- e) Lumea nevăzută
- f) Antropologia
- g) Păcatul strămoșesc. Mesia
- h) Eshatologia
- i) Iisus Hristos ca persoană istorică. Activitatea Sa.

În partea a II-a a lucrării, intitulată **Premise practice de colaborare**, autorul dezbate cinci probleme mari:

- a) Îndatoririle morale ale credincioșilor. Iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele.
- b) Familia și societatea
- c) Statul și legea. Îndatoririle cetățenești. Patriotismul.
- d) Munca, Proprietatea asupra bunurilor materiale.
- e) Pacea, roadă a dreptății. Coresponsabilitatea umană.

În concluziile lucrării, părintele lector Dumitru Abrudan menționează printre altele, că «problema inițierii unui dialog între creștinism și mozaism se înscrie între preocupările creștine actuale de a lărgi sfera ecumenismului interconfesional, în

sensul angajării Bisericilor creștine într-o lucrare comună cu celelalte religii, pe terenul practic» (p. 161).

Teza de doctorat a părintelui lector D. Abrudan constituie o lucrare de referință, de primă mână, pentru toți cei care sînt angajați în dialogul interreligios și o contribuție serioasă la cunoașterea zestrei comune a mozaismului și creștinismului.

Intrucît a fost susținută înainte de a fi publicată, cititorii vor putea lua cunoștință cu lucrarea de doctorat a părintelui lector D. Abrudan, în nr. 1—2/1979 al revistei «Mitropolia Ardealului».

*

În ziua de 20 iunie 1978, Institutul teologic din București a acordat titlul academic de **doctor în teologie** D-lui **asistent Remus Rus**. Decernarea titlului a avut loc în urma susținerii tezei sale de doctorat intitulată «**Concepția despre om în marile religii**», alcătuită sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Corneliu Sirbu.

Dl. Asistent Rus Remus s-a născut la 1 ianuarie 1942 în orașul Brașov.

În anul 1960 a absolvit Seminarul teologic din Caramsebeș. Între anii 1960—1964 a frecventat cursurile Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, pe care l-a absolvit cu teza «Calvinismul și luteranismul, istoric, mărturisiri de credință și critică».

În toamna anului 1964, s-a înscris la cursurile pentru doctorat ale Institutului teologic de grad universitar din București, avînd ca specialitate principală Istoria religiilor.

În anul 1965, Dl. Remus Rus a beneficiat de o bursă de studii acordată de Consiliul Ecumenic al Bisericilor în cadrul Colegiului teologic din Oxford (Anglia).

Din anul 1969, a ocupat diferite funcții în cadrul Serviciului de Relații externe Bisericești al Patriarhiei Române.

La 11 decembrie 1973, Dl. Rus Remus a susținut și promovat examenul oral aprofundat de admisibilitate la data de 11 decembrie 1973.

La 1 noiembrie 1976 Dl. Rus Remus a fost numit asistent în cadrul secției sistematice de la cursurile de licență ale Institutului teologic universitar din București.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a aprobat ca Dl. Rus Remus să-și susțină ca și ceilalți candidați mai sus menționați examenul tezei de doctorat înainte de publicarea ei în revistele centrale bisericești.

Comisia examinatoare a fost alcătuită din :

Pr. Prof. Mircea Chialda — președinte, Pr. Prof. Corneliu Sirbu — referent principal, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru Popescu, Pr. Prof. Ioan Ică, Prof. Nicolae Chițescu și Pr. Prof. Dumitru Radu — referenți secundari.

Examenul s-a desfășurat în fața comisiei menționate și în prezența asistenței — colegi, doctoranzi etc.

Răspunsurile date de candidat la acest examen au fost apreciate în mod deosebit și notate cu media generală 9,79.

În urma depunerii jurămîntului, prevăzut de Regulamentul Învățămîntului teologic, P. C. Pr. Prof. Rector Mircea Chialda, președintele comisiei, a declarat pe Dl. asistent Rus Remus doctor în teologie, cu calificativul «**excepțional**», felicitîndu-l călduros pentru înaltul titlu academic, vrîndu-i mult succes în viitoarea sa activitate în ogorul Bisericii strămoșești.

La rîndul său, noul doctor în teologie, luînd cuvîntul a mulțumit Comisiei în frunte cu președintele ei pentru conferirea acestui înalt titlu academic.

Lucrarea D-lui Rus Remus este precedată de o prefață semnată de referentul principal Pr. Prof. Dr. Corneliu Sirbu.

După o introducere edificatoare, în care este ilustrată convingător frecvența și intensitatea preocupării față de om în cadrul religiilor lumii în general, lucrarea conștă din următoarele cinci capitole :

- I. Crearea omului
- II. Natura ființei umane
- III. Comunitatea umană
- IV. Credința în viața de apoi
- V. Reflecții și comparații

Toate aceste capitole sînt urmate de o încheiere, în care se subliniază necesitatea și importanța dialogului interreligios din perspectiva antropologiei teologice. Autorul conchidea că «...privit în perspectiva antropologiei teologice sau religioase dialogul interreligios nu numai că este posibil, dar este și de dorit» (p. 305). Teza a fost publicată în revista «Glasul Bisericii», nr. 7—8/1978.

Pr. Asist. Nicolae V. DURĂ

*

În cursul anului curent Institutul teologic universitar din București a mai conferit încă un titlu de doctor în teologie simbătă 23 septembrie P. C. Sale părintelui **Sebastian Șebu**, asistent la Institutul teologic universitar din Sibiu. Acest eveniment a avut loc ca urmare a examenului tezei sale de doctorat, prezentată în manuscris dactilografiat și intitulată **Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană din Germania Apuseană (privite din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române)**, elaborată la catedra de Omiletică și Catehetică, cu noțiuni de pedagogie, sub îndrumarea P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae Balcă.

P. C. Pr. Asist. **Sebastian Șebu**, s-a născut, la 7 decembrie 1941 în localitatea Armeni, județul Sibiu, în familia lui Sebastian și Maria Șebu, țărani agricultori de credință creștină ortodoxă.

Școala elementară a urmat-o în satul natal, între anii 1948—1955, după care s-a înscris la Școala de cîntăreți și Seminarul teologic din Cluj-Napoca ale cărui cursuri le-a urmat între anii 1955—1960. După absolvirea Seminarului a frecventat cursurile Institutului teologic universitar din Sibiu obținind, în 1964, diploma de licențiat în teologie.

Dorind să aprofundeze studiile de teologie, în 1965 s-a înscris la cursurile de doctorat, la Institutul teologic universitar din București, la secția practică, alegîndu-și și ca specialitate principală Omiletică și Catehetică cu noțiuni de pedagogie și lucrînd sub îndrumarea P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae Balcă. Cu recomandarea I. P. S. Nicolae, mitropolitul Ardealului, și cu aprobarea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în 1968 a fost trimis la studii de specializare la Facultatea de teologie a Universității din Viena — Austria, ca bursier al Arhiepiscopiei catolice din Viena, unde a avut ca îndrumător pe Prof. Bruno Dreher.

Din 1971 a funcționat la sectorul cultural al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu pînă la 1 octombrie 1972, cînd în urma examenului aprofundat de admisibilitate, susținut în luna februarie 1972, și a recomandării sinodului mitropolitan din Sibiu, a fost numit asistent la secția de Teologie practică, în cadrul Institutului teologic universitar din Sibiu. În urma unei noi recomandări a I. P. S. Nicolae, mitropolitul Ardealului, și cu aprobarea Sfîntului Sinod, a fost trimis din nou la studii de specializare la Facultatea de teologie evanghelică a Universității din Hamburg (R.F.G.), ca bursier al fundației «Diakonisches Werk» din Stuttgart, pe o perioadă de doi ani unde și-a pregătit teza de doctorat lucrînd sub îndrumarea profesorilor Hans Rudolf și Müller Schwefe.

În timpul anilor de studii la doctorat, pe parcursul specializării și ca asistent, P. C. Pr. Sebastian Șebu a publicat studii, articole, recenzii, note și comentarii, predici și cronici.

Lucrarea de doctorat a P. C. Pr. Asist. Sebastian Șebu, care cuprinde 242 p. dactilografiate este alcătuită după următorul plan: o **Introducere**, apoi **Partea I-a** cu următoarele subdiviziuni:

1. Locul acordat prediciei în protestantism 2. Locul acordat prediciei în Biserica Ortodoxă. **Partea a II-a** în care se prezintă situația privind predica în Biserica protestantă din Germania Federală după 1945, cu următoarele subdiviziuni: I. Situația actuală a prediciei în protestantismul german. II. Orientări în teologia propovăduirii după 1945: 1) Moștenirea teologică. 2) Karl Barth și școala sa.

a) Orientarea evanghelică. Predica biblică.

b) Direcția hermeneutică — cherigmatică.

c) Direcția hristologică — sociologică.

d) Orientarea dialectică a teologiei.

e) Orientarea pnevmatologică a prediciei.

f) Metode practice pentru alcătuirea unei predici, recomandate în protestantism.

În **Partea a III-a** se face aprecierea predicii protestante din punctul de vedere al teologiei ortodoxe române, după care urmează o **Încheiere**.

Comisia de examinare a tezei a fost constituită din P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București ca președinte; P. C. Diac. Prof. Nicolae Balcă — referent principal, P. C. Pr. Prof. Ene Braniste, Dl. Prof. Iorgu Ivan, P. C. Pr. Prof. Constantin Galeriu, Dl. Prof. Nicolae Lungu, toți de la Institutul teologic universitar din București, P. C. Pr. Prof. Dumitru Călugăr și P. C. Pr. Prof. Alexandru Moisiu de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

P. C. Pr. Asist. Sebastian Șebu, răspunzând cu siguranță și competență întrebărilor puse de membrii comisiei examinatoare, a fost proclamat doctor în teologie, cu media 9,45.

După depunerea jurământului, noul doctor în teologie a fost felicitat de membrii comisiei.

În încheiere P. C. Pr. Sebastian Șebu a mulțumit conducerii Bisericii Ortodoxe Române, I. P. S. Nicolae, mitropolitul Ardealului, și celorlalți membri ai Sfântului Sinod, PP. CC. părinți și D-lor profesori de la cele două Institute teologice din țară și tuturor acelor care au contribuit la formarea sa ca teolog, om și cetățean, angajându-se să onoreze supremul titlu academic ce i s-a conferit, spre a fi de folos Bisericii noastre strămoșești și țării.

Festivitatea conferirii titlului de doctor în teologie s-a încheiat cu o agapă frățească oferită de proaspătul laureat (**ASISTENT**).

A 32-A CONFERINȚĂ TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ — București, 29 noiembrie 1978 —

Cea de a 32-a Conferință teologică interconfesională a avut loc în ziua de 29 noiembrie 1978, la Institutul teologic universitar din București. Lucrările Conferinței au început la orele 9 în aula Institutului teologic, fiind conduse de rectorii celor trei Institute teologice: Dl. Prof. Erdő Janos de la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca; P. C. Sa părintele Prof. Grigorie Marcu de la Institutul teologic din Sibiu și P. C. Sa părintele Prof. Mircea Chialda din București.

P. C. Sa părintele Prof. Mircea Chialda, deschizând lucrările Conferinței, în cuvântul său a arătat că această conferință este o continuare a bunelor relații dintre cultele din țara noastră și a tradițiilor ecumeniste statornicite între teologii din România. Aceste discuții comune sînt necesare în vremea noastră cînd în viața socială a popoarelor se pun probleme vitale care interesează toată lumea, ca: pacea, colaborarea, libertatea, dreptatea și apropierea dintre neamuri, iar în teologie apar curente sau «teologii» diverse, față de care trebuie luate atitudini și date răspunsuri potrivite. Referindu-se la mutațiile și transformările care intervin în viața socială a popoarelor și la îndatorirea și misiunea de evanghelizare a Bisericii, deschidere față de lume și slujire a ei, P. C. Sa părintele rector Mircea Chialda a reliefat nevoia ca o Biserică să-și păstreze identitatea, dar să se și înnoiască în același timp în armonie cu viața socială a credincioșilor în mijlocul cărora își desfășoară activitatea. Tocmai această înnoire este problematica ce constituie tematica lucrărilor prezentei Conferințe.

Prea Cucernicia Sa a subliniat faptul că lucrările acestei Conferințe se desfășoară în momente deosebite pentru noi, cînd întregul nostru popor sărbătorește cu însuflețire și mîndrie patriotică, împlinirea a șase decenii de la marea noastră unire națională, eveniment care a marcat unul din momentele cele mai importante din istoria României și a poporului român, adică formarea statului național unitar român.

În încheierea cuvîntului său, P. C. Sa părintele rector Mircea Chialda a adresat tuturor participanților la lucrările Conferinței un cald salut și urarea frățească de «bun venit», apoi a făcut cunoscut numele celor pe care i-a propus ca membri pentru prezidiul și pentru secretariatul Conferinței, și a anunțat ordinea de zi, referatele și pe referenți.

Referatul principal despre **Bisericile locale și Biserica universală**, a fost susținut de P. C. Pr. Lect. Dumitru Abrudan de la Institutul teologic universitar ortodox din Sibiu; primul referat secundar despre **Identitate și ecumenism**, a fost susținut de P. C. Pr. Prof. Ion Bria de la Institutul teologic universitar din București, iar al doilea referat secundar: **Identitate și înnoire în Biserică și în teologie** a fost susținut de Dl. Prof. Hans Klein de la secția luterană din Sibiu a Institutului teologic universitar protestant cu sediul în Cluj-Napoca*.

În ședința de dimineață (între orele 9—13), a avut loc prezentarea celor trei referate, în ordinea în care au fost anunțate, conducătorul lucrărilor fiind Dl. Prof. Erdő Janos, rectorul Institutului teologic protestant unic din Cluj-Napoca. Înainte de susținerea referatului său, P. C. Pr. Prof. Ion Bria a adus participanților la lucrările Conferinței salutul și urările de bine și succes ale pastorului Philipp Potter, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. După susținerea fiecărui referat, Dl. Rector Janos Erdő a mulțumit referentului respectiv, iar după ultimul referat, ședința de dimineață s-a încheiat. În pauza dintre ședința de dimineață și cea de după amiază, participanții au avut posibilitatea să se înscrie la discuții la secretariatul Conferinței.

* Cele trei referate se găsesc la sfîrșitul acestui reportaj.

Reluate la orele 16,00, lucrările Conferinței au fost conduse de P. C. Pr. Prof. Grigorie Marcu, rectorul Institutului teologic universitar ortodox din Sibiu. În cadrul acestei ședințe patricipanții au luat cuvîntul pe marginea celor trei referate susținute, subliniind sau completînd unele sau altele din aspectele temelor prezentate și aducînd și contribuții personale la cele spuse în referate.

Au luat cuvîntul un număr de 24 de participanți și, pentru că ora înaintată nu a mai îngăduit, un alt număr de participanți au depus intervențiile lor în scris la secretariatul Conferinței.

P. S. Adrian Botoșăneanu, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, a reliefat importanța majoră a problemei «identității și înnoirii» pentru teologie și pentru trăirea creștină actuală, apoi a schițat cîteva idei în legătură cu această problemă, arătînd că «trăirea în Hristos și cu Hristos este lucrarea care identifică și înnoiește pe creștinul adevărat. Numai în Biserica și prin Biserica creștinul își formează identitatea și-și dobîndește, în același timp, înnoirea vieții. Viața creștină este însuflețită și înnoită de Duhul Sfînt, căci identitatea de credință este expresia lucrării harice în lume. Lucrarea harică săvîrșită de Duhul Sfînt, capătă expresie în funcție de reînnoirea și identitatea adevărului de credință. Prin păstrarea principiilor evanghelice care sînt mereu aceleași, se dobîndește identitatea care are, însă, caracter deschis de comuniune cu semenii, iar harul divin ne cheamă la zidire și reînnoire. Cuvîntul lui Dumnezeu este mereu același, iar viața este în continuă transformare și înnoire. Cunoscînd deci identitatea de învățătură și de credință, pe de o parte și, pe de altă parte realitățile obiective ale vieții, trebuie să lucrăm astfel încît cuvîntul lui Dumnezeu cel veșnic și pururea dătător de viață să rodească înnoitor și în viața noastră de toate zilele...».

P. S. Timotei Lugojanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, s-a referit, în cuvîntul său, la aspectul practic al temei principale și anume la trăirea plenitudinii Bisericii la nivelul local, căci o comunitate creștină locală nu este numai o parte a Bisericii cea una, ci Biserica însăși în mic, cu toate însușirile ei, păstrîndu-și identitatea. Fiecare unitate bisericească verifică și valorifică marile coordonate ale eclesiologiei, observînd corect raportul dintre unitate și identitate, fidelitate profesională și ecumenism. Aceasta face ca angajarea Bisericii în problemele lumii contemporane să capete un accent deosebit. Subliniind necesitatea îmbinării celor două dimensiuni ale slujirii Bisericii — verticală și orizontală —, P. S. Episcop Timotei a accentuat faptul că Biserica din țara noastră au găsit în această formulă o exprimare admirabilă a identității, dar și a raporturilor frățești.

P. S. Epifanie Tomitanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, a arătat, între altele, că Biserica este în lume și pentru lume, identificîndu-se cu realitățile și nevoile ei, iar slujirea lumii este o coordonată esențială a ecumenismului, idee care s-a exprimat în fiecare din cele trei referate.

DI. Prof. Dr. Erdő Janos, rectorul Institutului teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca, s-a referit la problema identității confesionale. Ea are insuficiențe și limite confesionale și poate duce la particularism. De asemenea, există o multitudine de identități, dar adevărata identitate este cea creștină axiologică, unică în lume. Biserica nu există în abstract, ea este în lume și pentru lume și nu poate ignora realitățile vieții. Valoarea dinamică a identității creștine constă în credința activă și în slujirea lumii și a semenului, fiind caracterizată printr-un optimism religios. În țara noastră identitatea creștină axiologică se prezintă în slujirea poporului și a patriei.

P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, de la Institutul teologic universitar din București, a arătat că problema principală care s-a pus este cum am putea înainta spre unitatea rîvnită, rămîniînd totuși identici cu noi înșine. Pentru aceasta trebuie mers la adîncul problemelor, chiar dacă formulările teologice sînt deosebite. Definițiile nu aparțin însă credincioșilor, ci teologilor. A defini înseamnă a limita. Plenitudinea însă nu poate fi definită și în această situație trebuie acceptate formulele simple, unilaterale, cu completări paradoxale adică lărgite. P. C. Sa a propus lărgirea unor formule ca «Sola Ecclesia universalis», «sola Scriptura», «sola fides», «solum verbum», subliniind necesitatea faptelor bune, a Tradiției și a Sfîntelor Taine. Referitor la metoda de urmat, P. C. Sa a recomandat alcătuirea formulilor paradoxale, în care să se vadă și unii și alții, căci în plenitudine se poate găsi unitatea. P. C. Sa a arătat

că există un echilibru între Sf. Scriptură, Tradiție și contextul social, dar că trebuie mers la largul formulilor paradoxale: «La largul acestor formule paradoxale vom găsi și adîncul trăirii în fața lui Hristos și... fiecare își va umple Biserica lui de plinitudinea creștină», a încheiat Prea Cucernicia Sa.

Dr. Prof. Christoph Klein, de la secția luterană din Sibiu a Institutului teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca și-a exprimat bucuria pentru tema propusă și dezbătută, remarcînd faptul că prin aceasta s-a făcut un pas înainte în dialogul teologic ecumenist. Bisericile din țara noastră au exprimat de mult ideea că se poate păși spre ecumenicitate și înnoire numai păstrîndu-și identitatea proprie. Ideea principală din referate a fost tocmai raportul dintre identitate și unitate, adică raportul dintre tradiție și înnoire. Referatele au exprimat posibilitatea reconcilierii prin continuitatea tradiției și prin teologia sau practica eliberării. De mare importanță este clarificarea raportului dintre Bisericile locale și Biserica universală, dar tot atît de importantă este slujirea lumii și a societății, chiar dacă mai rămîn de clarificat o serie de probleme teologice.

Dr. Prof. Nicolae Chișescu, de la Institutul teologic universitar din București, a arătat că perspectivele deschise de ideea de identitate sînt mari. Problema poate și trebuie pusă în așa fel ca ea să redea și specificul ecumenic al fiecărei familii de Biserici, observîndu-se ceea ce este absolut și ceea ce este relativ pentru o Biserică și în ce măsură Bisericile din țara noastră și-au îmbogățit identitatea în cadrul ecumenismului pentru slujirea lui Dumnezeu și a lumii.

Dr. Prof. Istvan Juhász, de la Institutul teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca, s-a referit la aspectul practic al relației dintre identitate și unitate, în viața Bisericilor din țara noastră, unde identitatea bisericească nu împiedică pe nimeni să participe la unitatea vieții care se clădește de toți fiii Patriei noastre, subliniind necesitatea întăririi ecumenismului local. De asemenea, vorbitorul a scos în evidență necesitatea deschiderii, care este o îmbinare între identitate și unitate. În 1950 Alianța Reformată Mondială a hotărît acceptarea comuniunii deschise, deschiderea fiind un act de reînnoire. «Fără deschidere nu mai putem citi Sf. Scriptură și studia Tradiția», s-a declarat de acord cu sobornicitatea deschisă propusă de ortodocși, ca motiv de speranță pentru deschidere.

P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic universitar din București, a arătat între altele, că: «În perspectiva relației de comuniune dintre credincioși și Hristos care, în calitatea Sa de Cap al Trupului Său, vrea să fundamenteze și comuniunea dintre credincioși, s-ar putea depăși și dilema dintre tradiție și înnoire ca problemă a identității Bisericii în ecumenismul contemporan. Datorită Tradiției care, interpretată în sensul ei cel mai profund, nu este nimic altceva în fond decît dimensiunea duhovnicească a Scripturii, credincioșii își descoperă adevărata lor relație personală cu Hristos în Duhul Sfînt care îi atrage în procesul înnoirii spiritului în El prin puterea harului sfințitor dat în Duhul Sfînt. După cum spune Sf. Pavel, în Hristos sîntem făptură nouă. Interpretate în perspectiva lui Hristos, care este obiectul și inima ei, Tradiția nu mai orientează simplist spre trecut, pentru a fi opusă înnoirii ci devine forță dinamică, de înnoire duhovnicească, deschizînd credincioșii unei reale și autentice relații cu Dumnezeu și cu semenii, cu lumea și problemele ei. Dilema dintre tradiție și înnoire va putea fi depășită numai în măsura în care se va descoperi dimensiunea duhovnicească a Scripturii dată în Tradiție ca mijloc de transmitere comunitară a experienței spirituale a credincioșilor în Hristos prin Duhul Sfînt.

Sîntem însă conștienți de faptul că descoperirea dimensiunii duhovnicești a Scripturii dată prin Tradiție, prin Duhul Sfînt, cere din partea mișcării ecumenice un efort de aprofundare al relației pe care Biserica o are cu Hristos și al lucrării și prezenței lui Hristos în ființa Bisericii. Pentru realizarea unui progres în această direcție, ar trebui să se renunțe atît la o concepție unilateral obiectivistă a raportului dintre Hristos și Biserică care duce inevitabil la separarea Bisericii de Hristos, cît și la o concepție unilateral subiectivă, care duce la confuzia dintre Hristos și Biserică. Hristos este deodată atît obiectiv în raport cu Biserica, fiindcă este Capul Trupului care constituie Biserica, cît și subiectiv, întrucît este prezent în ființa Bisericii prin lumina Duhului Sfînt, pentru a o deschide și a o înnoi permanent. Cu alte cuvinte, problema identității Bisericii este, în fond, problema identității și lucrărilor lui Hristos, despre care Sfînta Scriptură ne spune că «ieri, astăzi și în veci El rămîne același» (Evr. 13, 8). Într-adevăr,

doar în măsura în care Hristos păstrează o legătură dinamică (obiectiv-subiectivă) cu Biserica prin Duhul Sfânt, rămânând mereu același, fiindcă în El sălășluiește plinătatea dumnezeiască, care le plinește pe toate, fără să aibă trebuință de plinire intrinsecă, Hristos rămâne ipostazul fundamental care înnoiește permanent viața Bisericii prin Tradiție și Duhul Sfânt, deschizându-ne unui progres infinit spre Dumnezeu și creație. De aceea, problema raportului dintre tradiție și înnoire ca problemă a ecumenismului contemporan în legătură cu identitatea Bisericii, trebuie cercetată atât la nivel eclezio-logic cât și la nivel propriu-zis teologic.

Abordarea identității Bisericii la nivel teologic, eclezio-logic și sociologic, a dinamismului tradiției și a factorului etnic reprezintă pași concreți pentru realizarea acestei probleme importante.

Referindu-se la ecumenismul local, Prea Cucernicia Sa și-a exprimat convingerea că actuala conferință va contribui considerabil la o tot mai profundă înfrățire a Bisericilor din țara noastră, spre folosul mișcării ecumenice, al libertății, independenței, păcii și colaborării în Europa, ca operă de adevărată slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor.

P. C. Arhid. Prof. Constantin Voicu, prorectorul Institutului teologic universitar ortodox din Sibiu, accentuând importanța Bisericii locale, ca formă de manifestare concretă a Bisericii universale, a arătat netemeinicia concepției unor teologi care afirmă o opoziție între Biserica universală și cea locală, între universalitate și etnicitate, între identitate și universalitate, așa cum fac adepții «eclezio-logiei euharistice». Ei însă neglijează, a spus P. C. Sa, două lucruri fundamentale :

1) plenitudinea Bisericii locale constă în faptul că ea posedă tot ce are fiecare Biserică și ce au toate la un loc, de unde nevoia de a rămâne în comuniune cu ele ;

2) comuniunea euharistică este inseparabilă de unitatea credinței și deci, fără aceasta intercomuniunea este imposibilă. Pentru că, în caz contrar, prin aceasta se sacrifică identitatea creștină și se afirmă universalitatea eclesială abstractă. Deci universalitatea Bisericii nu trebuie separată de identitatea creștină ortodoxă.

P. C. Pr. Prof. Dumitru Radu, de la Institutul teologic universitar din București, a adus completări, lămuriri și precizări în legătură cu trei probleme : 1) **Noțiunea de identitate și identitate eclesială**, 2) **Identitate și înnoire** și în legătură cu 3) **Biserica locală și Biserica universală**. A explicat ce înseamnă identitate și a arătat problemele care se pun astăzi cu privire la ea. Vorbitorul a subliniat că nu se poate concepe o identitate în abstract a creștinismului, nici o identitate a creștinismului în raport cu identitatea eclesială, fiindcă identitatea are rădăcini mai adânci decât contextualizarea teologiei, și decât necesitatea de localizare a Bisericii universale.

Conceptul de identitate se înțelege diferit la fiecare confesiune. Există și un concept ecumenist al identității care ar vrea să reconcilieze diversele forme confesionale de identitate. Conceptul de identitate nu se poate defini numai eclezio-logic-euharistic, eclezio-logic-ministerial, eclezio-logic-individualist, eclezio-logic-pastoral sau eclezio-logic-contextual. Orice identitate creștină trebuie să aibă o determinare eclesială, ale cărei elemente determinante sînt relația Bisericii cu Dumnezeu, în Hristos prin Duhul Sfânt și manifestarea acestei relații în relațiile Bisericii cu lumea prin Hristos. În continuare vorbitorul a arătat că «De felul relației Bisericii cu Hristos, sau cu Hristos în Duhul Sfânt, depinde relația ei cu lumea, care poate fi de integrare socială, culturală și națională în general pentru slujirea omului și societății, spre mîntuirea acesteia, sau de contextualizare mai mult sau mai puțin profundă a Bisericii, teologiei și spiritualității ei pe drumul diaconiei, cu sau fără înnoire interioară în Duhul lui Hristos. *Identitatea ortodoxă*, implică și exprimă posedarea obiectivă și subiectivă, în același timp, a lui Hristos deplin de către Biserica și mădularele ei, atîta vreme cît stau în comuniunea întregului, adică a Trupului lui Hristos. Or, pe Hristos întreg îl avem în mod obiectiv și subiectiv prin revelația întreagă, adică prin Sfînta Scriptură în sînul tradiției apostolice, în forma ei apostolică-patristică, și prin viața și lucrarea Duhului Sfînt în Biserică prin capul ei, Hristos, care a dat acesteia structurile ei harice, teandrice : Tainele și episcopatul sacramental de succesiune apostolică. *Identitatea eclesială ortodoxă* implică deci relația eclesială comunitar-sobornicească cu Hristos plenar, al credinței și al Euharistiei, în același timp, fiindcă, după învățătura ortodoxă, nu avem două planuri paralele în ființa sau viața Bisericii și a credincioșilor : planul credinței și planul Euharistiei și harismatic în general» (...) Pe conceptul de identitate eclesială ortodoxă se grefează nuanțele sau notele particulare, locale, naționale, sociale, culturale și spirituale

Pe conceptul romano-catolic de identitate se grefează astăzi mai mult decât în trecut, în unele părți ale Bisericii catolice, notele particulare, și de aici Biserici catolice locale. Aceeași situație se întâmplă cu conceptul de identitate și în Bisericile protestante.

2. **Identitate și innoire.** Sînt noțiuni dinamice și complementare în anume manieră pentru toate Bisericile și confesiunile. Legătura lor organică și complementaritatea sînt determinate de factori teologici și neteologici. Diferențierea dogmatică și harismatică confesională își spune cuvîntul și de data aceasta.

Identitatea ortodoxă este o valoare dinamică deschisă, sau o sobornicitate deschisă cum s-a zis, în sensul creșterii continue în Hristos plener, cel dat obiectiv și subiectiv Bisericii și fiecărui mădular al trupului lui Hristos. Din puterea și prin puterea aceluiași Hristos plin de tot Duhul, Biserica trebuie să devină tot mai transparentă pentru Hristos. În această transparență stă însăși puterea innoirii ei continue în relația ei dinamică cu lumea pentru a o sluji, deci nu într-o simplă contextualizare a ei și a teologiei. Dacă se subțiază legătura ei cu Hristos, Biserica este silită să trăiască numai prin contextualizare și deci condamnată la inutilitate soteriologică pentru credincioșii ei și, în cele din urmă, este condamnată la dizolvare. Din puterea aceluiași Hristos, Dumnezeu-Omul, Biserica Ortodoxă își trage puterea ei de deschidere față de celelalte Biserici și confesiuni, pentru înfăptuirea unității vizibile creștine a Bisericii lui Hristos cea una. Duhul lui Hristos care umple Biserica de la Cincizecime și pe care Biserica îl cheamă mereu să vină de sus asupra ei și asupra credincioșilor ei, este susținătorul și puterea identității și innoirii noastre în Hristos și a innoirii relației ei cu lumea, cu societatea, a integrării Bisericii în realitățile lumii și omului, transfigurîndu-le. Duhul actualizează în comunitatea Bisericii cuvintele Scripturii care se finalizează și iau forma trăirii concrete în Biserică prin Sfînta Tradiție, prin Sfînta Tradiție apostolică care apare odată cu Biserica, aceasta din urmă fiind o aplicare practică a Revelației împlinită în Iisus Hristos. Deci innoirea nu se poate separa de Sfînta Tradiție, după cum nici identitatea eclezială ortodoxă. «Numai prin Sf. Tradiție cuvîntul Scripturii devine mereu viu, actual, eficient, dinamic în toată integritatea lui în cursul generațiilor din istorie» (D. Stăniloae, *Dogmatica*, vol. I, p. 62). Or, în Bisericile protestante se vede o trecere a Sfîntei Tradiții pe plan ultiim sau chiar o ignorare a ei (în timp ce se afirmă mereu tradiția Reformei), de aici și necesitatea contextualizării acestora pentru a trăi. Conținutul Sfîntei Tradiții apostolice nu este decât conținutul Sfîntei Scripturi aplicat vieții omenești sau trecut în aceasta prin Biserică (Prof. D. Stăniloae, *Dogmatica*, vol. I, p. 61). Aceasta ne învață și Sf. Apostol Petru cînd zice «Trebuie să știți că nici o proorocie a Scripturii nu se îltcuiește după socotința fiecăruia, pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfînt» (II Petru 1, 20—21).

3. Cu privire la **Bisericile locale și Biserica universală**, Pr. Prof. D. Radu a arătat că, după cum se pare, «problema cea mai serioasă a ecumenismului actual este aceea a reconcilierii diverselor forme de identitate. Firește, pentru teologia ecumenistă și pentru teologia ecumeniști, identitatea ortodoxă este un concept și o realitate cu toate limitele ei istorice: dogmatice, canonice, morale și liturgice, iar Biserica Ortodoxă trăiește și ea criza de identitate prin care trece întreg creștinismul actual. Fac însă precizarea că Biserica Ortodoxă Română nu cunoaște astăzi, cum nu a cunoscut nici în trecut, un astfel de fenomen de criză dogmatică, canonic-organizatorică, liturgică sau de prezență dinamică și de slujire socială a credincioșilor ei și a poporului român, cu ale căruia destine și-a împletit lucrarea în toată istoria ei ca și acum.

La întrebarea, «care este identitatea creștină sau eclezială în care pot fi reconciliate toate formele de identitate eclezială și creștină?» ni se răspunde că aceasta ar fi identitatea ecumenică de tip conciliarist, comunitatea conciliară, rezultat al eforturilor Bisericilor de realizare a unității vizibile creștine astăzi. Spre această comunitate conciliară ne îndrumă eforturile mișcării ecumenice și ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. De altfel, acestei întrebări s-a intenționat să se răspundă prin referatul «**Bisericile locale și Biserica universală**», căci prin Bisericile locale în accepție ecumenistă se înțeleg: Bisericile protestante, Biserica și Bisericile ortodoxe, Biserica Romano-catolică și Bisericile romano-catolice locale (zice-se), Bisericile Orientale, Bisericile Vechi-Catolice, Bisericile din comuniunea anglicană și denominațiunile creștine, în drum spre sau în sînul Bisericii Universale, de tip conciliarist eclezial, prin convergența

punctelor comune de credință, prin acorduri doctrinare, înfăptuite, prin compromisuri doctrinare, și mai apoi prin recunoașterea reciprocă a Bisericilor, a ministerilor și a membrilor lor. Dar comunitatea conciliară își are insuficiențele și pericolele ei.

Dr. Prof. István Tökés, de la Institutul teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca, s-a referit la problema identității, subliniind faptul că unitatea nu este identică cu «uniformizarea» căci Biserica a fost mereu «universală și locală în același timp». Diversitatea există la nivelul tradițiilor, dar aceasta nu înseamnă pluralism de hristologii. Creștinul își găsește identitatea prin înnoire zilnică. Constatînd că referatele au fost elaborate pe baze confesionale, vorbitorul opiniază că, totuși trebuie să ieșim din limitele identității confesionale și să ne căutăm cetățenia noastră creștină bisericească. După cum în stat avem toți o cetățenie, deși etnic și social ne deosebim, tot așa trebuie să avem aceeași cetățenie creștină-bisericească. În baza Bibliei nu ne putem autoidentifica pe bază confesională, iar toate confesiunile sînt «reformandae», adică urmează să se înnoiască. Identitatea propriu-zisă nu este egală nici cu cea reformată, sau luterană, nici cu alte identități confesionale, ci identitatea bisericească este imperativul de realizat prin ascultarea credincioasă față de Iisus Hristos, capul Bisericii, prin Duhul Sfînt. Identitatea confesională este subordonată voinței lui Hristos. Afirmînd că Sf. Scriptură singură este criteriul adevăratei identități, Dr. Prof. Tökés a propus ca în locul coexistenței confesionale tradiționale, al centralismului confesional, al pluralității extrabiblice și al dialogului practic, să deschidem porțile căutării corpului pămîntesc al lui Hristos în care să ne găsim identitatea, renunțînd la identitățile istorico-confesionale.

P. C. Pr. Prof. Milan Šesan, de la Institutul teologic universitar ortodox din Sibiu, pornind de la citatele biblice care ne îndeamnă la unitate, a arătat că istoria bisericească cuprinde străduința pentru unitatea intercreștină. Pentru aceasta a adus cîteva exemple mai semnificative: 1) Ezeziile și schismele care au fost inițial îndreptate spre păstrarea unității mai bune a Bisericii, dar interpretările personale au provocat disensiuni. 2) Schisma din 1054 a avut caracter personal, iar difuzarea ei s-a făcut abia odată cu cruciadele. 3) Reforma din secolul al XVI-lea a fost o consecință a frămîntărilor occidentale, ca răspuns la unele exagerări. 4) Ecumenismul intercreștin urmărește apropierea confesiunilor, realizîndu-se contacte și pași mari în cunoașterea reciprocă. 5) Ecumenismul local ne face să ne simțim bine împreună, regretînd despărțirea dintre creștini și nădăjduind în refacerea unității bisericești.

Dr. Prof. Zoltan Galfy, de la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca, a arătat, în legătură cu referatul P. C. Pr. Prof. Ion Bria, că identitatea este expresia originară a credinței, ceea ce ne dă posibilitatea să privim cu toții la acele semne comune ale identității noastre, care sînt date în creștinismul nostru, și pe care noi le-am primit ca dar în geneza noastră. Aceste semne sînt prețioase, deoarece formează demnitatea identității noastre, iar noi, pe drumul pe care ne aflăm, respectăm reciproc semnele identității fiecăruia dintre noi.

P. C. Pr. Prof. Ion Bria, de la Institutul teologic universitar din București, făcînd încă o dată apel la bunăvoința ascultătorilor, după ce le reținuse atenția cu referatul său, a menționat următoarele: 1) Cu privire la limbajul ecumenic, mai ales atunci cînd prezentăm studenților noștri pe celelalte confesiuni creștine, trebuie să procedăm cu precauție, și, dacă există foarte multe ezitări față de ecumenism, ezitări ce se manifestă în diferite forme, trebuie să se accentueze faptul că ecumenismul nu înseamnă anihilarea identităților și că înnoirea nu înseamnă ruperea de continuitatea tradiției. 2) Dacă față de «eclesiologia euharistică» există încă multe rețineri, să se știe faptul că, la Consiliul Ecumenic de la Geneva, aceasta este privită drept una dintre contribuțiile esențiale ale teologilor ortodocși. 3) Aici vorbitorul subliniază ca un punct de autocritică faptul că din referatul său lipsește aspectul pnevmatologic al identității, pentru că doctrina despre Sf. Duh este una dintre contribuțiile ortodoxe de seamă în dialogul ecumenic. După ce a arătat că la Geneva, ecumenismul local din România se bucură de multă apreciere, P. C. Pr. Prof. Ioan Bria, punînd întrebarea: «Ce motivație, ce justificări noi există la baza acestui ecumenism?», răspunde că, dacă cultele creștine din România au puncte de plecare diferite, identitățile care sînt confesionale, liturgice, etc., ele au un punct de referință comun și anume societatea de astăzi, care este o șansă unică, o posibilitate extraordinară pentru creștini.

În continuare **P. C. Arhid. Ioan Zăgrea**n, de la Institutul teologic universitar din Sibiu, s-a exprimat că atât cei ce au păreri optimiste, cât și cei care au păreri pesimiste, în legătură cu viitoarele rezultate ale eforturilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor, nu țin seama de faptul că oricât ne-am strădui noi oamenii să refacem unitatea Bisericii, nu trebuie să nesocotim ajutorul lui Dumnezeu și de aceea trebuie să se pună accent și pe rugăciunea în comun, pe rugăciunea ecumenistă. Iar în legătură cu rezistența pasivă, ce pare a se desprinde din referatul secundar al Prof. H. Klein, se menționează că noi avem datoria să ne gândim că Bisericile care activează în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor trebuie să se străduiască a crea condițiile necesare pentru regăsirea identității omului, în conformitate cu calitatea lui de om.

În cuvîntul său, **P. C. Pr. Prof. Constantin Galeriu**, de la Institutul teologic universitar din București, a arătat că, potrivit mărturiilor Sfintei Scripturi și ale Sfinților Părinți, Biserica a avut de la început și permanent identitatea ei. Fiecare credincios, fiecare neam este «un vas ales», și astfel revelația, care se întrupează în istorie, se exprimă prin cultura, limba, spațiul geografic și timpul istoric al popoarelor. În acest caz, slujirea însăși ține fundamental de identitate. Slujirea în toate sensurile — rugăciune, teologie, muncă creatoare — a neamului, a Bisericii locale, ca trepte firești spre Biserica cea una.

În continuare **P. C. Pr. Prof. Teodor Bodogae**, de la Institutul teologic universitar din Sibiu, a subliniat mai întâi că Biserica Ortodoxă a avut dintotdeauna un organism cu o rînduială proprie, care înseamnă garantarea păstrării identității. În al doilea rînd, P. C. Pr. Profesor a arătat că, dacă istoria trăiește astăzi o mai bună valorificare a omului, și Biserica noastră se poate cinși cu această subliniere pe care o poate aduce și a adus-o în cadrul întâlnirilor ecumeniste.

P. C. Pr. Prof. Ioan Ică, de la Institutul teologic universitar din Sibiu, pornind de la constatarea că la Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Geneva, viitoarea unire a Bisericilor este concepută ca o abandonare a identității proprii a Bisericilor care și-ar reconcilia pozițiile, se întreabă ce se va întîmpla atunci cu identitatea Bisericilor, va rămîne aceeași sau se va schimba? Iar în legătură cu referatul Prof. H. Klein se afirmă aici că, așa după cum Biserica Ortodoxă Română și-a făcut totdeauna simțită prezența în mijlocul poporului sprijinind aspirațiile sale spre dreptate și spre mai bine, tot așa toate Bisericile sînt datorate să ajute la înlăturarea structurilor sociale și politice care promovează nedreptatea socială, cu tot cortegiul lor de suferințe.

În cuvîntul său **P. C. Diac. Prof. Ioan Floca**, de la Institutul teologic universitar din Sibiu, a subliniat importanța principiului canonicității în slujba refacerii unității Bisericii, așa cum s-a procedat în vremea sinoadelor ecumenice. Ecumenismul practic realizat în România s-a putut înfăptui — subliniază P. C. Diac. I. Floca — datorită condițiilor oferite de statul nostru, care, asigurînd libertatea și egalitatea cultelor, a favorizat nu numai crearea mediului prielnic pentru acest ecumenism practic, dar și sprijină și încurajează această realizare.

În continuare **P. C. Conf. Ilie Moldovan**, de la Institutul teologic universitar din București, felicitînd mai întâi pe autorii celor trei referate, și-a exprimat apoi părerea că dacă nimeni nu poate tăgădui valoarea acțiunilor ecumeniste pe terenul practic al solidarității creștine, din punct de vedere teologic lucrurile nu stau chiar așa de fericit, întrucît Bisericile angajate în dialogul ecumenic nu reușesc să depășească granițele unui ecumenism romantic. În această situație, Bisericile creștine ar trebui să pornească de la a-și dezvălui propria lor experiență de viață. Biserica Ortodoxă Română, care s-a identificat în trecutul ei cu aspirațiile seculare ale poporului pe care l-a slujit, poate oferi prin experiența ei un nou punct de plecare în propulsionarea dialogului ecumenic contemporan.

P. C. Diac. Asist. Emilian Cornișescu, de la Institutul teologic universitar din București, pornind de la faptul că în referate s-a amintit Israelul cel Nou și cele 12 seminții ale lui Israel, a arătat cum s-a păstrat identitatea și înnoirea în sînul poporului biblic prin două exemple luate din Vechiul Testament și anume înnoirea legământului din timpul regelui David și cea realizată în timpul lui Iosua. Principiul identității și al înnoirii care rezultă de aici este înțeles în sensul păstrării învățurii divine și a cultului practicat de preoția levitică. Este amintit în continuare faptul că strămoșii noștri au primit învățătura creștină în primele două secole și au respins politeismul Romei, tocmai pentru a-și păstra identitatea. Aceste două momente, luate

din Vechiul Testament și din istoria Bisericii Ortodoxe Române sînt socotite a servi drept exemple pentru păstrarea identității și pentru înnoirea Bisericii în cadrul mișcării ecumenice.

P. C. Diac. Petre David, de la Redacția revistelor bisericești centrale din Patriarhia Română a subliniat faptul că Biserica noastră își are originea în activitatea Sf. Apostol Andrei și a militat totdeauna pentru ecumenism.

Iar ultimul dintre vorbitori, **Dl. Cezar Vasiliu**, redactor al Buletinului ROC, pornind de la precizarea că Mîntuitorul Hristos a adus deplina egalitate a tuturor oamenilor, a arătat că noi trebuie să aprobăm și să sprijinim programul anti-rasismului desfășurat de Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

La Secretariatul Conferinței au mai fost predate textele a patru intervenții, după cum urmează :

Cuvîntul **P. S. Iustinian Maramureșanul**, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului, în care se face apelul general de intensificare a trăirii autentice în lume, lăsîndu-se la o parte formulele teoretice. «Să învățăm pe oameni să trăiască corect — arată P. S. Sa — în desăvîrșire morală, să trăiască în sfințenie, să trăiască în Hristos».

Dl. Prof. Lorand Lengyel, de la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca, menționează intensă activitate ecumenică desfășurată în ultima vreme de Federația Lutherană Mondială, pe baza căreia se poate constata acum un oarecare consens ortodox-luteran.

P. C. Pr. Alexandru Moisiu, de la Institutul teologic universitar din Sibiu, arată că în cadrul Bisericii trebuie să realizăm o schimbare, o transformare, o sfințire, o integrare a lumii vechi nevăzute în «făptura cea nouă» (Gal. 6, 15) al cărei cap este Hristos.

P. C. Diac. Asist. Ioan Caraza, de la Institutul teologic universitar din București subliniază faptul că una dintre contribuțiile ortodoxe în dialogul ecumenic este teologia despre Sf. Tradiție, care este lucrarea vie și permanentă a lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfînt, iar întoarcerea la Hristos nu se poate face decît numai prin mijlocirea Sf. Tradiții.

La sfîrșitul discuțiilor, P. C. Pr. Prof. Grigorie Marcu, conducătorul lucrărilor, a rugat pe P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar-patriarhal, să formuleze concluziile la lucrările Conferinței.

Luînd cuvîntul, **P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul**, vicar-patriarhal, a transmis mai întîi binecuvîntările Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care urmărește îndeaproape și cu mult interes conferințele teologice interconfesionale și le încurajează. Apoi, P. S. Sa a formulat următoarele concluzii, arătînd mai întîi că «referenții au prezentat toți referate de mare calitate, fiecare din ele putînd fi foarte bine referat principal. Părintele Prof. Ion Bria, care și-a alcătuit referatul fără să cunoască pe cel principal, s-a încadrat foarte bine în contextul celorlalte două referate. P. C. Sa ne-a adus o viziune proaspătă și noua orientare a activității Consiliului Ecumenic al Bisericilor, cu mutațiile care se petrec acolo. Prin tot ce s-a întîmplat aici, prin cele trei referate și intervențiile Dvs., am făcut un pas înainte. Tema care s-a abordat astăzi este foarte actuală. Ea nu este numai actuală, ci este chiar marea temă a ecumenismului contemporan. Ea rămîne mereu pe agendă, și va cere foarte mulți ani, foarte multă angajare în rezolvarea ei».

În continuare, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul a relevat cîteva aspecte ale problemei, spunînd :

«Înainte de a intra în detalii, aș vrea să vă reamintesc cîteva probleme foarte interesante, ridicate de părintele profesor Ion Bria, pentru a-mi arăta acordul cu ele. Prima este terminologia pe care trebuie să o folosim atunci cînd vorbim despre celelalte confesiuni. În climatul ecumenic în care ne situăm, se impune precauție, căci aceasta provine și din schimbarea mentalităților de acum 20—30 de ani. Dacă s-au schimbat mentalitățile, trebuie ca și limbajul să fie altul. Prezentarea critică a ecleziologiei euharistice ține de viziunile diferiților teologi. La Consiliul Ecumenic al Bisericilor, ecleziologia euharistică este considerată ca o contribuție ortodoxă importantă, iar criticile aduse aici s-au referit mai ales la ecleziologia care cere intercomuniunea, socotînd că prin ea s-ar realiza unitatea Bisericii, ceea ce nu reprezintă poziția Bisericii Ortodoxe.

În ceea ce privește aspectul pnevmatologic al identității, problema rămîne deschisă și demnă de luat în considerare. Este foarte interesantă ideea părintelui Prof. Ion Bria referitoare la confruntarea dintre concentrarea interioară cu spiritualitatea personală și angajarea sau etica socială, pentru că secționarea sau disjungerea nu merge, ci, dimpotrivă, este indicată convergența».

P. S. Antonie a mulțumit părintelui Bria pentru mesajul transmis din partea Secretarului general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, rugîndu-l să transmită din partea acestei Conferințe teologice interconfesionale un mesaj de salut Secretarului Consiliului Ecumenic al Bisericilor și bucuria legată de aprecierile ce se fac la Consiliul Ecumenic al Bisericilor asupra ecumenismului local din țara noastră, care a fost observat, înțeles și menționat în lucrările interioare ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Plecînd de la întrebarea pusă de Consiliul Ecumenic al Bisericilor, prezentată de Părintele Bria, referitoare la motivele care alimentează ecumenismul local, P. S. Sa, a arătat, așa cum au afirmat și alți vorbitori, că toate confesiunile din țara noastră au un punct de referință comun, adică societatea noastră, modul românesc al relației dintre Biserică și societate, ceea ce are consecințe ecumenice. De aceea trebuie să acordăm în continuare importanță timpului, istoriei, relației cu timpul, cu istoria, dîndu-le rolul și importanța pe care o au în viața creștină. Atemporalitatea, anistoria, ieșirea din timp și istorie duc la cel mai evident sectarism, la Bisericile locale cu identități închise.

Termenii discuției noastre sînt de mare importanță, sînt termeni esențiali adică relația dintre local și universal, între mulți și unul, între identitate și înnoire. Problema este de conflict inevitabil și de convergență necesară, punînd pe de o parte Biserica locală, iar pe de alta Biserica universală. Ea este cerută de unitatea de credință și unitatea de expresie la modul universal. Convergența este absolut necesară, localul și universalul trebuie să fie un adevăr garantat, aici și acum, mereu și pretutindeni. Pretutindentitatea și eternitatea, adică universalitatea sînt garanții ale adevărului, ale legăturii dintre Biserica locală și cea universală. Nu putem realiza Biserica universală fără să existe Biserica locală. Conflictul este inevitabil deoarece localul este diferit. Biserica locală are o identitate proprie și diferită de conținutul universal: Universalul în sine poate fi o sursă de lucruri diferite, dar Biserica poate fi numai o sursă de lucruri identice, cu același conținut și același adevăr. Dar localul nu are aceeași identitate, chiar pe același loc, dovadă fiind faptul că în aceeași arie geografică avem diferite Biserici, diferite grupe de identitate. Identitatea este și ea într-un flux de la persoane la grupuri și dacă accentuăm localul, există pericolul de a cădea în exclusivism, în confesionalism, în radicalizarea identității locale. Acest lucru s-a verificat cu apariția erezilor și schismelor pentru care a venit corectivul, adică sinoadele ecumenice care au impus, în numele universalului, aceste corective. De asemenea, misiunile au fost acțiuni ale universalului contra localului, și de aici criza de identitate, de pildă, în legătură cu Africa. Deci există un conflict deschis între local și universal, datorită căruia s-a produs această mare trezire care se cheamă mișcarea ecumenică și care vrea să se refacă unitatea și să găsească corespondența valorilor dintre local și universal. Drumul spre rezolvarea problemei nu este nici ușor și nici scurt. Eu aș zice că, chiar ecumenismul se află mereu pe o buză de prăpastie, de eșec. Trebuie să fim atenți și la lucrarea lui Dumnezeu, dar trebuie eforturi mari și din partea Bisericilor, din partea teologilor și a oamenilor. Este adevărat că se produc niște crize în ecumenism, dar ele nu trebuie să ne sperie. Pr. Prof. Bria a numit cîteva din cele mai interesante pentru vremea noastră: întoarcerea spre confesionalizare, o înăsprire doctrinară, adică o mai puternică conștiință doctrinară din partea celor care vin în Consiliul Ecumenic; o regrupare a forțelor, a familiilor confesionale; un interes mai mare pentru dialogul bilateral decît pentru cel general; o critică a interesului pentru lumea de azi; afirmarea ideii că doctrina unește și că ecumenismul practic să dezunească. Sînt niște puncte de vedere care pot fi sau nu elemente de criză, dar ne angajează pe toți. Ceea ce rămîne însă cu siguranță, ca notă permanentă a punctului nostru de vedere și a angajării noastre în ecumenism, este îmbinarea celor două direcții — orizontală și verticală — și păstrarea echilibrului între cele două direcții. Localul și Universalul își revendică legitimitatea la existență. Pentru ieșirea din acest impas se analizează astăzi problema identității. Ea este pusă în legătură cu înnoirea. De aceea este nevoie de o cunoaștere reciprocă

a identităților. Nu putem sta de vorbă la modul universal dacă nu ne cunoaștem, în întregime. Este ceea ce constituie prima lege a ecumenismului: să-ți declari cu claritate propria ta doctrină, propria ta identitate. După informațiile părintelui Prof. Bria, la Geneva, se lucrează la un fel de dicționar de termeni ortodocși pentru ca identitatea ortodoxă să fie din ce în ce mai bine cunoscută, iar identitățile care se vor defini cât mai exact să încerce să se concilieze. În procesul acesta de conciliere nu se poate înlătura nici identitatea locală, nici cea universală. Cea locală există, este o realitate și în sensul acesta s-a putut vorbi despre etnicitate și catolicitate, arătând că etnicul, Biserica locală, este un dat peste care nu se poate trece. Dar și universalul există de drept, pentru că în el trebuie să regăsim unitatea. Și în definirea proprie există diferite entități, așa cum a arătat Dl. Klein în referatul său, indicându-ne și căile sau modurile de definire: acceptarea tradiției, pe de o parte, și a contextului pe de altă parte. Amîndouă trebuie corelate. În această privință părintele Prof. D. Stăniloae vine cu conceptul său de «sobornicitate deschisă», cu viziunea «mai largului», care trebuie elaborată și studiată.

Am apreciat în referatul părintelui Prof. Dumitru Abrudan, elementele comune pe care le-a relevat în legătură cu localul și universalul, învățătura identică de bază, cu corectivele făcute de Pr. Prof. Bria referitoare la episcopatul sacramental, anume că un episcop local are deplinătatea funcției și a puterilor sale locale, dar nu poate fi hirotonit decât la modul universal, de alți episcopi locali. Toate acestea sînt puncte de convergență între local și universal, dar nu exclud o specificitate locală, în ritul și limba liturgică, în tradițiile locale, în spiritualitatea locală, dînd loc pluralismului la nivelul tradițiilor, nu pluralismului de eclezioologie.

În concluzie a reieșit că dialogul ecumenic se concentrează pe cele două identități care trebuie conciliate pentru că nu le putem face să dispară, pe de o parte identitatea locală cu aspectele ei etnice, culturale, pe de alta identitatea universală de adevăr, de conformitate cu revelația, ceea ce face ca Biserica să fie una și universală.

S-a arătat că formula ortodoxă preferă «sobornicitatea deschisă», care este o formulă iconomică, și că Ortodoxia are caracter dinamic, deoarece, deși tradițională, este deschisă înnoirii, care nu este numai posibilă, ci chiar necesară. Identitatea statică ar fi ca o poză veche de pe un carnet oarecare de identitate care nu ar mai reprezenta persoana respectivă în raport cu cei vii, care au evoluat și au crescut și s-au schimbat.

S-a vorbit aici de o identitate în relație. Nu te poți defini decât în relație. De aceea trebuie să mergem paralel cu viața, cu evenimentele și cu istoria. Trebuie să ne situăm în istorie, să ne situăm în vremea noastră. Biserica trebuie să se situeze în vremea ei, să fie o Biserică în mers, după cum și evenimentele, timpul și istoria sînt în mers. Să rămînem în unitate, dar să ne situăm în înnoire permanentă. Bisericile pun probleme care diferă de la o zi la alta și dacă problemele sînt diferite și noi trebuie să fim diferiți, și noi trebuie să ne reînnoim, iar ecumenismul nostru trebuie să fie în mers.

S-a spus aici pe bună dreptate că Biserica veche n-a condamnat diversitatea, ci erezia. Dar este încă mult de făcut din partea teologilor pentru definirea foarte exactă a ceea ce înseamnă diversitatea. Este un concept cu care se lucrează în teologie, fiind foarte cunoscută expresia «unitate în diversitate», dar cred că noțiunea de «diversitate» n-a fost încă suficient elaborată și definită.

Am căutat să înțelegem împreună acest raport dintre local și universal, dintre identitate și reînnoire, conținînd formule de reconciliere, formule de redefinire și să găsim elemente comune în această căutare comună. În cadrul ecumenismului local românesc, dintre confesiunile din țara noastră, am afirmat toți, fără deosebire, că dorim să ne afirmăm tradițiile proprii, dar că sîntem deschiși, în același timp, contactului interbisericesc și că dorim o întîlnire a acestor identități confesionale în identitatea unică. Am afirmat, de asemenea, că sîntem în continuare deschiși contactului cu lumea, cu societatea prezentă, cu situația de la noi, și că socotim, ca buni creștini ce trebuie să fim, că orice schimbare exterioară trebuie să fie precedată sau concomitentă cu o schimbare sau reînnoire interioară.

Cred că și această a 32-a conferință teologică interconfesională și-a atins scopul, adunîndu-ne pe toți în același spirit de dragoste, în aceeași unitate de vederi, în ace-

eași dorință de cercetare comună. Chiar dacă problemele pe care le-am analizat, dată fiind natura lor, n-au putut fi în întregime rezolvate, am constatat că le-am pus toți în aceeași termeni, și că dorim să le căutăm rezolvarea în aceeași bună atmosferă ecumenică și de colaborare între noi.

Propun deci să luăm act împreună de rezultatele bune ale acestei conferințe și să ne declarăm deschiși și interesați pentru următoarea conferință teologică interconfesională.

După concluziile prezentate de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, **P. C. Pr. Prof. Dumitru Popescu**, Prorectorul Institutului teologic universitar din București, a propus ca, în numele Conferinței, să se trimită câte o telegramă Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, D-lui Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor, și unor conducători ai cultelor creștine din țara noastră. S-a dat citire textelor telegramelor care au fost aprobate de asistență. În textul lor, s-a subliniat mai ales faptul că lucrările Conferinței au loc în atmosfera sărbătorească în care întregul nostru popor aniversază împlinirea a 60 de ani de la făurirea Statului național unitar român. Apoi P. C. Sa părintele prorector a rostit următorul cuvânt de închidere a lucrărilor: «Tematica conferinței noastre teologice interconfesionale de astăzi este de mare importanță pentru mișcarea ecumenică contemporană. Importanța acestei probleme se datorește faptului că Bisericile vor putea să desfășoare o rodnică activitate mîntuitoare și o rodnică activitate de slujire a lumii și omului contemporan numai în măsura în care vor fi capabile să descopere adevărata relație dintre identitate și înnoire. Abordînd această problemă în conferința noastră, sub aspecte diferite și multiple eclesiologice, teologice sau sociologice, noi am reușit să dăm câteva soluții și să înaintăm spre soluționarea acestei probleme care este de mare importanță pentru Bisericile creștine și pentru ecumenismul contemporan. Dar această tematică este și rămîne de importanță pentru Bisericile din țara noastră angajate în cadrul ecumenismului local. Poporul nostru, în ultimele decenii, a trecut prin profunde transformări sociale care i-au dat posibilitatea să se înalțe pe culmi noi de progres și civilizație. Bisericile din țara noastră, ca să-și poată desfășura activitatea lor mîntuitoare, în noile condiții, au trebuit să facă timp de decenii, un efort susținut pentru integrarea lor în noua societate edificată în țara noastră, și să se angajeze într-un continuu proces de «aggiornamento» și de înnoire. De aceea noi, cînd am abordat astăzi această problemă, în Conferința teologică interconfesională, n-am făcut-o numai cu competență teologică, ci și cu competența pe care ne-o oferă deceniile de experiență socială, de apostolat social, de «aggiornamento» și de înnoire. Iar această experiență ne-a învățat că motivul principal care a dat posibilitatea Bisericilor noastre să se integreze și să-și aducă contribuția la edificarea vieții noi din țara noastră, constă în legătura dintre Biserică și factorul etnic, în legătura dintre Biserică și popor, dintre Biserică și societatea noastră contemporană. Așa cum a arătat P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, conferința de astăzi și-a atins scopul pentru care a fost organizată. Rezultatele sînt foarte bune. De aceea, la sfîrșit, dați-mi voie să mulțumesc mai întîi P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, care a avut sarcina dificilă de a formula concluziile acestei conferințe, și a făcut-o, ca întotdeauna, cu multă competență și cu mult talent. Mulțumim oratorilor de astăzi care ne-au prezentat referate și ne-au introdus în tematica problemelor care au fost cercetate și analizate și ne-au deschis orizonturi noi în înțelegerea lor. Mulțumim participanților la discuții, care au contribuit cu idei interesante în completarea temei abordate. Credem că această conferință de astăzi, ca și cele anterioare, va contribui în mod esențial la apropierea cultelor din țara noastră și va reprezenta o contribuție la unitatea poporului nostru, va sprijini eforturile lumii contemporane de pace, colaborare și dreptate.

Înainte de a încheia, țin însă să ne exprimăm profunda noastră grațitudine față de Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și față de Dl. Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor, pentru sprijinul larg și binevoitor pe care ni l-au acordat în vederea organizării acestei conferințe, pe care o urmăresc cu foarte mare atenție și cu foarte mult interes.

Ne vom vedea tocmai anul viitor. De aceea permiteți-mi acum, înainte de Anul Nou, să vă fac tuturor urări de multă sănătate, fericire și viață îndelungată, întru mulți și fericți ani! — (Pr. Asist. N. Necula, Diac. Asist. V. Ioniță și Șt. Gănceanu).

BISERICILE LOCALE ȘI BISERICA UNIVERSALĂ

Tema «Bisericile locale și Biserica universală» se înscrie între preocupările ecumenice de strictă actualitate. A fost recomandată spre studiu Bisericilor membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor de către a V-a Adunare generală de la Nairobi, în 1975. A constituit apoi o preocupare de bază pentru cel de al II-lea Congres al Facultăților de teologie ortodoxă de la Pendeli-Atena, în 1976, unde au fost prezentate două referate despre catolicitate și etnicitate. A fost dezbătută de asemenea mai recent, în cadrul comisiei mixte pentru dialogul dintre ortodocși și vechii catolici, care s-a desfășurat între 24—31 august 1978, tot la Pendeli, Atena.

Interesul față de această temă reflectă preocuparea mereu mai vie a creștinilor de a pregăti și din punct de vedere teologic calea pentru refacerea unității creștine, acordând dialogului teologic importanța cuvenită.

Intrucât, scopul conlucrării pe plan ecumenic vizează, în primul rând, «integrarea progresivă a confesiunilor creștine în consensul ecumenic al Bisericii de totdeauna și de pretutindeni, este firesc ca, în raport cu alte preocupări, să li se acorde prioritate problemelor teologice dogmatice care sînt de importanță fundamentală pentru viața bisericească. Cooperarea noastră pe linia slujirii idealurilor epocii contemporane este un mare pas către unitate, dar nu poate fi socotită totuși semnul deplinei unității pe care o preconizăm. Pentru ca acțiunile noastre să fie întru totul convergente se cer înlăturate în prealabil diferențele doctrinare care ne separă. Aceste diferențe au determinat și au întreținut starea de dezbinare între creștini, pînă azi. Ori rostul existenței noastre este așa cum ni-l dezvăluie credința, să redevenim cu toții una, încorporați efectiv în realitatea teandrică a Trupului tainic al Domnului, care este Biserica.

Ca păstrătoare, prin har, a mîntuirii obiective, săvîrșită de Mîntuitorul prin jertfa Sa, Biserica are menirea să-i cuprindă pe toți credincioșii. Ea este deci universală sau catolică prin vocație. Universalitatea Bisericii este intrinsecă. Se referă nemijlocit la ființa ei, avînd ca sursă «un Domn, o credință, un Botez; un Dumnezeu și Tatăl tuturor, care este peste toate și întru toți».

Isus Hristos, întru care locuiește trupește «toată plinătatea Dumnezeirii», este fundamentul universalității Bisericii. De la El primește ea puterea care-i permite să crească neîncetat și să devină sălaș al mîntuirii tuturor care se deschid și cred în Evanghelia Lui.

Precum Hristos este Unul și Același peste tot și în toate timpurile, tot astfel a rînduit ca și Biserica să fie unică în tot universul. Ea este Trupul Său îndumnezeit, extins în umanitate. În acest sens, un teolog răsăritean scrie: «Dacă ar reuși cineva să cuprindă Biserica cu privirea, n-ar vedea decît însuși Trupul Domnului», în alcătuirea căruia subzistă toate fapăturile umane cîte au fost, cîte sînt și cîte vor fi pînă la sfîrșitul veacurilor. Biserica păstrează taina mîntuirii tuturor credincioșilor din orice loc, din orice timp, din lumea întregă. Scopul ei final este să mijlocească mîntuirea oricui voiește să o primească și să unească în Hristos toate cele din cer și de pe pămînt.

Dacă pînă la pogorîrea Duhului Sfînt, Biserica exista doar în Hristos, în sensul că lucrarea mîntuitoare săvîrșită de El prin întrupare, răstignire, înviere și înălțare sălășluia numai în umanitatea Sa, după acest moment, Biserica devine actuală, adică prezent real în istorie prin extinderea acestei lucrări și în fapăturile umane care au primit Botezul. Duhul Sfînt instituie «Ecclesia» ca pe o realitate istorică, după chipul Bisericii cerești, îi dă caracter personal, comunitar, concret, local. El este Duhul comunității care adună membrele Trupului lui Hristos și extinde pe Hristos în lume, formînd «poporul lui Dumnezeu», destinat făgăduințelor eshatologice.

De la Cincizecime, Biserica progresează mereu spre universalitatea văzută. Spațial și temporal va atinge ființa sa abia la sfîrșitul veacurilor, cînd «vom ajunge cu toții la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei deplinătății lui Hristos». Pînă atunci, Biserica are datoria de a-și desfășura misiunea sa de o manieră continuă, deoarece istoria deschide continuu noi posibilități pentru actualizarea ecumenicității și universalității ei.

Rățiunea misiunii ei universale este în legătură cu porunca adresată de Mîntuitorul Apostolilor de a învăța și boteza toate neamurile și de a «propovădui această Evanghelia a împărăției la toată lumea».

Conștientă de menirea pe care o are, Biserica a căutat să-și lărgească neincetat locul sălășluirii sale, militând pentru împlinirea profeției ca mîntuirea să atingă marginile pămîntului.

Primind, la început, în sînul ei credincioși dintre evrei și deopotrivă din rîndul celorlalte popoare, Biserica a respectat diversitatea elementului uman pe care și l-a împroriat. Contrar tendinței manifestată de iudaizanți de a uniformiza viața creștină, Biserica «s-a făcut -- după cuvîntul paulin -- tuturor toate», întrupîndu-se în contextul local al vieții credincioșilor. Astfel s-a lăsat condusă în misiunea ei de înțelepciunea lui Hristos, care n-a săvîrșit mîntuirea obiectivă dintru înălțimea slavei celei negrăite, ci deșertîndu-se pe Sine, a luat trup omenesc ca pe toți cei din trup să-i izbăvească.

Ținînd seama de unele realități date, cum ar fi specificul local, lingvistic, cultural și etnic, a căror valabilitate este permanentă, Biserica s-a organizat de la început sub forma unor comunități locale, a unor unități teritoriale distincte, care s-au numit și ele Biserici.

Bisericile locale reprezintă astfel «integrarea Bisericii universale în viața credincioșilor». Ele sînt expresia unității creștine în diversitate.

Din punct de vedere istoric, nu există diferență de timp între momentul apariției Bisericii universale și al celei locale. Chiar de la Cincizecime, Biserica a fost deodată universală și locală. Universalitatea ei era atunci de natură internă, calitativă, vizînd integritatea adevărului de credință. Pe măsură ce lua ființă noi comunități creștine, adică noi Biserici locale, Biserica cea una se universaliza și temporal și spațial. La sfîrșitul secolului I se putea face acest bilanț cuprinzător cu privire la activitatea Apostolilor: «în tot pămîntul a ieșit vestirea lor și pînă la marginile lumii cuvintele lor». Au luat ființă în mai multe locuri comunități creștine cu o organizare proprie bine definită. Numele lor este amintit în Faptele Apostolilor, în epistolele pauline, în epistolele sobornicești și Apocalipsă. Sînt Bisericile din Ierusalim, Antiohia, Efes, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia, Laodiceea, Filippi, Corint, Roma etc. Erau toate Biserici locale, de-sine-stătătoare, avînd în frunte un episcop, ajutat în activitatea sa misionară de preoți și diaconi. Episcopul avea răspunderea păstrării integrității credinței apostolice și a conducerii păstoriților pe căile mîntuirii. Deși independente administrativ, unele de altele, Bisericile locale se aflau totuși în deplină comuniune de credință și iubire. Cîrînd, ele se vor grupa după provincii, constituindu-se astfel unități teritoriale autocefale mai mari, în alcătuirea cărora intrau, după cum se hotărau complet independent, două sau mai multe episcopii. Episcopul care avea reședința în capitala provinciei dobîndea o înțietate onorifică. Motivele care au determinat asocierea mai multor Biserici locale au fost în primul rînd de ordin religios, dar au existat și motive de ordin geografic, cultural, lingvistic și etnic.

Canonul 34 apostolic, care datează de la sfîrșitul veacului III sau începutul veacului IV vorbește despre Biserici locale organizate pe baza principiului etnic. Cuprinsul acestui canon este următorul: «Se cuvine ca episcopii **fiecărui neam** să aibă în cinste pe cel dintîi dintre ei și să-l socotească drept căpetenie și nimic mai însemnat să nu facă fără înțelegere cu acela; și fiecare să facă cele ce se referă la episcopia sa și la localitățile din cuprinsul ei. Dar nici acela să nu facă nimic mai însemnat fără învoirea tuturor, fiindcă așa va fi înțelegere și se va slăvi Dumnezeu prin Domnul Hristos, în Duhul Sfînt, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh».

Precizarea pe care o face canonul în legătură cu «episcopii fiecărui neam» ne arată că Bisericile locale au îmbrăcat, de la început, în chip firesc «veșmîntul» comunităților umane către care au fost trimise să le slujească. S-au adaptat întru totul originalității, particularităților, mentalităților și obiceiurilor specifice ale diferitelor popoare. Limba acestora a devenit limba lor de cult, iar cultura lor, solul în care a rodit și s-a valorificat mesajul Evangheliei.

Mergînd împreună cu aceste popoare, Bisericile locale au contribuit substanțial la progresul moral-spiritual al popoarelor respective. Puterea lor de adaptare la realitățile vieții credincioșilor a trezit în sufletele acestora adevărate sentimente filiale. Biserica a devenit ca o mamă pentru credincioși, arătîndu-se mereu plină de iubire, înțelegere și grijă față de ei și fiind gata în orice moment să le ofere sprijin pe toate planurile unde era necesar. Prezența multor Biserici locale în viața credincioșilor s-a făcut resimțită mai ales în perioadele decisive ale istoriei lor. Au apărat ființa nea-

mului și au contribuit la întărirea unității și conștiinței naționale. N-au încetat nici odată să se roage pentru pacea, unitatea, prosperitatea și fericirea popoarelor în mijlocul cărora își desfășurau activitatea.

Dar, la rîndul lor, și popoarele respective, cu tradițiile și valorile lor spirituale au îmbogățit Biserica și «i-au dat elemente în plus de întărire și înfrumusețare». Biserica, în totalitatea ei, a avut de învățat din tradiția și experiența de viață a fiecărui popor, alcătuiindu-și propria ei «tipologie» și fizionomie locală, distinctă de a altor Biserici locale.

În mod firesc, trebuia ca lucrurile să se petreacă astfel pentru că Biserica nu există în abstract. Ea a luat ființă în condiții date. Este în lume și pentru lume. De aceea, nu putea ignora realitățile obiective ale lumii și vieții. Așa cum Hristos s-a întrupat în sinul unui popor, «la plinirea vremii», așa cum Duhul Sfînt s-a specificat în limbile diferitelor popoare la Cincizecime, tot astfel trebuia ca și Biserica să se întrupeze «în realitățile concrete ale locului, ale trebuințelor și problemelor legate de geografia și desfășurarea istorică a vieții popoarelor». Nesocotirea acestei rînduiri s-a dovedit păgubitoare. Din cauza ei s-a ajuns astăzi ca în unele regiuni ale lumii, cum este Africa de pildă, să se pună problema indigenizării Evangheliei, a Bisericii în general, cu limba de cult, cu obiceiurile și ierarhia ei. Misionarii care au propovăduit aici Evanghelia au impus uniformitatea aceleiași teologii, aceleiași Liturghii, aceleiași ordinii juridice și uneori aceleiași limbi oficiale. Or, universalizarea Bisericii presupune o largă deschidere spre valorile diverse ale tuturor popoarelor, culturilor și limbilor. Revelația divină și harul nu s-au dat spre a uniformiza creația și a suprima pe plan religios multipla varietate naturală și istorică a omenirii, ci tocmai pentru a o ajuta să progreseze în mersul ei spre desăvîrșire. Toate popoarele au locul și rostul lor bine definit în iconomia mîntuirii. Cînd le-a dat Apostolilor la Cincizecime darul vorbirii în limbi, Dumnezeu a voit să arate că Biserica nu este destinată numai pentru o singură seminție ci pentru toate neamurile. Imaginea poporului biblic, în a căruia unitate ființială subzista pluralitatea celor douăsprezece seminții, este imaginea noului Israel, care este Biserica și în sinul căreia popoarele se vor încadra organic, cu diversitatea, multiplicitatea și particularitățile lor specifice.

Această viziune asupra caracterului local, particular, divers pe care îl îmbracă viața Bisericii, prin existența Bisericilor locale, organizate pe baza principiului etnic, o exprimă clar profetul Sofonie cînd scrie că: «Locuitorii ținuturilor celor mai de departe se vor închina Dumnezeului unic, fiecare de la locul său», adică din sinul poporului său și în acord cu tradiția sa specifică.

Nu se pune prin urmare problema ca cei ce se botează să înceteze de a aparține neamului lor. Botezul șterge păcatul strămoșesc și celelalte păcate dacă sînt, nu însă și identitatea personală a cuiva sau identitatea etnică a unui popor. Viața ne oferă cea mai pilduitoare mărturie în această privință. Deși au trecut multe secole de cînd atîtea popoare au îmbrățișat creștinismul, totuși ele au rămas ceea ce au fost de la început, adică comunități umane distincte de altele prin naționalitatea, limba, simțirea și tradițiile lor specifice. Biserica s-a identificat în așa măsură cu poporul din care face parte încît și-a făcut o datorie din a sluji poporul și a-și desfășura lucrarea misionară potrivit cu năzuințele și cu aspirațiile credincioșilor, proprii și ale neamului căruia aparțin aceștia, fără a-și pierde însă prin aceasta, propria identitate de organism divin destinat mîntuirii. Numai în sensul acesta poate fi înțeleasă slujirea. Dacă Biserica ar fi nesocotit particularitățile și specificul credincioșilor, n-ar mai fi slujit ea ci i-ar fi determinat pe aceștia să-i slujească. Ori, rostul mîntuirii nu este acesta. Precum Mîntuitorul a venit ca să slujească și să-și dea viața pentru mulți, tot așa se cuvenea ca și Biserica să se smerească prin ascultare și slujire.

Unii teologi și chiar unele Biserici locale, dînd o interpretare îngustă textului din Gal. 3, 28, unde se spune că în Hristos «nu mai este nici iudeu și nici elin», au alunecat în greșala de a confunda etnicitatea cu naționalismul și ca atare de a condamna acele Biserici locale, caracterizate, după opinia lor, «în chip inadmisibil ca naționale», care ar fi ajuns «prea influențate de civilizația, limba, temperamentul și etnicitatea diferitelor popoare și seminții ale pămîntului». Ancorarea acestor Biserici în contextul realităților timpului și locului în care se află implantate, ar constitui incon-
testabil «o negare a universalității Bisericii».

Fără îndoială că promovarea de către Biserici a naționalismului de tip exclusivist și a rasismului, ar fi un păcat grav împotriva lui Dumnezeu și a oamenilor. Dar tot atât de gravă ar fi eroarea cosmopolitismului, dacă acesta ar fi cultivat de către Biserici, pe considerentul că ele aparțin Trupului tainic al lui Hristos, care este o realitate supra-spațială și supra-temporală. În textul din Galateni pe care l-am citat, Sf. Pavel nu vrea să susțină desființarea diferențelor etnice, a celor care devin membri ai Bisericilor creștine. El se referă exclusiv la desființarea diferențelor de ordin religios, care îi separau pe evrei și pe elini. În acele timpuri, evreii și elinii se legitimau ca neamuri distincte tocmai prin credința lor diferită. Devenind membri ai Bisericii, și unii și alții, au ajuns una din punct de vedere spiritual, prin noua lor credință izvorită din Evanghelie. Dar sub raportul etnicității au rămas ceea ce au fost din todeauna: evrei și elini. Legătura de neam nu poate fi înlocuită niciodată prin nimic.

Prin urmare, integrarea Bisericii în contextul mediului care este propriu credincioșilor, este un fapt care trebuie să se petreacă astfel în chip firesc, rostul misiunii sale fiind să-i adune pe toți în Hristos, respectându-le însă diversitatea care le este proprie de la natură. Această diversitate nu desființează unitatea, ci o întărește și o îmbogățește.

Al doilea principiu de organizare a Bisericilor locale, care se desprinde din canonicul 34 apostolic, la care ne-am referit, este principiul autocefaliei sau al independenței lor administrativ-organizatorice. Acest principiu decurge din indicația canonicului ca «episcopii fiecărui neam să aibă în cinste pe cel dintâi dintre ei și nimic mai însemnat să nu facă fără înțelegere cu acela».

Necesitatea organizării teritoriale independente s-a făcut resimțită chiar de la început. Fiecare Biserică locală a căutat statornic să devină și să continue a exista autocefală. Astfel se explică faptul că Ierusalimul n-a rămas centrul administrativ al întregii Biserici și nici una dintre Bisericile locale n-a pretins să devină un astfel de centru, ci toate s-au organizat independent, conducându-se de către episcopii lor din punct de vedere juridicțional. Când au luat ființă unități bisericești mai mari, de tipul celor naționale, unitățile locale mai mici și-au pierdut autocefalia, rămânând cu o independență limitată, în stare de unități dependente sau subordonate unității bisericești autocefale. Dreptul de decizie în toate problemele de doctrină, morală, cult și disciplină bisericească a revenit, în acest caz, episcopilor de pe raza Bisericii locale astfel constituite, adunați în sinod sub președinția celui din capitală. Forma de conducere sinodală a ferit Bisericile locale de pericolul schimbărilor în materie de credință și de haosul opiniilor individuale. Totodată a pus frână veleităților dictatoriale în Biserică.

Numai în condițiile pe care le garantează acest sistem de organizare autocefală, a fost posibilă desfășurarea normală a vieții bisericești. Întrucât, inițial, Biserica este înțeleasă ca o unitate în diversitate, organizarea autocefală a consfințit tocmai diversitatea, fără de care este de neconceput unitatea.

Canonic identică cu suveranitatea, autocefalia a permis Bisericii să se manifeste în toată libertatea în ce privește problemele de natură internă și să sprijine cu mai multă eficiență aspirațiile credincioșilor spre unitate și independență.

Centralismul organizatoric care s-a impus în Apus ca urmare a adoptării spiritului juridic roman, a cauzat Bisericii serioase neajunsuri, făcând să dispară din viața ei mari unități bisericești care avuseseră o istorie și o tradiție proprie foarte îndelungată. A diminuat apoi aproape pînă la anulare ierarhia sacerdotală de instituire divină, prin concentrarea întregii puteri în mâinile unei singure persoane. Ori, conducerea ca păstorie a sufletelor spre mîntuire este todeauna o slujire care se cere să fie îndeplinită de Biserică, cu respectarea realităților și condițiilor specifice de viață ale credincioșilor.

Insistînd asupra acestor aspecte, privind organizarea Bisericilor locale pe baza principiilor etnic și al autocefaliei, nu putem omite sublinierea unui alt aspect de o importanță tot atât de mare, care se referă la adeziunea totală a Bisericilor locale la Biserica cea una sau universală. Cu toată tipologia lor diferită, Bisericile locale nu se separă ființial unele de altele, nu se izolează în singurătate, ci trăiesc o viață de intensă comuniune. Între ele și Biserica universală există o identitate perfectă. Acest fapt ne îndreptățește să spunem că ele sînt absolut egale. Fiecare Biserică locală, în

parte, și toate deodată dau mărturie despre una și aceeași mîntuire universală, săvîrșită de Dumnezeu-Tatăl, prin Fiul, în Sfîntul Duh. Exprimînd universalul totdeauna înrădăcinat în particular, ele aparțin concomitent lui Hristos și națiunilor în mijlocul cărora își duc existența.

Ca organism sacramental, o Biserică locală nu poate fi socotită o parte a Bisericii universale, pentru că ea nu deține numai o parte din întregul aceleia. În toate Bisericile locale este prezentă Biserica lui Dumnezeu întregă și indivizibilă, pentru că ele dețin toate deodată întregul prin nimic diminuat al Bisericii universale. Această plenitudine le-a permis să se organizeze autocefal, fără pericolul de a strica unitatea lor ecumenică internă. Diversitatea de exprimare a aceleiași Tradiții nu a creat diviziuni. «După cum persoanele treimice ipostaziază diferit aceeași esență divină, astfel încît în fiecare persoană se află întreaga substanță a Sfintei Treimi, tot astfel și Bisericile locale sînt forme de manifestare a întregului conținut al Bisericii universale». Ele trăiesc aceeași credință, aceeași dragoste și aceeași speranță. Citesc și înțeleg la fel aceeași Scriptură și se fundamentează pe aceeași Tradiție. În chip neabătut urmează Aceluiași Hristos, realizînd o comuniune euharistică deplină.

Dar se cuvine să reținem că fiecare comunitate locală are această integritate bisericească numai în măsura în care se află cuprinsă în trupul Bisericii universale și este în relație cu toate celelalte Biserici locale. Ființial, Biserica este indivizibilă.

Criteriile care adevăresc în ce măsură o Biserică locală se află în comuniune deplină cu Biserica universală sînt următoarele: mărturisirea integrală a aceleiași credințe apostolice, administrarea acelorăși Taine instituite de Mîntuitorul, existența în sinul ei a episcopatului sacramental, observarea acelorăși rînduiei liturgice și a aceleiași ordini juridice din perioada sinoadelor ecumenice.

Credința apostolică este unul dintre semnele integrării Bisericii locale în sinul Bisericii universale pentru că în această credință se cuprinde adevărul revelat întreg, care este întotdeauna și pretutindeni același. Acest adevăr transmis de Mîntuitorul prin Sf. Apostoli unește spiritual Biserica. Bisericile locale nu-și pot rezerva numai o parte din adevărul de credință ci trebuie să-l primească întreg și deodată. Teoria Bisericilor ramuri, după care fiecare Biserică cuprinde o parte de adevăr și o parte de eroare este exclusă. După cum mărturisește Sf. Irineu, Biserica tocmai prin aceasta își dezvăluie caracterul ei universal că «deși împrăștiată în toată lumea, păzește cu grijă credința primită de la Apostoli..., ca și cum ar locui într-o singură casă. Crede în adevărurile ei... ca și cînd ar avea un singur suflet și aceeași inimă. Le mărturisește, le învață și le transmite pe acestea ca și cînd ar avea o singură gură». Obligațivitatea mărturisirii de către fiecare Biserică locală a întregii comori de credință pe care ne-a lăsat-o Mîntuitorul este evidențiată și de Sf. Chiril al Ierusalimului care spune că «toate dogmele» trebuie să ajungă la cunoștința oamenilor, «atît despre lucrurile văzute, cît și despre cele nevăzute, despre cele cerești, cît și despre cele pămîntești». Expresia «toate dogmele» vizează plenitudinea și universalitatea adevărului descoperit, adică cea unică «Evanghelie» a lui Hristos despre care îi încredințează Sf. Apostol Pavel pe galateni că «este singura vrednică de crezare». Această «Evanghelie», care acoperă ca întindere deopotrivă Scriptura și Tradiția, «nu este după om... ci prin descoperirea lui Hristos». Ea formează conținutul esențial al credinței Bisericii. Duhul Sfînt, care sălășluiește în Biserică, o înnoiește permanent și asistă Biserica cînd o propovăduiește. Prin lucrarea și purtarea de grijă a Duhului Sfînt, adevărul dobîndește valabilitate universală. Spațiul și timpul n-au putut constitui obstacole în calea mărturisirii de către Biserică a acestui adevăr. Mărturisirea s-a înscris ca o trăsătură esențială a misiunii Bisericii în lume.

Concomitent cu mărturisirea de credință, înrădăcinată în tradiția apostolică, se cere fiecărei Biserici locale să recunoască și să administreze toate Tainele instituite de Mîntuitorul. Sfintele Taine sînt mijloace prin care credincioșii se împărtășesc cu același har dumnezeiesc care constituie criteriul universalității Bisericii. Precum Hristos Domnul este unul, precum credința izvorită din Evanghelie este una, tot astfel Sf. Taine sînt aceleași în toată Biserica cea de la o margine pînă la cealaltă a pămîntului. De aceea Biserica ne cheamă să mărturisim «un Botez spre iertarea păcatelor» și să ne împărtășim cu Același Hristos euharistic.

Primirea Tainelor este în legătură cu mărturisirea credinței. «Dacă se separă mărturisirea credinței de primirea Tainelor, credința nu mai e mărturisită pînă la

capăt, ci devine o teorie lipsită de eficiență. Se scot din ea ca inutile părți esențiale. Tot așa, dacă Tainele sînt despărțite «de lumina largă a învățaturii de credință» nu pot fi un criteriu suficient pentru încorporarea noastră în aceeași Biserică a lui Hristos. Numai împreună, credința și Tainele definesc adevărata universalitate a Bisericii. Căci Biserica este o comunitate care se împărtășește de Domnul prin Euharistie și deopotrivă o comunitate a celor ce s-au botezat în aceeași credință apostolică.

În dezacord cu acest principiu, unii teologi contemporani, care vor să urgenteze procesul de refacere a unității creștine, chiar cu riscul unor compromisuri, au minimalizat importanța tezaurului doctrinar predat de Mîntuitorul Sfinților Apostoli și prin ei Bisericii Sale, care l-a păstrat cu fidelitate pînă azi, susținînd că orice comunitate în care se săvîrșește Euharistia și are în frunte un episcop este Biserică deplină, nelipsindu-i nici una dintre notele Bisericii adevărate. Singură Euharistia ar fi prin urmare semnul distinctiv al Bisericii. În calitate de Trup al lui Hristos, Biserica se manifestă plenar în adunarea euharistică. Unitatea tuturor Bisericilor locale în sînul Bisericii universale devine vizibilă tocmai prin Euharistie. Euharistia este prezența efectivă și perpetuă a lui Hristos în viața Bisericii. Dacă în fiecare Biserică locală se află Euharistia, acolo e prezent și Hristos, în fiecare în parte și în toate deodată. Prin aceasta Bisericile locale care săvîrșesc Euharistia se află în unitate nevăzută dar reală. Ele trebuie să facă vizibilă unitatea lor prin intercomuniune.

După această teorie, numită a «eclesiologiei euharistice», problema refacerii unității creștine ar fi ca și rezolvată. Ar mai trebui făcut doar un pas pentru ca noi să redevenim una. Pasul acesta ar fi intercomuniunea.

Dar cei care au formulat această teorie sau au aderat la ea pierd din vedere un fapt deosebit de important și anume, că încă din primul moment al existenței sale, Biserica s-a înfățișat ca o comunitate profund angajată în mărturisirea învățaturii apostoличe și prin aceasta în comuniune deplină în frîngerea pîinii. Astfel citim în cartea Faptele Apostolilor că cei botezați la Cincizecime, împreună cu cei care li s-au adăugat ulterior «stăruiau în învățătura Apostolilor și în comuniune în frîngerea pîinii și în rugăciune».

Atitudinea fermă a Bisericii, în veacurile următoare, față de ereticii care se abăteau de la credință, vine să confirme că ea n-a fost lipsită niciodată de grija pentru păstrarea «unității Duhului în legătura păcii». Sinoadele ecumenice s-au constituit tocmai pentru a da mărturie despre credința cea una care trebuia păstrată în toată integritatea.

Al treilea criteriu în lumina căruia o Biserică locală poate dovedi că posedă plenitudinea Bisericii universale este episcopatul sacramental în succesiune apostolică neîntreruptă. De existența acestuia este condiționată valabilitatea Tainelor și păstrarea integrității credinței. Săvîrșirea Tainelor ca și propovăduirea credinței au fost încredințate de Mîntuitorul Sfinților Apostoli. Pe ei i-a trimis să meargă în toată lumea, să propovăduiască Evanghelia la toată făptura și să-i boteze pe toți întru numele Domnului, spre iertarea păcatelor. Făgăduind să fie cu ei pînă la sfîrșitul veacurilor Mîntuitorul a voit să arate că lucrarea lor va fi perpetuă în Biserică. Însă, fiind oameni cu viață limitată, Apostolii au încredințat slujba primită direct de la Hristos, unor urmași pe care i-au ales și i-au rînduit anume pentru aceasta, prin hirotonie. Aceștia sînt episcopii și preoții care, după cum scrie Sf. Ignatie, urmează Apostolilor, «ca Iisus Hristos, Tatălui», continuînd lucrarea lor. Fiînd rînduiți de către Apostoli, episcopii sînt «după hotărîrea lui Hristos», pentru că, de fapt pe ei i-a vizat Hristos în continuitatea lor neîntreruptă, cînd a făgăduit să fie cu Apostolii pînă la sfîrșitul veacurilor.

Dacă Sfintele Taine se săvîrșesc prin episcop și dacă credința este propovăduită și păstrată neschimbată tot prin episcop, înseamnă că fără episcop nu există Biserica. Lucrarea preoției este de neînlocuit în Biserică. Sf. Ioan Gură de Aur spune că nimic sfînt nu este și nu se săvîrșește în Biserică fără preoție sacramentală.

Precum Apostolii au luat hotărîri cu privire la credință numai în acord total unii cu alții, tot astfel și urmașii lor, episcopii, păstrează unitatea trupului lui Hristos, stînd laolaltă sub aceeași povătuire a Duhului Sfînt. Sinodalitatea episcopatului este garanția păstrării și transmiterii neschimbate a adevărului dumnezeiesc și prin aceasta a mersului firesc al Bisericii spre universalizare.

*

* * *

Apreciind în chip real situația bisericească actuală, trebuie să recunoaștem că nu în toate Bisericile locale pot fi identificate astăzi aceste criterii care definesc participarea lor la realitatea plenară a Bisericii universale. O serie de factori, «teologici și neteologici» au determinat pe parcursul timpului «un proces de dezintegrare al consensului pluriform care ținea Bisericile unite», o deviere a unora de la credința și spiritul Bisericii ecumenice. Precum cunoaștem din istorie, unele au adăugat elemente noi la această credință veche a Bisericii, iar altele au omis din ea părți însemnate. Cu toate acestea, după opinia pe care o împărtășesc cei mai mulți teologi cu o atitudine moderată față de această problemă, Bisericile aflate într-o astfel de situație nu și-au pierdut totuși caracterul lor eclesial. Ele păstrează într-o anumită măsură acele «vestigii eclesiale» care le îndreptățesc să se socotească ca făcând parte din Biserica universală. În primul rând, fiecare dintre ele este o comunitate creștină distinctă, constituită ca răspuns la cuvântul lui Hristos propovăduit în Scriptură. Apoi, toți membrii lor au primit Taina Sfântului Botez, care le dă încredințarea unei participări reale la Trupul lui Hristos. Între aceste Biserici se numără unele care, datorită succesiunii apostolice oferă garanția administrării valide a tuturor Tainelor. Aceste considerente ne îndreptățesc să spunem că ele «participă într-un fel sau altul la natura reală a Bisericii». Participarea lor nu este egală pretutindeni ci are aspecte și grade diferite.

Acest fapt vădește o stare de nedeplinătate care se răsfrânge în chip negativ asupra întregii vieți a Bisericii. Existența deosebirilor în materie de credință ne împiedică să ne simțim una și să fim în realitate una tocmai acolo unde unitatea noastră ar trebui să fie deplină: în fața Sfântului Potir din care ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului. Bucuria noastră de a fi mărturisitori ai evenimentului Cincizecimii este umbrită astfel de neputința de a-l proclama «cu o gură și cu o inimă». Trăind profund această stare de dezbinare, Bisericile creștine caută să facă tot mai eficientă lucrarea lor în cadrul mișcării ecumenice. Deși înaintarea pe calea ecumenismului este anevoioasă și dificilă, ele sînt hotărîte să o parcurgă, totuși, etapă cu etapă. Convingerea unanimă este că deosebirile dintre creștini nu sînt atît de profunde încît să nu existe nici o speranță pentru depășirea lor. Unitatea creștină văzută este posibil de realizat. Optimismul acesta prevalează peste tot, în lumea creștină. Dar, întrucît unitatea trebuie pregătită treptat, cu răbdare și multă răspundere, Bisericile au recunoscut necesitatea dialogului teologic, ca mijloc de apropiere de idealul unității reale și totale a tuturor creștinilor în aceeași Biserică universală. În acest context se cuvine subliniat aportul deosebit pe care l-au adus mai ales ultimele trei Adunări generale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor în modul de abordare a unității vizibile creștine, și implicit a raportului dintre Bisericile locale și Biserica universală. Adunarea de la New Delhi (1961) a pus accentul pe Biserica locală ca modalitate de existență a Bisericii universale. Următoarea Adunare de la Uppsala a adîncit acest aspect, insistînd asupra necesității integrării Bisericilor în contextul cultural și spiritual local. În sfîrșit, Adunarea de la Nairobi a pus în evidență aspectul universal al comunității creștine, fără a minimaliza importanța contextului local.

Depășind ideea străină că Hristos este prezent numai în cercul Bisericii și că Biserica n-ar avea răspundere decît pentru propriile sale probleme, confesiunile creștine recunosc astăzi că lucrarea lor ecumenică nu poate fi limitată exclusiv la preocupările dedicate refacerii unității creștine, ci trebuie să manifeste deopotrivă interes și pentru problemele specifice veacului în care trăim. Slujirea lumii de către Biserică este o coordonată esențială a ecumenismului contemporan. — (*Pr. Lector Dr. D. Abrudan*).

IDENTITATE ȘI ÎNNOIRE ÎN BISERICĂ ȘI TEOLOGIE

Orice ființă vie își păstrează identitatea numai înnoindu-se continuu. Nu există deci identitate fără înnoire. Fiecare celulă a corpului nostru se înnoiește din șapte în șapte ani. Este caracteristica vieții de a fi înnoită pe zi ce trece. Numai obiectele moarte pot să rămînă neschimbate, neinnoite secole întregi, cu toate că chimia, ne învață că și acolo se produc reacții chimice remarcabile. Unde este viață, deci, este continuu și înnoire. Numai acolo unde domină moartea, lucrurile pot rămîne identice în veci.

Dar și înnoirea nu este posibilă fără identitate. Însuși termenul de înnoire include ca obiectul să rămână același, în esența sau substanța sa, însă cu o formă și cu un aspect mereu nou. De aici putem să deducem că aceste două noțiuni: identitate și înnoire sînt strîns legate una de cealaltă.

Totuși, în viața omului și a Bisericilor, identitatea și înnoirea nu au totdeauna aceeași poziție. Au fost, și probabil au să mai vină timpuri, în care identitatea și păstrarea ei a preocupat pe individ sau pe o Biserică mai mult decît înnoirea, fie că a fost preocupat de păstrarea tradițiilor, fie că a văzut alte șanse. Și tot așa au fost și o să mai vină timpuri, în care un creștin sau o Biserică consideră că înnoirea trebuie să aibă preponderență în gîndire și noțiune, neglijîndu-se totodată păstrarea tradițiilor.

În timp ce în primul caz înnoirea se produce în măsură mai mică, ea fiind subordonată identității, în cazul al doilea se poate vorbi despre o identitate nouă sau de găsirea unei alte identități în procesul de înnoire.

Bisericile protestante consideră că ele și-au regăsit identitatea în secolul XVI prin înnoirea promovată de Reformă. Însăși cuvîntul re-formă exprimă acest fapt al regăsirii identității, al formei corespunzătoare de viață a Bisericii. În același timp, Biserica Romano-Catolică a considerat că identitatea Bisericii se dovedește în procesul continuu și încet de înnoire. Și probabil a fost și este de această părere și Biserica Ortodoxă.

Dar în Bisericile protestante, după aprecierea noastră, există două concepții puțin diferite despre înnoire și identitate. Biserica Lutherană a văzut identitatea ei legată de o orientare asupra învățăturilor biblice. Ea consideră că Biserica poate să rămînă Biserica numai dacă se înnoiește continuu pe baza învățăturilor Sfintei Scripturi.

Biserica Reformată, bazîndu-se mai mult pe concepția împărăției lui Hristos nu are numai o bază biblică de la care și spre care se înnoiește pe zi ce trece. Ea are și un țel în viitor: împărăția lui Hristos, spre care se înnoiește. Nu este de aici greu de înțeles că prima concepție a unei teologii înnoitoare a fost elaborată de teologul reformat J. Moltmann prin «teologia speranței» (1954).

Totuși, tendințele de înnoire a teologiei și a Bisericilor nu provin numai din teologie, ele pornesc de la marile schimbări sociale și politice din secolul nostru și sînt în mare măsură un reflex și o prelucrare a acestor evenimente cu toate că fiecare din ele își au rădăcinile lor proprii. Dacă sarcina teologiei constă în articularea, reflectarea și corectarea vieții Bisericii pe baza biblică, și aceste teologii de înnoire își au locul lor cuvenit, ceea ce nu înseamnă că ele trebuie să fie valabile și în alte părți ale lumii independent de condițiile specifice locale. În cele ce urmează, aș dori să dezvolt problematica temei mai întii în concepția Bibliei și ulterior cu privire la teologiile noi.

1. Identitatea și înnoirea în Sf. Scriptură

Deoarece în acest cadru nu pot să dezvolt concepția biblică în ansamblu, voi descrie unele exemple, care ni se par remarcabile.

a. Timpul regatului lui David

Din istorisirea biblică rezultă că, într-un timp foarte scurt situația poporului israelit s-a schimbat întru totul. Subjugarea poporului de către filistenii a fost înlăturată de David, care a reușit să-i înfrîngă, și să-și asigure regatul. Noul rege și-a instalat reședința în orașul Ierusalim, regatul nou a cuprins teritoriile ale canaanenilor, moabiților, amoniților, edomiților și arameilor. Un spirit complet nou asemănător aceluia de la curțile regale din Orient s-a instalat în preajma noului rege.

Unde a rămas identitatea poporului Israel? Poporul a fost împărțit în 12 triburi noi, nu coeziunea gentilică, ci vecinătatea regională a fost punctul de plecare pentru noua împărăție. Canaanenii au intrat în statul israelit. În granițele acestui nou stat nu se mai slujea numai lui Dumnezeu ci și lui Baal. Solomon a clădit pentru soțiile sale lăcașe sfinte în apropierea orașului Ierusalim. Nu era înnoirea completă? Constituția gentilică, jurisdicțiunea veche nu mai existau. Credința în Dumnezeu nu mai lega pe israelitenii ci statul. Situația economico-socială era într-o transformare rapidă.

Nu ne miră faptul, că această înnoire a entuziasmat pe mulți. Dar a cauzat și diferite greutăți. Răscoala lui Abesalom și tradițiile despre activitatea unor proroci împotriva regelui, dar mai ales împărțirea regatului la întronizarea lui Rehabeam au arătat că înnoirea realizată poate puțin prea repede a pus sub îndoire identitatea poporului. Această împărțire a avut ca efect ca țara de nord să se bazeze mai mult pe orînduirea veche, pe cînd în sud, în Iudeea s-a consolidat înnoirea produsă pe timpul lui David. Iudeea a găsit, deci o identitate nouă.

b. Reforma lui Iosia

La aproximativ 300 de ani după împărțirea regatului lui David, problema noastră, identitate și înnoire a devenit din nou foarte actuală de data aceasta, desigur, în alt fel. În acest timp s-a regăsit identitatea prin înnoire. Întrebăm: cum s-a întâmplat aceasta?

Timpul lung al regatului lui Manasse (55 ani) era un timp de pace, un timp în care țara prosperă după cum arată săpăturile făcute recent. Cu toate că țara era sub dominația asiriană, se producea aici un anumit progres. Totuși poporul nu era satisfăcut. Cronicarul ne spune că în acest timp poporul a căzut tot mai mult de la Dumnezeu. Acest cronicar reprezintă cercuri sensibilizate care constatau: există un nivel de trai ridicat, dar unde rămâne identitatea? Timpul dominației lui Iosia a adus o nouă situație. 2 Regi 22—23 menționează că Iosia a început cu renovarea templului. Se consideră astăzi, că cu această ocazie a eliminat altarul zeului Assur și a pus altarul lui Dumnezeu din nou la locul său. În acest moment s-a întâmplat un fapt senzațional: s-a găsit o carte în templu care s-a adus regelui. După consultarea proorocii Hulda această carte devine baza legământului nou între popor și Dumnezeu. Lectura acestei cărți face ca regele și poporul să cadă la același acord: în reîntoarcerea la poruncile acestei cărți regăsim identitatea noastră. Israelul este poporul lui Dumnezeu și rămâne poporul lui Dumnezeu prin întoarcerea la Dumnezeu și poruncile sale. Prin legământul poporului pe această lege, poporul își regăsește noua identitate, deoarece în timpul lui Manasse s-a crezut că a fost pierdută această identitate. Această nouă identitate a făcut din Israel ceea ce a rămas secole întregi: poporul legat de poruncile lui Dumnezeu.

c. Noul Testament

Chiar această concepție a identității poporului Israel ca poporul lui Dumnezeu a fost pusă sub semnul întrebării de către Iisus și ulterior de către Sf. Apostol Pavel.

Cu reducerea numeroaselor porunci și interziceri la singura poruncă a iubirii lui Dumnezeu și a semenului, prin autoritarul Său cuvânt: «Eu însă vă spun vouă» Iisus a desființat legătura strânsă a poporului lui Dumnezeu de poruncile istorice și a proclamat pe acel Dumnezeu care vorbește astăzi nou și se oferă în mod nou poporului Său.

Identitatea poporului lui Dumnezeu este după Mintuitorul nostru legătura cu Dumnezeu care vine, care aduce mîntuire, care transformă Israelul. Din această cauză el vede în legătura strînsă între popor și Dumnezeu din istorie greșeala lui cea mai mare. Tendința spre înnoire, spre împărăția lui Dumnezeu, acesta este motivul sau mobilul propovăduirii lui Iisus, înnoire, deci, prin acceptarea iubirii, printr-o nouă relație cu Dumnezeu, prin Evanghelie. Identitatea este aici legătura cu Dumnezeu, care vine, și nu cu un Dumnezeu care rămîne static în veci. Identitatea se poate păstra și găsi aici doar prin înnoire.

Foarte asemănătoare este concepția Sf. Apostol Pavel. El consideră că în Hristos ne găsim identitatea din nou și el ne înnoiește totodată. El este sfîrșitul legii, fiecare care crede în El este înnoit și își are identitatea sa nouă ca membru al poporului lui Dumnezeu. Este mîntuit și aceasta înseamnă că toată tulburarea și neliniștea s-a domolit în El. Hristos este viața mea. Eu sînt răstignit cu Hristos... în strînsa legătură cu Hristos, viața noastră, creștinul se înnoiește în fiecare zi din nou. Identitatea și-o găsește prin înnoirea zilnică.

Propovăduirea Evangheliei a fost forța cea mare a găsirii identității noi, forța unei integrări imense, forța mare a misiunii.

Iată deci trei exemple diferite în legătură cu identitatea și înnoirea, ce reprezintă trei soluții diferite. Ne vom întoarce la ele, dar mai întii trebuie să privim tema noastră în problematica actuală.

2. Identitate și înnoire astăzi

Doresc să încerc o definiție în ceea ce privește identitatea: *identitatea există unde creștinul sau Biserica poate accepta în mod pozitiv tradițiile pe de o parte și contextul în care trăiește pe de altă parte.*

Din această definiție rezultă că există două posibilități de interpretare greșită a identității. Dacă identitatea constă mai mult în accentuarea valorii tradiției, nu poate să fie identitatea adevărată ci doar o interpretare legalistă și deci greșită a identității. Dacă identitatea este însă văzută mai mult în accentuarea valorii situației în

contextul social-cultural, această interpretare devine nerealistă, neținând seama de experiențele trecutului.

Nu putem analiza acest lucru mai în amănunt. El stă la baza referatului. Trebuie însă să subliniem că după această concepție identitatea nu este posibilă dacă cineva sau un popor întreg nu beneficiază de minimul vieții. Acela care nu are un acoperiș deasupra capului și suferă de subalimentație nu poate avea identitate. În cazul când pierde cele necesare poate să-și mențină identitatea un timp anumit. Dar dacă a crescut cu nevoi singura posibilitate este speranța de a primi în viitor cele necesare așa cum prezice Iisus misionarilor săi (Matei 10) acest lucru. Un asemenea om poate trăi, deci, cu o speranță într-o identitate pe care o va găsi în viitor.

Mi se pare însă că situația se agravează în cazul unor diferențe și decalaje sociale foarte mari. Acolo unde omul sărac vede în fiecare zi că în apropierea sa există oameni înstăriți, care se bucură de viața lor, poate chiar fără muncă, tendințele de schimbarea situației vor fi enorme. Aceste tendințe ne sînt bine cunoscute ca un fenomen întâlnit pe tot globul. Nu s-au oprit în fața ușilor bisericilor ci au pătruns în Biserică și în teologie provocînd nașterea teologiei eliberării, revoluției, teologiei negre și așa mai departe. Permiteți-mi să dau și aici trei exemple :

1. Pentru schimbarea situației negrilor din S.U.A. chiar cu mijloace de forță dacă va fi necesar, s-a exprimat teologul James Cone. Văzînd diferența mare între drepturile albilor și negrilor el a chemat credincioșii la eliberare. Identitatea negrilor ca oameni liberi și egali nu este după el garantată și trebuie, deci, găsită în înnoire. Și pentru a dovedi că nu rupe cu tradiția, a încercat să arate că în cîntecele populare ale negrilor așa numite «Spirituals» și «Blues» este descrisă starea grea a negrilor și din ele rezultă tendința de eliberare. Cone consideră, deci, că identitatea poporului a fost pierdută de mult și va fi regăsită în înnoire, în eliberare și anume în egalitatea drepturilor fiecărui cetățean, indiferent de faptul că este negru sau alb.

2. În America de Sud creștinii au plecat cu mai multe concepții teologice care prevăd eliberarea omului de sub teroarea unui drept protecționist, a unui regim, care nu slujește ameliorarea situației celor nevoiași. Și cu această concepție a eliberării omului pentru a-și găsi identitatea care nu o are în momentul de față, au sensibilizat bisericile, opinia publică, pentru a înțelege că situația de față nu poate să fie prelungită ea trebuie să aibă o ieșire.

3. În situația binecunoscută în Africa de Sud, creștinii se luptă pentru a găsi o soluție. Și aici au fost elaborate mai multe concepții teologice. Vestitul episcop Manas Buthelezi din cartierul Soweto a spus : «Pentru oameni, care au fost asupriți secole de-a rîndul și — în contrast cu vecinii lor, care evident nu duc lipsă de nimic — suferă de foame și de boli, a le spune : «Dumnezeu vă iubește» este pentru ei numai atunci o veste bună, cînd contextul în care se spune evocă speranța, că o ieșire și pentru ei există (W. Kistner — M. Buthelezi : *Simbolurile Bisericii*, LR 16/1976, p. 24).

Creștinii adevărați vor înțelege acest lucru, își vor aduce aminte de cuvîntul lui Dumnezeu din epistola lui Iacov : «Dacă un frate sau o soră sînt goi, lipsiți de hrana de toate zilele, și unul dintre voi le zice : duceți-vă în pace, încălziți-vă și săturați-vă ! fără să le dea cele trebuincioase, la ce le-ar folosit ? (Iacov 2, 14—16).

Există situații, deci, în viața Bisericilor cît și a creștinilor cînd nu mai putem ajuta numai cu vorbe ci sînt necesare și fapte.

Dar ce poate să facă o teologie, ce poate să facă o Biserică în asemenea situații ? Martin Luther King a chemat negrii creștini la demonstrații pașnice, fără violență, și din această acțiune pașnică au rezultat unele schimbări în favoarea negrilor din S.U.A. În America Latină opinia publică a fost sensibilizată de propovăduirea eliberării și de unele fapte realizate de clerici, mă gîndesc mai ales la episcopul Helder Camara din Brazilia de Nord.

În Africa de Sud însă același Manas Buthelezi a chemat credincioșii săi să facă totul ca, după instaurarea dreptății, după înnoirea cerută, să fie posibilă împăcarea între albi și negri, care acum însă sînt separați (învrăbiți) de legile apartheidului.

Rezultă de aici că, teologia are un rol important în sensibilizarea credinței ca Biserica să se preocupe de cei nevoiași, ca aceștia să aibă cele trebuincioase. Teologia trebuie să sublinieze că identitatea celor săraci poate fi găsită numai în speranța că situația lor se va schimba. Va domina la urmă dreptatea lui Dumnezeu față de nedreptatea trăită actualmente. Căutarea mijloacelor pentru a ajuta ca dreptatea lui Dumnezeu să cucerească globul, va fi unul din elementele primordiale ale unei teologii creștine. Dar această dreptate va fi realizată numai atunci când identitatea va fi asigurată, ceea ce înseamnă că teologia trebuie să rămână fidelă tradiției deschizându-se totodată înnoirii, făcând în așa fel încît nici tradiția, nici tendința de înnoire să nu se situeze pe primul plan ci să fie legate una de alta chiar dacă în unele situații accentele vor fi diferite.

Luînd în considerație tradiția lutherană și deschizându-se față de problemele lumii contemporane care implică înnoirea, un teolog lutheran își va păstra identitatea dacă baza sa rămîne Sfînta Scriptură. Această Sf. Scriptură ne îndrumă în general să sensibilizăm conștiințele credincioșilor pentru nevoile acelor care fără vină au rămas în urmă. Ca prorocii Vechiului Testament putem chiar să proclamăm judecata lui Dumnezeu asupra acelor, care caută numai profitul lor și nu se îngrijesc totodată de cei săraci (Isaia 1; 5). Dar, consider că un teolog lutheran, dacă rămîne fidel credinței sale nu poate chema la revoluție sau la eliberare cu mijloace de forță, deoarece prin violență se produc noi nedreptăți, chiar dacă aceste nedreptăți ar fi mai mici decît cele anterioare. În Biserica noastră se predică că este mai bine să suferi o nedreptate decît să provoci o nedreptate. Și Sf. Apostol Pavel ne îndrumă: «Iubiților nu vă răzbunați singuri; ci lăsați să se răzbune mînia lui Dumnezeu» (Rom. 12, 19). Înnoirea după concepția noastră se poate produce nu numai prin schimbarea situației, ci și prin schimbarea internă, după cum ne spune Sf. Apostol Pavel că, omul nostru din lăuntru se înnoiește din zi în zi (2 Cor. 4, 16). Această înnoire internă zilnică este baza trăirii iubirii semenului și include grija față de cei nevoiași, cît și sensibilizarea Bisericilor pentru grijile care privesc societatea. Identitatea teologului lutheran se va menține, dacă se bazează pe Sf. Scriptură și se lasă înnoit zilnic de Dumnezeu în așa fel încît prin viața sa se reducă nevoi și nedreptăți, după cum spune proverbul: dacă vrei să schimbi lumea începe de la tine însuși. Astfel va face cale realizării iubirii și dreptății lui Dumnezeu.

Am văzut că în Sfînta Scriptură identitatea poate avea aspecte diferite. Ea poate fi regăsită în înnoire, poate fi așteptată în credință din partea Domnului și poate fi chiar subordonată înnoirii. Ne întrebăm: ce este atunci identitatea? Am dat un răspuns preliminar: identitatea este dată prin acceptarea în mod pozitiv a tradiției și a situației. Putem spune acum: identitatea creștină este legată de dreptate, o dreptate concepută în Vechiul Testament ca o forță de viață, o garanție a vieții împăcate. Acolo unde înnoirea se produce pe baza dreptății, identitatea nu se pierde, ci se actualizează zilnic. Acolo însă unde mari schimbări economice și sociale produc un decalaj social mare, dreptatea cît și identitatea sînt în pericol. În aceste situații trebuie să se caute concepții noi de dreptate, căi noi spre realizarea dreptății. Deoarece, însă, identitatea este legată de tradiție, căile noi trebuie să fie de așa natură, încît să poată fi pășite de toți, și de acei, care au rămas în urmă. Numai astfel se poate realiza dreptatea, numai astfel creștinul rămîne identic cu tradiția în situația actuală. Dacă, căutăm drumuri, în care marile schimbări ale secolului, ale contemporaneității se încadrează în tradiția noastră creștină, le vom găsi, căi care corespund dreptății, adică puterii de viață a lui Dumnezeu.

Desigur, în viața noastră nu se va realiza identitatea creștină sută la sută. Rămîne ca ea să se împlinescă în împărăția cerurilor. Totuși, deja acum putem păși pe acele drumuri, unde dreptatea, iubirea și credința ne duc la identitatea nouă a creștinului, o identitate care include înnoirea și rămîne totuși identitate pentru toți credincioșii, o identitate în iubire, o identitate care este bazată pe credința că Bunul Dumnezeu ne va conduce pe toți în Împărăția Sa viitoare, care poate fi pentru noi numai un viitor bun, deoarece El a jertfit pentru noi pe Fiul Său iubit. Puterea învierii Domnului ne va călăuzi spre acest viitor unde dreptatea și iubirea, identitatea și înnoirea și-au găsit felul, și l-au realizat în ansamblu, în Împărăția cerurilor. — (Dr. Hans Klein).

IDENTITATE ȘI ECUMENISM *

În dezbateră ecumenică actuală, *identitatea* este una dintre problemele cele mai complexe. În cele ce urmează mă voi referi la două aspecte principale ale acestei probleme: a) contextul, evoluția și starea actuală a discuțiilor despre identitate în teologia ecumenică; b) raportul dintre identitate, Biserica locală și universalitatea în ecleziologia ortodoxă. Înainte de aceasta, o clarificare a termenilor folosiți este necesară. În mod curent, prin *identitate* se înțelege expresia originală a credinței prin valorile culturale ale unui popor, ale unui grup etnic sau ale unei regiuni. Pe plan ecleziologic, identitate înseamnă forma particulară a unei confesiuni sau Biserici locale, în raport cu alte Biserici locale sau confesiuni, înăuntrul Bisericii universale. Astăzi se vorbește din ce în ce mai mult de identitatea proprie creștinismului în raport cu societatea și cultura în așa-zisa perioadă post-constantiniană. Prin *ecumenism* (termenii ecumenism și ecumenist nu se folosesc în documentele Consiliului Mondial al Bisericilor decât foarte rar) se înțelege aici dialogul interbisericesc în vederea formulării unor convergențe majore între tradițiile confesionale diferite.

Problema identității, mai ales sub forma ei culturală, a fost abordată cu un patos rar întilnit de către Conferința mondială misionară «Mintuirea astăzi» de la Bangkok (29 decembrie 1972 — 9 ianuarie 1973). Într-adevăr, conferința de la Bangkok a fost pentru Bisericile din lumea a treia o tribună de condamnare a imperialismului occidental în materie de misiuni și de revendicare a identității lor culturale. De altfel este un fapt istoric stabilit că, odată cu Evanghelia, misiunile apusene au introdus în teritoriile misionare și cultura europeană, ceea ce a dus la criza de identitate a popoarelor creștinate (nici Ortodoxia n-a fost în stare să evite acest prozelitism cultural. Misiunile ortodoxe, inspirate și organizate de statele bizantin și rus, au impus popoarelor convertite helenismul și slavonismul). De aceea, s-a cerut cu insistență ca Evanghelia să fie propovăduită nu numai în cultura unui popor, ci și prin cultura celui popor. Mai mult, protestul Bisericilor tinere din Africa și Asia s-a exprimat, după Conferința misionară de la Bangkok, sub forma unui *moratorium*, împotriva unei concepții «imperialiste» despre misiune, despre asistența și solidaritatea ecumenică.

Firește, mișcarea de revendicare a identității culturale trebuie să fie înțeleasă în contextul a două curente principale care au apărut în același timp în teologia ecumenică: este vorba de curentul de *contextualizare* a teologiei, care s-a cristalizat cu o mare vigoare în America Latină și în Bisericile credincioșilor de culoare din Statele Unite și mișcarea de *localizare* a Bisericii universale, care s-a făcut simțită în diferite regiuni ale Bisericii Romano-Catolice.

Teologia contextuală, care cunoaște o mare varietate de tendințe, a readus în discuție modul în care se interpretează Evanghelia în funcție de experiența și de situația celui care primește mesajul Evangheliei. Căci Evanghelia nu se referă la doctrine și probleme abstracte, ci se ocupă cu situații istorice concrete, cu categorii de persoane a căror existență este determinată de un tip de societate și de o ideologie. Din această cauză, unii creștini trăiesc credința lor în lupta socială pentru o societate de miine dreaptă și liberă. Teologia contextuală de nuanță radicală a scos în evidență existența unor factori sociali și politici care influențează configurația actuală a creștinismului ca, de pildă, structura de clasă a unor comunități creștine. Există cauze economice și politice care separă pe creștini înăuntrul aceleiași Biserici sau familii confesionale, de aceea ecumenismul nu mai poate fi redus la problematica strict confesională, ci trebuie să aibă în vedere și problematica culturală și politică.

Importanța Bisericii locale a fost subliniată în mod deosebit în ecleziologia din anii din urmă. În Ortodoxie, ecleziologia euharistică a reafirmat natura Bisericii locale, în termeni de manifestare deplină a Bisericii universale, prin Taina Euharistiei și Taina Hirotoniei, două acte care, asigură atât continuitatea cu tradiția apostolică, adică apostolicitatea, cât și comuniunea pe planul local și pe cel universal, adică sobornicitatea. După Conciliul Vatican II, catolicismul a recunoscut un oarecare pluralism teologic, liturgic și cultural. Astăzi se vorbește de factorul local nu numai în termeni de articulare a credinței, de diversitate teologică, ci și în termeni de autori-

* Co-referat prezentat la Conferința teologică interconfesională de la București, 28 noiembrie 1978.

tate și putere bisericească și se cere tot mai insistent transferul autorității bisericești de la centru la nivelul episcopilor locali și regionali. Așa se face că au apărut conferințele episcopale naționale sau regionale și că o mulțime de Biserici catolice locale au un prestigiu ecumenic foarte important.

Așadar, dezbaterea ecumenică despre identitate este inseparabilă de mișcarea de contextualizare a teologiei (ca articulare a credinței) și de mișcarea de localizare a Bisericii universale. Trebuie însă să se admită că fără contribuția ermeneuticii biblice din ultimele decenii o asemenea discuție n-ar fi putut să aibă loc. Specialiștii în exegeză sînt de acord că una dintre cele mai prețioase descoperiri ale acestei ermeneutici este diversitatea la nivelul tradițiilor neotestamentare. Nu în sensul unui pluralism de hristologii și ecleziologii, ci în sensul de experiență a comunităților creștine primare, ca reflecție a Evangheliei în prisma culturii și situației acelor comunități. Exegeții recunosc acum permanența și unitatea mesajului biblic, care pe de o parte, relativizează orice situație istorică, dar care pe de altă parte, afirmă identitatea acestei situații.

Cîteva cuvinte acum despre noțiunea de identitate în teologia ortodoxă.

De la început trebuie să fie spus că teologia ortodoxă preferă o interpretare ecleziologică și harismatică a identității. Nu numai în sensul că identitatea presupune comuniune, ci și în sensul că identitatea emană din această comuniune. Identitatea devine o valoare dinamică numai în comuniune. Comuniunea este unul dintre parametrii identității. Ea evită deformarea și uzura identității. De fapt, acesta este sensul biblic al identității. Teologia biblică este construită pe ideea de alianță, o alianță în care cei doi termeni, Dumnezeu și omul, sînt puși în valoare. În această alianță, identitatea este esențialul personal, ceva fără de care omul nu poate exista nici ca persoană, nici ca Biserică, nici ca societate. Înăuntrul acestei alianțe se realizează identitatea completă, integrală, autentică a persoanei. De altfel, omul nu se exprimă ca persoană decît în relații cu semenul său. Nimeni nu poate spune ce este ca persoană decît în relații cu altă persoană. Omul este o personalitate întrucît stă *vis-à-vis* de altă persoană, în măsura în care se află în mișcare spre, sau în deschidere spre o altă persoană. Identitate înseamnă deci a fi autentic în comuniune, a fi în stare de deschidere, de responsabilitate pentru altul.

Comuniunea este mediul și punctul de referință al identității persoanei, dar sursa și puterea acesteia rezidă în harisma ei, în vocația ei originară. Identitatea creștinismului este cortul Duhului Sfînt, așa cum reiese din cap. 12 al Epistolei întâia către Corinteni, unde Apostolul Pavel descrie natura harismatică a celei dintîi comunități creștine. Elementul distinct al Bisericii stă nu numai în faptul că creștinii se adună ca «noul popor al lui Dumnezeu», deci, în evenimentul adunării, ci și în faptul că aceștia au o responsabilitate proprie, o slujire unică, deci în elementul vocațional sau harismatic. Desigur, această vocație de bază a Bisericii se exprimă în și prin structurile și instituțiile ei apostolice, care devin criteriile de identificare a Bisericii de-a lungul istoriei. Biserica nu este o asociație voluntară care își va alege ea singură doctrina și semnele ei. «Este un singur trup, un singur Duh... Este un singur Domn, o singură credință, un singur botez» (Efes. 4, 4—5). Există o Evanghelie unică (Gal. 1, 6—9), de aceea nu se poate spune orice despre Hristos. Identitatea are deci conținutul, criteriile ei. În mod special, identitatea Bisericii nu poate fi înțeleasă decît dacă se ia în legătură cu apostolicitatea. Identitatea și apostolicitatea sînt doi termeni asociabili și comparabili. În definiția identității sînt, așadar, cuprinse deopotrivă elementul instituțional și cel harismatic.

Ce raport există între identitate și unitate, între diversitate sau pluralitate, pe de o parte și universalitate sau catolicitate, pe de altă parte? Înainte de a răspunde la această întrebare, ar trebui spus că una din marile descoperiri ale ecumenismului recent este particularitatea sau diversitatea pozitivă, adică realitatea diferită a Bisericilor locale nu numai în termeni de identitate confesională ci și în termeni de pluralitate culturală. La prima vedere s-ar părea că aceasta contrazice însăși mișcarea ecumenică, mișcare de reconstituire a unității Bisericii universale. Or, un ecumenism realist nu poate să accepte o universalitate abstractă care nivelează identitatea confesională și particularitatea liturgică și culturală a Bisericilor locale. Din perspectiva universalității, este posibilă și necesară o reevaluare a identității confesionale pozitive, pe care o asumă o Biserică istorică. Această definiție confesională a fost, în

multe cazuri, un răspuns necesar al Bisericii într-o situație concretă particulară. Pe de altă parte, din aceeași perspectivă se poate vedea mai bine influența și limitele confesionalismului, care poate duce la exclusivism, localism și antiecumenism. Prin urmare, trebuie să fie admise în același timp și în aceeași măsură, un mare respect pentru diversitatea locală, o mare preocupare pentru unitate. Căci identitatea confesională poate deveni exclusivă, confesiunile fiind considerate ca simple entități separate și opuse, după cum unitatea la nivel universal poate deveni o utopie ecumenică. Afirmând acestea nu facem o evaluare a textelor confesionale sau a mărturisirilor de credință apărute în istoria Bisericii universale. Bisericile ieșite din Reformă încearcă azi să probeze valoarea ecumenică a textelor lor confesionale. Constatăm numai că aceste texte sau cărți de credință nu sînt rezultatul unui proces conciliar, iar pînă acum nu există o receptare reciprocă sau universală a acestor cărți. Pentru ortodocși, consensul nu poate fi obținut invocînd doar intenția ecumenică a acestor texte, ci este necesară examinarea conținutului lor doctrinar prin scrutismul tradiției apostolice unanime.

În principiu, identitatea, fie sub aspect confesional, fie sub aspect cultural și unitatea sau ecumenicitatea sînt noțiuni corelative, nu contradictorii. În principiu există o interacțiune între identitate și unitate, căci Biserica prin natura ei este una, este universală și locală în același timp. Aceasta în principiu, deoarece în practică această corelație are un caracter instabil ce poate duce la extreme. Identitatea, ca și unitatea, are criteriile și condițiile ei. Unele Biserici propun un model de identitate confesională care în practică duce la particularism exclusivist. Confesionalismul este folosit ca o acoperire pentru practicarea sectarismului. Pentru acestea, orice acord teologic ecumenic duce inevitabil la eliminarea doctrinelor confesionale. Alte Biserici propun o universalitate abstractă, care nivelează particularitățile locale, reducînd unitatea la un minimum de opțiuni comune. Exemplele se pot înmulți. În practică, există o pluralitate de modele de comunitate, de identitate și de ecumenicitate. Pentru a simplifica expunerea, vom reduce această pluralitate la două forme bine cunoscute: unele Biserici își găsesc identitatea lor în continuitate cu tradiția apostolică, altele se află într-un proces de a descoperi această identitate prin teologia contextuală și practica eliberării. Problema cea mai serioasă pentru ecumenismul actual este aceea a reconcilierii acestor forme de identitate, care tind să se instituționalizeze de așa manieră încît ele devin semne de diviziune și de schismă. Care sînt criteriile unei identități legitime, care este sensul diversității în unitate, cum se poate exprima ea în consensul ecumenic, iată întrebări care fac obiectul studiilor și conferințelor interconfesionale. Se vorbește acum nu numai de recunoașterea «elementelor reciproce», ci și de receptarea ecumenică implicită a celorlalte tradiții. Adică o doctrină particulară nu este acceptată și creează dificultăți pentru o Biserică, dar acea Biserică poate să accepte motivele și argumentele care au determinat o altă Biserică să formuleze acea doctrină într-o epocă oarecare.

Nu este obiectul acestei prezentări de a arăta care sînt criteriile și condițiile unității în identitate. Totuși, vreau să amintesc numai că Ortodoxia preferă să vorbească despre o «sobornicitate deschisă», potrivit expresiei Pr. Prof. D. Stăniloae. Aceasta ar putea fi exprimată astfel: pe de o parte, ortodocșii au o atitudine «dogmatică» despre unitate, în sensul că identitatea de credință este esențială unității. Unitatea Bisericii Universale se construiește deci pe pivotul tradiției unice apostolice. (Bisericile neortodoxe din Consiliul Ecumenic înclină însă spre ideea că unitatea rezultă din «consensul» între diverse tradiții confesionale). Pe de altă parte, ortodocșii au o atitudine «iconomică» despre unitate, în sensul că aceasta lasă loc pentru o expresie teologică particulară, pentru un ritual liturgic deosebit, pentru o spiritualitate specifică, pentru un sistem de organizare bisericească autonomă, ținînd seama de pluralismul cultural, național și politic al comunităților respective. Este evident că această interpretare a unității, este în raport direct cu considerarea identității confesionale ca o valoare dinamică. Epoca în care se vorbea numai despre un antagonism ireductibil între confesiunile creștine a fost depășită. Analiza ecleziologică, precum și interpretarea istoriei Bisericii universale au devenit mult mai realiste și pastorale, deoarece ele caută să identifice atît aspectul pozitiv cît și limitele diversității teologice și pluralismul cultural de azi. De fapt, toate Bisericile încearcă să descopere acum potențialitățile și elementele ecumenice care se găsesc în tradițiile și instituțiile par-

ticulare. Identitatea adevărată este o identitate ecumenică. Chiar Bisericile care sînt recunoscute pentru rigoarea lor dogmatică, își dau seama că Biserica veche a condamnat eresia, opoziția ireductibilă, nu diversitatea. Dogmele au fost formulate tocmai ca niște criterii de a păstra identitatea și diversitatea în unitatea ecumenică. Noua erminetică biblică ne ajută de altfel să înțelegem mai bine ce formă de unitate a avut Biserica de la începutul ei.

Care sînt problemele identității cu care este confruntată teologia ecumenică actuală? În acest cadru nu este posibilă decît o simplă enumerare a cîtorva dintre aceste probleme.

a) Se observă o ușoară întoarcere spre confesionalizare și chiar spre o înăsprire doctrinală, aceasta nu din cauză că mișcarea ecumenică nu ar avea sensul și motivarea ei, ci din motivul că Bisericile își caută identitatea nu numai în raport cu prezentul și cu spațiul, ci și în raport cu trecutul și cu timpul. Ecleeziologia continuității, care a fost interpelată în mod radical de ecleeziologia contextualizării, revine în prim plan căci euforia ecumenică din ultimele decenii, care se observă mai ales la «bază», ar fi dus la dislocări serioase și la o discontinuitate gravă în definiția tradițională a Bisericilor.

b) Se constată o regrupare a marilor familii confesionale, care dispun acum de structuri naționale și regionale foarte eficiente (ex. Federația Luterană Mondială, Comuniunea Anglicană, Conferințele panortodoxe, Bisericile Orientale etc.). Se dă din ce în ce mai mult atenție dialogului bilateral, care ar trebui să preceadă dialogul ecumenic. Se crede totuși că această mișcare confesională în mișcarea ecumenică ar avea un caracter administrativ.

c) Se constată că atât Consiliul Ecumenic al Bisericilor cît și majoritatea Bisericilor membre au promovat, în linii generale, un spirit de confruntare și de contracțiere cu lumea de azi, avînd pretenția de a spune adevărul în chestiuni de politică mondială. Pe agenda Consiliului, problemele majore ale umanității au pus în umbră problemele reale ale comunității naționale. Cu toată modestia, creștinii ar trebui să învețe mai întii cum se construiește Biserica locală și apoi să treacă la proiectul Bisericii universale. Ecleeziologia ecumenică începe cu ecleeziologia pastorală și nu invers. În chestiunile publice și de politică internațională, Bisericile ar trebui deci să-și păstreze rolul lor pastoral, adică să ajute pe credincioși să interpreteze ei înșiși realitatea socio-politică și să găsească ei înșiși soluția cea mai justă, în deplină libertate și responsabilitate. De altfel, problema ecumenică devine din ce în ce mai complicată din cauza opțiunilor pe care Bisericile le adoptă în probleme sociale și politice. În trecut s-a dat prioritate ecumenismului practic potrivit dictonului «doctrina separă, slujirea unește». Astăzi, convergențele teologice devin o posibilitate reală, pe cînd în domeniul socio-politic, Bisericile iau atitudini foarte diferite.

d) Cu toate acestea, unele Biserici susțin că solidaritatea intercreștină și mărturia comună ar trebui să prevaleze unității de doctrină. Anumite probleme și situații grave cer ca creștinii, indiferent de apartenența lor confesională, să se pronunțe ca o singură voce și să acționeze în comun. Cooperarea ecumenică într-o problemă urgentă depășește deci punctele de ruptură și de separare în materie de doctrină sau cult.

e) Se recunoaște acum că nu orice experiență ecumenică contribuie la unitatea Bisericii. Există adevăruri ecumenice care nu pot fi socotite pe drept evenimente ecumenice. Noile experiențe ecumenice sînt examinate ținînd seama de contribuția lor la unitatea Bisericilor.

f) Identitatea Bisericii ca atare, identitatea ei ontologică în raport cu lumea, constituie fără îndoială problema crucială pentru întreg creștinismul actual. În această privință, concepțiile sînt foarte diverse mergînd de la separarea improprie între Biserica și lume, pînă la identificarea improprie a acestora. Unii vorbesc de uzura și chiar de criza de identitate a Bisericii între o societate care nu se mai identifică cu o anumită credință religioasă. Întrebări, ca, de pildă, care este finalitatea Bisericii în raport cu Dumnezeu, ce este Biserica în raport cu forma ei instituțională, cu condiția și structura ei istorică, revin în prim plan, lăsînd în plan secundar discuțiile despre aspectul confesional, cultural sau social al comunității creștine. În această privință, teologia ortodoxă a insistat asupra identității ontologice a Bisericii, adică asupra in-

tegrității ei divino-umane, care face cu neputință separarea între *ființa* Bisericii și *istoria* Bisericii, între partea ei nevăzută și cea văzută. Mai mult, ea vorbește despre «liturghia cosmică», despre eclezialitatea întregii creații, datorită unei dinamici divine interne care o mișcă și o conduce spre restaurarea în Hristos. Biserica nu se identificează cu lumea, deși ea este în lume și aparține lumii. Identitatea ei provine din acest mod de a fi, unic, în lume. Lumea nu este deci privită cu suspiciune sau în spirit de polemică, deoarece Evanghelia lui Hristos afirmă clar că Dumnezeu este nu numai în noi, ci și *printre* noi, nu numai înăuntrul nostru, ci și în *mijlocul* nostru.

Așadar, mișcarea ecumenică actuală a făcut posibilă o reafirmare mai articulată a identității fiecărei Biserici locale. Dincolo de unitatea comună este identitatea locală, care trebuie să fie respectată. Pe de altă parte, identitatea rămâne o problemă care preocupă teologia ecumenică de azi, deoarece identitatea se poate întoarce împotriva ei însăși dacă nu este corectată, completată și reconciliată cu alte forme de identitate.

Aș dori să conclud această scurtă prezentare, cu un cuvânt la adresa ecumenismului local din țara noastră. Bisericile de aici păstrează identitatea lor confesională, liturgică și culturală, având spațiul lor pastoral, misionar și social bine definit, într-un climat ecumenic pozitiv. Este vorba însă, nu numai de un climat sau de condițiile unei vieți ecumenice pozitive, care au valoarea lor indiscutabilă. Este vorba de un efort ecumenic al Bisericilor, pe de o parte de a fi autentice în credința și viața lor internă, pe de altă parte de a fi simfonice în practicarea lor interbisericească și socială. Bisericile au găsit așadar un echilibru adecvat între integritatea lor internă și solidaritatea lor externă, între limbajul confesional și cel ecumenic. Acestea au descoperit noi căi, noi posibilități și situații de a fi împreună, de a acționa și de a discuta împreună. În fond, Bisericile sînt împreună expuse aceleiași situații sociale și politice naționale. Problemele de ansamblu ale societății constituie acum probleme de ansamblu ale Bisericilor. Evoluția socială și culturală a țării nu este un fapt «extern», ci se reflectă în evoluția internă a Bisericilor. De fapt, Bisericile nu pot fi «comunități slujitoare» decît dacă și-au asumat, după modul lor propriu și specific, mutația pe care a parcurs-o societatea în care ele trăiesc și lucrează. Fiți siguri că tot mai multe Biserici din comunitatea ecumenică vor să inspire din experiența ecumenismului din țara noastră, o experiență dominată de simțămîntul că există noi căi și noi posibilități pentru o slujire creștină autentică. — (Pr. Prof. Ion Bria).

FESTIVITATEA ANIVERSĂRII A 60 DE ANI DE LA UNIREA TRANSILVANIEI CU ȚARA-MAMĂ

Vineri 1 decembrie 1978, corpul didactic, studenții, doctoranzii și personalul auxiliar din Institutul teologic universitar din București s-au întrunit în aula acestui institut într-o ședință festivă consacrată celei de a 60-a aniversări a unirii Transilvaniei cu Țara-mamă: România.

După un cuvînt introductiv rostit de P. C. Sa Pr. Prof. Rector Mircea Chialda, a urmat prelegerea aniversară prezentată de P. C. Sa Pr. Nicolae Șerbănescu și intitulată *60 de ani de la făurirea Statului național unitar român (1918 — 1 dec. 1978)*. Prelegerea a constat dintr-o expunere limpede, concisă și completă și într-un stil captivant, plăcut, a evenimentelor care au precedat și au marcat formarea Statului Național Unitar Român, «moment de răscruce în istoria noastră... care a încununat lupta consecventă și neobosită a poporului român pentru libertate, unitate și independență» constituind «expresia unui proces legic, obiectiv de afirmare și dezvoltare socială a lui pe aceste meleaguri», și avîndu-și «puternic împlintate rădăcinile în evoluția lui anterioară». «Unirea din 1918 — a spus P. C. Sa — a fost rezultatul voinței...ferme a poporului nostru — în totalitatea lui — și, în același timp, a dat un nou și puternic imbold aspirațiilor și străduințelor națiunii române de a-și făuri o viață mai bună, de a fi liberă și stăpînă în propria-i țară».

«Istoria românilor este istoria unui popor statornic în una și aceeași vatră de viață, în care și-a urmat făgașul propriu de acțiune și manifestare, de dezvoltare a culturii materiale și spirituale, în care a zămislit valori originale și trainice, intrate în patrimoniul civilizației și culturii universale. Plămădit ca popor unitar pe o întinsă arie din sud-estul Europei, afirmându-și pregnant individualitatea în această parte a continentului, poporul român și-a păstrat neîntrerupt, în decursul timpului, continuitatea de viață materială și spirituală, comunitatea etnicolingvistică și cultural-spirituală, dând o nouă strălucire patriei și tradițiilor moștenite de la strămoșii săi».

«După formarea sa, prin împletirea civilizației dacă și romană, poporul român a trebuit să ducă o luptă îndelungată și grea pentru a-și păstra ființa, graiul și glia strămoșească, pentru a-și asigura continuitatea pe teritoriul unde s-a născut și dezvoltat. În secolele III—X, care corespund perioadei de trecere pe teritoriul patriei noastre a populațiilor migratoare și a deplinei formări și creștinări a poporului român acesta a continuat să-și desfășoare viața social-economică și politică, materializându-și prezența neîntrerupt pe vatra străbună prin închegarea statelor feudale românești conduse de Gelu, Glad și Menumorut, voievozi care au luptat cu bărbăție împotriva regelui maghiar Arpad, a politicii acestuia de jaf și cucerire. Cronici și documente vechi amintesc și alte voievodate românești, la sud și est de Carpați și între Dunăre și Marea Neagră.

După ce arată că împrejurările istorice vitrege ca și unele particularități ale orânduirii feudale, caracterizată în general prin fărâmițare politică, au făcut ca procesul de constituire a statului român centralizat să nu cuprindă dintr-o dată întregul teritoriu locuit de români, formându-se la început state feudale de-sine-stătătoare — Țara Românească, Transilvania și Moldova — Această fărâmițare n-a afectat în substanță unitatea poporului român exprimată în continuitatea limbii și culturii, în similitudinile structurilor economice, sociale, culturale și religioase ale întregului teritoriu locuit de români, între țările române păstrându-se în permanență legături strinse (organizarea internă, domnia, dregătorii, justiția, armata, biserica, celelalte instituții feudale ale acestora fiind identice sau asemănătoare), P. C. Sa părintele Prof. N. Șerbănescu arată că toate acestea au format la poporul român o puternică și statornică conștiință a unității de neam datorită căreia acesta a scris pagini de adevărată epopee în lupta împotriva opresiunii străine, pentru apărarea patriei sub conducerea unor iluștri conducători de țară și de oști ca Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Ioan Vodă Viteazul, Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu, Dimitrie Cantemir și mulți alții.

Rezistența comună a țărilor române împotriva pericolului otoman, victoriile purtate în lupta pentru neafirmare au îngăduit țărilor române să încheie înțelegeri și tratate cu Poarta, încă din secolul XIV, prin care se recunoștea puterea suverană a domnitorilor iar în schimbul unei sume de bani, pe care aceștia erau obligați s-o plătească sultanului, sub formă de tribut, Poarta otomană se obliga să asigure independența și integritatea teritorială a țărilor române. Prin tratatele politice încheiate, țările române își mențineau autonomia administrativă, se conduceau după legile și obiceiurile lor.

În întregul ev mediu, lupta pentru libertate și unitate națională a continuat pe cele mai diverse căi. Difuzarea elementelor de cultură și folosirea tot mai largă a limbii române, ca limbă de cult și de cultură scrisă au dus la întărirea comunității poporului român, la lărgirea cadrului unității sale spirituale. Acestea toate îl îndreptăteau pe cronicarul Grigore Ureche să scrie că locuitorii de pe ambele versante ale Carpaților se trag «de la un izvod», că «românii, cîți se află locuitori și la Ardeal și la Maramureș, de la un loc sînt cu moldovenii și toți de la Rîm se trag», iar Miron Costin, avea să nutrească și el această convingere: «Numele cel mai adevărat, autentic, de la primul descălecat prin Traian este *rumân* sau *romanus* care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dinșii... Același nume este dat îndeobște muntenilor și moldovenilor și celor ce locuiesc în Țara Transilvaniei. Un alt nume ei înșiși nu au primit dinșii niciodată». La rîndul său, cărturarul voievod român, Dimitrie Cantemir, arăta: «Neamul moldovenilor, muntenilor, ardelenilor cu toții, cu un nume de obște români să chiamă».

Lui Mihai Viteazul i-a revenit meritul istoric de a fi înfăptuit cea dintâi unire politică a țărilor române, de a fi pus sub autoritatea sa — din păcate pentru foarte scurt timp — aproape întregul teritoriu al vechii Dacii. La 27 mai 1600 el se intitulă cu demnitate «domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată țara Moldovei». Acest moment remarcabil din istoria poporului nostru «s-a înscris pentru totdeauna cu litere de aur în hronicul țării, acest act devenind un simbol strălucit, însuflețitor pentru toate generațiile, care au aspirat spre constituirea statului unic național»: «Pohta ce pohtise» în anul 1600, vizionarul erou de la Călugăreni. După aceea, unitatea de neam a constituit un ideal permanent, pentru a cărui împlinire au luptat cu scrisul și cu fapta toți marii noștri patrioți, începând, cum s-a văzut, cu cronicarii moldoveni și munteni din sec. XVII—XVIII și continuând cu toți acei luminați cărturari transilvăneni — profesori, clerici, istorici, filologi — care au dovedit prin scrierile lor că toți românii sînt de același neam, sînt un singur popor.

Mai cu seamă din secolul XVIII înainte, conștiința unității etnice și năzuința după unirea politică a tuturor românilor devine un crez cultural și politic, o idee forță care mobilizează și angajează toate energiile națiunii noastre. Originea noastră latină, unitatea noastră de limbă și de credință, continuitatea poporului nostru pe pămîntul locuit de el, drepturile politice la libertate, independență și autonomie ale națiunii române din Transilvania, — care, din cea mai bătrînă vechime a istoriei noastre, a constituit populația aborigenă majoritară și statornică din acea regiune românească —, sînt liniile călăuzitoare ale acestui crez național-politic, formulat mai ales în acel *Supplex libellus Valachorum* din 1791, program al emancipării politice și naționale a românilor transilvăneni din cadrul fostului imperiu habsburgic.

Datorită puterii de circulație a acestor idei mobilizatoare, Carpații nicicînd n-au constituit barieră despărțitoare și hotar între românii de pe versantele lor. Prin trecătorile lor circulau oameni, idei, cărți mai ales de slujbă religioasă necesare în biserici și uneori chiar și oști muntene ori moldovene, care permanent au întreținut vie și nestinsă flacăra nădejzii stringerii lor laolaltă, într-un singur stat liber și independent.

Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, această nădejde însuflețește din ce în ce mai puternic și pe românii din Muntenia și Moldova, pe măsură ce purtătorii ei ardeleni — o seamă de profesori ca: Gheorghe Lazăr, Ion Maiorescu, Aaron Florian ș.a. — o aduceau cu ei pe cărările de refugiu și pribegie spre țara liberă cu care năzuiau să se unească. Pe sensul invers al acestor cărări — dinspre Muntenia și Moldova către Transilvania — mergeau în același timp alți patrioți, vizionari și luptători politici, care și ei căutau refugiu de moment dincolo de munți, după înfrîngerea revoluțiilor din 1821 și 1848.

După Unirea Principatelor din 1859, — «ziua de aur a veacurilor», realizată «prin actul energetic al națiunii», cum spune M. Kogălniceanu —, care unire a dat un nou imbold mișcării de eliberare națională din Transilvania, circulația oamenilor și a ideilor de libertate și de unitate politică a românilor de pe cele două laturi ale Carpaților devine și mai intensă.

Spre sfîrșitul veacului trecut și începutul celui de față, scriitorii și poeții români patrioți, făceau să vibreze în lucrările lor, nu numai «cîntarea pămîirii noastre» (O. Goga, *Rugăciune*) ci și accentele revoltei și mobilizării în lupta împotriva asupririi de veacuri (v. *La arme* de Șt. O. Iosif). Unul dintre ei, între altele, stîhuia: «Unire, vis de veacuri, durat-a în privire... / Mureau părinții noștri de dorul tău, Unire! / Nevestele în tindă cînd învîrteau la fus / Te presimțeau frumoașă cum te cobori de sus / Și îți torceau menirea cu firele de lînă, / În doina lor ciobanii te evocau la stîină... / Te presimțeau copiii în leagănele lor, / Erai cel mai de pe urmă și cel mai tainic dor» (Alfred Moșoiu, *Prin jertfă la unire*).

Sufletește, poporul român atinsese culmea posibilei răbdări și a revoltei care se acumulase în suflete, mai ales după constituirea dualismului austro-ungar (1867) și anexarea Transilvaniei la imperiu (1868) de către dieta de la Cluj, fără ca națiunea română să fie consultată și în ciuda protestelor categorice ale reprezentanților ei autorizați de atunci, ce a făcut ca în 1881 să ia ființă Partidul Național Român (P.N.R.). Programul acestuia cerea autonomia Transilvaniei, dreptul de liberă folosire a limbii române în administrație și în justiție, lărgirea dreptului de vot, învățămîntul în limba maternă, numirea de funcționari români și, totodată, preconiza în-

tocmirea unui memorandum, în care să fie prezentată pe larg situația nedreaptă și apăsătoare a românilor transilvăneni, care, cum se știe, s-a și realizat în anul 1892. Procesul înscenat alcătuitorilor lui (1894) a contribuit și el la sporirea revoltei generale nu numai a românilor de pretutindeni, ci și a elementelor progresiste din întreaga Europă, împotriva apăsătoarei tiranii exercitate de stăpînirea habsburgică asupra națiunii celei mai numeroase din Transilvania, cea românească.

Izbucnirea primului război mondial în ziua de 15/ 28 iulie 1914, avea să răsară zorile libertății afitor națiuni împilate din centrul Europei, printre care se numărau și românii din Transilvania. Așa se explica entuziasmul general cu care trupele române au trecut Carpații la intrarea noastră în război, în august 1916, alături de forțele Antantei, precum și bucuria de nedescris cu care erau întâmpinate pretutindeni de frații lor din Transilvania.

După retragerea forțată a acestora din Transilvania și după retransarea lor pe frontul eroice rezistențe armate din triumghiul strategic din sud-estul Moldovei, persecuția politică dezlănțuită de regimul habsburgic împotriva elementului românesc de peste munți — spre a-l slăbi și domina — s-a intensificat. Unii din patrioții și cărturarilor lui au fost deportați, alții au fost întemnițați, alții trimiși în judecată, iar alții siliți să se refugieze dincoace de Carpați, în țara liberă. Ziarele și revistele românești au fost suspendate, școlile românești confesionale, în mare parte etatizate, spre a fi mai ușor maghiarizate, iar multe instituții românești de cultură și administrație puse sub strict control de stat.

Toate acestea fac ca revolta care mocnea în sufletele tuturor celor asupriți de o astfel de stăpînire să răbufnească din ce în ce mai puternic și mai fățiș. Prăbușirea țarismului, în februarie 1917, și victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie același an, cu ideile ei nobile, au răsunat ca un îndemn înflăcărat la lupta pentru realizarea aspirațiilor de libertate și autodeterminare ale tuturor popoarelor lumii. Ele au lestează energic împotriva condițiilor de jaf și a modificărilor de frontieră pretinse dreptate socială și libertate națională. Încrederea lor în izbînda finală, le dădea tărie să înfrunte orice primejdii pornite din măsurile drastice ale oficialității împotriva «trădătorilor». Se reface mișcarea sindicală și se fac simțite mișcări revoluționare tot mai largi. Două mari greve din prima parte a anului 1918 cuprind și Transilvania; se protestează energic împotriva condițiilor de jaf și a modificărilor de frontieră pretinse României prin pacea din 7 mai același an, încep să reapară unele ziare și reviste românești care militează în favoarea revendicărilor naționale și sociale ale românilor; se organizează demonstrații pentru pace în centrele urbane și se înmulțesc dezertările din armata austro-ungară ale ostașilor români, cehi, slovaci, sîrbi ș.a., care deseori erau siliți să lupte împotriva celor de un neam cu ei.

Asemenea acțiuni și situații, precum și înfringerile militare suferite de Puterile Centrale și intensificarea luptelor de eliberare națională, au dus treptat, începînd chiar din anul 1917, la dezagregarea puterii interne a imperiului austro-ungar și la slăbirea rezistenței lui armate pe fronturile de luptă. Rînd pe rînd, pe ruinele lui se creează, la 15/28 octombrie 1918, Republica Cehoslovacă, la 16/29 octombrie, Republica Austria, aproape în aceleași zile statul autonom al Sirbilor, Croaților și Slovacilor și cel independent Polonez, iar în 18/31 octombrie s-a aprins și la Budapesta focul revoluției burghezo-democratice, așa încît la începutul lui noiembrie 1918, vechiul stat ungar care fusese principalul instrument al asupririi naționale și al exploatării sociale a popoarelor din imperiu, era practic destrămat. La 10 noiembrie 1918, guvernul român mobilizase din nou armata, care a început să treacă pentru a doua oară munții în Transilvania. Concomitent, o puternică migrație românească în străinătate, reprezentată prin ilustre personalități politice și culturale, ca: Take Ionescu, Octavian Goga, preotul V. Lucaci, Nicolae Titulescu, I. Ursu, dr. C. Angelescu, Tr. Vuia, N. Lupu, I. Cantacuzino și alții, activa încă din 1917, făcînd propagandă pentru cauza românească în general și pentru revendicările politice ale națiunii române din Transilvania în special, mai ales prin Consiliul Național al Unității Române, cu sediul la Paris recunoscut de guvernul francez și de celelalte state aliate: Statele Unite, Anglia și Italia, ca exponent al poporului român, întrucît «lupta pentru realizarea aspirațiilor de unire a țărilor românești».

Toate acestea nu puteau rămâne fără urmări asupra situației românilor din Transilvania. Și aici, autoritățile locale sînt înlăturate, măsurile de ordine luate de guvernul din Budapesta nu mai sînt executate, în fiecare colț «se țin sfaturi prelungite», în multe părți au loc demonstrații antirăzboinice și acțiuni greviste ale muncitorilor români și ale naționalităților conlocuitoare și peste tot, la orașe și sate, se organizează gărzi naționale, care iau locul autorităților militare habsburgice.

În afară de aceasta, la 29 sept./12 oct. 1918, Comitetul Executiv al Partidului Național Român s-a întrunit la Oradea și a adoptat în unanimitate, o declarație, redactată de Vasile Goldiș, prin care, pe «temeiul dreptului firesc al fiecărei națiuni de a hotărî liber asupra soartei sale..., națiunea română din Ungaria și Transilvania declară că voiește și dînsa a se folosi de acest drept și pretinde să i se ofere și ei posibilitatea spre a-și determina ea însăși liber și absolut fără nici un amestec străin, forma sa instituțională de stat și așezarea sa printre națiunile libere» ale lumii. După șase zile, la 5/18 octombrie 1918, deputatul român Alexandru-Vaida Voievod a citit această declarație în parlamentul maghiar din Budapesta, încheindu-și patrioticul discurs ce a însoțit-o cu cuvintele: «Și să știți că nu persoana mea neînsemnată, ci națiunea română întregă a vorbit prin mine și că în aceste clipe istorice, fiecare român simte la fel cu mine și inima fiecărui român e pătrunsă de aceleași sentimente, dorințe și speranțe cărora eu le-am dat expresie».

Și, într-adevăr, așa a fost, căci acasă în Transilvania, cei de un neam cu el, au căutat să-și strîngă și mai mult rîndurile, spre a-și vedea împlinit cît mai degrabă idealul comun: unirea. În acest scop, la 16/29 oct. 1918, Comitetul Central Socialist Român a convenit ca împreună cu Partidul Național Român să înființeze un Consiliu Național al Românilor, care «să preia conducerea teritoriilor locuite de români», ceea ce s-a și îndeplinit peste două zile, constituindu-se Consiliul Național Român Central, compus din șase social-democrați, între care și Tiron Albani, Ioan Flueraș și Iosif Jumanca — și șase membri ai Partidului Național Român, printre care T. Mihali, St. Cicio-Pop, V. Goldiș, Al. Vaida-Voievod, Iuliu Maniu ș.a. Mutîndu-și sediul de la Budapesta, unde se înființase, la Arad, în casa lui Cicio-Pop, Consiliul Național Român Central a luat conducerea luptei de eliberare națională a românilor din Transilvania, înființîndu-se oficial Consiliul Național Județean, orășenești și sătești, care au înlăturat cu totul organele reprezentative ale autorității de stat maghiare de pînă aci.

Mai mult, la 28 octombrie/10 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central a trimis guvernului ungar un ultimatum, cu scadența la 12 noiembrie, prin care-i cerea ca, neîntîrziat, să-i transmită deplină putere de guvernare asupra teritoriilor locuite de românii din Transilvania și Țara Ungurească. Dîndu-se urmare acestei somațiuni, în zilele de 13—14 noiembrie 1918, la Arad, s-au purtat discuții privitoare la o astfel de problemă, între români și unguri, care, însă, n-au dus la nici un rezultat.

Eșuarea acestor tratative a făcut ca la 5/18 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central, în numele Marelui Sfat al Națiunii Române, să lanseze un Manifest către popoarele lumii, prin care mai întîi se arăta tuturor că guvernul maghiar a refuzat autodeterminarea românilor și că națiunea română — «sub nici o condițiune nu mai voiește să trăiască în legătură de stat cu Ungaria» și apoi pentru libertate și unire se cerea sprijinul întregului popor român, cu care ea, națiunea română transilvană dorește a fi «de aci înainte una în veci»: Între timp, lucrurile se precipită: se întocmește și se publică Regulamentul pentru alegerea deputaților ce, alături de delegații întregului cler român, ai asociațiilor culturale, ai tuturor organizațiilor obștești și ai celor două partide române — Național Român și Social-Democrat —, aveau să reprezinte în forumul suprem al poporului circumscripțiile electorale existente și apoi, la 7/20 noiembrie 1918, s-a convocat pentru ziua de 18 nov./1 dec. 1918, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

În ziua sorocită, adică exact azi 60 de ani, reprezentanții națiunii române, în număr de 1228, — printre care erau și 5 episcopi, 4 vicari episcopali, 129 protopopi și 10 delegați ai consistoriilor episcopesti — s-au întrunit la Alba Iulia, străvechea «cetate istorică a neamului nostru». Alături de ei erau strînși acolo și peste 100.000 de

oameni printre care și foarte mulți preoți veniți din toate părțile Transilvaniei, precum și câteva reprezentanțe sosite din «țara liberă». Toți, în haine de sărbătoare, s-au adunat pe Cîmpul lui Horia, trecînd mai întîi prin porțile cetății, urcînd apoi drumul călcat, în urmă cu 319 ani fără o lună, la 1 noiembrie 1599, de străbunul Mihai cel Viteaz, urcînd deci și drumul pe care în 1785 a mers convoiul cu Horia și Cloșca, și neîncetat privind cu mîndrie deasupra porții de lingă temnița în care în 1784—1785 au stat zăvorîți aceștia din urmă, unde acum filiiia biruitor stindardul neamului românesc, stindardul înălțat în ziua cea mare a reinvierii lui. Nu se poate descrie entuziasmul și bucuria celor ce erau de față. Tineri și bătrîni cu tîmple încărunțite, în modeste haine de abă și tundra pe umeri, cu «Deșteaptă-te, române», «Pe-al nostru steag», «La arme» și alte cîntece naționale și patriotice pe buze, defilau pe dinaintea clădirii unde avea să se desfășoare ședința Marelui Consiliu Național și de unde mai apoi, cu ochi înlăcrimați, au ascultat pe vorbitori, însoțindu-le cuvîntul cu strigăte de «ura!».

De dimineață, în cele două biserici românești din Alba Iulia s-au săvîrșit Te-Deum-uri solemne de mulțumire, care în acele momente căpătau o semnificație particulară. Cînd episcopul Ioan Papp al Aradului, la sfîrșitul slujbei, a rostit cuvintele: «Cel ce a înviat din morți, a înviat azi și neamul românesc», mulțimea prezentă a intonat puternic «Deșteaptă-te, române», acompaniată de vestitul cor al lui Timotei Popovici. La cuvintele «Murim mai bine-n luptă», toți cei de față au ridicat mîna în semn de jurămint. Emoția era la culme. Plîngeau clericii, plîngeau toți cei ce asistau la slujbă.

După Te-Deum, lumea se îndrepta spre sala Casinei, care de acum se va numi a Unirii, împodobită cu brad și cu drapele naționale și ale puterilor aliate. Aici se deschide ședința, propunîndu-se în biroul Adunării — ca, copreședinți — episcopii Ioan I. Papp al Aradului și Demetriu Radu de la Oradea — Transilvania n-avea în acel moment nici un mitropolit —, iar între vicepreședinți, și socialistul Ioan Flueraș. Președintele Adunării, memorandistul Gheorghe Pop de Băsești deschide istorica ședință, iar Vasile Goldiș rostește cuvîntarea solemnă, la sfîrșitul căreia a supus spre aprobare Marii Adunări Naționale, Hotărîrea de Unire, în care, prin nouă articole se decreta «unirea românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România», se rezerva autonomie provizorie teritoriilor aci indicate, pînă la întrunirea Constituției, aleasă pe baza votului universal, se asigura libertatea națională a naționalităților conlocuitoare, egalitate și autonomie pentru toate confesiunile, vot universal, libertatea presei, o reformă agrară radicală și legislație muncitorească avansată, reprezentarea Transilvaniei prin Marele Sfat Național la conferința de pace ș.a.

Marele Sfat Național cuprins de un zguduitor entuziasm, a aprobat în unanimitate, *Declarația* înfățișată, așa încît la sfîrșit, președintele Adunării, Gheorghe Pop de Băsești putea anunța că «unirea acestor provincii românești cu țara-mamă este pentru toate veacurile decisă», iar episcopul Ioan I. Papp să închidă ședința cu un cuvînt de mulțumire către providență că a ajutat românilor să ajungă la un așa de înălțător moment al istoriei lor.

Prin unii membri ai Adunării, între care și episcopul de Caransebeș Miron Cristea, care și el a cuvîntat frumos și cu iz patriotic mulțimei de pe Cîmpul lui Horia, știrea Unirii Transilvaniei cu România a fost de grabă cunoscută de aceasta și un entuziasm de nedescris a cuprins pe toți cei prezenți. Clocoteau văile de uralele lor, căci hotărîrea aceasta era împlinirea veleatului, a năzuințelor tuturor românilor, încununarea cu laurii binecuvîntatei biruințe a mucenicilor neamului, care s-au jertfit de la Căpuș unde, în secolul X, a pierit Gelu, dux Blachorum, apărînd libertatea și independența Transilvaniei, la Mărăști și Mărășești. Era ziua cea mare a Țării întregite acum. Căci, rînd, pe rînd, veniseră la sînul mamei pămîntul de dincolo de Prut la 14/27 martie 1918, Bucovina la 15/28 noiembrie 1918 și acum, la 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Transilvania istorică. Statul național unitar român era făurit.

În același entuziasm s-au ales din simul Marelui Sfat Național 150 de deputați și un Consiliu dirigent restrîns, din care făceau parte și socialiștii Ioan Flueraș și Iosif Jumanca și care trebuia să conducă Transilvania pînă la convocarea Adunării Constituante și pînă la efectuarea integrării administrative, păstrîndu-se însă legătura cu guvernul de la București. Unirea cu țara a fost proclamată concomitent și în adunări locale, care s-au ținut în mai toate orașele și satele de pe întreg teritoriul Transilvaniei. La Tg. Mureș, Comitetul Național Maghiar, prezidat de prof. Antalffy, a luat de îndată legătură cu autoritățile românești pentru colaborare, iar o adunare reprezentativă a sașilor, ținută la Mediaș, la 8 ianuarie 1919, a cerut și ea alipirea Transilvaniei la România. O hotărîre identică a luat și comunitatea șvabilor din Banat și cea a evreilor de peste munte.

În același decembrie 1918, în a 14-a zi a lui, delegația Marelui Sfat Național din Transilvania, a prezentat, la București, actul Unirii, cărui moment i-au urmat în capitala țării manifestații entuziaste și impresionante. La 24 decembrie 1918 (st. v.) capul statului român a emis decretul de unire a Transilvaniei cu România, iar Conferința de pace de la Trianon din 22 mai / 4 iunie 1920, a recunoscut-o și a consfințit-o definitiv printr-un tratat internațional.

Așa s-a încheiat procesul de unire națională a tuturor românilor într-un singur stat independent, ca un act cerut de conștiința puternică și perseverentă a poporului român asupra unității sale ființiale și ca expresie liberă a dreptului național al oricărui popor la autodeterminare, libertate și independență națională. El este opera întregului popor, a întregii noastre națiuni și nu actul cîtorva persoane sau grupuri izolate și nici rezultatul unor înțelegeri încheiate la masa tratatelor sau un produs al întâmplării sau al unei conjuncturi internaționale, cum vor să creadă unii. La realizarea definitivă de acum din 1918, a marelui ideal național, a contribuit, deci, întreg poporul român, însuflețit de năzuința seculară a unității, de hotărîrea de a împlini visul pentru care au luptat și s-au jertfit generații de înaintași. Căci adevăr de nedezmințit este faptul că prin lupta pentru dreptate socială și libertate a revoluționarilor de la 1848, prin înțelepciunea și stăruința patrioților care au făurit Unirea Principatelor de la 1859, prin eroismul legendar al ostașilor din Războiul pentru deplina independență de stat din 1877 și apoi prin jertfa de sînge a celor 800 de mii de eroi români căzuți în Marele război pentru unitatea politică a tuturor românilor, s-a creat pînă la urmă statul național unitar român, care pune bazele și asigură condițiile favorabile ale progresului rapid pe care l-a cunoscut după aceea România, în toate sectoarele vieții ei publice, prin declanșarea și afirmarea forțelor progresiste și revoluționare ale societății românești postbelice.

Totuși, datorită faptului că între cele două războaie din urmă, la cîrma țării a rămas tot clasa conducătoare de mai înainte, idealurile și aspirațiile profunde ale maselor nu și-au găsit împlinirea. Acest lucru s-a putut realiza de abia după 23 August 1944, adică după ce poporul nostru și-a cucerit deplina independență națională, a devenit stăpîn pe destinele sale, și-și vede împlinite idealurile de dreptate socială și națională, pentru care luptaseră, uneori cu prețul vieții, înaintașii săi. Azi, în țara lor, toți cetățenii, fără deosebire de neam, limbă și credință, se bucură de largi drepturi și libertăți democratice, participînd activ la guvernarea statului și conducerea societății. Stăpînă pe destinele sale, — ca o urmare și a actului istoric petrecut acum 60 de ani — patria noastră în interior înflorește necontenit sub toate aspectele, iar în exterior se face cunoscută și tot mai respectată, prin mult apreciatele sale principii de politică externă, singurele menite să asigure pacea, securitatea și cooperarea între națiuni.

La popasul sărbătoresc de azi, desigur, ca un rezultat și al Unirii de acum șase decenii, România înfățișează imaginea unei țări cu adevărat libere și independente, în care poporul eliberat de orice exploatare și asuprire, deținînd întreaga putere în mîinile sale, este stăpîn deplin al propriilor sale destine, își făurește viața nouă așa cum dorește.

De aceea, la aniversarea celor șazececi de ani scurși de la înfăptuirea marelui ideal național al Unirii tuturor românilor într-un singur stat, să ne aducem aminte cu pietate, respect și recunoștință de luptele și jertfele tuturor care au contribuit la zidirea României de astăzi.

Cinstindu-le, după cuviință, activitatea, spiritul de sacrificiu și devotament închinat patriei, avem datoria de a le păstra veșnică și recunoscătoare amintire și de a munci mai departe pentru dezvoltarea moștenirii lăsate de ei, pentru progresul și înflorirea Patriei noastre, România».

După această prelegere ascultată cu deosebit interes și încheiată în ropot de aplauze, corul studenților a interpretat sub conducerea P. C. Diac. Conf. Nicu Moldoveanu piesa corală: «*Limba noastră*», compoziție muzicală a dirijorului pe cunoscutele versuri ale lui Alexandru Mateescu (Alexe Mateevici), după care studentul Constantin Brumar din anul I a dat citire unui fragment din Chemarea FUS adresată cetățenilor României socialiste. S-a interpretat apoi imnul «Pe-al nostru steag», de Ciprian Porumbescu.

P. C. Sa părintele Prof. Rector Mircea Chialda, luînd apoi cuvîntul, a anunțat că, în cadrul Institutului, consiliul profesoral a inițiat un concurs cu premii în cărți pe tema unirii Transilvaniei cu Țara-mamă, de 1 decembrie 1978, concurs care a avut loc și care a prilejuit premiarea următorilor studenți: Iorgulescu Vasile (anul IV), premiul I; Pietraru Gheorghe (anul I), premiul II; Crăciun Costică (anul III), premiul III; Andreoiu Ioan (anul II), premiul III. Au primit mențiuni: Bigă Mihai (anul IV), Lungu Alexandru (anul IV), Răducă Vasile (anul IV), Giosanu Ilie (anul III), Bogus Gheorghe (anul II), Popa Alex. (anul I), Belciug Mircea (anul I).

După ce a înmînat din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin premiile celor menționați, P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda i-a felicitat și le-a adresat urări de mult succes în activitatea lor de pregătire intelectuală și cultural-spirituală viitoare.

Corul studenților a interpretat apoi piesa corală «*Sus inima români*» de M. Oancea, după care P. C. Sa părintele Prof. D. Radu a rostit un cuvînt de încheiere. Ședința festivă cu prilejul celei de a 60-a aniversare a făuririi Statului național unitar român s-a terminat în acordurile imnului «*Avem o mîndră țară*». — (Asistent).

NOTE BIBLIOGRAFICE

ION GH. STANCIU, *O istorie a pedagogiei universale și românești pînă la 1900*. Editura Didactică și Pedagogică, Buc. 1977, 395 p.

Educația este tot atît de veche ca și omul, dar primele documente, care o menționează ca proces sistematic în dezvoltarea ființei umane, datează de aproximativ patru milenii. Încercările de constituire însă a unei științe a educației coincid cu secolul al XIX-lea, în decursul căruia a luat ființă și istoria pedagogiei.

În lucrarea de față, elaborată în XII capitole dense, fundamentate pe o bogată bibliografie românească și străină, autorul prezintă fenomenul educației din comuna primitivă pînă la începutul secolului al XX-lea. Pornind de la principiul deosebit de valoros, că «teoreticienii dintr-o epocă au preluat și dezvoltat idei ale unora din înaintașii lor, chiar dacă aceștia au aparținut altor spații geografice și arii culturale», autorul a selectat și prezentat cele mai semnificative momente ale evoluției pedagogiei universale și românești — la care și-a adus din plin contribuția și creștinismul —, acordînd o atenție deosebită învățămîntului românesc și dezvoltării școlilor pe teritoriul patriei noastre.

Potrivit planului elaborat inițial, de la început se arată că, în comuna primitivă, «metoda cea mai potrivită pentru educarea tineretului o constituia imitația». În timpul destrămării comunei primitive, a apărut scrierea, iar diferențierea de clase a dus la apariția școlii, ca instituție specifică de educare a conducătorilor statului, proveniți din clasa superioară. Din această perioadă, este prezentată educația, școala și ideile pedagogice din principalele state avansate ale orînduirii sclavagiste, cum au fost: Egiptul, China, India, Grecia antică cu Sparta și Atena, lumea romană cu cele trei perioade (regalitatea, republica și imperiul). Din mediul grec sînt subliniate ideile referitoare la educație, oglindite în *Iliada* lui Homer, *Munci și zile* de Hesiod, în gîndirea lui Pythagora, Heraclit, Democrit, Socrate, Platon, Aristotel, Epicur ș.a.

Un capitol deosebit de important, pentru a cunoaște trecutul învățămîntului din patria noastră, este cel intitulat: *Educația și instrucția pe teritoriul Daciei*. Capitolul greu de redactat, întrucît nu există «nici un document scris din care ar putea rezulta cel puțin unele aspecte ale sistemului de educație la daci»; totuși, autorul îl reconstituie dintr-o serie de date referitoare la cultura materială și spirituală a acestui popor. Din Geografia lui Strabon, prezintă faptul că Burebista a desfășurat o amplă activitate cu caracter educațional, reușind ca, prin exerciții, viață cumpătată și ascultare, să facă din supușii săi un popor «temut și de romani». Un rol principal în educarea dacilor l-au îndeplinit preoții, după relatarea lui Dion Chrisostomos. Autorul lucrării precizează că se poate vorbi de o activitate educativă cu sferă largă, întemeiată pe religie, exercitată asupra maselor, iar de alta cu caracter mai restrîns, pentru cei care se inițiau în religia și filozofia lui Zamolxis, sub directa supraveghere a preoților, în frunte cu pontifexul, care îndeplinea și funcția de dascăl-educator. Cu privire la cunoașterea scrierii, se arată că la curtea lui Decebal exista o cancelarie în care se folosea scrierea latină, iar contactul geto-dacilor cu coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre e posibil să-i fi determinat să adopte scrierea greacă. Deci, «dacii au cunoscut scrisul, dar acesta nu a fost o creație a lor». De asemenea, autorul precizează că «nu avem, pînă acum, nici o dovadă care să ateste existența școlii la daci». Cu totul alta a fost situația în orașele grecești de lângă Marea Neagră, unde se aplica un sistem de educație asemănător celui din Atena, rolul principal ocupîndu-l

gimnaziul. După ocuparea Daciei de către romani, se înființează aici școli particulare de grad elementar (ludus litterarius), conduse de un magister, iar în orașele mai mari, școlile gramaticilor.

Rezervînd un subcapitol *educației în primele secole ale creștinismului*, autorul subliniază că, odată cu devenirea creștinismului religie de stat «școala a căpătat tot mai mult un caracter religios» (p. 15). Dintre marii organizatori ai învățămîntului religios sînt menționați Origen (sec. II—III), Clement Alexandrinul (sec. III) cu lucrarea sa *Pedagogul*, Sfîntul Vasile cel Mare, reorganizatorul vieții monahale, Sfîntul Ioan Gură de Aur (sec. IV), care «a adresat călugărilor îndemnul de a deschide școli în mănăstiri pentru educarea religioasă a tineretului» (p. 52), Ieronim (sec. IV—V) cu *Epistola către Laeta asupra educației fiicei sale*.

În epoca feudalismului, gîndirea pedagogică a fost puternic dominată de concepția teologică. Teologii și filozofii au dezvoltat principiile educației în lumina învățaturii Sfinților Părinți. În Apus iau ființă școlile mănăstirești (sec. VI), conduse, mai ales, de ordinele călugărești ale benedictinilor, dominicanilor, franciscanilor, ieromitilor etc.; ele erau de două feluri: interioare și exterioare. Carol cel Mare (768—814) deschide școala palatină, pe lângă curtea imperială, destinată fiilor împăratului și ai principalilor nobili ai imperiului. Pe lângă acestea, mai erau școli parohiale, de gramatică, latine, particulare, ale breslelor și gîldelor, și comunale. În secolul al XII-lea se nasc universitățile la Bologna (1158), Oxford (1168), urmate de cele de la Cambridge (1209), Paris (1215), care a cunoscut cea mai mare înflorire, datorită călugărului magistru Robert de Sorbon, Praga (1347—1348), Cracovia (1364), Viena (1365) etc.

Autorul consacră un valoros capitol *educației pe teritoriul carpato-dunărean din epoca feudalismului*. Divizat în două, partea întâia insistă asupra perioadei de trecere la feudalism (sec. III—IX), cînd a avut loc etnogeneza poporului român. Un aspect «al conținutului educației în această perioadă l-a constituit religia creștină» (p. 67). Faptul că încreștinarea daco-romanilor s-a făcut de jos în sus, nu prin acțiunea vreunui conducător de stat, este posibil să fi rezultat «toleranța religioasă la români, manifestată încă de la începutul istoriei lor» (p. 67). Un rol educativ deosebit l-a avut predica misionarilor creștini, dintre care, autorul menționează pe Sfîntul Niceta de Remesiana. «Tinăra generație se forma în procesul muncii, în decursul desfășurării ritualurilor religioase, în ceasurile de petrecere, ca și în acelea de încleștare cu cei ce le atacau pămîntul» (p. 69). Partea a doua a capitolului, perioada feudalismului timpuriu (sec. X—XIV), subliniază faptul dezvoltării culturii scrise în limbile latină, greacă și slavonă. Cei ce se îndeletniceau cu copierea textelor erau călugării, iar scrierea se învăța în mănăstiri. Astfel, încă din secolul al XI-lea, este menționată mănăstirea Morisena (Cenad), unde călugării învățau 30 de copii. Deci, înainte de întemeierea țărilor române, exista pe lângă mănăstiri o formă de pregătire a preoților și caligrafilor, sub supravegherea ierarhiei interne, altfel nu s-ar putea explica rezistența la catolicism în secolele XII—XIII, care încerca să pătrundă în spațiul dintre Carpați și Dunăre.

Cărturarii apuseni, formați în școlile ultimelor secole ale evului mediu, au pregătit apariția Renașterii, epocă de puternică înflorire a științelor și artelor. Dintre reprezentanții educației din această perioadă sînt menționați o serie de gînditori, clerici și laici, fiind prezentați mai pe larg: italianul Vittorino Rambaldoni da Feltre (1378—1446), olandezul Desiderius Erasmus din Rotterdam (1476—1536), care a scris mai multe lucrări cu caracter pedagogic, spaniolul Juan Luis Vives (1492—1540), francezii François Rabelais (1494—1553) și Michel de Montaigne (1533—1592). Un subcapitol este rezervat întemeietorilor socialismului utopic: Thomas Morus (1478—1535) și Thomaso Campanella (1568—1639) care prefigurau educația dintr-o societate unde vor munci toți oamenii. Și reforma religioasă din secolul al XVI-lea a avut înriurire

puternică asupra organizării învățămîntului. Dintre exponenții ei de seamă sînt menționați Jan Hus (1371—1415) și Martin Luther (1483—1546), militanți pentru un învățămînt în limba maternă. Întrucît Reforma propaga ideile protestantismului, iezuiții s-au dedicat organizării unor școli speciale pentru pregătirea cadrelor capabile să combată protestantismul. Dar datorită unor procedee reprobabile, ca denunțul și pedepsele corporale, folosite în aceste școli, adepții călugărului olandez Jansenius (1585—1638) și-au manifestat opoziția față de iezuiți și pe plan pedagogic, înființînd în Franța, la Port-Royal, așa numitele «școli mici», unde se foloseau procedee care stimulau gîndirea elevilor.

În această perioadă (sec. XIV—XVI), statele feudale românești aveau mănăstiri, unde călugării se «îndeletniceau cu copierea manuscriselor», preocupare obligatorie vieții monahale. Se întîlnesc școli mănăstirești la Neamț și Putna (sec. XV), orășenești (a gramaticilor), pe lîngă episcopii și mitropolii. Prima școală românească atestată documentar este cea de la biserica ortodoxă din Scheii Brașovului, ai cărei dascăli erau preoții deservenți aici. La începutul secolului al XVI-lea, existau școli în limba română în care se și scria, după cum ne dovedește Scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung (1521), și primele traduceri românești: Codicele Voronețean, Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețeană și Psaltirea Hurmuzaki. Tot atunci se elaborează prima operă literară originală românească, *Invățăturile lui Neagoie Basarab către fiul său Teodosie*, care cuprinde numeroase idei cu privire la educația morală și politică a viitorului domn.

Secolul al XVII-lea cunoaște elaborarea unor teorii moderne cu privire la educație ai căror exponenți principali sînt: Francis Bacon (1561—1626), René Descartes (1596—1650), Jan Amos Comenius (1592—1670), François de Salignac de la Mothe-Fénelon (1651—1715), inițiatorul unui sistem de educație pentru fete, și John Locke (1632—1704), elaboratorul principiilor educației gentlemanului.

Cultura românească din prima jumătate a secolului al XVII-lea manifestă două tendințe: una tradiționalistă, care promova cultura în limba slavonă, și alta progresistă, de înlocuire a limbii slavone din biserică și din actele oficiale cu limba română. Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu constituie începutul umanismului românesc, care a înflorit în a doua jumătate a veacului prin vestiții cărturari Varlaam, Dosoftei, Grigorie Ureche, Eustație Logofătul, Udriște Năsturel ș.a. Acum iau ființă o serie de școli superioare, cum este Colegiul de la sfinții Trei Ierarhi din Iași, Școala greacă și latină de la Tîrgoviște, Academia domnească de la Sfîntul Sava din București. În Transilvania, unde propaganda confesiunilor străine era mai activă, întemeind chiar școli în limba română, cum au fost cele calvine de la Hațeg, Alba Iulia, Lugoj și Caransebeș, iar la Făgăraș, cea românească, deschisă de Szuzsana Lorantffy (1657), românii au organizat o școală ortodoxă, în limba română, la Sîmbăta de Sus. Apar primele tipăriți cu scop didactic, cum este gramatica lui Antim Ivireanul de la Snașgov (1697) și Bucoavna românească de la Alba Iulia (1699). De asemenea, autorul prezintă cronicile lui Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce, ca opere de înaltă educație în spirit umanist. Ele urmăreau cultivarea conștiinței patriotice prin cunoașterea istoriei poporului. Iar cel care teoretizează pentru prima dată la noi problemele educației este savantul de renume european Dimitrie Cantemir (1673—1723), expunîndu-le în *Dîvanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea, sau giudețul sufletului cu trupul* (1698) și *Loca obscura in catechisi* (1720).

În secolul al XVIII-lea — cunoscut sub numele de epoca luminilor — se îmbogățesc considerabil teoriile cu privire la educație. Dintre reprezentanții gîndirii pedagogice iluministe, care au depășit granițele lor, autorul insistă mai ales asupra binecunoscuților pedagogi: Jean-Jacques Rousseau (1712—1778), Claude Adrien Helvétius (1715—1771) și Denis Diderot (1713—1784). Ideile lui Rousseau au fost aplicate întîi în Germania de către Johannes Bernhard Basedow (1724—1790), care a creat, la Des-

sau, un institut de educație, denumit Philanthropium. Din adepții curentului filantropist s-au impus, mai ales, următorii trei: Christian Gotthielf Salzmann, Joachim Heinrich Campe și Ernst Christian Tropp.

Revenind la Țara Românească și Moldova, autorul precizează că, în secolul al XVIII-lea, ele au fost caracterizate de domniile fanariote. Învățământul, în școlile superioare, se făcea în limba elină, cu dascăli de origine greacă. Academii domnești din Iași și București au fost «autentice focare de cultură nu numai pentru țările române, ci și pentru întreaga parte a Europei de sud-est» (p. 190). Pe lângă cele trei episcopii (Roman, Rădăuți, Huși), funcționau școli în românește și slavonește, iar în anul 1766 se prevedea organizarea a 23 școli elementare cu predarea în limba română. Pentru îndrumarea și administrarea acestor instituții se creează, în Moldova, *epitropia școlilor*, formată din marii boieri și negustori, condusă de însuși mitropolitul țării, iar în Țara Românească, *eforia școlilor*, cu aceeași compoziție. În 1803, mitropolitul Veniamin Costachi fondează Seminarul de la Socola, cu o durată de șase ani, fiind «școala cea mai înaltă în limba română» (p. 194).

Un alt centru important, care a promovat cultura în limba română, a fost Rimnicul Vâlcea. Episcopii cărturari de aici, Damaschin, Climent, Chesarie, Filaret și Grigore Rîmniceanul «s-au manifestat ca exponenți ai năzuințelor poporului român». Ei au contribuit la «dezvoltarea conștiinței apartenenței de neam». La fel, reprezentanții ierarhiei și monahismului moldovean, ca Iacob Putneanu, Iacob Stamate, arhimandritul Vartolomeu Măzăreanu, Amfilohie Hotiniul și Leon Gheucă, au preocupări similare. Printre dascălii Academiei domnești din Iași, s-a remarcat călugărul Iosif Moesiodax (1725—1800), născut în Dobrogea și avînd studii la Padova. Cea mai de seamă lucrare a sa este *Tratat despre educația copiilor sau Pedagogia*, publicată la Veneția, în 1779, iar în limba română, în 1974.

În Transilvania, populația românească majoritară și ortodoxă continuă să fie tolerată, în timp ce se păstrează vechile drepturi ale celor patru religii (catolică, luterană, calvină și unitariană), precum și privilegiile nobililor maghiari, sași și secui. Confesiunile religioase recunoscute aveau gimnazii, licee, colegii și chiar universitate la Cluj, redeschisă de iezuiți în 1698; românii ortodocși aveau numai școli de nivel elementar, în mănăstiri sau pe lângă bisericile parohiale, iar unele orășenești, întreținute de negustori și meseriași. După mai bine de cinci decenii de la «unire», românii greco-catolici dobîndesc o infimă parte din drepturile promise. Astfel, în anul 1754, episcopul P. Pavel Aron creează, la Blaj, un gimnaziu și un seminar pentru pregătirea preoților, unde vor activa reprezentanții Școlii ardelenne, Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior, care constituie și o generație de educatori.

Pentru românii ortodocși, situația a fost mai bună în Banat. Aici funcționau, în 1778, un număr de 205 școli, dintre care peste 150 în limba română. În schimb, în Transilvania, pînă în 1780, copiii iobagilor români nu aveau dreptul să frecventeze nici școlile bisericesti, fără aprobarea «domnului de pămînt». Din această cauză, mulți tineri ortodocși treceau munții în Țara Românească și Moldova. În 1784, Ioan Piuaru-Molnar relatează într-o scrisoare către Curtea din Viena, că a găsit 292 tineri care învățau în școli și mănăstiri din București, Argeș și Moldova.

Perioada de consolidare a capitalismului în Europa centrală și de apariția și dezvoltarea lui în Europa răsăriteană este caracterizată și de activitatea unor pedagogi de renume mondial. Dintre ei, autorul prezintă pe următorii: J. H. Pestalozzi (1746—1827), care s-a consacrat educației maselor, J. F. Herbart (1776—1841) și A. W. Diesterweg (1790—1866), care au făcut primele încercări de constituire a pedagogiei ca știință, F. W. Froebel (1782—1852), făuritorul unei teorii a educației copilului de vîrstă preșcolară, Claude Henri de Saint-Simon (1760—1825), Charles Fourier (1772—1837) și Robert Owen (1771—1858).

În țările române, în perioada de constituire și dezvoltare a relațiilor capitaliste, care corespunde, ca în toată lumea, cu procesul formării națiunii, apare necesitatea organizării unui învățământ superior în limba română. Exponenții noii orientări au fost Gheorghe Asachi (1788—1869) și Gheorghe Lazăr (1779—1823), fost profesor la Seminarul teologic din Sibiu. Odată cu adoptarea Regulamentului Organic (1831), se prevedea obligația statului de a se îngriji de organizarea învățământului pentru ambele sexe, iar cursurile să se țină în limba română. Se deschid cursurile Academiei Mihăilene din Iași (1835), iar învățământul ia o mare dezvoltare, încit în 1839—1840, funcționau 1990 școli cu 40.995 elevi. În Transilvania, însă, învățământul pentru populația românească făcea progrese lente; singurul eveniment mai important l-a constituit crearea gimnaziului din Beiuș (1828) de către episcopul Samuil Vulcan.

Nemulțumiți că imperiul habsburgic căuta să-și păstreze dominația în școală, mulți profesori transilvăneni au trecut în Muntenia și Moldova, angajându-se în dezvoltarea învățământului și constituind un nou focar de apărare și dezvoltare a unității culturale a românilor din spațiul carpato-dunărean. Ei s-au așezat, ca și cei din Principate, în primele rînduri ale revoluției de la 1848, fiind însă persecutați, iar școlile închise, după înfringerea revoluției. Autorul scoate în evidență faptul că, în această perioadă, începută cu revoluția din 1821 și încheiată cu cea de la 1848, în care se pun bazele învățământului superior în limba română, au existat și preocupări pentru o teorie a pedagogiei românești, elaborîndu-se chiar idei originale, mai ales de către Ion Eliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu și Stephan Ludwig Roth.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, gîndirea pedagogică progresistă cunoaște și în Rusia mai multe orientări, și anume: burghezo-liberală (N. I. Pirogov), burghezo-democratică (K. D. Ușinski și N. F. Bunakov), a țărănimii patriarhale (L. N. Tolstoi) și democrat-revoluționară (N. G. Cernișevski și N. A. Dobroliubov). Autorul prezintă în unele capitole: fundamentarea pedagogiei pe filozofia materialist-dialectică și istorică (Karl Marx și Friedrich Engels) și teoria educației ca adaptare (Herbert Spencer).

Autorul consacră un capitol organizării moderne a învățământului românesc și constituirii pedagogiei sistematice în vremea consolidării și dezvoltării relațiilor capitaliste. El prezintă, mai întîi, evoluția învățământului după anul 1859. În această perioadă se elaborează o legislație școlară, care prevedea extinderea instruirii maseilor, organizarea școlilor la nivel superior și orientarea lor spre cerințele economiei naționale. Legea din 1864 prevedea trei grade de învățământ: primar (în comune rurale și urbane), secundar (licee, gimnazii, seminarii, școli reale și școli profesionale), superior (universități). La București, ia ființă Universitatea (1864), prin contopirea facultăților de drept, științe și litere, iar la Iași, funcționa Universitatea (din 1860) cu patru facultăți: drept, filozofie, științe și teologie. În continuare, sînt prezentate legile referitoare la învățământ, elaborate în timpul miniștrilor instrucției publice: Take Ionescu (1893), Petru Poni (1896) și Spiru C. Haret (1898).

Dacă în Principatele române dezvoltarea învățământului s-a bucurat de sprijinul unor miniștri luminați, în Transilvania, care a pierdut autonomia politică în anul 1867, s-au întîmpinat mari dificultăți în promovarea lui. Legea învățământului din 1849, a ministrului Leo Thun, n-a fost aplicată și populației românești. O lege mai favorabilă a fost cea a lui Joszef Eötvös, din 1869. Aceasta prevedea că de organizarea învățământului se poate ocupa statul, comunele, profesiunile religioase și chiar persoane particulare. Pe baza ei, mitropolitul Andrei Șaguna (1809—1873) a întocmit *Statutul organic al învățământului* (1869), potrivit căruia, aproape în fiecare sat a luat ființă o școală, în care s-a acordat o atenție deosebită studiului limbii române.

Organizarea modernă a învățământului românesc, dezvoltarea învățământului primar, crearea instituțiilor speciale pentru formarea învățătorilor, a determinat interesul și pentru teoria pedagogică. Astfel, au fost elaborate unele manuale de pedagogie, în

care erau expuse mai ales ideii ale pedagogiei clasice universale. Dintre autorii manualelor de pedagogie sînt menționați: Anton Velini, Ioan P. Eliade și Ion Popescu, sau manuale de istorie a pedagogiei: Petru Pipoș, Vasile Gr. Borgovan, sau cursuri de pedagogie de Simion Bărnăuțiu și Ion Găvănescu. Mișcarea pedagogică a fost susținută și de un număr mare de reviste, dintre care amintește: *Instrucțiunea publică* (București, 1859—1861), *Amicul școlii* (Sibiu, 1860—1866), *Școala română* (Sibiu, 1876—1881), *Revista pedagogică* (București, 1891—1898), *Învățămîntul primar* (1895—1901) și *Convorbiri didactice* (București, 1895—1901). Este adevărat că mișcarea pedagogică românească, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a avut numeroase elemente herbartiene, dar ea a avut și teoreticieni cu valoroase contribuții originale, cum au fost: Constantin Dimitrescu-Iași (1849—1923) și Spiru Haret (1851—1912). Din analiza gândirii pedagogice românești, din această perioadă, autorul conchide că «procesul de maturizare a acesteia a fost deosebit de rapid».

Lucrarea se încheie cu capitolul: *Se anunță noi direcții în teoria și practica educației*, în care autorul arată că, la sfîrșitul secolului trecut și începutul celui prezent, se creează, așa numitele *școli noi* din S.U.A., Marea Britanie, Franța și Germania, se conturează ideea unei *pedagogii experimentale* și ideea unei științe a copilului — *pedologia* — și se dezvoltă *pedagogia socială*. Secolul al XX-lea s-a anunțat de la început ca un *secol al copilului*, denumit astfel de Ellen Key, prin titlul pe care îl poartă una din lucrările sale de pedagogie.

Se poate conchide că lucrarea este deosebit de valoroasă, atît prin aria vastă a pedagogiei pe care o tratează, cît și prin selectarea judicioasă a materialului făcut cu mult simț critic de către autor. El nu ignorează nici pe marii pedagogi creștini, care au adus aportul lor indiscutabil la dezvoltarea pedagogiei în epoca respectivă, unele principii rămînd valabile și în vremea noastră. Importanța lucrării crește prin capitolele consacrate învățămîntului din cele mai vechi timpuri practicat pe teritoriul patriei noastre, iar pentru noi și datorită faptului că prezintă aportul adus permanent de Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, monahii și preoții luminați, la inițierea, dezvoltarea și promovarea învățămîntului în epoci grele, cînd orînduirile sociale sau dominațiile străine împiedicau pe românii ortodocși de-a se împărtăși din darurile culturii și ale educației.

Arhim. VENIAMIN MICLE

Prof. Dr. Doc. VLADIMIR HANGA, *Drept privat roman*. Editura didactică și pedagogică, București, 1977, 363 p.

În cele 363 de pagini, profesorul Hanga ne face o prezentare cuprinzătoare a instituțiilor juridice romane, înfățișîndu-ne dezvoltarea structurilor instituționale. Scopul acestui tratat a fost unul didactic, și anume înțelegerea fenomenului juridic «și stimularea interesului pentru cercetarea științifică».

În «Cuvînt înainte» profesorul V. Hanga ne mărturisește, că tratatul său se întemeiază pe prelegerile pe care le-a ținut timp de trei decenii în fața studenților Facultății de Drept din Cluj-Napoca. Deși apărut pînă acum în patru ediții, autorul ne asigură că în ediția aceasta, tratatul său este de fapt o lucrare nouă, datorită îmbunătățirilor aduse și informațiilor de ultimă oră, în domeniul abordat.

Pentru profesorul Hanga, rolul Dreptului roman este propedeutic. Cunoașterea instituțiilor juridice romane, înțelegerea fenomenului juridic roman ne apropie și ne ajută să înțelegem acel «miracol roman».

Lucrarea constă din două părți: o *Introducere* și o *Tratare*.

În partea introductivă autorul se ocupă de obiectul și importanța disciplinei, de diviziunile dreptului roman, izvoarele dreptului roman, apariția și evoluția istorică a Statului roman, orînduirea social-politică și organizarea de stat a Romei în diversele sale etape de dezvoltare și etapele de dezvoltare ale dreptului roman.

Referindu-se la obiectul și importanța disciplinei, autorul menționează că dreptul roman, «este cel mai important atît pentru formularea științifică a normelor și regulilor juridice, cît și pentru uriașa influență pe care a exercitat-o de-a lungul mai multor perioade istorice, începînd cu cea romană, pînă în epoca contemporană» (p. 15).

Dreptul roman este împărțit de profesorul Hanga astfel: 1. Drept public și drept privat, 2. Dreptul civil și dreptul gînjilor, 3. Dreptul pretorian, 4. Dreptul natural, 5. Drept de excepție (*ius singulare*) și drept comun (*ius commune*), 6. Drept scris și drept nescriș.

Autorul a plecat de la împărțirea pe care jurisconsultul roman Ulpian (sec. II), o făcea dreptului roman, arătînd că acesta cuprinde două ramuri: dreptul public (*ius publicum*) și dreptul privat (*ius privatum*). Autorul precizează că, în concepția lui Ulpian, din dreptul public făceau parte cultul, sacerdoțiile, magistraturile etc. Dreptul public reglementa, deci, raporturile juridice referitoare la organizarea religioasă și la cea statală în general. Profesorul Hanga ține să precizeze că, într-o societate ca cea romană, bazată pe exploatare, dreptul public ocrotea interesele colective ale păturilor stăpînitoare, pe cînd cel privat, interesele particulare — diferite și variate — ale acelorași persoane, adică ale potențaților vremii (p. 21).

Plecînd de la definiția jurisconsultului Gaius, despre dreptul civil și cel al gînjilor, autorul conchide că dreptul civil a avut pentru romani diferite moduri de înțelegere și aplicare. Normele juridice romane extinse asupra peregrinilor, pentru a le face acestora accesibile căile de conlucrare în materie comercială cu romanii, sînt cunoscute sub numele de dreptul gînjilor (*ius gentium*).

Despre dreptul pretorian (*ius praetorium*) autorul notează că este alcătuit din normele și principiile pe care magistrații romani, mai ales pretorii, le-au creat în vederea adaptării dreptului civil la noile condiții social-economice ale societății romane, spre finele Republicii (p. 24).

Despre dreptul natural, sădit în conștiința oamenilor de natura mamă — teorie atribuită lui Ulpian —, profesorul Hanga spune că astăzi apare «ca o speculație filozofică care, deși operează cu noțiuni juridice, nu are cu adevărata știință a dreptului nimic comun» (p. 26).

Prezentîndu-ne diferitele forme ale organizației de stat, începînd cu apariția și evoluția istorică a statului pînă la Imperiul roman, autorul a ținut seama de formele juridice și de forțele de producție proprii fiecărei etape.

Organizarea de stat a Romei este cercetată de autor în perspectiva istorico-juridică, în toate etapele sale de dezvoltare. Etapele de dezvoltare ale dreptului roman sînt prezentate în deplină corelație cu etapele de dezvoltare a organizării de stat a Romei. Despre vechiul drept roman autorul notează că acesta «constituie o suprastructură pragmatică, lipsită de subtilități teoretice foarte apropiată de concepția utilitaristă despre lume și viață a aristocrației patriciano-plebeiene» (p. 59). Modificările în structurile orînduirii social-politice și ale organizării de stat a Romei au impus modificări corespunzătoare și în domeniul dreptului. Vechiul drept roman (*ius Quiritium*) a fost înlocuit cu cel clasic, expresie a stărilor de fapt care se impun la Roma pe la finele Republicii. Vechiul principiu al priorității formeii (*forma dat esse rei*), cedează bunei credințe (*fides*) și echității (*aequitas*, p. 60). În a treia și ultima perioadă a dreptului roman, epoca post-clasică, autorul notează că știința dreptului suportă și ia transformări corespunzătoare: originalitatea și puterea de creație dispar. Noile lucrări sînt mai mult opere de practică decît de știință. Jurisconsultul clasic face loc practicianului (p. 61). Despre «compilația» lui Iustinian profesorul Hanga spune că a în-

semnat doar salvarea de la pieire a ceea ce ne-a rămas mai de seamă din dreptul roman și punctul de plecare al dezvoltării unor noi instituții și reglementări juridice de care avea nevoie Imperiul bizantin. (p. 62).

În partea a doua a lucrării, autorul se ocupă de următoarele mari capitole :

— Izvoarele dreptului roman ; — Organizarea judecătorească și procedura de judecată ; — Persoanele ; — Drepturile reale ; — Succesiunile ; — Obligațiile.

Despre izvoarele dreptului roman, profesorul Hanga notează că acestea au apărut ca produs al diferitelor faze de dezvoltare a societății romane a cărei existență, de la întemeierea cetății și pînă la codificarea lui Iustinian, s-a extins pe 12 secole. Despre cel mai vechi izvor al dreptului roman, obiceiul sau cutuma, autorul subliniază că obiceiurile au reglementat și sancționat relațiile sociale, din orînduirea premergătoare statului (p. 64). Practica instanțelor de judecată este considerată de autor strîns legată de fenomenul formării dreptului cutumiar. Acestui capitol ar fi meritat, poate, să i se fi acordat un mai mare spațiu, întrucît dreptul cutumiar a continuat să fie izvor de bază al dreptului roman, pînă la prăbușirea Romei.

Legea scrisă este trecută ca al doilea izvor al dreptului roman. Legea celor 12 table este considerată cea mai veche și cea mai importantă lege romană, care de fapt este o codificare prelucrată a dreptului cutumiar roman. Edictele magistraților, cu privire la organizarea instanțelor și la modul cum ei înțelegeau să soluționeze pricinile dintre cetățeni sînt considerate alături de hotărîrile senatului (senatus-consulta) ca izvoare ale dreptului roman. Constituțiile imperiale, hotărîri pe care împărații le luau în domeniul juridic, fie că s-au numit edicte (edicta), mandate (mandata), decrete (decreta), rescripte (rescripta) constituie un izvor prețios al dreptului roman. Autorul amintește, doar în treacăt, și de Codex Theodosianus, se oprește apoi asupra Jurisprudenței dreptului roman, menționînd lucrările cîtorva jurisconsulți romani, care au rămas clasice pînă astăzi în materie de jurisprudență. Se pare că spațiul și scopul acestui tratat nu i-a permis autorului să zăbovească mai mult asupra analizei fenomenului juridic și a metodelor de cercetare lăsate de jurisconsulții romani în lucrările lor.

În capitolul intitulat interpretarea legilor, autorul notează că juriștii Romei au acordat o mare însemnătate interpretării legilor și aplicării principiilor generale ale sistemului dreptului roman. Metodele de interpretare folosite de jurisconsulții romani sînt o mărturie că acestea pot să dea legii eficiența reclamată de instituțiile sociale în continuă dezvoltare.

Un capitol aparte a fost dedicat legislației lui Iustinian. Istoricul codificării, Digestele, interpolațiile sînt cercetate cu rigurozitatea științifică ce-l caracterizează pe profesorul Hanga. Dreptul roman de după Iustinian s-a bucurat de aceeași atenție din partea profesorului Hanga. Activitatea legislativă a unor împărați bizantini ca : Vasile I Macedoneanul, Leon VI Filozoful, este prezentată în procesul ei istoric. Aspectul nomocanonic al legislației din această perioadă este prezentat de autor foarte succint.

Sub titlul *Renășterea dreptului roman* se arată că receptarea legislației lui Iustinian s-a făcut în toate statele creștine ale Europei, dar nu printr-un act legislativ concret, ci s-a realizat treptat pe cale cutumiară (p. 106).

În capitolul intitulat *Organizarea judecătorească și procedura de judecată*, autorul face o caracterizare generală asupra procedurii legis-acțiunilor, a organizării judecătorești în imperiul roman, a procedurii de judecată înaintea magistratului, a executării hotărîrii, a măsurilor administrative ale magistraților în soluționarea conflictelor, etc.

În capitolul intitulat *Persoanele*, autorul dezvoltă două subcapitole și precizează că, în accepțiunea sa juridică, noțiunea de persoană se referă doar la omul cu posibilități «de a participa în raporturile juridice ca subiect de drepturi și obligații»

(p. 158). Reținând această precizare, cititorul poate înțelege ușor poziția juridică a sclavilor, poziția juridică a dezrobiților, poziția juridică a cetățenilor romani, a peregrinilor etc.

Despre familia romană, autorul subliniază că a fost fundamentată pe legătura de putere între șeful de familie și cei aflați sub autoritatea sa. Această legătură juridică, cunoscută sub numele de *agnatio*, alcătuieste așa-zisa rudenie agnatică sau civilă, iar familia astfel organizată se numea familie agnatică sau civilă (p. 84). Se constata că rudenia de sînge a avut unele efecte morale din epoca cea mai veche, dar ea va primi sancționarea definitivă de-abia în timpul lui Iustinian.

Normele căsătoriei, raporturile personale dintre soți, desfacerea căsătoriei, divorțul, adopțiunea etc., sînt expuse de autor pe baza unor mărturii documentare și informaționale demne de menționat.

În capitolul intitulat *Drepturile reale*, prezintă diviziunea lucrurilor în societatea romană și în terminologia juridică romană, proprietatea și formele proprietății private romane, apariția și dezvoltarea istorică a instituției posesiunii, diferitele moduri de dobîndire a proprietății, stingerea dreptului de proprietate, apărarea proprietății etc.

În capitolul intitulat *Succesiunile*, profesorul Hanga face de fapt un istoric al dreptului succesoral roman. Succesiunea legală, succesiunea testamentară, acceptarea și renunțarea la succesiune după dreptul civil, pretorian și imperial, sînt cercetate în procesul apariției și dezvoltării lor istorice.

În ultimul capitol al lucrării intitulat *Obligațiile*, autorul face o privire istorică asupra teoriilor burgheze cu privire la geneza obligațiilor și ne prezintă izvoarele obligațiilor, contactele, obligațiile și felurile lor în diferitele epoci ale dezvoltării dreptului roman. Pornind de la afirmația că dreptul roman este un «drept al acțiunilor» (p. 28), profesorul V. Hanga a găsit de cuviință să se ocupe în tratatul său mai întii de acestea și apoi despre persoane și bunuri, motivînd că «pentru cercetătorul modern, dreptul material al Romei antice poate fi mai ușor înțeles numai după ce se cunosc instituțiile procedurale :...» (p. 28).

Împărțirea clasică pe care jurisconșulții Romei o făceau în tratarea instituțiilor juridice, este așadar, inversată. Împărțirea clasică, lăsată de jurisconșul roman Gaius : în persoane, bunuri și acțiuni (*personae, res, actiones*) rămîne, cu toate acestea, modelul clasic al cercetării și studierii dreptului roman.

În tratatul de față, fundamentat pe concepția materialismului istoric și expus prin metoda cercetării dialectice profesorul V. Hanga a reușit să explice instituțiile dreptului roman cu competența și erudiția care-l caracterizează. Acest tratat rămîne un izvor prețios pentru cunoașterea dreptului privat roman și a dreptului roman în general.

Pr. Asist. N. DURĂ

C U P R I N S U L

Revistei «STUDII TEOLOGICE»

pe anul XXX (1978)

I. — ARTICOLE ȘI STUDII

	Pag.
A b r u d a n, Pr. Lect. Dumitru, <i>Aspecte ale antropologiei Vechiului Testament</i>	264
A l e x a, Pr. Drd. Nicolae, <i>Temeiurile dogmatice ale rugăciunilor pentru cei morți</i>	92
B u g a, Pr. Drd. Ioan, <i>Personalitatea patriarhului Avraam oglindită în epistolele Sfântului Apostol Pavel</i>	193
I d e m, <i>Făgăduință și credințioșie divină în Sfânta Scriptură</i>	231
B u z e s c u, Pr. Prof. Nic. C., <i>Conceptul de «Evanghelie» la Origen</i>	216
C h i l e a, Pr. Prof. Sebastian, <i>Despre ipotezele lui Origen</i>	63
C i u r e a, Pr. Prof. dr. Alex., <i>Transilvania, străvechi pământ românesc; unirea ei cu România: 1918-1 decembrie — 1978</i>	597
C o j o c a r u, Pr. Drd. Constantin, <i>Contribuții la istoria vieții religioase și a organizării bisericești din orașul — municipiul — Turda</i>	205
I d e m, <i>Dovezi de statornicie în credința ortodoxă în satele grănicerești din Transilvania între anii 1762—1781</i>	243
D u r ă, Pr. Asist. Nicolae, <i>Aspecte ale propovăduirii Evangheliei în Biserica Etiopiană</i>	81
D u ț u, Pr. Drd. Constantin, <i>Importanța Vechiului Testament ca izvor al predicii</i>	33
G a l e r i u, Pr. Prof. Constantin, <i>Ortodoxia și mișcarea ecumenică. Aspecte teologice actuale</i>	611
G h e o r g h e, Pr. Const., <i>Moarte și înviere după Sfânta Scriptură</i>	13
I o n i ț ă, Diac. Asist. Viorel, <i>Sinodul VI ecumenic și însemnătatea lui pentru ecumenismul actual, teză de doctorat</i>	357
L e b, Drd. Ioan Vasile, <i>Relațiile husiților cehi cu Patriarhia Constantinopolului în secolul al XV-lea</i>	254

	Pag.
Micle, Arhim. Prof. Veniamin, <i>Cunoștință pe scurt a istoriei bisericești...</i> de Samoil Clain Ieromonahul (transcriere din manuscris cirilic autograf și adnotări) (VIII)	46
Idem, <i>Cunoștință pe scurt (IX)</i>	271
Idem, <i>Cunoștință pe scurt (X)</i>	486
Idem, <i>Cunoștință pe scurt (XI)</i>	651
Neagoe, Pr. Drd. Gheorghe I., <i>Aspecte ale continuității religiei geto-dacilor în Dacia Romană</i>	140
Paschia, Pr. Dr. Gh., <i>Comuniunea între vii și morți după epitafurile arheologice și cele contemporane</i>	106
Rămureanu, Pr. Prof. I., <i>Bisericile creștine și noua ordine economică și politică internațională</i>	5
Semen, Drd. Petre, <i>Sensul expresiei «Iom Iahve» = «Ziua Domnului», la profeții Vechiului Testament</i>	149
Stere, Pr. Drd. Tache, <i>Temeiurile dogmatice ale unității creștine</i>	113
Idem, <i>Aspecte teologice principale ale iconomiei divine</i>	126
Vizitiu, Pr. Drd. Gh., <i>Învățătura despre Maica Domnului după Sfânta Scriptură</i>	181
Zăvoianu, Drd. Corneliu, <i>Învățătura despre Ierarhia bisericească la Dionisie Pseudo-Areopagitul</i>	636

II. — DIN CRONICA INSTITUTELOR TEOLOGICE

Adunarea festivă de la Institutul teologic universitar din București cu prilejul aniversării a 60 de ani de viață și a 45 de ani de activitate a președintelui Nicolae Ceaușescu	162
Chițescu, Prof. Nicolae, <i>În memoriam: 30 de ani de la trecerea la cele veșnice a profesorului de teologie și mitropolitului Ioan Irineu Mihălcescu</i>	333
Conferințele părintelui profesor Ioan Rămureanu la Universitatea catolică «Sacro Cuore», din Milano — Italia	688
Conferința teologică interconfesională ținută la Institutul teologic ortodox din Sibiu, 18—19 mai 1978	525
Conferința teologică interconfesională ținută la Institutul teologic universitar din București 28—29 nov. 1978	721
Deschiderea cursurilor în îndrumare misionară și pastorală a clerului, seria a 64-a, la Institutul teologic universitar din București	692
Deschiderea noului an universitar la Institutul teologic universitar din București	703
Dură, Pr. Asist., Nicolae și Pr. Lect. Nicolae D. Necula, <i>Noi doctori în teologie</i>	715

	Pag.
Gănceanu, Ștefan, <i>Festivitatea aniversării a 60 de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă</i>	747
Idem, <i>Sărbătorirea hramului Institutului teologic universitar din București</i>	316
Necula, Pr. Asist. Nicolae D., <i>Vizita părintelui José Sanchez Vaquero la Institutul teologic universitar din București</i>	163
X Idem, <i>Conferința D-lui Prof. George Galitis de la Facultatea de teologie din Tesalonic — Grecia la Institutul teologic universitar din București</i>	519
Idem, <i>Conferința D-lui Lukas Vischer la Institutul teologic din București</i>	699
Necula, Pr. Asist. Nicolae, D., și Diac. Asist. Viorel Ioniță, <i>Vizita profesorului Robert Dobias de la colegiul mixt iezuit-calvin-luteran din Chicago la Institutul teologic din București</i>	523
Idem, <i>Vizita pastorului Duncan Shaw, moderator al Prezbiteriului Bisericii scoțiene din Edinburg — Anglia la Institutul teologic din București</i>	693
Noi doctori în teologie: Pr. Asist. Nicolae D. Necula	167
Diac. Asist. Viorel Ioniță și Pr. Prof. Aurel Grigoraș	328
Șebu, Pr. Asist. Sebastian, <i>Festivitatea de deschidere a noului an de învățământ la Institutul teologic universitar din Sibiu</i>	708

III. — NOTE BIBLIOGRAFICE

Bogdan, Carmen, <i>Datarea zidirii monumentului de la Bălinești, din secolul XV (opinii)</i> , art. în «Revista muzeelor și monumentelor», nr. 2/1977, p. 69—74, de Pr. Ioan F. Stănculescu)	591
Delvy, Charles, <i>Arta bizantină</i> , traducere de Florica-Eugenia Condurachi, prefață de Vasile Drăguț, Editura Meridiane, vol. I—II, (300 + 370 p.), București, 1976 (de Pr. Prof. Sebastian Chilea)	170
Dobjanschi, Ana, <i>Nume de zugrăvi bucureșteni din secolul al XVIII-lea identificați în colecția secției de artă veche românească a Muzeului de artă al R.S.R.</i> , art. în «Revista muzeelor și monumentelor. Muze», nr. 7/1977, p. 57—63 (de Pr. Săvulescu Al. Ștefan)	352
Greceanu, Radu, Eugenia Greceanu, <i>Din nou despre Minăstirea Cotmeana</i> , art. în «Revista muzeelor și monumentelor», nr. 2/1977, p. 37—48 (de Pr. Ioan F. Stănculescu)	590
Giurescu, Const., C., <i>Probleme controversate în istoriografia română</i> , Editura Albatros, București, 1977, 173 p. (de Alexandru M. Ioniță)	349
Grigoraș, Pr. Dr., Aurel, D., <i>Dogmă și cult privity interconfesional și problema intercomuniunii</i> (teză de doctorat publicată în «Ortodoxia», anul XXIX (1977), nr. 3—4, iulie-decembrie, p. 292—498, (de Pr. Prof. N. C. Buzescu)	343
Hanga, Prof. Dr. Doc. Vladimir, <i>Drept privat roman</i> . Ed. didactică și pedagogică, București, 1977, 363, p., de Pr. Asist. N. Dură	760

	Pag.
Ionescu, Grigore, <i>Tipologii ale clădirilor populare (bisericii) din lemn</i> , art. în «Revista muzeelor și monumentelor», nr. 2/1977, p. 30—35 (de Pr. Ioan F. Stănculescu)	589
Maxim, Ioan, <i>Orfeu, bucuria cunoașterii</i> , Editura Univers, București, 1967, 320 p. (de Pr. Prof. Sebastian Chilea)	174
Oancea, Pr. Zosim, <i>Popasuri omiletice</i> , Sibiu, 1976, 302 p. (de Pr. prof. Sebastian Chilea)	170
Petrescu, Pr. prof. Nicolae, <i>Explicarea Apostolelor duminicale</i> , manual pentru Seminarile teologice ale Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1975, 351 p. (de Pr. prof. Sebastian Chilea)	169
Idem, <i>Omiletica</i> , manual pentru Seminarile teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1977, 280 p. (de Pr. prof. Sebastian Chilea)	346
Stanciu Ion Gh., <i>O istorie a pedagogiei universale și românești, până la 1900</i> , Edit. didactică și pedagogică, București, 1977, 395 p., de Arhim. Veniamin Micle	755

ÉTUDES THÉOLOGIQUES

REVUE DES INSTITUTS THÉOLOGIQUES DU PATRIARCAT ROUMAIN

II-e SÉRIE, XXX-e ANNÉE, No. 9 — 10

NOVEMBRE — DECEMBRE 1978

SOMMAIRE

ETUDES ET ARTICLES

- Le P. Prof. Al. Ciurea, *La Tansylvanie, terre roumaine ancestrale; le 60-e anniversaire de son union avec la Roumanie: 1918 — le 1-er Décembre — 1978* 597
- Le P. Prof. Constantin Galeriu, *L'Orthodoxie et le mouvement oecuménique — Aspects théologiques actuels* 611
- Corneliu Zăvoianu, *La doctrine de Denys le Pseudo-Arèopagite sur la hiérarchie ecclésiastique* 636
- Aperçu d'histoire ecclésiastique, écrit en 1789 par Samoïl Claïn le hiéromoine, texte transposé du manuscrit cyrillique autographe en écriture latine et annoté par le P. Archim. Veniamin Micle* 651

DE LA CHRONIQUE DES INSTITUTS THEOLOGIQUES

- Les conférences du P. Prof. Ioan Rămureanu données à l'Université du Sacré Cœur à Milan* 688
- Inauguration des cours d'orientation missionnaire et pastorale du clergé (64-e série) à l'Institut théologique universitaire de Bucarest* 692
- La visite du pasteur Duncan Shaw, modérateur du Presbytère de l'Eglise écossaise d'Edinbourg — Angleterre — à l'Institut théologique universitaire de Bucarest* 693
- La visite du Prof. Stylianos Papadopoulos de la Faculté de théologie d'Athènes Grèce — à l'Institut théologique de Bucarest, par le P. Assist. N. Necula et Diacre Assist. Viorel Ioniță* 696
- Les conférences de M. Lukas Vischer, directeur de la commission «Foi et Constitution» données à l'Institut théologique universitaire de Bucarest, par le P. Assist. N. Necula et Diacre Assist. Viorel Ioniță* 699
- Inauguration des cours pour la nouvelle année académique dans le cadre de l'Institut théologique universitaire de Bucarest, par le P. Assist. N. Necula* 703
- La solennité de l'inauguration des cours pour la nouvelle année académique dans l'Institut théologique de Sibiu, par le P. Assist. Sebastian Șebu* 708
- La Conférence théologique interconfessionnelle faite à l'Institut théologique universitaire de Bucarest les 28 et 29 novembre 1978, par le P. Assist. N. Necula, Diacre Assist. Viorel Ioniță et Ștefan Găncăanu, rédacteur* 721

<i>Nouveaux docteurs en théologie</i> , par le P. Assist. Nicolae Dură et par le P. Assist. N. Necula	715
<i>Les Eglises locales et l'Eglise universelle</i> , par le P. D. Abrudan, chargé de cours	732
<i>Identité et renouvellement dans l'Eglise et dans la théologie</i> , par M. Christoph Klein	738
<i>Identité et oecuménisme</i> , par le P. Prof. Ion Bria	743
<i>La festivité du 60-e anniversaire de l'union de la Transsylvanie avec la Patrie-mère</i> , par Ștefan Gănceanu	747

COMPTES RENDUS DES ARTICLES ET LIVRES REÇUS

ÉDITÉE PAR L'INSTITUT BIBLIQUE ET DE MISSION ORTHODOXE

ON PEUT S'ABONNER À LA REVUE «STUDII TEOLOGICE» PAR :
ILEXIM — Departamentul export-import presă, București, Str. 13 Decembrie nr. 3,
P. O. B. 136—137, telex : 12226

